

**Likuma “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2021., 2022.
un 2023.gadam”**

PASKAIDROJUMI

SATURS

Saīsinājumu un akronīmu saraksts	4
1. Makroekonomiskās attīstības apraksts	6
1.1. Ārējā ekonomiskā vide	6
1.2. Latvijas tautsaimniecības attīstība	9
1.2.1. Iekšzemes kopprodukts	9
1.2.2. Tautsaimniecības nozaru attīstība	14
1.2.3. Inflācija	37
1.2.4. Nodarbinātība un bezdarbs	42
1.2.5. Iedzīvotāju ienākumi	46
1.2.6. Ārējā tirdzniecība un maksājumu bilance	51
1.2. Makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzība ES	66
1.2.1. Makroekonomikas nesabalansētību identificēšanas un pārvaldes posmi	66
1.2.2. Pārmērīga makroekonomiskā nesabalansētība un Padziļināto izpētes ziņojumu izstrāde	67
1.2.3. Latvijas ekonomiskās situācijas novērtējums 2020.gada AMR ziņojumā un iespējamās tendences 2021.gada ziņojumā	69
1.3. Makroekonomiskās attīstības scenārijs	71
1.3.1. Makroekonomiskās attīstības scenārija riski	73
1.4. Jūtīguma analīze	74
1.4.1. Optimistiskais scenārijs	74
1.4.2. Pesimistiskais scenārijs	76
1.5. Iepriekšējo makroekonomisko prognožu izvērtējums	79
2. Fiskālā politika	82
2.1. Vidēja termiņa strukturālās bilances mērķu noteikšana	84
2.1.1. Fiskālo nosacījumu ievērošana vidēja termiņa fiskālās politikas plānošanā	84
2.1.2. Koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu noteikšana	86
2.1.3. Uzkrāto bilanču starpības	90
2.1.4. Vidēja termiņa strukturālās budžeta mērķu salīdzinājums ar 2020., 2021. un 2022.gadam	92

2.1.5. Vispārējās valdības sektorā klasificēto kapitālsabiedrību faktiskā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci un parādu.....	92
2.2. Vispārējās valdības budžeta bilance	93
2.2.1. Vispārējās valdības budžeta struktūra	93
2.2.2. Vispārējās valdības budžeta bilance	94
2.2.3. Valdības apstiprinātie atbalsta pasākumi Covid-19 infekcijas izraisītās krīzes seku mazināšanai tautsaimniecībā un to fiskālā ietekme	101
2.2.4. Budžeta prognožu salīdzinājums ar aktuālajām EK prognozēm	105
2.3. Vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni.....	106
2.3.1. Politikas pasākumi vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanā.....	106
2.3.2. Finanšu resursi vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanā.....	111
3. Kopbudžeta nodokļu un nenodokļu ieņēmumu prognozes.....	119
3.1. Nodokļu politikas aktualitātes.....	119
3.2. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi	120
3.3. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi	150
4. Valdības parāda vidējā termiņa attīstības tendences.....	153
Pielikumi	157

SAĪSINĀJUMU UN AKRONĪMU SARAKSTS

- AMR** – Agrās brīdināšanas mehānisma ziņojums, angļu val.- *Alert Mechanism Report*
- AS** – akciju sabiedrība
- ASV** – Amerikas Savienotās Valstis
- ĀM** – Ārlietu ministrija
- ES** – Eiropas Savienība
- EK** – Eiropas Komisija
- CSP** – Centrālā statistikas pārvalde
- EM** – Ekonomikas ministrija
- ECB** – Eiropas Centrālā banka
- EEZ** – Eiropas Ekonomiskā zona
- EKS** – Eiropas Kontu sistēmas metodoloģija, kas noteikta saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes 2013.gada 21.maija regulu (ES) Nr. 549/2013 par Eiropas nacionālo un reģionālo kontu sistēmu Eiropas Savienībā
- ESAO** - Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija
- FDL** – Fiskālās disciplīnas likums
- FDP** – Fiskālās disciplīnas padome
- FM** – Finanšu ministrija
- FKTK** – Finanšu un kapitāla tirgus komisija
- IeM** – Iekšlietu ministrija
- IIN** – iedzīvotāju ienākumu nodoklis
- IKP** – iekšzemes kopprodukts
- IZM** – Izglītības un zinātnes ministrija
- KM** – Kultūras ministrija
- KNAB** – Korupcijas novēršanas un apkarošanas birojs
- LB** – Latvijas Banka
- LM** – Labklājības ministrija
- MK** – Ministru kabinets
- MUN** - mikrouzņēmumu nodoklis
- NVA** - Nodarbinātības valsts aģentūra
- NAP** – Nacionālais attīstības plāns
- OECD** – Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācija, angļu val. - *Organisation for Economic Co-operation and Development*
- OPEC** - Naftas eksportētājvalstu organizācija, angļu val. - *Organization of the Petroleum Exporting Countries*
- PVN** – pievienotās vērtības nodoklis
- SIA** – sabiedrība ar ierobežotu atbildību
- SIP** – Stabilitātes un izaugsmes pakts
- SM** – Satiksmes ministrija
- SVF** – Starptautiskais Valūtas fonds

TM – Tieslietu ministrija

UIN – uzņēmumu ienākuma nodoklis

VAS – valsts akciju sabiedrība

VM – Veselības ministrija

VSIA – valsts sabiedrība ar ierobežotu atbildību

VSAOI - valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas

VTBIL 2020., 2021. un 2022. gadam – likums “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam”

VTBIL 2021., 2022. un 2023. gadam – likums “Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2021., 2022. un 2023. gadam”

VTM – vidēja termiņa budžeta mērķis

ZM – Zemkopības ministrija

1. MAKROEKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS APRAKSTS¹

1.1. ĀRĒJĀ EKONOMISKĀ VIDE

Pasaules ekonomiskā izaugsme pēc 2018.gadā sasniegtā paātrinājuma jau 2019.gadā bija sākusi bremsēties, palēninoties no 3,6% līdz 2,9%, bet 2020.gadā situāciju pilnībā jau noteicis Covid-19 uzliesmojums. Pēc SVF šā gada jūnija prognozēm, pasaules ekonomikas kritums var sasniegt 4,9%, un šī recesija būs vēl smagāka nekā globālās finanšu krīzes laikā, kad 2009.gadā pasaules ekonomika samazinājās par 0,1%.

Latvijas ekonomikas attīstību visbūtiskāk ietekmē situācija *euro* zonā un atsevišķās tās galvenajās ārējās tirdzniecības partnervalstīs. Pēc EK jūlija prognozēm, *euro* zonas ekonomika šogad varētu piedzīvot 8,7% kritumu, kamēr Latvijas lielākajām tirdzniecības partnervalstīm prognozētie iekšzemes kopprodukta kritumi kopumā ir mazāki - attiecīgi 7,1% Lietuvai, 7,7% Igaunijai, 6,3% Vācijai, 5,3% Zviedrijai, 9,7% Lielbritānijai, 5,2% Dānijai un 4,6% Polijai. Krievijai, kas ir trešā lielākā Latvijas ārējās tirdzniecības partnervalsts, SVF šim gadam prognozējis iekšzemes kopprodukta samazinājumu par 6,6% (1.1.tabula.).

Jaunākie dati rāda, ka Covid-19 krīzes zemākais punkts ir bijis otrajā ceturksnī, kad pasaules attīstīto valstu ekonomika ar koronavīrusa izplatības ierobežošanai noteiktajiem pasākumiem piedzīvojusi nepieredzēti strauju kritumu, bet pēc tam apsteidzošie indikatori norāda uz ekonomiskās izaugsmes atjaunošanos. ES valstu ekonomika šā gada otrajā ceturksnī, salīdzinot ar attiecīgo ceturksni pirms gada, samazinājusies par 13,9%, bet ASV ekonomikā, pēc provizoriskiem datiem bijis 9,1% kritums.

Otrā ceturkšņa dati pa atsevišķām ES valstīm liecina, ka Latvijas lielākajās tirdzniecības partnervalstīs ekonomiskā situācija Covid-19 krīzes laikā bijusi labāka nekā ES kopumā, un arī ekonomikas kritums Eiropā un pasaulē izrādījies ne tik dziļš, kā sākotnēji sagaidīts. Visās nozīmīgākajās Latvijas ārējās tirdzniecības partnervalstīs, izņemot vienīgi Lielbritāniju, ekonomikas kritums gada pirmajā pusē bijis būtiski zemāks nekā *euro* zonā (skat. 1.1.tabulu.).

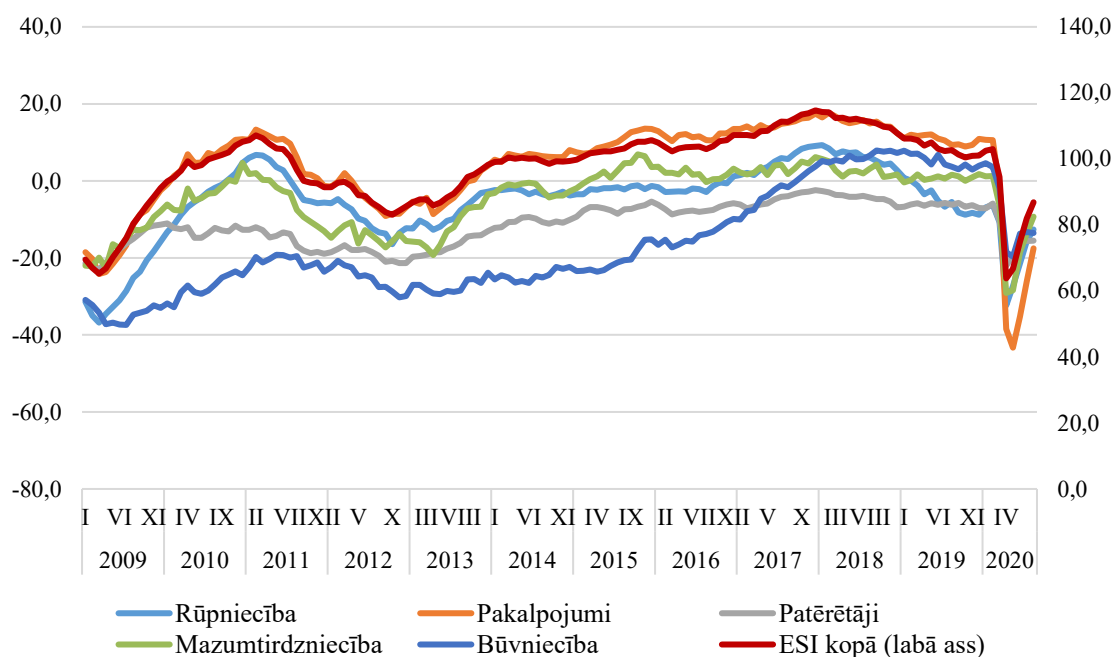
¹ Datu avoti: Ja nav norādīts citādi - CSP un FM prognozes. Dati atbilstoši CSP datu bāzēs pieejamajai informācijai līdz 30.09.2020., ietverot arī 30.09.2020. veikto IKP datu revīziju.

1.1.tabula. IKP pieauguma prognozes 2020. un 2021.gadam un IKP izmaiņas 2020.gada pirmajā pusē

Valsts	Īpatsvars kopējā Latvijas eksportā 2019.gadā	IKP pieauguma prognoze salīdzināmās cenās, g/g, %, EK, 2020.gada jūnijs		IKP pieaugums 2020.gada pirmajā pusē, g/g, %
		2020	2021	
Lietuva	14,5%	-7,1	6,7	-1,0
Igaunija	10,1%	-7,7	6,2	-3,9
Krievija	9,3%	-6,6	1,6	-3,2
Vācija	7,3%	-6,3	5,3	-6,5
Zviedrija	7,8%	-5,3	3,1	-3,4
Apvienotā Karaliste	5,8%	-9,7	6,0	-12,6
Dānija	3,7%	-5,2	4,3	-4,2
Polija	3,1%	-4,6	4,3	-3,2
Nīderlande	2,7%	-6,8	4,6	-4,8
Norvēģija	2,6%	-5,5	3,0	-1,9
Kopā vidēji svērtais 10 valstīm	66,9%	-6,5	4,8	-4,1
Euro zona	49,8%	-8,7	6,1	-9,0

Arī ES kopējais ekonomikas kritums gada pirmajā pusē izrādījies mazāks par EK iepriekš prognozēto, un pēdējā mēneša laikā, pēc otrā ceturkšņa datu publiskošanas, vairākās institūcijas jau ir sākušas uzlabot savas ekonomiskās attīstības prognozes šim gadam. Kā pēdējā septembrī savas prognozes paaugstinājusi ESAO, kas uzlabojusi prognozes gan pasaules ekonomikai kopumā, gan ASV, gan *euro* zonai. Pēc ESAO prognozēm, pasaules ekonomika šogad saruks par 4,5%, kas ir par 1,5 procentpunktiem mazāk, nekā organizācija bija prognozējusi šā gada jūnijā. Būtiskākais uzlabojums ir ASV ekonomikai, kuras prognozētais kritums samazināts par 3,5 procentpunktiem līdz 3,8%, bet *euro* zonas prognoze uzlabota par 1,2 procentpunktiem līdz 7,9% kritumam.

Jau pieejamie makroekonomiskie rādītāji, dati par iedzīvotāju pārvietošanos, kā arī ekonomikas sentimenta indeksi parāda, ka zemākais punkts ekonomikā ir bijis šā gada aprīlī, bet līdz ar Covid-19 saistīto ierobežojumu pakāpenisku mazināšanu situācija ir visai strauji uzlabojusies. Tas atspoguļojies gan EK veidotajā ekonomikas sentimenta indeksā ESI, kas ES valstīm kopš aprīlī sasniegtā 63,8 minimuma ir pieaudzis jau ceturto mēnesi pēc kārtas, augustā sasniedzot 86,9 (skat. 1.1.att.), gan privātā sektora ražošanas un pakalpojumu aktivitāti raksturojošajā PMI indeksā.

1.1.att. EK ekonomikas sentimenta indekss (ESI) ES valstīm, pa komponentēm

Tomēr pēc ekonomikas visai straujās atgūšanās pēc pirmā koronavīrusa viļņa, izaugsmes atjaunošanās lielā daļā pasaules valstu kopš augusta ir kļuvusi lēnāka vai pat apstājusies, un septembrī *euro* zonas kopējais PMI indekss atkal piedzīvojis kritumu, noslīdot līdz trīs mēnešu zemākajam rādītājam. Apstrādes rūpniecības aktivitāte Eiropā turpina palielināties, bet kopējo aktivitātes kritumu nosaka pakalpojumu sektors, kur piedzīvots lielākais izlaides kritums kopš šā gada maija, kas gan bijis daudz lēnāks nekā pandēmijas mēnešos pavasarī. Uz lēnāku ekonomikas izaugsmi septembrī norāda arī Lielbritānijas un ASV PMI indeksi, bet Japānas ekonomika joprojām turpina samazināties, gan lēnākos tempos nekā iepriekšējos mēnešos.

2021.gadam gan pasaulei kopumā, gan *euro* zonai tiek prognozēta ekonomiskās izaugsmes atjaunošanās un IKP pieaugums, pēc ESAO prognozēm, pasaulē varētu sasniegt 5,0% un *euro* zonā – 5,1%. Tomēr ESAO norāda, ka straujāka vīrusa izplatība un stingrāku tā ierobežošanas pasākumu ieviešana šos pieauguma tempus var pazemināt par 2-3 procentpunktiem.

Attiecībā uz inflāciju, *euro* zonai šogad līdz ar straujo ekonomikas kritumu un izejvielu cenu samazināšanos EK šogad prognozējusi inflācijas pazemināšanos līdz 0,3%. Nākamajā gadā, izaugsmei atjaunojoties un valstīm aktīvi realizējot fiskālās un monetārās stimulēšanas pasākumus, EK sagaida inflācijas palielināšanos līdz 1,1%.

Vienlaikus jāpiebilst, ka pasaulē joprojām saglabājas ļoti augsta nenoteiktība par Covid-19 saslimstības turpmāko gaitu. Vīrusa izplatība Eiropā un pasaulē jau kopš augusta arvien palielinās, īpaši strauji inficēto cilvēku skaitam pieaugot pēdējās nedēļās, kamēr vīrusa izraisīto nāves gadījumu skaits bijis

būtiski zemāks nekā pirmā uzliesmojuma laikā šā gada pavasarī. Situācijai strauji mainoties, gan pasaules, gan Latvijas galveno eksporta partnervalstu ekonomiskās attīstības prognozes arī turpmāk var piedzīvot visai krasas korekcijas, līdzīgi kā tas noticis jau visa 2020.gada laikā.

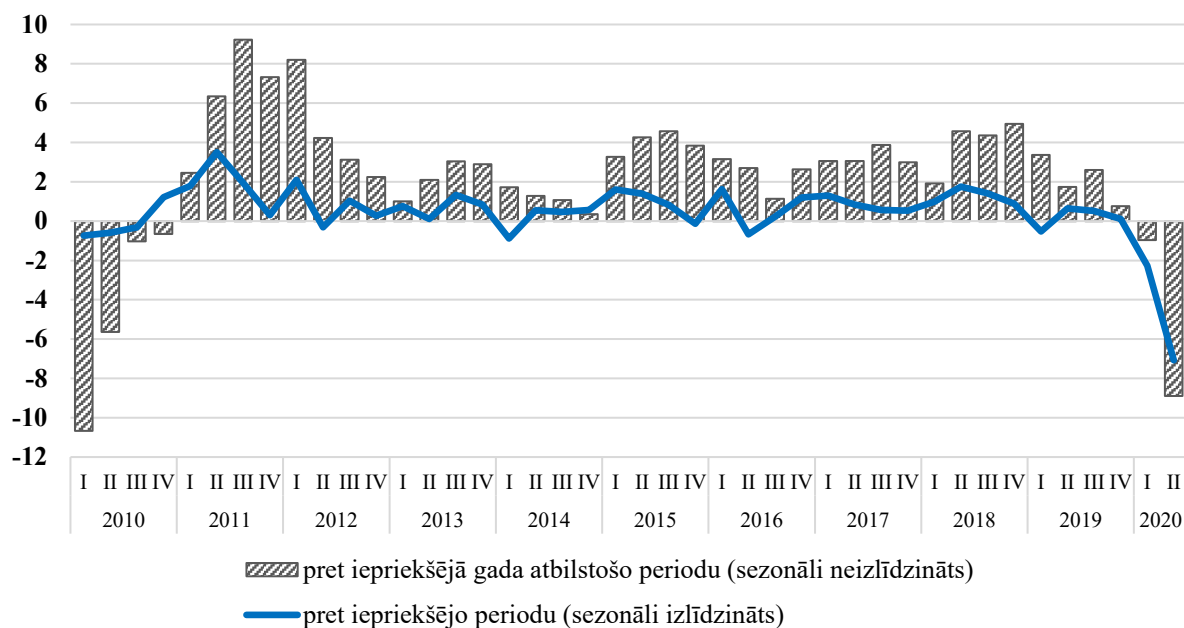
1.2. LATVIJAS TAUTSAIMNIECĪBAS ATTĪSTĪBA

1.2.1. Iekšzemes kopprodukts

Pēc Latvijas ekonomiskās izaugsmes paātrināšanās 2017. un 2018.gadā līdz attiecīgi 3,3% un 4,0%, ko noteica augošais ārējais pieprasījums un investīciju plūsmas atjaunošanās, 2019.gadā ekonomikas pieauguma temps atkal kļuva lēnāks. Pērn Latvijas IKP salīdzināmās cenās palielinājās par 2,1%.

Izaugsmes tempu sabremzēšanos 2019.gadā noteica gan ārējās vides pasliktināšanās, gan vairāki vienreizēji iekšēji faktori – enerģētikas nozarei nelabvēlīgie laika apstākļi gada pirmajā pusē, apjomu kritums tranzītā, kā arī finanšu pakalpojumu eksporta samazināšanās. Savukārt Latvijas ekonomikas izaugsmi 2019.gadā nodrošināja iekšzemes pieprasījuma pieaugums, galvenokārt privātais patēriņš. Tas salīdzinājumā ar 2018.gadu palielinājās par 2,2%, ko veicināja joprojām strauji augošā darba samaksa un bezdarba līmeņa samazināšanās. Stabilizējoties ES fondu investīciju plūsmai, ieguldījumi bruto pamatkapitālā pērn palielinājās par 2,1%, kas ir ievērojami lēnāks kāpums nekā 2018.gadā. Savukārt straujāku eksporta pieaugumu kavēja pasaules ekonomiskās izaugsmes un globālās tirdzniecības sabremzēšanās, kā arī preču reeksporta apjomu straujš kritums. Tā rezultātā 2019.gadā kopējais preču un pakalpojumu eksports bija vien par 2,1% augstāks nekā 2018.gadā. Tajā pašā laikā preču un pakalpojumu importa kāpums bija straujāks par eksportu, pieaugumam veidojot 3,0%, tādējādi neto eksporta devums Latvijas ekonomiskajā izaugsmē pērn bija negatīvs.

Savukārt 2020.gadā, kad ierasto ikdienas ritmu pasaulē iedragāja koronavīrusa slimības Covid-19 straujā izplatība, kura tiešā ietekme Latvijā bija jūtama no marta vidus, ekonomiskā aktivitāte strauji pasliktinājās un IKP pirmo reizi kopš 2010.gada uzrādīja sarukumu. Jau šā gada pirmajā ceturksnī salīdzinājumā ar pagājušā gada attiecīgo ceturksni Latvijas IKP samazinājās par 1,0%, neskatoties uz to, ka Covid-19 krīze Latvijas ekonomiku sasniedza vien ceturkšņa beigās (skat. 1.2.att.).

1.2. att. IKP pieaugums pa ceturkšņiem, %

Koronavīrusa izplatība un tā ierobežošanai noteiktie pasākumi jau pirmajā ceturksnī būtiski ietekmēja privāto patēriņu un vairākās krīzes tieši skartajās pakalpojumu nozarēs tika fiksēts visai krass apjumu kritums. Tādējādi privātais patēriņš pirmajā ceturksnī, salīdzinot ar pagājušā gada pirmo ceturksni, samazinājās par 3,1%, kas noteica kopējo ekonomisko izaugsmes tempu sarukumu. Tajā pašā laikā laba attīstība pirmajā ceturksnī bijusi investīcijās, ieguldījumiem bruto pamatkapitālā pieaugot par 4,7%, uzrādot straujāku kāpumu nekā pērn kopumā. Labāki rezultāti nekā 2019.gadā tika reģistrēti arī sabiedriskajā patēriņā, šā gada pirmajā ceturksnī palielinoties par 3,2%. Tāpat pirmajā ceturksnī par 2,9% palielinājās preču un pakalpojumu eksports, kamēr importa kāpums bija straujāks par eksportu, pieaugumam sasniedzot 3,8%.

No nozaru puses pievienotās vērtības sarukumu pirmajā ceturksnī uzrādīja ne tikai ar privāto patēriņu saistītās nozares, piemēram, māksla, izklaide un atpūta (-8,7% gada griezumā), izmitināšana un ēdināšanas pakalpojumi (-6,4%), bet arī uz ārējo pieprasījumu balstītā apstrādes rūpniecība. Salīdzinājumā ar 2019.gada pirmo ceturksni apstrādes rūpniecībā radītā pievienotā vērtība samazinājās par 1,1%. Pirmajā ceturksnī negaidītu kritumu uzrādīja informācijas un komunikācijas pakalpojumi, kamēr visai prognozēts sarukums reģistrēts transporta un uzglabāšanas nozarē, tās pievienotajai vērtībai gada griezumā samazinoties par 6,0%. Tajā pašā laikā spēcīgu pieaugumu uzrādīja būvniecība, nozares pievienotajai vērtībai pirmajā ceturksnī palielinoties par 14,7%, kas Latvijas ekonomiku pasargāja no vēl dziļāka krituma. Mēreni pieaugumi tika fiksēti operācijās ar nekustamo īpašumu, profesionālo, zinātnisko un tehnisko pakalpojumu nozarē, kā arī sabiedrisko pakalpojumu nozarēs.

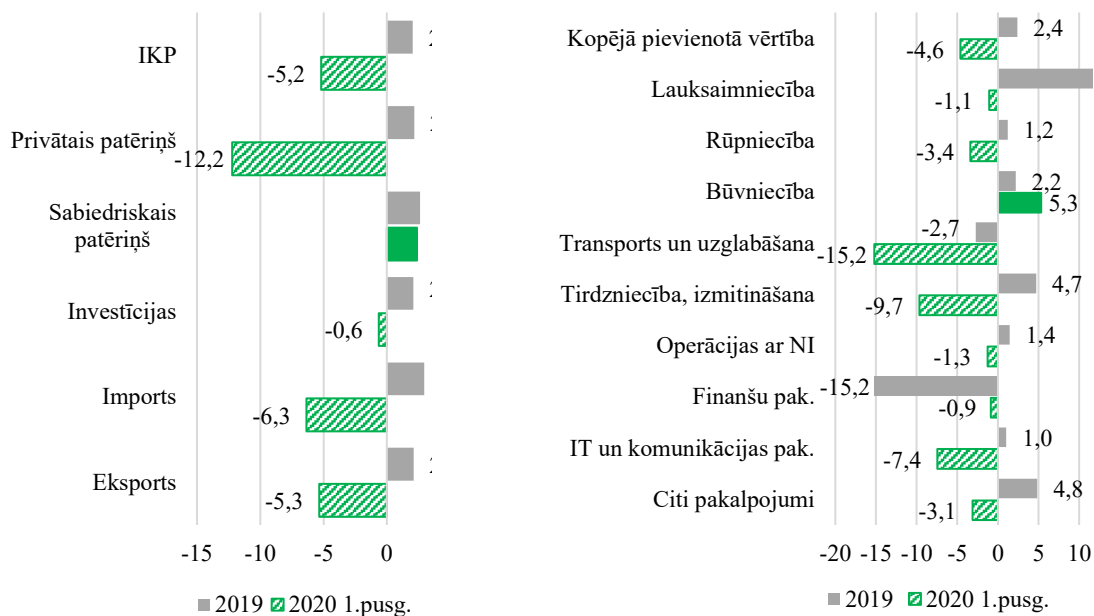
Savukārt Covid-19 krīzes augstākais punkts ir bijis otrajā ceturksnī, īpaši

aprīlī, kad slimības izplatības kontrolēšanai ieviestie ierobežojumi būtiski ietekmēja ekonomisko aktivitāti praktiski visās nozarēs un mainīja iedzīvotāju paradumus. Turklāt vīrusa radītā vispārējā nenoteiktība rosināja piesardzību attiecībā uz patērētāju un uzņēmumu finansiālo situāciju un radīja nedrošību par nākotni. Tādējādi Latvijas IKP salīdzinājumā ar 2019.gada otro ceturksni samazinājās par 8,9%. Lai gan tas ir straujākais kritums kopš 2010.gada, ekonomikas sarukums bijis pat nedaudz mazāks nekā sākotnēji prognozēts.

Kā liecina dati par IKP no izlietojuma puses, visbūtiskākā ietekme ekonomikas lejupslīdē otrajā ceturksnī bijusi privātā patēriņa kritumam, kas sasniedza 20,8%, kamēr investīcijas pamatkapitālā samazinājušās par 4,9%. Importam samazinoties straujāk nekā eksportam – attiecīgi par 15,8% un 13,1%, – ārējās tirdzniecības izmaiņu ietekmei bijis pozitīvs devums IKP dinamikā. Pateicoties valdības atbalsta pasākumiem Covid-19 krīzes pārvarēšanai un ekonomikas atlabšanas veicināšanai, kopējo ekonomikas kritumu otrajā ceturksnī nedaudz mīkstinājis arī sabiedriskā patēriņa pieaugums par 1,7%, salīdzinot ar iepriekšējā gada otro ceturksni.

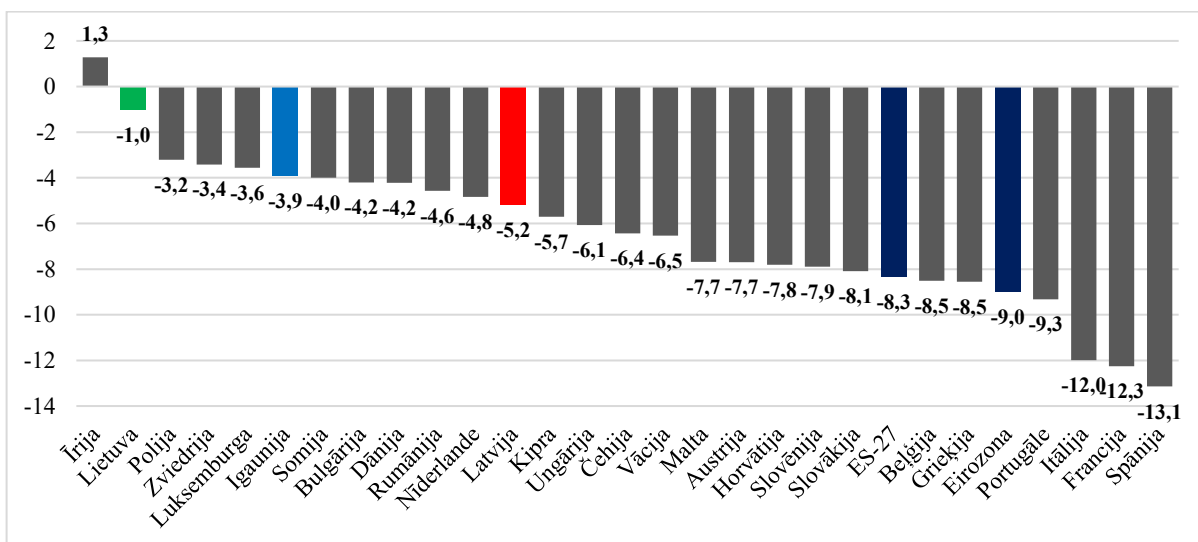
Analizējot nozaru attīstību, straujākie kritumi otrajā ceturksnī reģistrēti Covid-19 krīzes tieši skartajās pakalpojumu nozarēs – izmitināšanas un ēdināšanas nozares pievienotā vērtība gada griezumā sarukusi par 62,7% un mākslas, izklaides un atpūtas nozares – par 47,4%. Tomēr vislielākā loma ekonomikas lejupslīdē otrajā ceturksnī bijusi transporta nozarei, kuru vienlaikus ar Covid-19 krīzes rezultātā ierobežotajiem pasažieru pārvadājumiem skāris arī būtisks Krievijas kravu tranzīta apjoma kritums caur Latvijas ostām, nozarei kopumā sarūkot par 23,7%. Tāpat samazinājumus, lai gan mērenākus, piedzīvojušas arī profesionālo, zinātnisko un administratīvo pakalpojumu nozares, apstrādes rūpniecība un tirdzniecība. Divreiz straujāku kritumu nekā pirmajā ceturksnī uzrādīja arī IKT pakalpojumu nozare. Savukārt būvniecības nozarē, pārējās rūpniecības nozarēs, kā arī valsts pārvaldē un aizsardzībā būtiskas izmaiņas nav notikušas un tās praktiski saglabājušas pagājušā gada līmeņus.

Līdz ar to 2020.gada pirmajā pusgadā kopā Latvijas iekšzemes kopprodukts bija par 5,2% zemāks nekā pirms gada (skat. 1.3.att.).

1.3.att. IKP izmaiņas no izlietojuma puses un IKP pievienotās vērtības izmaiņas tautsaimniecības nozarēs, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo laika periodu, %

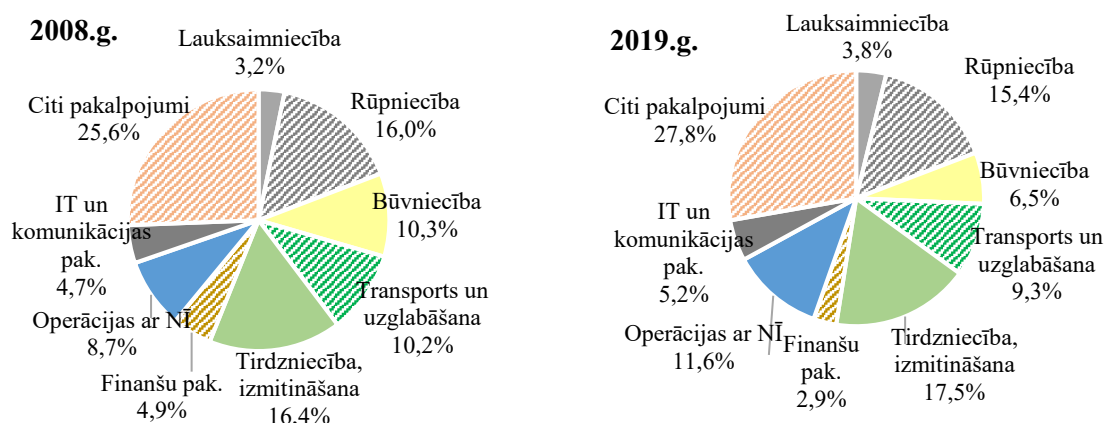
Neskatoties uz straujo IKP kritumu, Latvija uzrādījusi labākus rezultātus nekā lielākā daļa ES dalībvalstu, kur Covid-19 slimības izplatība bijusi daudz straujāka un tās kontrolēšanai ieviestie ierobežojumi bijuši stingrāki (skat. 1.4.att.). ES ekonomika kopumā šā gada pirmajā pusgadā saruka par 8,3%.

1.4.att. IKP izmaiņas 2020.gada 1.pusgadā, salīdzinot ar 2019.gada 1.pusgadu, % (sezonāli un kalendāri neizlīdzināti dati)

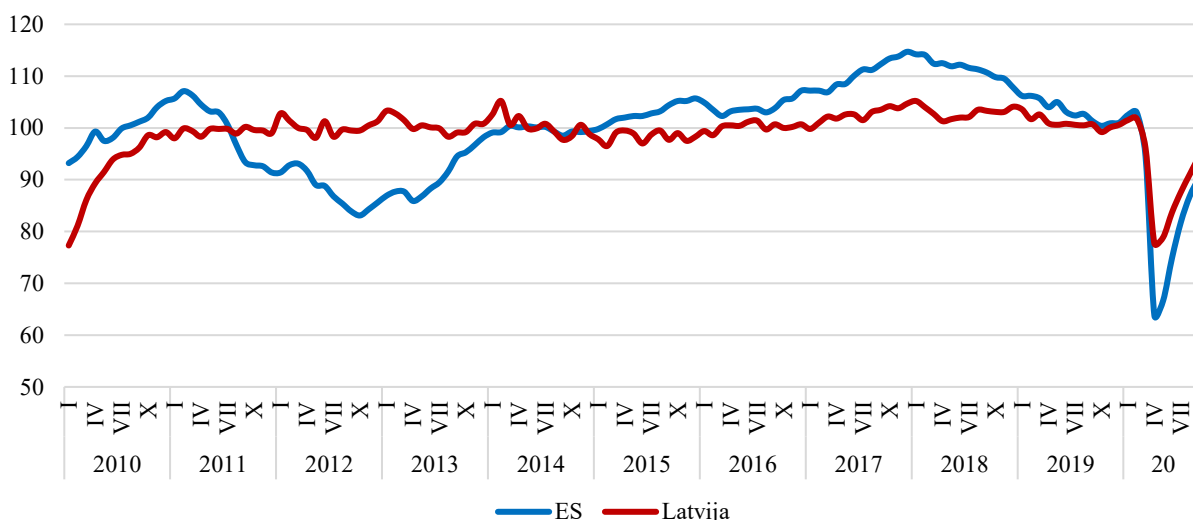
Latvijas tautsaimniecības struktūrā lielākās nozares ir tirdzniecība, rūpniecība un transports, kuras pēdējo desmit gadu laikā ir saglabājušas diezgan nemainīgu īpatsvaru (skat. 1.5.att.). Savukārt ievērojamas izmaiņas ir notikušas citās nozarēs, piemēram, nekustamā īpašuma nozares īpatsvars pērn, salīdzinot ar

2008.gadu, ir pieaudzis par 2,9 procentpunktiem. Pēdējos gados uzrādot strauju izaugsmi, aizvien pieaug informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozares īpatsvars, 2019.gadā veidojot jau 5,2%. Tajā pašā laikā būvniecības īpatsvars, kas pārmērīgas kreditēšanas rezultātā 2008.gadā bija sasniedzis ļoti augstus apmērus, 2019.gadā ir samazinājies līdz 6,5%. Kā arī par 2,0 procentpunktiem samazinājās jau tā nelielās finanšu pakalpojumu nozares īpatsvars, ko noteica tās pievienotās vērtības kritums pēdējo gadu laikā saistībā ar nerezidentus apkalpojošo banku darbības sašaurināšanos.

1.5.att. Pievienotās vērtības struktūras salīdzinājums pa nozaru grupām 2008. un 2019.gadā, % (2015.g. salīdzināmajās cenās)

Latvijas un arī pasaules ekonomiskās attīstības sniegums šogad galvenokārt ir pakļauts Covid-19, kas Latvijas ekonomiku negatīvi ietekmē jau kopš pirmā ceturkšņa beigām, taču smagākie ekonomiskās aktivitātes zaudējumi tika piedzīvoti aprīlī un maijā. Un, lai arī jaunākie ekonomiku raksturojošie rādītāji apstiprina, ka ekonomikas izaugsme no krīzes zemākā punkta ir visai spēcīgi atsākusies un trešajā un ceturtajā ceturksnī ekonomikas samazinājums gada griezumā būs būtiski mazāks nekā otrajā ceturksnī, attīstības perspektīvas ir joprojām neskaidras un nenoteiktība ir salīdzinoši augsta. EK veidotais ESI indekss gan Latvijā, gan ES kopumā, septembrī ir paaugstinājies jau piekto mēnesi pēc kārtas, lai gan joprojām vēl nav atgriezies ilgtermiņa vidējā līmenī (skat. 1.6.att.). Vasaras nogalē atkal būtiski pieauguši ar koronavīrusa izplatību saistītie riski, vīrusa infekcijas gadījumiem strauji augot, īpaši Eiropas valstīs, tajā skaitā arī Latvijā kaimiņvalstīs, un sekmīga vīrusa ierobežošana arī turpmāk būs galvenais faktors, no kā būs atkarīga Latvijas ekonomikas attīstība tuvāko mēnešu un ceturkšņu laikā.

1.6.att. ES-27 un Latvijas ekonomiskā sentimenta indekss

1.2.2. Tautsaimniecības nozaru attīstība

Rūpniecība

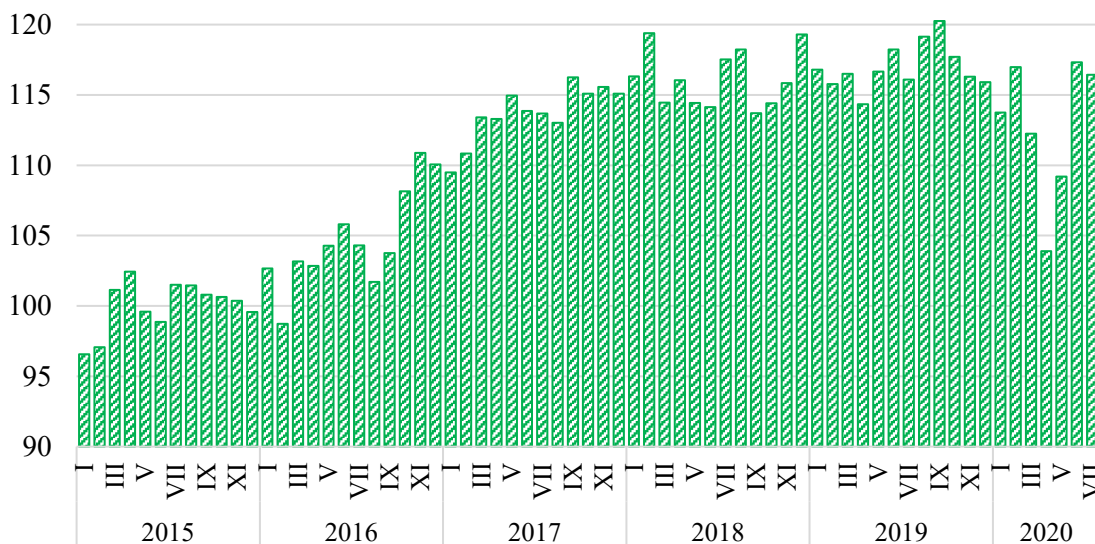
Pievienotās vērtības struktūrā rūpniecība 2019.gadā veidoja 15,4%, tādējādi ierindojoties kā viena no lielākajām Latvijas tautsaimniecības nozarēm. Pērn salīdzinājumā ar 2018.gadu rūpniecības īpatsvars samazinājās par 0,2 procentpunktiem, ko noteica spēcīgāka izaugsme citās nozarēs, kamēr pieaugums rūpniecībā bija zems. Apstrādes rūpniecība veido nedaudz vairāk kā 80% no rūpniecībā saražotās pievienotās vērtības, savukārt pārējo rada ieguves rūpniecība un karjeru izstrāde (3,2%), elektroenerģijas un gāzes apgāde (9,3%), kā arī ūdens apgāde (5,2%).

Rūpniecībai ir svarīga nozīme darba tirgū, 2019.gadā nodrošinot darba vietas 134,4 tūkst. cilvēku, no kuriem izteikti lielākā daļa jeb 115,1 tūkst. bija nodarbināti tieši apstrādes rūpniecībā. Rūpniecībā pērn bija nodarbināti 14,6% no visu nodarbināto iedzīvotāju skaita valsts tautsaimniecībā. Tomēr jau trešo gadu pēc kārtas nodarbināto skaits rūpniecībā samazinās, un 2019.gadā nozarē strādājošo skaits bija par 4,1% zemāks nekā pirms gada. Tā kā rūpniecībā radītā pievienotā vērtība pieaug, bet strādājošo skaits samazinājās, nozarē strauji pieaug produktivitāte – 2019.gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu pievienotā vērtība nozarē uz nodarbināto palielinājās par 5,4%, kā rezultātā nozare uzrāda augstāko produktivitātes līmeni pēdējā desmitgadē.

Pērn rūpniecībā tika reģistrēta vāja izaugsme, salīdzinājumā ar 2018.gadu ražošanas apjomu palielinoties vien par 1,0% (salīdzināmās cenās). Tik zemu nozares izaugsmi noteica sarukums ieguves rūpniecībā, kā arī elektroenerģijas un gāzes apgādes apjomu kritums. Savukārt apstrādes rūpniecība 2019.gadā uzrādīja mērenu pieaugumu, ražošanas apjomu palielinoties par 2,1%. Lielākajā

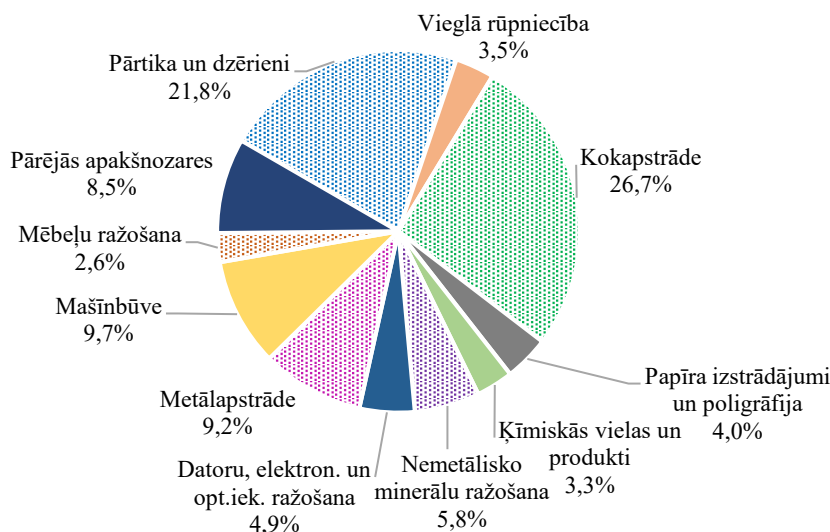
apstrādes rūpniecības apakšnozarē, kokrūpniecībā, pērn ražošanas apjomi saglabājās iepriekšējā gada līmenī, un pārtikas produktu ražošanā tika reģistrēts neliels izlaides sarukums (-1,0%). Tajā pašā laikā, neskatoties uz pasaules ekonomiskās izaugsmes sabremzēšanos, vairākas uz eksportu orientētas apstrādes rūpniecības apakšnozares, īpaši metālapstrāde un elektrisko iekārtu ražošanas apakšnozare, pērn uzrādījušas visai spēcīgus izaugsmes tempus.

Savukārt šogad rūpniecības attīstības tendences pasliktinājās, un 2020.gada pirmajos septiņos mēnešos nozarē reģistrēts apjomu kritums par 3,2% (skat. 1.7.att.), ko pamatā noteica apstrādes rūpniecības izlaides samazinājums par 3,5%. Tāpat, kritumu uzrādīja elektroenerģijas un gāzes apgādes apjomi – arī par 3,5%, ko noteica straujais saražotās elektroenerģijas apjomu sarukums koģenerācijas stacijās (-32,3%), kamēr hidroelektrostacijās saražotās enerģijas apjomi septiņos mēnešos bija vairāk nekā uz pusi augstāki nekā pērn. Tikmēr ieguves rūpniecībā šā gada janvārī-jūlijā, salīdzinot ar pērnā gada attiecīgo laika periodu, reģistrēts apjomu kāpums par 4,9%.

1.7.att. Rūpniecības produkcijas apjoma indekss (sezonāli izlīdzināti dati), 2015 = 100

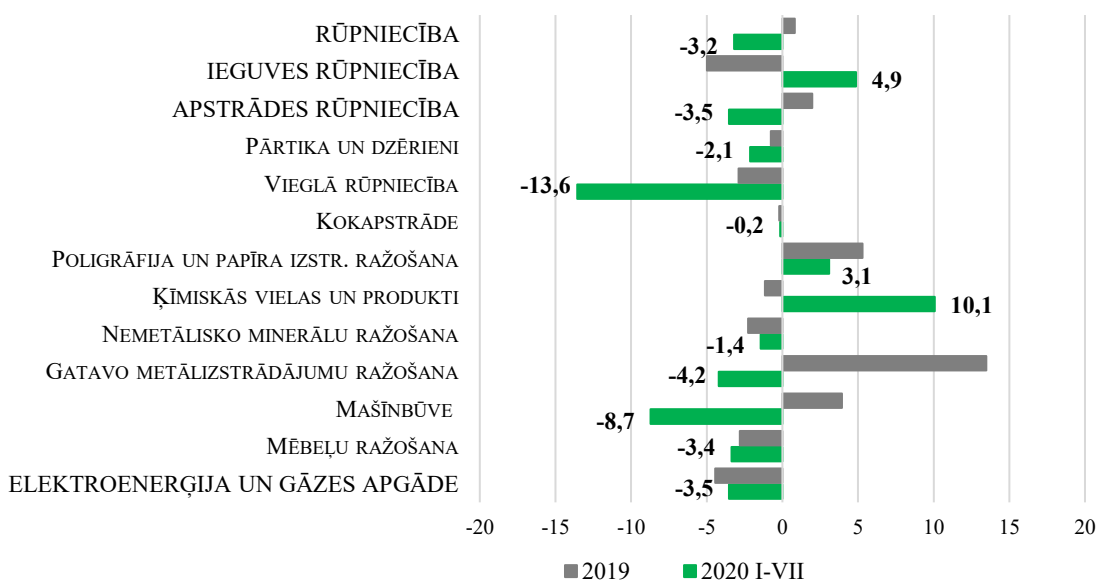
Apstrādes rūpniecības izlaides struktūra (skat. 1.8.att.) parāda, ka lielākā apakšnozare ir kokrūpniecība, taču pērn, kokapstrādes izlaides apjomiem saglabājoties iepriekšējā gada līmenī un straujāk augot citām apakšnozarēm, tās īpatsvars, salīdzinot ar 2018.gadu, ir samazinājies par 1,5 procentpunktu.

1.8.att. Apstrādes rūpniecības nozaru izlaides struktūra 2019.gadā (faktiskajās cenās, %)

Otra lielākā apakšnozare ir pārtikas produktu un dzērienu ražošana, no kā izteikti lielāko daļu jeb 19,2% veido pārtika, kuras īpatsvars gada laikā nedaudz palielinājās – par 0,3 procentpunktiem. Citas salīdzinoši lielas apstrādes rūpniecības apakšnozares ir gatavo metālizstrādājumu un nemetālisko minerālu izstrādājumu ražošana, kuras veido attiecīgi 8,0% un 5,8%. Pozitīvi, ka piektā lielākā Latvijas apstrādes rūpniecības apakšnozare ir datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošana, kurā tiek ražoti augstas pievienotās vērtības produkti, un tās īpatsvars apstrādes rūpniecības izlaides struktūrā pērn, salīdzinot ar iepriekšējo gadu, pieaudzis par 0,4 procentpunktiem.

Apstrādes rūpniecības izlaides kritumu šogad noteica ne tikai Covid-19 krīze, bet arī gada pirmajos mēnešos reģistrētais ražošanas apjoma samazinājums kokrūpniecībā saistībā ar pērnā gada bāzes efektiem, kā arī apjoma kritums atsevišķās mašīnbūves apakšnozarēs saistībā ar ārējā pieprasījuma vājināšanos. Tādējādi 2020.gada pirmajos septiņos mēnešos apstrādes rūpniecības izlaide bijusi par 3,5% zemāka nekā pirms gada (skat. 1.9.att.). Straujākais ražošanas apjoma kritums tika reģistrēts aprīlī, kad gada griezumā apstrādes rūpniecības izlaide, reaģējot uz Covid-19 straujo izplatību, bija samazinājusies par 8,9%, kam sekoja ražošanas apjoma kritums par 7,0% maijā. Jūnijā, kad Covid-19 slimība uzrādīja atkāpšanās pazīmes, saslimstības rādītāji bija kļuvuši ievērojami zemāki un Latvijā, kā arī lielā daļā tirdzniecības partnervalstu Covid-19 izplatības ierobežošanai paredzētie pasākumi tika būtiski mīkstināti, apstrādes rūpniecības izlaide samazinājās vairs tikai par 2,3% un jau jūlijā nozarē tika reģistrēta neliela izaugsme – par 1,8%, ko noteica negaidīti spēcīgs ražošanas apjoma kāpums kokrūpniecībā.

1.9.att. Rūpniecības nozaru izlaides apjoma izmaiņas 2019.gadā un 2020.g. septiņos mēnešos, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo laika periodu (kalendāri izlīdzināti dati,%)

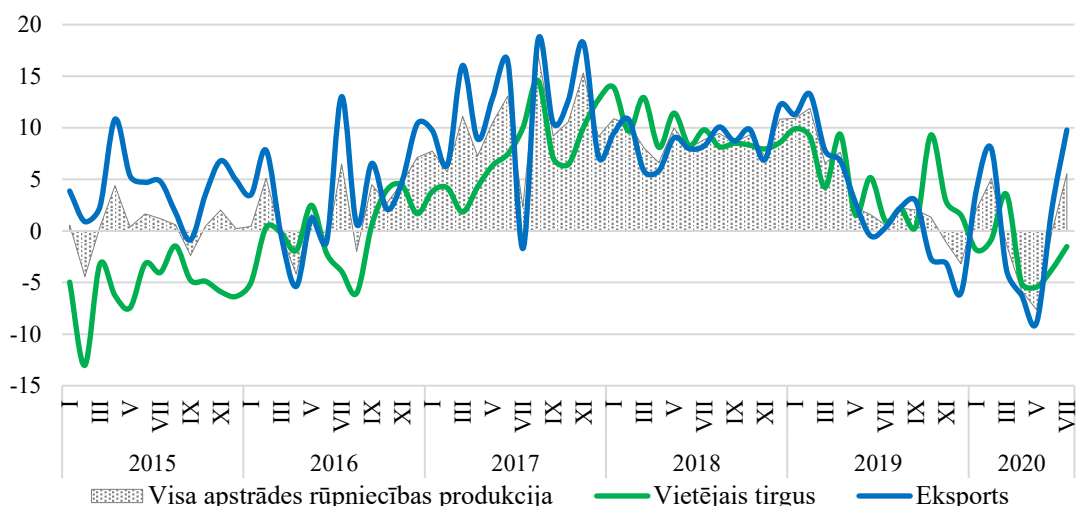
Šā gada septiņos mēnešos kopā apjomu samazinājumu uzrādījušas gandrīz vai visas apstrādes rūpniecības apakšnozares, taču lielāko negatīvo ietekmi uz nozares rezultātiem septiņos mēnešos radīja iekārtu un ierīču remonta un uzstādīšanas apjomu sarukums par 27,6% un automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošanas samazināšanās par 25,1%, kur izlaides apjomi sāka kristies jau pērnā gada vidū. Līdzīgi kā automobiļu un piekabju ražošanā kopš 2019.gada jūnija ārējā pieprasījuma vājināšanās rezultātā samazinājušies arī iekārtu, mehānismu un darba mašīnu ražošanas apjomi, un 2020.gada septiņos mēnešos tie bija par 9,1% zemāki nekā pirms gada, lai gan tieši jūlijā apakšnozarē reģistrēts samērā spēcīgs apjomu pieaugums – par 11,9%. Mašīnbūvi veidojošajām apakšnozarēm īpaši svarīgs ir ārējā pieprasījuma noturīgums, jo vairāk nekā 80% no mašīnbūvē saražotās produkcijas tiek eksportēti. Tādējādi liela nozīme ir ekonomiskajai situācijai pasaulē, kura nebija spēcīga arī pirms to negaidīti satricināja Covid-19 pandēmija. Kopš šā gada marta samazinās arī gatavo metālizstrādājumu ražošanas apjomi, un septiņos mēnešos kopā apakšnozares izlaide ir sarukusi par 4,2%. Iepriekšējos četrus gadus metālizstrādājumu ražošana bija uzrādījusi spēcīgu izaugsmi, ko 2016. un 2017.gadā noteica pieprasījuma pieaugums, savukārt 2018. un 2019.gadā, kad ārējā ekonomiskā vide jau bija pasliktinājusies, ārējais pieprasījums pēc metālapstrādes produkcijas joprojām saglabājās stabils. Jāatzīmē, ka 2/3 no gatavo metālizstrādājumu produkcijas tiek eksportētas. Būtiski ražošanas apjomu kritumi šogad reģistrēti vieglās rūpniecības apakšnozarēs, tekstilizstrādājumu ražošanai septiņos mēnešos sarūkot par 12,9% un apģērbu ražošanai – par 13,3%. Par 7,3% samazinājās dzērienu ražošanas apjomi, ja tos salīdzina ar pērnā gada janvāra-jūlija līmeni.

Lielāko apstrādes rūpniecības apakšnozaru izlaide 2020.gada septiņos mēnešos saglabājusies tuva iepriekšējā gada attiecīgā laika perioda līmenim. Kokrūpniecības apakšnozarē, kurā šogad izaugsmes mēneši ir mijušies ar izlaides sarukumiem, vidēji septiņos mēnešos ražošanas apjomi bija nedaudz zem pagājušā gada izlaides līmeņa, tiem samazinoties vien par 0,2%. Kokrūpniecības nozari šogad negatīvi ietekmēja ne tikai Covid-19 izplatības sekas un noteiktie ierobežojumi noieta tirgos, bet arī straujš ražošanas apjomu kritums gada pirmajā mēnesī saistībā ar pērnā gada sākumā sasniegto augsto izlaides līmeni, kad *Brexit* gaidās nozīmīgas produkcijas piegādes tika izpildītas uz Apvienoto Karalisti. Savukārt šā gada jūlijā kokrūpniecībā tika reģistrēta ļoti spēcīga izaugsme, 12,5% apmērā, pateicoties kam apstrādes rūpniecībā pirmo reizi šogad tika reģistrēts apjomu pieaugums.

Pārtikas produktu ražošanas izmaiņu dinamika šogad bijusi visai vienmērīga, pieauguma vai krituma tempiem svārstoties ap nulli, izņemot aprīļa mēnesi, kad pārtikas produktu ražošanas apjomi gada griezumā saruka par 7,7%. Tā rezultātā septiņos mēnešos kopā saražotie pārtikas produktu apjomi bija par 1,0% zemāki nekā pirms gada. To galvenokārt noteica ražošanas apjomu sarukums zivrrūpniecībā, kā arī gaļas un gaļas produktu ražošanā un pārstrādē. Tikmēr augļu un dārzeņu pārstrāde un konservēšana septiņos mēnešos uzrādījusi kāpumu un neliels pieaugums reģistrēts arī piena produktu ražošanā.

Tikmēr dažas apstrādes rūpniecības apakšnozares Covid-19 krīzi pārcietušas visai veiksmīgi. Tā, piemēram, pieaugot pieprasījumam pēc roku un virsmu dezinfekcijas līdzekļiem, ķīmisko vielu un produktu ražošanas apjomi 2020.gada septiņos mēnešos palielinājušies par 10,1%. Pieaugumu 4,5% apmērā uzrādīja elektrisko iekārtu ražošana par spīti sarežģījumiem ārējos tirgos, kas atspoguļojas citu mašīnbūves apakšnozaru datos, lai gan arī šeit pieauguma tempi ir kļuvuši vājāki, ja tos salīdzina ar 2019.gada rezultātiem. Apjomu kāpums 2020.gada pirmajos septiņos mēnešos tika reģistrēts arī papīra un papīra izstrādājumu ražošanā, kā arī poligrāfijā un ierakstu reproducēšanā – attiecīgi par 2,5% un 3,3%.

Pērn apstrādes rūpniecības produkcijas apgrozījums (faktiskajās cenās) salīdzinājumā ar 2018.gadu bija audzis par 3,4%, ko vairāk veicināja apgrozījuma pieaugums vietējā tirgū (+4,5%), kamēr produkcijas realizācija eksportā palielinājās lēnāk (+2,8%) (skat. 1.10.att.). Ja vēl 2019.gada sākumā apstrādes rūpniecības apgrozījuma pieaugums vidēji bija tikpat spēcīgs kā iepriekšējos divus gadus – ap 10%, tad maijā izaugsmes tempi sākuši bremsēties. Arī šogad apstrādes rūpniecības produkcijas apgrozījuma pieauguma tempi bijuši vāji, turklāt no šā gada marta līdz jūnijam apgrozījums uzrādīja samazinājumu, kā rezultātā arī 2020.gada septiņos mēnešos kopā nozares apgrozījumā tika reģistrēts neliels kritums – par 0,4%. To noteica apgrozījuma sarukums vietējā tirgū – par 2,2%, kamēr eksportā apstrādes rūpniecības realizācija uzrādīja nelielu pieaugumu – par 0,5%.

1.10.att. Apstrādes rūpniecības apgrozījuma pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi (kalendāri izlīdzināti dati, %)

Starp apstrādes rūpniecības apakšnozarēm apgrozījums šogad visstraujāk palielinājies ķīmisko vielu un ķīmisko produktu ražošanā – par 25,5% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada janvāra-jūlija periodu, metālu ražošanā – par 24,2%, par 6,2% palielinājās gatavo metālizstrādājumu apgrozījums. Tīkmēr apgrozījuma kritums fiksēts automobiļu, piekabju un puspiekabju ražošanā – par 21,3% gada griezumā, iekārtu un ierīču remontā un uzstādīšanā – par 10,5%, apģērbu ražošanā – par 10,3%. Lielākās apstrādes rūpniecības apakšnozares, t.i., kokrūpniecības, apgrozījums šā gada septiņos mēnešos ir sarucis par 4,3%, kamēr pārtikas produktu realizācija ir palielinājusies par 1,1%. Jāatzīmē, ka jūlijā negaidīti strauju pieaugumu uzrādīja apstrādes rūpniecības produkcijas apgrozījums eksportā – par 9,8% gada griezumā. To visbūtiskāk veicināja kokrūpniecības eksporta apgrozījuma kāpums, kā arī ķīmiskās rūpniecības produkcijas un mēbeļu eksporta pieaugums.

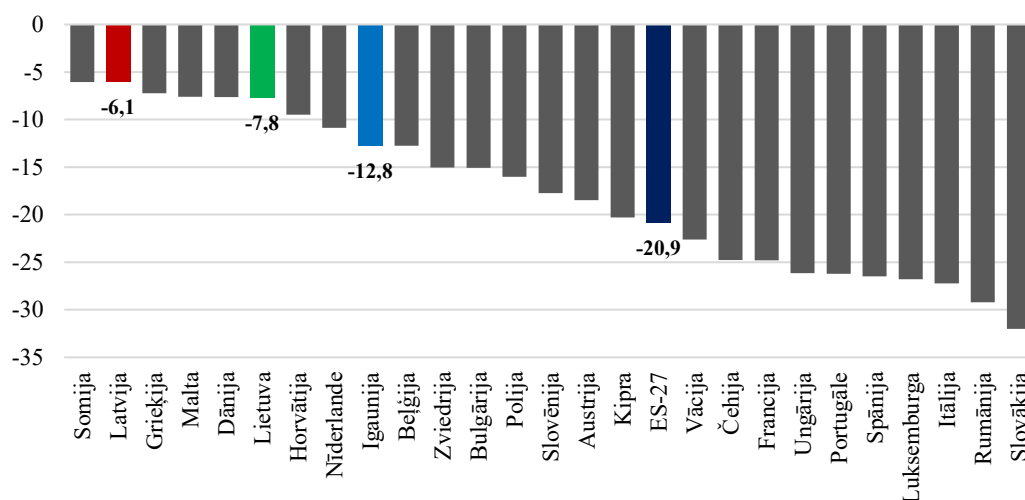
EK apkopotais ekonomiskās konfidences indekss kopš šā gada sākuma ir bijis ļoti svārstīgs - martā un aprīlī uzrādot būtisku kritumu, Latvijas apstrādes rūpniecības noskaņojums kopš maija ir uzrādījis uzlabojumus, pieaugot uzņēmēju vērtējumam par pasūtījumu apjomiem turpmākajos mēnešos, kā arī par gaidāmajām produkcijas cenu un nodarbinātības pārmaiņām. Tomēr augustā apstrādes rūpniecības konfidences indekss salīdzinājumā ar iepriekšējo mēnesi nedaudz samazinājās, norādot uz nozarē valdošo piesardzību, ko lielā mērā nosaka Covid-19 saslimstības rādītāju pieaugums Eiropā pēdējo nedēļu laikā un bažas par ierobežojumu pastiprināšanu tirdzniecības partnervalstīs, kas ietekmēs ārējo pieprasījumu un preču tirdzniecības plūsmu.

Uzņēmēju aptaujās ražotāji norādījuši, ka galvenais uzņēmējdarbību kavējošais faktors ir pieprasījuma trūkums – tā šā gada trešajā ceturksnī uzskatījuši 38,2% aptaujāto nozares pārstāvju, kas ir par 3,9 procentpunktiem augstāks līmenis nekā pirms gada. Covid-19 krīzes iespaidā daudzi uzņēmumi

saskārušies ar apgrozāmo līdzekļu pieejamības un finanšu plūsmas problēmām, līdz ar to par finanšu grūtībām trešajā ceturksnī ziņojuši vairāk nekā četras reizes lielāks rūpnieku īpatsvars jeb 18,6% no aptaujātajiem ražotājiem.

Tajā pašā laikā strauji saruka to apstrādes rūpnieku īpatsvars, kuri atzinuši, ka uzņēmējdarbības izaugsmi kavē darbaspēka pieejamības problēmas – trešajā ceturksnī par to satraucās 7,4% aptaujāto ražotāju (salīdzinājumam – gadu iepriekš šis īpatsvars bija 27%). Tajā pašā laikā tikai 6,7% aptaujāto rūpnieku atzīmējuši materiālu un/vai atbilstošo iekārtu pieejamības problēmas, kas liecina vai nu par iepriekš veikto investīciju rezultātiem, vai atspoguļo pieprasījuma trūkuma sekas, savukārt 36,3% nesaskata ierobežojumus, veicot uzņēmējdarbību.

Šis gads apstrādes rūpniecībā ir sarežģīts un izaicinājumu pilns, tajā pašā laikā dati apstiprina, ka Latvijas ražotāji pārcietuši Covid-19 krīzi daudz veiksmīgāk nekā citas ES valstis, kur aprīlī un maijā ražošanas apjomi kritušies pat vairāk nekā par 20% un 2020.gada pirmajā pusgadā kopā ES vidēji apstrādes rūpniecībā reģistrēts ražošanas apjoma kritums par 13,2%. Turklāt 2020.gada otrajā ceturksnī apstrādes rūpniecības apjoma kritums Latvijā bija viens no zemākajiem ES (skat. 1.11.att.).

1.11.att. Apstrādes rūpniecības produkcijas apjoma pārmaiņas ES dalībvalstīs 2020.gada otrajā ceturksnī, salīdzinot ar 2019.gada otro ceturksni, % (kalendāri izlīdzināti dati)

Savukārt turpmākā apstrādes rūpniecības attīstība lielā mērā būs atkarīga no tā, cik veiksmīgi Eiropai izdosies apturēt atkārtoto Covid-19 saslimstības uzplauksnījumu un vai spēkā stāsies stingrāki ekonomisko aktivitāti ietekmējošie ierobežojumi.

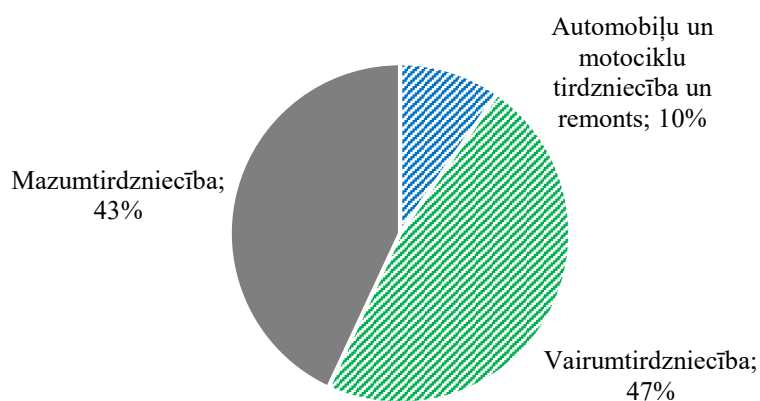
Tirdzniecība

Tirdzniecība, apvienojot mazumtirdzniecību un vairumtirdzniecību, kā arī automobiļu un motociklu tirdzniecību un remontu, ir starp lielākajām Latvijas tautsaimniecības nozarēm. 2019.gadā tās daļa Latvijas IKP pievienotās vērtības

struktūrā veidoja 15,4% (neskaitot izmitināšanas un ēdināšanas nozari), kas salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu ir nedaudz palielinājusies – par 0,3 procentpunktiem.

Tirdzniecībā nodarbināto skaits ir augstākais starp visām nozarēm un 2019.gadā šajā nozarē strādāja 137,6 tūkst. cilvēku jeb 15,1% no visiem tautsaimniecībā nodarbinātajiem iedzīvotājiem. Tomēr pērn tirdzniecībā strādājošo skaits nedaudz samazinājās – par 1,7 tūkst. cilvēku jeb par 1,2%, salīdzinot ar 2018.gadu. Tas cita starpā varētu būt skaidrojams ar e-komercijas attīstību un pašapkalpošanās kašu lielveikalos pieaugumu.

Tirdzniecības struktūrā mazumtirdzniecība un vairumtirdzniecība veido lielāko nozares pievienotās vērtības īpatsvaru un tā sadalījums tradicionāli ir līdzīgs – ap 45% katrai apakšnozarei, savukārt automobiļu un motociklu tirdzniecība un remonts veido atlikušo 1/10 daļu (skat. 1.12.att.).

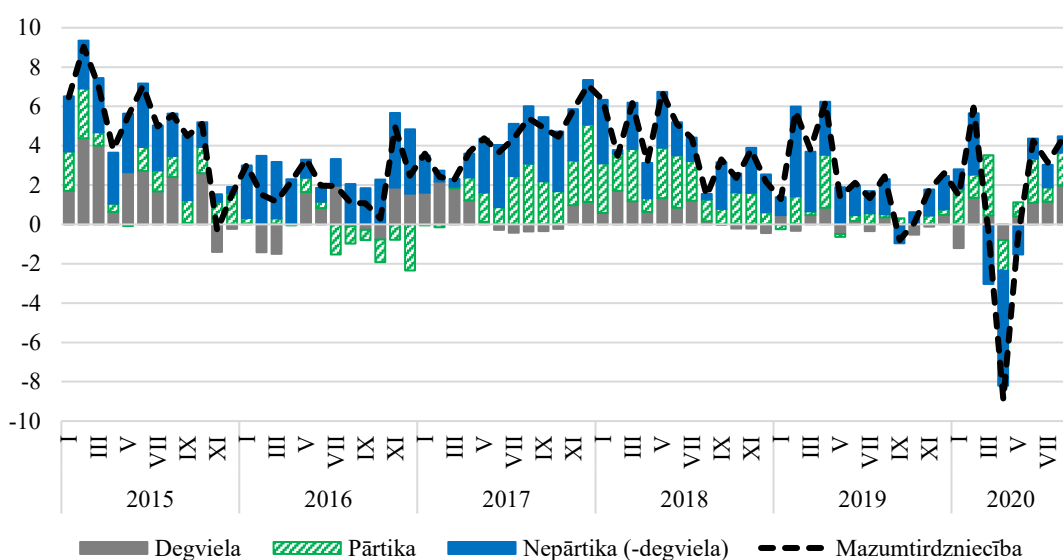

1.12.att. Tirdzniecības pievienotās vērtības struktūra 2019.gadā, %

Kopš 2011.gada tirdzniecība uzrāda pievienotās vērtības kāpumu, turklāt pērn nozares izaugsme bija straujākā kopš 2016.gada, veidojot 4,2% (salīdzināmajās cenās), ko īpaši veicināja vairumtirdzniecības apjomu kāpums, kā arī automobiļu un motociklu tirdzniecības un remonta pieaugums. Savukārt šogad tirdzniecības nozari ir smagi skārusi Covid-19 krīze, līdz ar to salīdzinājumā ar pērnā gada pirmo pusgadu tirdzniecības pievienotā vērtība šā gada pirmajā pusgadā ir uzrādījusi kritumu par 5,5%, ko galvenokārt noteica nozares otrā ceturkšņa rezultāti. Ja pirmajā ceturksnī tirdzniecības nozarē radītā pievienotā bija par 0,8% mazāka nekā pirms gada, tad otrajā ceturksnī šis kritums pastiprinājās, sasniedzot 9,4%, kas ir līdzvērtīgi ekonomikas kopējam kritumam 2020.gada otrajā ceturksnī.

Mazumtirdzniecības attīstība šogad bijusi ļoti svārstīga gan preču grupu dalījumā, gan atsevišķi pa mēnešiem. Rezultātā šā gada pirmajos astoņos mēnešos mazumtirdzniecības kopējie apjomi ir bijuši tikai nedaudz augstāki par 2019.gada janvāra-augusta līmeni, apgrozījumam palielinoties par 1,1% (skat. 1.13.att.).

Covid-19 slimībai sasniedzot Latviju, martā strauji palielinājās mazumtirdzniecības apjomi pārtikas preču veikalos (+6,9%), iedzīvotājiem steidzoties veidot ilgstoši lietojamās pārtikas produktu rezerves, tikmēr tirdzniecība nepārtikas preču veikalos saruka. Savukārt jau aprīlī samazinājās gan pārtikas, gan nepārtikas preču tirdzniecības apgrozījums, kopējiem mazumtirdzniecības apjomiem gada griezumā sarūkot par 8,9%, kas bija straujākais nozares kritums kopš 2010.gada. Taču jau maijā mazumtirdzniecībā reģistrētais samazinājums ievērojami palēninājās, savukārt nākamajos mēnešos nozarē jau bija vērojams veselīgs mazumtirdzniecības apgrozījuma pieaugums, ko noteica pārdošanas apjomu kāpums gan pārtikas, gan nepārtikas produktu veikalos. Tādējādi šā gada astoņos mēnešos kopā mazumtirdzniecība pārtikas veikalos ir pieaugusi par 2,9%, bet nepārtikas preču mazumtirdzniecība, atskaitot auto degvielu, samazinājās par 1,2%.

1.13.att. Mazumtirdzniecības apgrozījuma pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi, %

Arī autodegvielas mazumtirdzniecības dinamika 2020.gadā bijusi visai svārstīga – to no vienas puses pozitīvi ietekmēja krītošās naftas cenas pasaules tirgos, kas atspoguļojās zemākās degvielas cenās arī vietējā tirgū – 2020.gada pirmajos astoņos mēnešos vidējā degvielas cena Latvijas degvielas uzpildes stacijās bija par 9,5% zemāka nekā pirms gada, aprīlī un maijā cenu kritumam pārsniedzot 20%. Taču no otras puses degvielas patēriņu ierobežoja zemāks pieprasījums saistībā ar martā noteiktajiem Covid-19 ierobežojumiem, kuru rezultātā tika ietekmēta iedzīvotāju pārvietošanās nepieciešamība, savukārt vasaras mēnešos degvielas pārdošanas apjomi auga salīdzinoši strauji, jo Latvijas iedzīvotāji biežāk nekā citus gadus izvēlējušies ceļot pa Latviju, ņemot vērā ceļošanas ierobežojumus uz citām valstīm un ievērojot piesardzību saistībā ar Covid-19. Līdz ar to 2020.gada astoņos mēnešos kopā degvielas tirdzniecības

apjomi palielinājās par 3,5%, spēcīgāku pieaugumu uzrādot tieši pēdējo trīs mēnešu laikā, kad Latvijā tika atcelta ārkārtas situācija un mīkstināti ar Covid-19 izplatību saistītie ierobežojumi.

Vairumtirdzniecība šā gada pirmajā pusgadā atšķirībā no 2019.gada, kad nozares pievienotā vērtība gadā kopumā pieauga par 5,3%, uzrādīja kritumu par 7,8% (pirmajā un otrajā ceturksnī atsevišķi attiecīgi par 2,7% un 11,7%). Starp vairumtirdzniecības kategorijām šā gada pirmajā pusē straujākos samazinājumus uzrādīja mašīnu, iekārtu un to piederumu vairumtirdzniecība, kā arī lauksaimniecības izejvielu un dzīvju lopu vairumtirdzniecība. Tajā pašā laikā spēcīgi vairumtirdzniecības apjomu pieaugumi tika reģistrēti vairumtirdzniecībā uz līguma pamata vai par atlīdzību un informācijas un komunikāciju tehnoloģiju iekārtu vairumtirdzniecībā.

Savukārt uz Covid-19 krīzi viskrasāk ir reaģējusi automobiļu un motociklu tirdzniecība (gan mazumtirdzniecībā, gan vairumtirdzniecībā, gan to remonts). Ja pērn starp visām tirdzniecības nozarēm tā bija uzrādījusi straujāko pieaugumu, izaugsmei sasniedzot 6,2%, tad šā gada pirmajā pusē automobiļu un motociklu tirdzniecībā tika reģistrēts spēcīgākais sarukums – par 17,3% gada griezumā, otrajā ceturksnī pievienotās vērtības kritumam sasniedzot pat 30%.

Tirdzniecības attīstības dinamiku šogad ietekmēja cilvēku nedrošība par savu finansiālo situāciju, ar Covid-19 slimības ierobežošanu saistīto noteikumu ievērošana, bezdarba pieaugums un darba samaksas lēnāks kāpums šā gada otrajā ceturksnī Covid-19 krīzes ietekmē. Šogad Covid-19 krīzes rezultātā turpināja palielināties iedzīvotāju uzkrājumi – saskaņā ar LB apkopotajiem datiem 2020.gada augusta beigās kopējie mājsaimniecību noguldījumi gada laikā bija palielinājušies par 8,4%. Tāpat šogad ir strauji sarukuši no jauna izsniegtie patēriņa kredīti, šā gada astoņos mēnešos jaunizsniegto patēriņa kredītu apjomam samazinoties par 10,8%. Šie faktori, kā arī Covid-19 slimības turpmākā attīstība un tās ierobežošana ietekmēs nozares rezultātus arī nākamajos šā gada mēnešos.

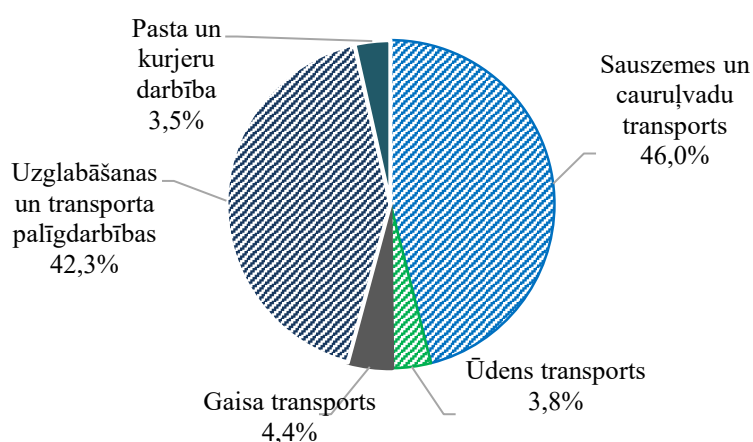
Patērētāju konfidences līmenis joprojām ir zems, turklāt septembrī patērētāju noskaņojums atkal nedaudz pasliktinājās, norādot uz iedzīvotāju vidū joprojām valdošo nedrošību un nenoteiktību. Savukārt mazumtirgotāju konfidences rādītājs jau ir tuvs līmenim, kāds tas bija gada sākumā. Tas nozīmē, ka epidemioloģiskajai situācijai valstī saglabājoties stabilai, privātais patēriņš varētu kļūt spēcīgāks un arī tirdzniecības nozare uzrādīs labākus rezultātus, ko jau apliecina jaunākie dati par mazumtirdzniecības apgrozījumu.

Transports

Pateicoties izdevīgajam ģeogrāfiskajam stāvoklim un labi attīstītajai infrastruktūrai, transporta un uzglabāšanas nozarei vēsturiski bijusi būtiska loma Latvijas ekonomikā un tās īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā ir viens no augstākajiem starp ES valstīm. 2019.gadā transporta nozare veidoja 9,3% no

kopējās pievienotās vērtības un bija ceturgtā lielākā Latvijas tautsaimniecības nozare pēc tirdzniecības, apstrādes rūpniecības un nekustamā īpašuma nozares. Pēdējo desmit gadu laikā transporta nozares īpatsvars tautsaimniecībā bijis samērā stabils, pēdējā gada laikā nedaudz samazinoties, ko noteica Krievijas tranzītpārvadājumu apjoma samazināšanās. Transporta nozarē 2019.gadā strādāja 74,3 tūkst. cilvēku jeb 8,2% no visiem ekonomikā nodarbinātajiem.

Nozares struktūrā lielāko daļu veido sauszemes transports un cauruļvadu transports, kur būtiska daļa ir kravu dzelzceļa un autopārvadājumiem, kā arī uzglabāšanas un transporta palīgdarbības, tajā skaitā kravu pārkraušana ostās (skat. 1.14.att.):

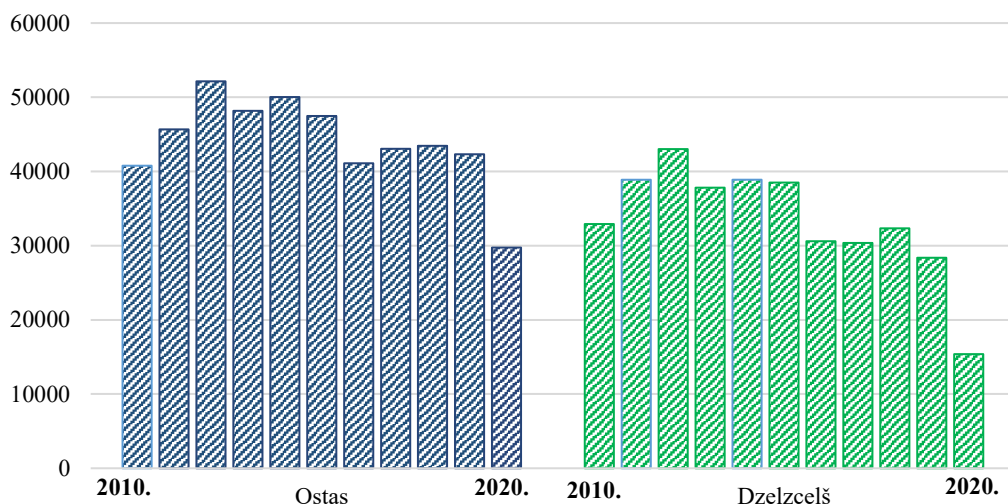

1.14. att. Transporta un uzglabāšanas nozares struktūra, faktiskajās cenās (%)

2019.gadā transporta un tranzīta nozarē tika piedzīvots kritums par 2,7%. To noteica kravu tranzīta samazinājums caur Latvijas ostām, Krievijai pārorientējot kravas uz savām Baltijas jūras ostām un krītoties pieprasījumam pēc Krievijas ogleņiem pasaules tirgos. Tā rezultātā kravu apgrozījums Latvijas ostās 2019.gadā bija par 5,7% zemāks nekā 2018.gadā, savukārt pa dzelzceļu pārvadāto kravu apjoms pērn saruka par 15,8%. Kravu apgrozība autopārvadājumos saglabājās iepriekšējā gada līmenī, bet pozitīvu dinamiku 2019.gadā uzrādīja aviopārvadājumi, lidostā "Rīga" apkalpoto pasažieru skaitam palielinoties par 10,5%.

Tranzīta nozarē līdzīga situācija saglabājās arī 2020.gadā, kad Krievijas kravu tranzīts turpināja samazināties, bet transporta nozares kopējo situāciju vēl papildus krasi pasliktināja starptautisko pasažieru pārvadājumu apturēšana Covid-19 izplatības ierobežošanai. Gada pirmajā pusē transporta un uzglabāšanas nozare piedzīvoja 15,2% kritumu salīdzinājumā ar 2019.gada attiecīgo periodu, bet otrajā ceturksnī, Covid-19 krīzes kulminācijas brīdī nozares lejupslīde sasniedza pat 23,7%.

Kravu apgrozījums ostās šā gada pirmajos astoņos mēnešos bija 29,7 milj. tonnu - par 29,7% mazāks nekā pirms gada, īpaši strauji krītoties ogļu un naftas kravu apjomam, - attiecīgi par 77,3% un 15,1%, bet dzelzceļā pārvadāto kravu apjoms gada pirmajos astoņos mēnešos samazinājies par 45,8% līdz 15,4 milj. tonnu. (skat. 1.15.att) Pa maģistrālo naftas produktu vadu Polocka - Ventspils transportētais dīzeļdegvielas apjoms gada pirmajā pusē bijis par 44,0% mazāks nekā 2019.gada pirmajā pusē un veidojis 0,8 milj. tonnu.

1.15. att. Kravu apgrozījums Latvijas ostās un pārvadājumu apjoms dzelzceļā (tūkst. tonnu), 2010.-2020.gada pirmajos astoņos mēnešos

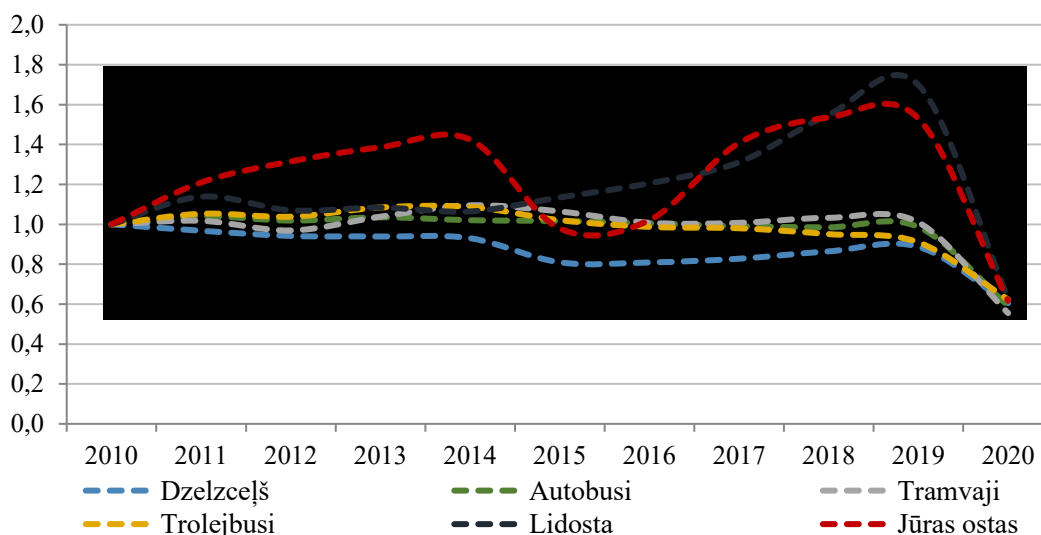
Dati par kravu apgrozījuma izmaiņām gan Latvijas ostās un dzelzceļā, gan pārējās Baltijas jūras austrumu krasta ostās apstiprina, ka Krievija turpina pārorientēt kravu plūsmu uz savām Baltijas jūras ostām. Krievijas ostās šogad, Covid-19 apstākļos, kravu apgrozījuma samazinājums bijis daudz mazāks nekā Latvijas ostās, kamēr mazākus kritumus Igaunijas un Lietuvas ostās nodrošinājis augstāks vietējo kravu īpatsvars. Krievijas Ustjlugas ostā, kur galvenās kravas ir ogles un naftas produkti, kravu apgrozījums 2020.gada astoņos mēnešos palielinājies par 0,1%, bet Primorskas ostā, kas specializējas naftas kravu pārkraušanā, kravu apgrozījums bijis par 16,3% mazāks nekā pirms gada. Visās Krievijas Baltijas jūras austrumu krasta ostās kopā kravu apgrozījums 2020.gada astoņos mēnešos bijis par 8,7 miljonu tonnu jeb 5,1% mazāks nekā pirms gada, kamēr Baltijas valstu ostās kopā kritums bijis daudz straujāks – par 14,3 miljoniem tonnu jeb 13,9% (skat. 1.2.tabulu).

1.2. tabula. Kravu apgrozījums Baltijas jūras austrumu krasta ostās, milj. t²

Osta	2019.gada 8 mēneši	2020.gada 8 mēneši	Izmaiņas, %
Ustjuga	69,0	69,1	+0,1
Primorska	41,6	34,8	-16,3
Sanktpēterburga	40,1	39,5	-1,6
Klaipēda	31,3	29,9	-4,7
Igaunijas ostas	24,6	24,5	-0,1
Rīga	21,4	15,8	-26,0
Ventspils	15,0	8,8	-41,5
Visocka	12,8	12,0	-6,1
Kaļiņingrada	7,7	7,1	-7,2
Liepāja	4,6	4,0	-14,0

Aviopārvadājumu nozarē, pēc spēcīga pieauguma gada pirmajos divos mēnešos pasažieru skaits lidostā “Rīgā” pēc ārkārtas stāvokļa ieviešanas martā samazinājās par 55,7%, bet otrajā ceturksnī kritās jau par 96,8%, salīdzinot ar iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni. Arī jūlijā, aviopārvadājumiem uz Eiropas valstīm pakāpeniski atjaunojoties, kopējais lidostā apkalpoto pasažieru skaits joprojām bija par 77,5% mazāks nekā attiecīgajā mēnesī pirms gada. Starptautisko pasažieru pārvadājumu ierobežošana skāra arī jūras ostas, kur apkalpoto pasažieru skaits gada pirmajā pusē bija par 59,6% mazāks nekā 2019.gada attiecīgajā laika posmā, bet otrajā ceturksnī kritums pat bija sasniedzis 85,7%.

Ārkārtas situācijas laikā no marta līdz jūnijam, kritoties mobilitātei un pieprasījumam pēc pārvietošanās arī Latvijas robežās, krasi samazinājās arī sauszemes pasažieru transportā pārvadāto pasažieru skaits. Gada pirmajā pusē kopā pasažieru skaits dzelzceļā kritās par 31,8%, autobusus – par 40,0%, tramvajos – par 45% un trolejbusos – par 31,5%. Pasažieru skaita dinamika galvenajos transporta veidos laikā no 2010.gada parādīta 1.16.attēlā.

1.16.att. Pasažieru skaita indekss galvenajos transporta veidos (2010.gada 1.pusgads=1)

² Datu avots: Latvijas, Lietuvas, Igaunijas statistikas pārvaldes, www.portnews.ru

Covid-19 krīzes ietekmē šogad samazinājies arī kravu autopārvadājumu apjoms, kur kritums gan nav bijis tik dramatisks kā pasažieru pārvadājumos. Kravu apgrozība autotransportā gada pirmajos sešos mēnešos salīdzinājumā ar pagājušā gada attiecīgo periodu samazinājusies par 12,6% līdz 6,6 miljardiem tonnkilometru, ko noteicis kritums pārvadājumos ārvalstīs par 17,6%, kamēr iekšzemes pārvadājumi auguši par 12,6%.

Sagaidāms, ka gada otrajā pusē pasažieru pārvadājumu apjomi Latvijā pakāpeniski sāks atgriezties agrākajā līmenī, kamēr kravu tranzīta pārvadājumus turpinās negatīvi ietekmēt Krievijas kravu pārorientācijas politika, un kopumā transporta nozare 2020.gadā līdzās izmitināšanai un ēdināšanai, kā arī mākslai, izklaidei un atpūtai būs viena no tām nozarēm, kas būs noteikusi Latvijas ekonomikas kopējo kritumu. Augstais transporta un uzglabāšanas nozares īpatsvars ekonomikā un Krievijas tranzīta kravu krituma ietekme arī ir bijis viens no iemesliem, kāpēc Latvijas ekonomikas lejupslīde šā gada pirmajā pusē bijusi straujāka nekā Baltijas kaimiņvalstīs, kur transporta nozarē kritums bijis daudz mazāks, tajā skaitā Igaunijā transporta nozare gada pirmajā pusē samazinājusies tikai par 2,7%.

Arī nākamajā gadā pievienotās vērtības apjoms Latvijas transporta nozarē vēl neatgriezīsies 2019.gada līmenī, saglabājoties zemākiem aviopārvadājumu apjomiem un negatīvajām tendencēm sauszemes pasažieru pārvadājumos un kravu tranzītā caur ostām.

Būvniecība

Pērn, būvniecībai uzrādot samērā vāju izaugsmi, salīdzinot ar iepriekšējiem diviem gadiem, kad nozarē tika reģistrēts divciparu pieaugums, nozares īpatsvars IKP pievienotās vērtības struktūrā saglabājās nemainīgs, veidojot 6,5%. Tajā pašā laikā 2019.gadā būtiski pieauga nozarē nodarbināto skaits – par 8,7%, salīdzinot ar 2018.gadu. Tādējādi būvniecības nozarē strādāja 81,1 tūkst. cilvēku jeb 8,9% no visiem tautsaimniecībā nodarbinātajiem.

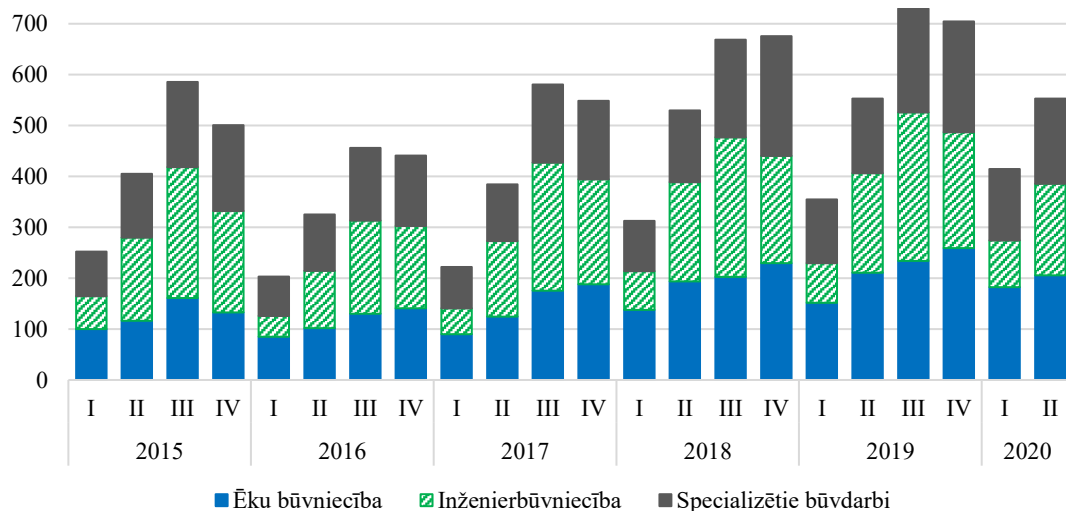
2019.gadā būvniecības sektora izaugsme sabremzējās, uzrādot pieaugumu 2,9% apmērā (salīdzināmās cenās), ko noteica vājais inženierbūvniecības apjomu kāpums (+1,0%), ES fondu finansējumam nostabilizējoties iepriekšējā gada līmenī. Tikmēr ēku būvniecībā tika reģistrēts salīdzinoši spēcīgs pieaugums – par 7,8% gada griezumā, lai gan arī tas bija apmēram trīs reizes zemāks kāpums nekā 2017. un 2018.gadā.

Savukārt šā gada pirmajā pusgadā būvniecības sektora izaugsme bija spēcīgāka nekā pērn kopumā, salīdzinājumā ar 2019.gada pirmo pusgadu nozares apjomiem palielinoties par 5,5%. Tajā pašā laikā jāatzīmē, ka šādu būvniecības pieaugumu vidēji pusgadā noteica atšķirīgs nozares sniegums pirmajā un otrajā ceturksnī.

2020.gada pirmajā ceturksnī būvniecības izlaide bija palielinājusies par 14,8%, kas arī noteica augsto nozares izaugsmi pusgadā kopumā. Būvniecības pieaugumu pirmajā ceturksnī visvairāk veicinājis ēku celtniecības apjomu kāpums par 16,5%, pieaugot gan dzīvojamo, gan nedzīvojamo ēku celtniecībai. Pirmajā ceturksnī strauji palielinājās izaugsmes tempi arī inženierbūvniecībā, salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu tās apjomiem pieaugot par 15,9%. Īpaši strauji pieauga ceļu un maģistrāļu būvniecība, kā arī ūdensapgādes sistēmu būvniecība. Specializēto būvdarbu apjomi šajā periodā bija par 9,7% augstāki nekā pirms gada.

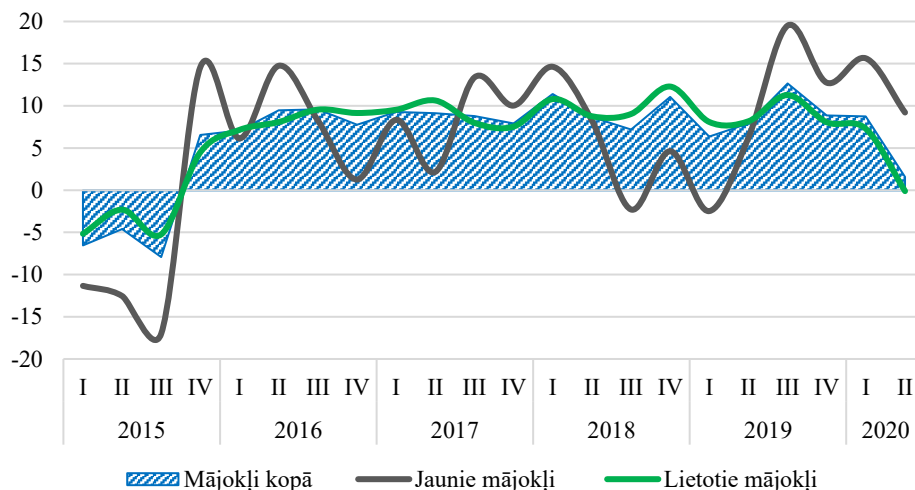
Toties šā gada otrajā ceturksnī būvniecības apjomi gada griezumā nedaudz samazinājās – par 0,6%. To noteica gan ēku celtniecības, gan inženierbūvniecības apjomu kritums attiecīgi par 5,0% un 7,7%. No ēku veidiem būvniecības apjomu sarukums tika reģistrēts dzīvojamo ēku, viesnīcu un tam līdzīga lietojuma ēku, kā arī rūpnieciskās ražošanas ēku un noliktavu celtniecībā. Tikmēr palielinājās biroja ēku un plašizklaides pasākumu, sporta ēku, muzeju un bibliotēku, izglītības iestāžu ēku būvniecības apjomi. Nozari no straujāka krituma otrajā ceturksnī pasargāja specializēto būvdarbu apjomu kāpums par 12,3%, palielinoties elektroinstalāciju ierīkošanas, cauruļvadu uzstādīšanas, kā arī ēku nojaukšanas un būvlaukuma sagatavošanas darbiem.

Būvniecības struktūrā (skat. 1.17.att.) aizvien samazinās inženierbūvju celtniecības īpatsvars – ja 2015.gadā tas sasniedza 39% no kopējās būvniecības izlaides faktiskajās cenās, tad pērn tas veidoja 34% un šā gada pirmajā pusē noslīdēja līdz 28%. Savukārt kopējā nozares struktūrā savu daļu aizvien kāpina ēku būvniecība – no 29% 2015.gadā tā ir pieaugusi līdz 37% pērn, un šā gada pirmajā pusgadā jau sasniedza 40%. Jāatzīmē, ka $\frac{3}{4}$ no kopējiem ēku būvniecības apjomiem veido nedzīvojamās ēkas, ieskaitot viesnīcas, biroju ēkas, rūpnieciskās ražošanas ēkas u.tml. Specializēto būvdarbu īpatsvars būvniecības struktūrā pēdējo gadu laikā bijis samērā stabils, pērn veidojot 30%.

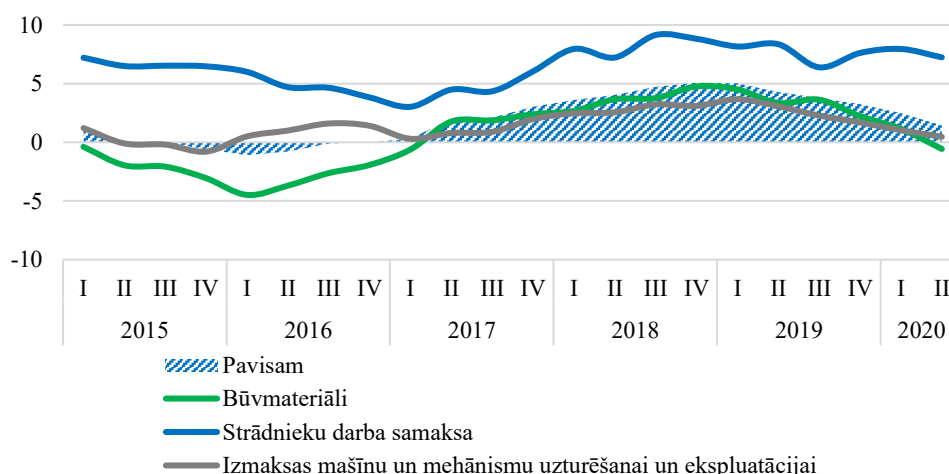
1.17.att. Būvniecības nozares izlaides apjoms pa celtniecības darbu veidiem faktiskajās cenās pa ceturkšņiem, milj. euro

Šā gada pirmajā ceturksnī, palielinoties dzīvojamo ēku būvniecības apjomiem, kas norāda uz augošo pieprasījuma pēc dzīvojamā fonda, dzīvojamo māju cenas palielinājās līdzīgi kā pērn kopumā. 2019.gadā mājokļu cenu pieaugums sasniedza 9,0%, līdzīgos tempos augot gan jauno, gan lietoto mājokļu cenām, un šā gada pirmajā ceturksnī mājokļu cenu pieaugums veidoja 8,8% (skat. 1.18.att.). Tomēr otrajā ceturksnī Covid-19 krīzes seku rezultātā, kad pēkšņi pasliktinājās valsts ekonomiskās attīstības perspektīvas un iedzīvotāju finansiālā situācija, kā arī radās vispārējā nenoteiktība, mājokļu cenu pieaugums krasi sabremzējās līdz 1,6% gada griezumā. Tādējādi 2020.gada pirmajā pusgadā kopā dzīvojamo māju cenas bija par 5,1% augstākas nekā pirms gada, straujāk pieaugot jauno mājokļu cenām – par 12,3%. Tikmēr lietoto mājokļu cenu pārmaiņas vēsturiski ir bijušas mazāk svārstīgas un šā gada pirmajā pusgadā kopā palielinājās par 3,5%.

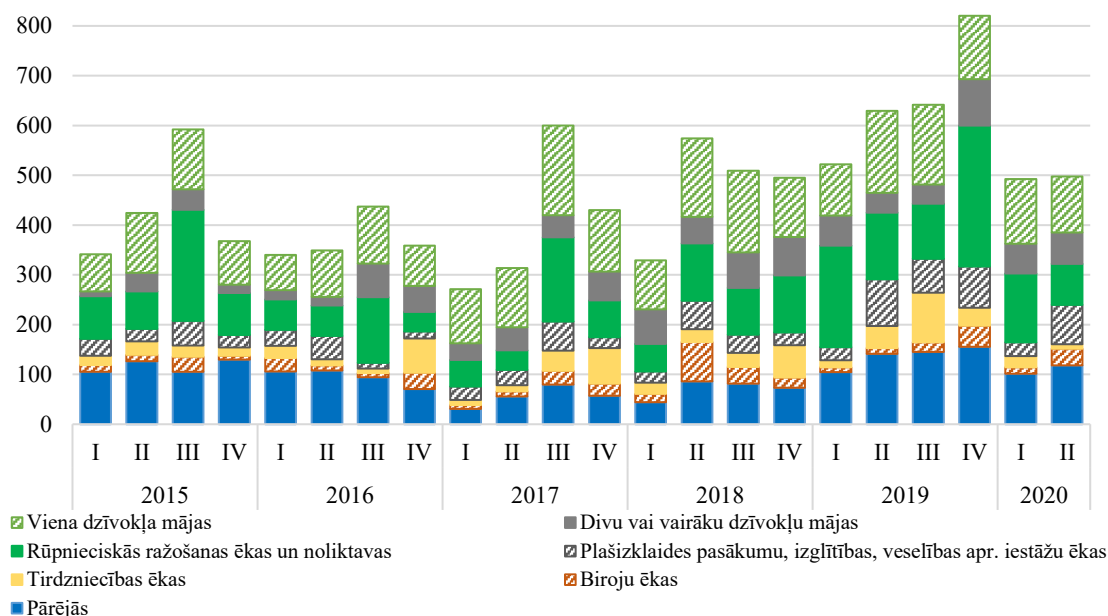
1.18.att. Mājokļu cenu pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Savukārt būvniecības izmaksas, kas ietver būvmateriālu izmaksas, strādnieku darba algu, kā arī darba mašīnu un iekārtu uzturēšanas izmaksas, uzrāda pieaugumu kopš 2017.gada. Pērn salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu kopējās būvniecības izmaksas palielinājās par 4,1%, ko noteica sektorā strādājošo darba samaksas kāpums (skat. 1.19.att.). Šā gada pirmajā pusē būvniecības izmaksas turpināja palielināties, taču pieauguma temps kļuva aizvien vājāks – ja pirmajā ceturksnī būvniecības kopējās izmaksas bija par 2,5% augstākas nekā pirms gada, tad otrajā ceturksnī šis pieaugums palēninājās līdz 1,5%. Līdz ar to pusgadā kopumā celtniecības izmaksas pieauga vidēji par 2,0%, būvmateriālu izmaksu pieaugumam palēninoties līdz 0,3% un mašīnu un mehānismu uzturēšanas un ekspluatācijas izmaksām – līdz 0,7%. Tajā pašā laikā darba algu izmaksas palielinājās tikpat strauji cik pērn – par 7,6%, turklāt otrajā ceturksnī būvnieku darba algas izmaksu pieauguma temps praktiski nepalēninājās.

1.19. att. Būvniecības izmaksu pārmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Par ēku celtniecības turpmākajām perspektīvām liecina izsniegto būvatļauju dinamika. Atšķirībā no iepriekšējos periodos uzrādītā kāpuma izsniegtajās būvatļaujās paredzamā platība šā gada pirmajā pusgadā uzrādīja kritumu, pirmajā ceturksnī samazinoties par 5,7%, bet otrajā ceturksnī sarūkot jau par 20,9% (skat. 1.20.att.).

1.20. att. Izdotajās būvatļaujās paredzamā platība pa ēku veidiem, tūkst. km^2

Plānotās būvniecības platības samazināšanos gada pirmajā pusgadā noteica rūpnieciskās ražošanas ēku un noliktavu paredzamās būvniecības platības kritums saistībā ar pērn uzrādīto augsto bāzi šajā ēku segmentā. Pirmajā pusgadā samazinājās arī tirdzniecības ēku, privātmāju, kā arī plašizklaides pasākumu, izglītības, veselības aprūpes iestāžu ēku paredzamā būvniecības platība, kas norādīta izsniegtajās būvatļaujās. Tas liecina par būvniecības izaugsmes tempu palēnināšanos vai pat samazinājumu turpmākajos periodos. Turklāt būvniecības nozares perspektīvas šogad apdraud arī nenoteiktība saistībā ar Covid-19 krīzi, ko apstiprina sarukušais būvniecības konfidences rādītājs.

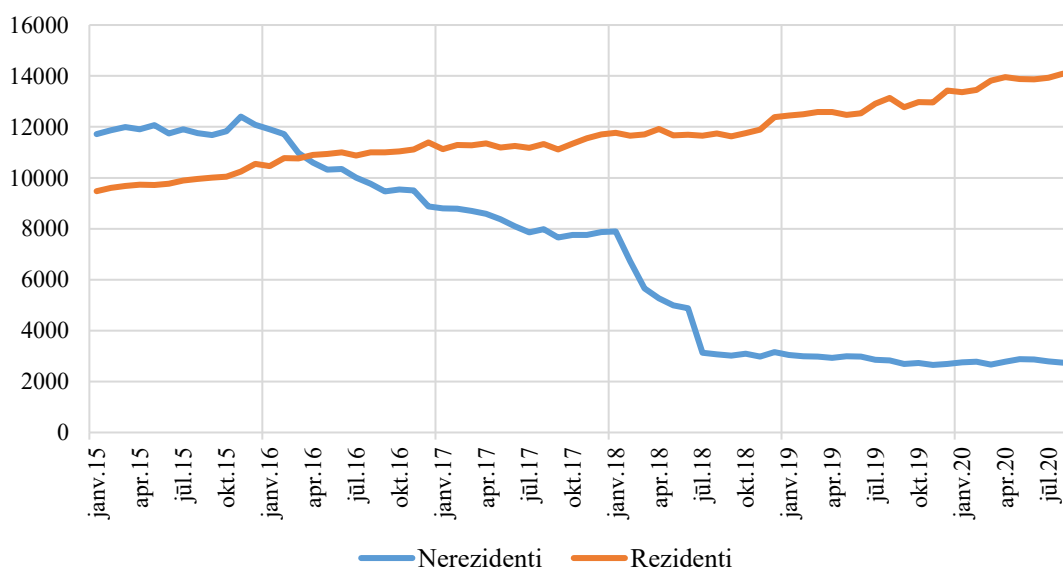
Tajā pašā laikā atsevišķos ēku segmentos, piemēram, biroju ēku, dzīvokļu māju, kā arī vasarnīcu un dārza māju, paredzamā būvniecības platība šā gada pirmajā pusgadā pieauga, kas nozīmē par šāda tipa ēku celtniecības apjomu potenciālo pieaugumu. Turklāt daļa valsts atbalsta pasākumu cīņai ar Covid-19 krīzes sekām ir publiskās investīcijas, tajā skaitā būvniecības sektorā. Arī liela daļa no jaunā ES fondu plānošanas perioda Latvijai pieejamā finansējuma, kas pārsniedz 10 mljrd. *euro*, tiks novirzīta infrastruktūras projektiem. Turpmākajos periodos tiks īstenoti arī citi lieli infrastruktūras projekti, kas stimulēs nozares attīstību, piemēram, “*Rail Baltica*”, tādējādi, lai arī šā gada otrajai pusei

būvniecības attīstības prognozes ir mazāk optimistiskas, nākamajos gados sektora izaugsmei atkal jāklūst straujāka.

Finanšu un apdrošināšanas nozare

Finanšu un apdrošināšanas nozarē vērojams pievienotās vērtības kritums kopš 2017.gada, 2018.gadā tā samazinājās par 3,1%, bet 2019.gadā par 15,2%, savukārt 2020.gada 1.pusgadā samazinājās par 0,9% gada izteiksmē. Ja iepriekšējo gadu leņķu līdri nozarē noteica strukturālās izmaiņas, tad 2020.gadā tāpat kā citas nozares arī finanšu nozari skāra Covid-19 izraisītā krīze. Kopumā nozares īpatsvars kopējā pievienotajā vērtībā tautsaimniecībā ir samazinājies gandrīz divas reizes no 4,8% 2015.gadā līdz 2,9% 2019.gadā. Savukārt nodarbināto skaits pēc iepriekšējo gadu krituma, samazinoties nerezidentu apkalpošanai, 2019.gadā ir uzrādījis pieauguma tendenci, tomēr 2020.gadā Covid-19 krīzes ietekmē nozarē strādājošo skaits atkal sācis samazināties.

Nozares strukturālās izmaiņas saistībā ar uzraudzības prasību izmaiņām pamatā noslēdzās 2019.gadā. Līdz ar to Latvijas banku nozare 2020.gadu iesāka ar jauno FKTK saskaņoto biznesa modeļu īstenošanu dzīvē. Šīs pārmaiņas rezultējās ar riskantu nerezidentu noguldījumu aizplūdi (kopš 2016.gada, kad nerezidentu depozītu apjoms bija vislielākais, to apjoms līdz 2020.gada augustam ir samazinājies par 77%) un līdz ar to arī ar kopējo aktīvu samazinājumu. 2020.gads sākās ar samērā noturīgu stabilitāti. Tajā pašā laikā rezidentu depozītu atlikumi ir vienmērīgi pieauguši kopš 2016.gada ar vidējo tempu 6% gadā. (skat. 1.21.att.)

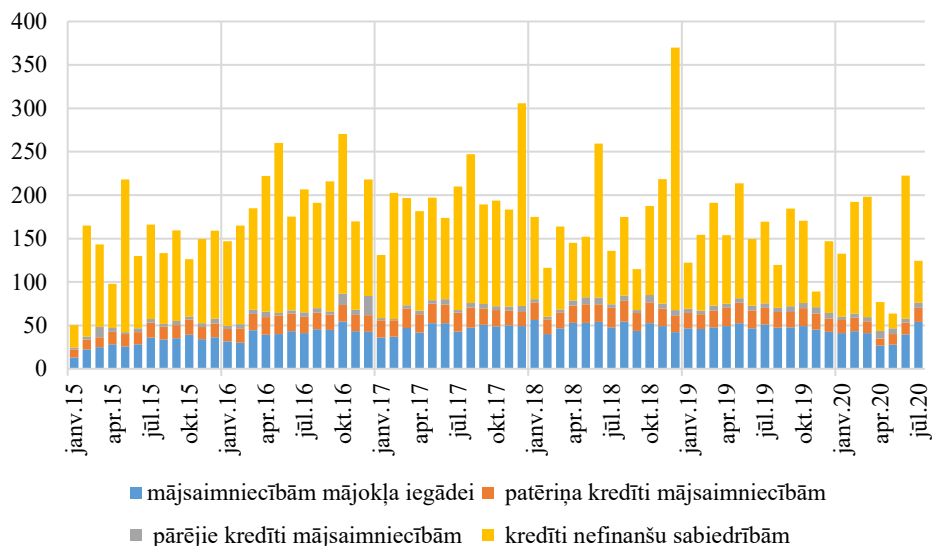

1.21.att. Nerezidentu un rezidentu noguldījumi Latvijas bankās, milj. euro

Attiecībā uz kreditēšanu jānorāda, ka kopējo izsniegto kredītu apjoms turpina samazināties. 2019.gadā rezidentiem izsniegto kredītu apjoms samazinājās par 1,5%, un līdz 2020.gada augustam līdz ar kopējās ekonomiskas aktivitātes sarukumu samazinājuma temps pieauga līdz 5,3%. Tajā pašā laikā nelielu, taču noturīgu pieaugumu uzrādīja Latvijas mājsaimniecībām izsniegtie kredīti, kas nodrošināti ar nekustamā īpašuma ķīlu. Saskaņā ar Latvijas Bankas datiem, mājokļa iegādei kredītu apjoms 2019.gadā ir audzis par 1,8%, un mājsaimniecībām izsniegtie patēriņa kredīti pieauga par 3,6%, kamēr uzņēmumiem izsniegto kredītu apjoms samazinājās par 3,3%. Savukārt 2020.gada astoņos mēnešos Covid-19 izraisītās krīzes dēļ rezidentiem izsniegto kredītu apjoms gada griezumā jau ir samazinājies par 5,3%, no tiem mājsaimniecībām par 0,5%, bet uzņēmumiem par 9%.

Jāatzīmē, ka kopš 2015.gada jaunizsniegto kredītu apjoms Latvijas mājsaimniecībām veido aptuveni 4,4 miljardus *euro*, no kuriem 2,8 miljardi *euro* ir mājokļa iegādei. Turklāt kredīti 1,1 miljarda *euro* apmērā mājokļu iegādei tika sniegti ar AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" atbalstu ģimenēm ar bērniem un jauniem speciālistiem. Tomēr no jauna izsniegto kredītu apjoms mājsaimniecībām mājokļa iegādei 2019.gadā uzrādīja 3,7% samazinājumu.

Covid-19 ieviestie ierobežojumi un nenoteiktība jūtami mazināja mājsaimniecību vēlmi kreditēties. 2020.gada sešos mēnešos no jauna izsniegto kredītu apjoms mājoklim ir par 20% mazāks, nekā šajā periodā pērn. Arī uzņēmumiem no jauna izsniegto kredītu apjoms šā gada sešos mēnešos ir par 5,8% mazāks, nekā šajā periodā pērn. Arī ar akciju sabiedrības "Attīstības finanšu institūcija Altum" atbalstu izsniegto kredītu apjoms gan jaunajām ģimenēm, gan jauniem speciālistiem šā gada sešos mēnešos samazinājās. Kopējais ar AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" atbalstu izsniegto kredītu apjoms 2020.gada sešos mēnešos bija 19% mazāks nekā attiecīgajā periodā pirms gada. Kreditēšanas aktivitāte īpaši kritās pandēmijas uzliesmojuma laikā, kad 2020.gada 2.ceturksnī izsniegto kredītu apjoms jaunajām ģimenēm saruka pat par 37% pret šo pašu periodu pērn (skat. 1.22.att.).

1.22.att. Rezidentiem izsniegtie kredīti (bez refinansētiem kredītiem), milj. euro

Kopumā 2019. gadā banku sektors darbojās ar 113,6 milj. *euro* peļņu, kas ir par 60% mazāk nekā 2018.gadā. Savukārt 2020.gada pirmajā pusgadā peļņa sastādīja 40,3 milj. *euro*, kas ir par 66% mazāk nekā pērn šajā periodā. Covid-19 krīze mazināja arī banku kapitāla atdeves rādītāju (ROE). 2020.gada 1.pusgadā ROE bija 3,2% līmenī, kas, salīdzinot ar 2019.gada vidējo rādītāju (9,9%), ir jūtams samazinājums. Tomēr kredītportfeļa kvalitāte 2020.gadā ir uzlabojusies, ienākumus nenesošo kredītu īpatsvars ir 5,3%, kas ir 1,8 procentpunktu uzlabojums salīdzinājumā ar 2019.gada beigām.

Citi finanšu sektora tirgus dalībnieki arī 2020.gadā turpināja uzrādīt stabilitu, mērenu izaugsmi. Saskaņā ar FKTK apkopotajiem datiem, palēninoties ekonomikas izaugsmes tempam, kopējais apdrošināšanas sabiedrību parakstīto bruto prēmiju apmērs 2020.gada 1.ceturksnī pieauga par 8,6% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, sasniedzot 143 milj. *euro*, no kuriem 80% ir nedzīvības apdrošināšana. Toties dzīvības apdrošināšanas parakstīto bruto prēmiju apmērs gandrīz trīskāršojās.

Apdrošināšanas sabiedrības 2020.gada 1.ceturksnī kopumā strādāja ar 3,5 milj. *euro* zaudējumiem pretstatā 4,8 milj. *euro* peļņai 2019.gada 1.ceturksnī. Zaudējumi bija dzīvības apdrošināšanas sabiedrībām (11,4 milj. *euro*), kas radās no ieguldījumu pārvērtēšanas. Savukārt nedzīvības apdrošināšanas sabiedrībām peļņa sasniedza 7,8 milj. *euro*, kas bija par 4,1 milj. *euro* vairāk nekā 2019.gada attiecīgajā ceturksnī.

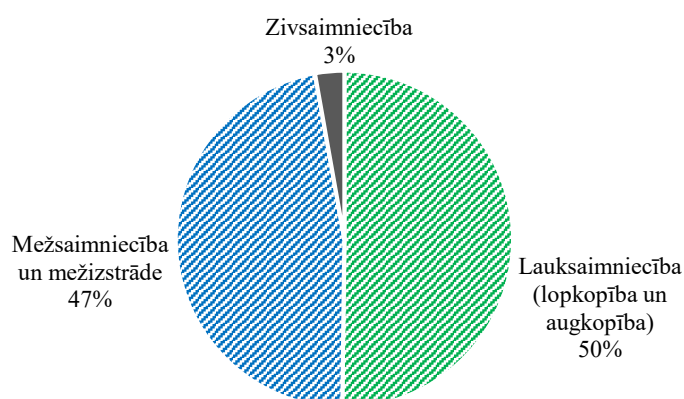
Lauksaimniecība

Latvijas tautsaimniecības nozaru struktūrā lauksaimniecība, apvienojot mežsaimniecības, lauksaimniecības (lopkopība, augkopība) un zivsaimniecības apakšnozares, pērn veidoja 3,8%, kas bija viens no augstākajiem nozares

īpatsvaram pēdējo piecpadsmit gadu laikā. Salīdzinot ar 2018.gadu, lauksaimniecības daļa Latvijas ekonomikā pērn ir palielinājusies par 0,4 procentpunktiem, ko nodrošināja spēcīgā nozares izaugsme 2019.gadā.

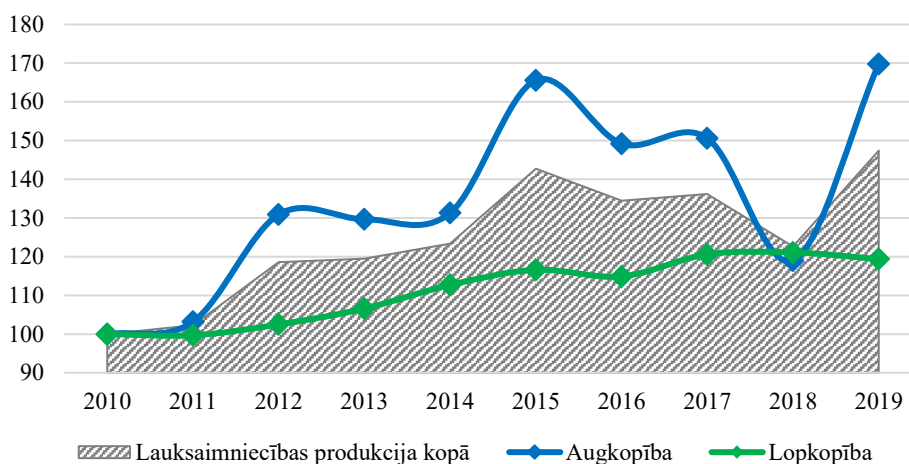
Lai arī nozares īpatsvars kopējā Latvijas tautsaimniecības struktūrā ir neliels, lauksaimniecībā nodarbināto skaits ir salīdzinoši augsts. 2019.gadā nozarē strādāja 66,3 tūkstoši cilvēku, kas ir 7,3% no kopējā tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaita. Pērn lauksaimniecībā strādājošo skaits pieauga par 4,7%, tomēr kopumā kopš 2008-2009.gada finanšu krīzes nozarē ir vērojama lejupslidoša nodarbināto skaita tendence. Savukārt, pieaugot nozares pievienotajai vērtībai, uzlabojas lauksaimniecības produktivitātes rādītāji – pērn, salīdzinot ar 2018.gadu, pievienotā vērtība nozarē uz nodarbināto palielinājusies par 7,2%, bet salīdzinājumā ar 2008.gadu tā pieaugusi par 61%.

2019.gadā lauksaimniecība uzrādīja straujāko izaugsmi pēdējo desmit gadu laikā, salīdzinājumā ar 2018.gadu nozarē radītajai pievienotajai vērtībai palielinoties par 12,3%. Tik spēcīgu nozares izaugsmi nodrošināja lopkopības un augkopības apjomu straujais pieaugums, kā arī mērenāks pievienotās vērtības kāpums mežsaimniecībā un mežizstrādē. Savukārt šogad lauksaimniecības nozare uzrāda vājus rezultātus, šā gada pirmajā pusgadā salīdzinājumā ar attiecīgo laika posmu 2019.gadā nozarē radītajai pievienotajai vērtībai samazinoties par 1,1%, ko izraisīja kritums gan mežsaimniecībā, gan zivsaimniecībā (skat. 1.23.att.).

1.23.att. Lauksaimniecības nozares pievienotās vērtības struktūra 2019.gadā (%)

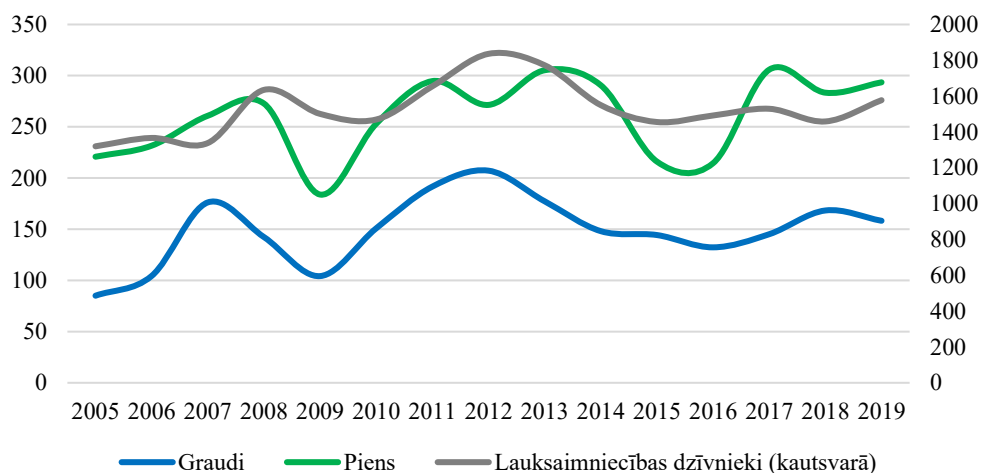
Lielākā lauksaimniecības apakšnozare, kura apvieno lopkopību un augkopību, 2019.gadā veidoja pusi no visa lauksaimniecības sektora kopējās pievienotās vērtības un pērn uzrādīja izaugsmi 23,8% apmērā (skat. 1.24.att.). To nodrošināja straujais augkopības apjomu pieaugums (+42,7%), ko noteica vēsturiski augstākā graudaugu kopražā Latvijā. Tajā pašā laikā lopkopības apjomi pēdējo gadu laikā bijuši salīdzinoši stabili un 2019.gadā uzrādīja nelielu apjomu kritumu – par 1,4%.

1.24.att. Lauksaimniecības produkcijas indeksi (salīdzināmajās cenās), 2010=100

Savukārt šā gada pirmajā pusē lauksaimniecība attīstās daudz mērenāk, salīdzinot ar 2019.gada pirmo pusgadu augkopības un lopkopības pievienotajai vērtībai kopā palielinoties tikai par 1,4%. Nozares pārstāvji šovasar ir norādījuši, ka laika apstākļi graudaugu audzēšanai šogad nav bijuši ideāli saistībā ar ilgstošo sausumu pavasarī un vasaras sākumā, kā arī vētrām un krusu atsevišķos valsts reģionos, kas daudzviet sagāza labību veldrē un pamatīgi bojāja labības laukus. Tajā pašā laikā ražas novākšanas periodā laikapstākļi bijuši ļoti labi. Tādējādi, lai arī iepriekš cerētā rekordraža šogad visticamāk ievākta netiks, ko papildus apgrūtina pērn sasniegtais augstais ražas līmenis, kopumā situācija graudkopībā vērtējama pozitīvi. Tomēr šā gada pirmajā pusē samazinājušies lopkopības produkcijas, proti, gaļas, piena un olu, ražošanas apjomi.

Lauksaimniecības produkcijas cenas 2019.gadā salīdzinājumā ar 2018.gadu pieauga par 4,6%, straujāku pieaugumu uzrādot augkopības produkcijas cenām (+8,8% gada griezumā), kamēr lopkopības produkcijas cenas palielinājās par 5,0%, tajā skaitā piena cenas – par 3,6% (skat. 1.25.att.). Savukārt šogad lauksaimniecības produkcijas cenas samazinās, 2020.gada pirmajā pusgadā salīdzinājumā ar attiecīgo laika periodu pērn cenu kritumam sasniedzot 4,1%. Graudu cenas bija par 2,8% zemākas nekā 2019.gada pirmajā pusgadā, un, atsaucoties uz nozares pārstāvju vērtējumu, šogad graudaugu cenas visdrīzāk nepieaugs, ņemot vērā, ka šogad pasaulē gaidāma rekordraža un līdz ar to rekordaugsti graudu krājumi. Savukārt starp visām augkopības kultūrām straujākais cenu kritums šā gada pirmajā pusē reģistrēts kartupeļiem – to cenas gada griezumā sarukušas par 30,0%. Lopkopības produkcijas cenas 2020.gada pirmajā pusē samazinājās par 2,5%, ko visbūtiskāk noteica zemākas liellopu un piena produkcijas cenas.

1.25.att. Lauksaimniecības produkcijas cenas, euro par 1 tonnu

Mežsaimniecība un mežizstrāde, kura veido gandrīz vai pusi no lauksaimniecības sektora, pērn uzrādīja pievienotās vērtības kāpumu par 5,9%, ko nodrošināja mežizstrādes darbu veikšanai labvēlīgie laikapstākļi. Arī kokmateriālu cenas, lai arī zemākas nekā 2018.gadā, joprojām bija salīdzinoši augstas, īpaši gada pirmajā pusē. Toties 2020.gada pirmajā pusgadā mežsaimniecībā vērojams kritums, salīdzinot ar pērnā gada pirmo pusgadu apakšnozares pievienotajai vērtībai samazinoties par 2,8%. Turklāt šā gada pirmajā pusē lielai daļai apaļkoku samazinājās vidējās iepirkumu cenas, nelabvēlīgi ietekmējot mežsaimnieku finansiālo situāciju.

Savukārt zivsaimniecība, kas veido tikai 3% no kopējais lauksaimniecības nozares pievienotās vērtības, pērn uzrādīja sarukumu par 22,9%. Tas sakrīt ar datiem par zivju nozveju, kuri uzrāda kopējās nozvejas samazinājumu 2019.gadā par 18,3%. Arī šogad zivsaimniecības nozarē turpinās kritums, pirmajā pusgadā nozares pievienotajai vērtībai samazinoties tikpat strauji kā pērn kopumā – par 22,6%. Attiecīgi – šajā laika periodā par 26,5% ir samazinājusies zivju nozveja un jūras produktu ieguve.

Kopumā lauksaimniecības perspektīvas šim gadam ir vājākas nekā pērn, ko cita starpā netieši ietekmējusi arī Covid-19 krīze. Šogad gaidāma laba graudaugu raža, taču tā visdrīzāk nepārspēs pagājušā gada augsto līmeni. Šogad samazinās arī atsevišķu lopkopības kultūru ražošanas apjomi, kā arī sarūk lauksaimniecības produkcijas cenas. Turklāt maz ticams, ka kopējos lauksaimniecības rezultātus šogad varētu pozitīvi ietekmēt mežsaimniecības sniegums.

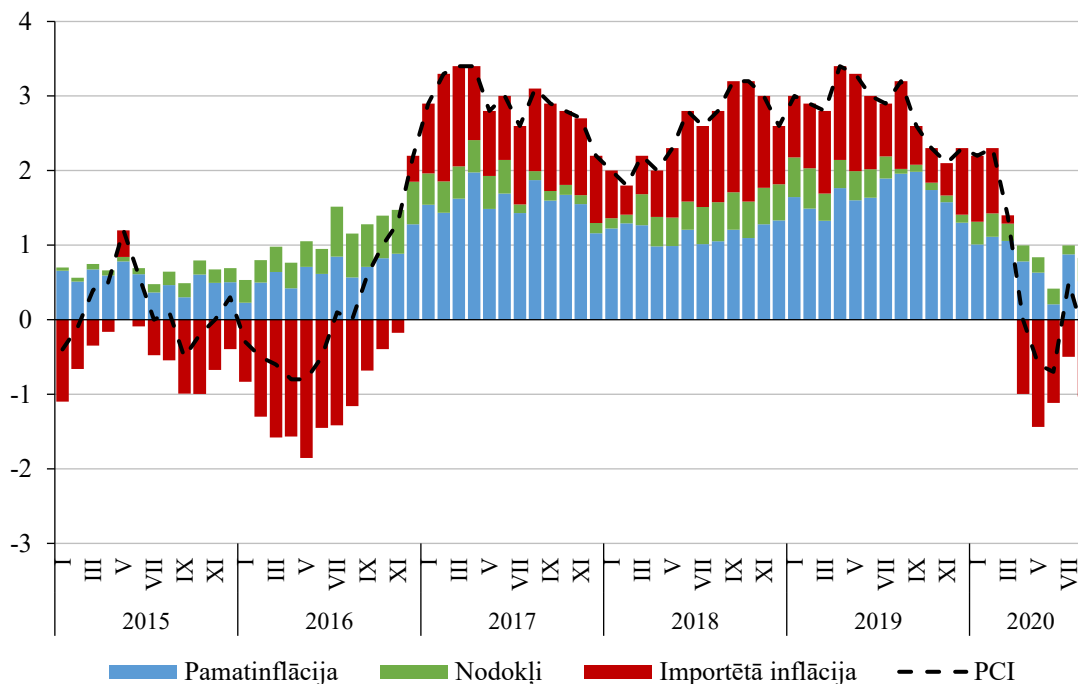
1.2.3. Inflācija

2019.gadā salīdzinājumā ar iepriekšējo gadu patēriņa cenas Latvijā pieauga par 2,8%, palielinoties gan preču, gan pakalpojumu cenām attiecīgi par 2,7% un 3,0%. Patēriņa cenu kāpumu noteica izejvielu cenu pieaugums pasaules biržās,

kas atspoguļojās augstākās pārtikas, gāzes un cietā kurināmā cenās. Papildus tam, noturīgā ekonomikas izaugsme un darba samaksas kāpums veicināja iedzīvotāju pirkstspēju, kas tiešā veidā stimulēja pakalpojumu cenu pieaugumu, it īpaši veselības un personīgo aprūpes pakalpojumu, ēdināšanas un izmitināšanas pakalpojumu, kā arī atpūtas un kultūras pakalpojumu cenas.

Patēriņa cenu kāpums 2019.gadā bija fiksēts visās ES dalībvalstīs, kamēr vidējā *euro* zonas un ES inflācija attiecīgi bija 1,2% un 1,5%. Salīdzinājumā ar ES augstāka inflācija Latvijā skaidrojama ar vairākiem faktoriem. Pirmkārt, inflācijas atšķirību nosaka dažāds ekonomikas attīstības temps. Ja Latvijas nominālais IKP 2019.gadā palielinājās par 4,9%, tad ES vidēji ekonomikas izaugsme bija zemāka un veidoja 3,4%. Otrkārt, patēriņa groza atšķirīgā struktūra. Ekonomiski attīstītākajās valstīs tādu preču kā pārtikas, degvielas, alkoholisko dzērienu un tabakas īpatsvars kopējā patēriņa grozā ir zemāks, tādējādi pat pie vienāda šo preču cenu kāpuma ietekme uz inflāciju dažādās valstīs var ievērojami atšķirties. Piemēram, pārtikas produktu īpatsvars Latvijas patēriņa grozā sasniedz gandrīz 22%, bet ES vidēji ir ap 15%, un šo preču cena 2019. gadā Latvijā pieauga par 2,9%, bet ES vidēji par 2,0%. Tieši pārtikas cenu pieaugums Latvijā 2019.gadā nodrošināja lielāko devumu kopējā patēriņa cenu kāpumā. Treškārt, atšķirīga nodokļu politika. 2019.gadā Latvijā tika palielināta akcīzes nodokļa likme alkoholiskajiem dzērieniem un tabakai, kā arī dabas resursu nodokļa likme, kā rezultātā alkoholiskie dzērieni, tabakas izstrādājumi un atkritumu savākšanas pakalpojumi 2019.gadā sadārdzinājās attiecīgi par 4,9%, 6,7% un 17,0%. Tādējādi, nodokļu likmju izmaiņas 2019.gadā palielināja patēriņa cenu kāpumu vidēji par 0,3 procentpunktiem. Savukārt, pamatinflācija jeb patēriņa cenu izmaiņas, kas raksturo ekonomikas attīstību iekšējā tirgū, palielināja vidējo inflāciju par 1,7 procentpunktiem.

2020.gada pirmajos astoņos mēnešos patēriņa cenu līmenis Latvijā salīdzinājumā ar attiecīgo periodu iepriekšējā gadā pieauga par 0,6%. Lai arī patēriņa cenas kopumā palielinājās, cenu pieauguma diapazons pa mēnešiem bija plašs un kopš gada sākuma kopējā inflācijas aina Latvijā ir būtiski mainījusies Covid-19 pandēmijas ietekmē, kas galvenokārt izpaudās kā naftas cenu samazinājums pasaules tirgos un straujš pieprasījuma kritums ar tūrisma nozari saistītajiem pakalpojumiem, piemēram, aviopārvadājumiem un izmitināšanas pakalpojumiem. Ja vēl janvārī un februārī gada inflācija pārsniedza 2%, tad maijā un jūnijā pirmo reizi kopš 2016.gada vidus Latvijā bija fiksēta deflācija un cenas samazinājās attiecīgi par 0,6% un 0,7% salīdzinājumā ar attiecīgajiem mēnešiem iepriekšējā gadā. Jūlijā atgriezās inflācija, kad patēriņa cenas pieauga par 0,5% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu, ko lielā mērā ietekmēja straujāks pārtikas cenu pieaugums. Savukārt augustā jau atkal tika fiksēta deflācija 0,2% apmērā. Detalizētāka patēriņa cenu izmaiņu dinamika pa mēnešiem ir atspoguļota 1.26.attēlā.

1.26.att. Patēriņa cenu indeksa (PCI) izmaiņas (%) un komponentu devums (pp)

Kopumā preču cenas astoņos mēnešos samazinājās par 0,1%, ko lielā mērā ietekmēja energoresursu cenu kritums, kamēr pakalpojumu cenas turpināja palielināties un bija par 2,1% augstākas nekā pērnā gada astoņos mēnešos. Tomēr jau no šā gada aprīļa bija vērojama Covid-19 pandēmijas ietekme. Tā, šā gada maijā un jūnijā preču cenu kritums vidēji bija 1,6% salīdzinājumā ar attiecīgo periodu pērn, bet pakalpojumu cenu pieaugums vidēji bija vien 1,5% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada maiju un jūniju.

Zemo inflācijas līmeni kopš šī gada aprīļa noteica gan ārējie, gan iekšējie faktori. Tomēr lielāko negatīvo devumu patēriņa cenu izmaiņās nodrošināja tieši ārējie faktori jeb naftas cenu kritums pasaules biržās. Vidējā degvielas cena Latvijas benzīntankos laikā periodā no aprīļa līdz augustam bija par 16,6% zemāka nekā iepriekšējā gada attiecīgajā periodā. Savukārt, aprīlī un maijā kritums pārsniedza 20%, kas bija straujākais kritums kopš 1998.gada. Kopumā degvielas cena Latvijā šā gada astoņos mēnešos bija par 9,5% zemāka nekā pagājušā gada attiecīgajā periodā.

Naftas cenu kritums sākās vēl šā gada sākumā, ko ietekmēja gan ekonomikas sentimenta pasliktināšanās pasaulē saistībā ar straujo Covid-19 izplatību Ķīnā, gan OPEC eksportētājvalstu un Krievijas nespēja vienoties par naftas ieguves apjomu samazināšanu marta sākumā, lai stabilizētu naftas piedāvājumu. Pēc OPEC+ sanāksmes Saūda Arābija paziņoja, ka samazinās savu naftas cenu aprīļa piegādēm līdz 25 ASV dolāriem par barelu un vienlaicīgi palielinās naftas ieguvi, tādējādi vienas dienas laikā naftas cena samazinājās par 25%. Tomēr jau aprīļa vidū OPEC+ valstis vienojās par naftas ieguves apjomu samazinājumu par aptuveni 10 milj. barelu dienā sākot jau no šā gada maija,

noslēdzot vienošanos tikai uz diviem mēnešiem. Neskatoties uz būtisku naftas ieguves apjomu samazinājumu, tas nav bijis pietiekoši, lai pilnībā kompensētu naftas pieprasījuma kritumu pasaulē, kas vērtējams 20-30 milj. barelu dienā apmērā.

Jūnija sākumā OPEC+ valstis vienojās pagarināt naftas ieguves apjomu samazinājuma periodu līdz jūlija beigām. Ņemot vērā šo vienošanos, kā arī to, ka valstis pakāpeniski atviegloja koronavīrusa izplatības ierobežošanai noteiktos noteikumus un palielinājās energoresursu patēriņš, it īpaši Ķīnā, naftas cenas pieauga līdz 45 ASV dolāriem par barelu. Pašreiz naftas cenu samazinājumam nav pamata, un, visticamāk, naftas cena līdz ziemei saglabāsies diezgan stabila zem 50 ASV dolāru par barelu. Savukārt pēc tam naftas cenu ietekmēs pasaules valstu ekonomikas atgūšanās temps, it īpaši to valstu, kuras visvairāk patērē naftu, proti, ASV, Ķīna, Indija, Japāna un ES. Neskatoties uz to, ka kopš marta naftas cena ir vairāk nekā dubultojusies, tā joprojām ir būtiski zemāka par pagājušā gada vidējo līmeni. Tādējādi līdz šā gada beigām degvielas cena Latvijā būs zemāka nekā pērnajā gadā.

No naftas cenām ir atkarīgas arī administratīvi regulējamās cenas dabasgāzei un siltumenerģijai. 2020.gada astoņos mēnešos dabasgāze bija par 17,0% lētāka nekā attiecīgajā periodā pirms gada, bet siltumenerģija bija par 0,3% dārgāka. Vairāki siltumenerģijas uzņēmumi paziņojuši par siltumenerģijas tarifa samazināšanu līdz ar naftas cenu kritumu. Tā, AS "Rīgas Siltums" kopš šā gada sākuma jau trīs reizes samazināja siltumenerģijas tarifus, tomēr bāzes efektu dēļ siltumenerģijas cenu kritums šā gada astoņos mēnešos kopumā inflācijas datus nav novērots. Tomēr tieši šā gada augustā, kad stājas spēkā jauns tarifs, siltumenerģijas cena bija jau par 10,9% lētāka nekā pirms gada. Savukārt, no šā gada 1. oktobra AS "Rīgas Siltums" vēlreiz samazinās siltumenerģijas tarifu. Sabiedrisko pakalpojumu regulēšanas komisija jau apstiprināja sagatavoto tarifa izmaiņas projektu. Līdz ar to siltumenerģijas cenu kritums turpmākajos šā gada mēnešos gada griezumā saglabāsies ap 11%, tādējādi 2020.gadā vidēji siltumenerģijas cena būs par aptuveni 3,8% zemāka nekā 2019.gadā.

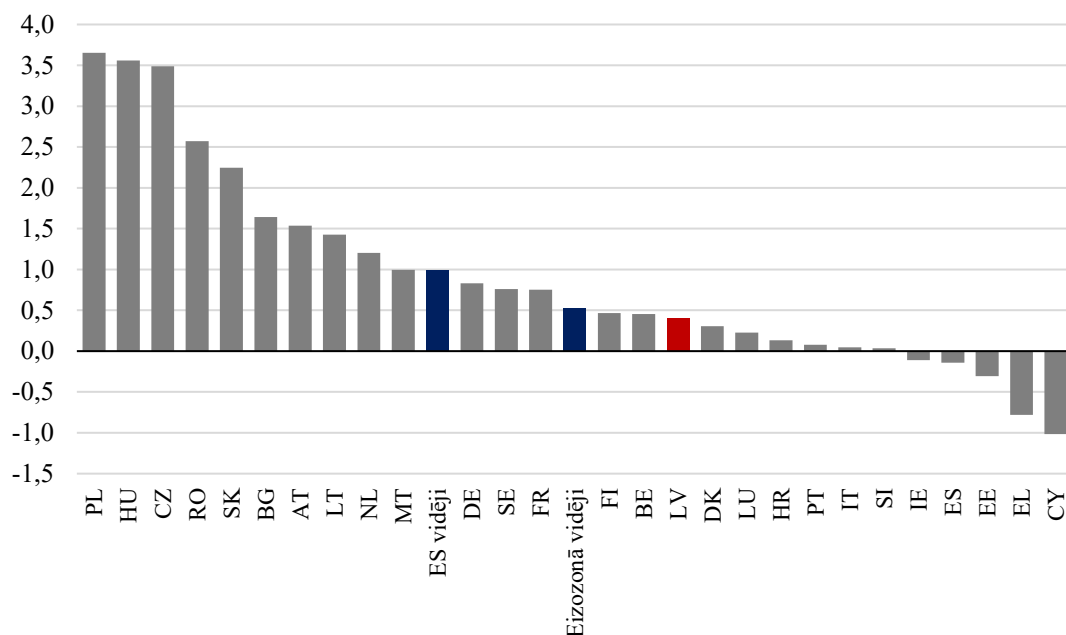
Cenu kritums vērojams arī elektroenerģijai, kas šā gada astoņos mēnešos bija par 2,8% lētāka nekā 2019.gada attiecīgajā periodā. Cenu kritumu noteica elektroenerģijas patēriņa kritums silto laika apstākļu dēļ ziemas mēnešos, kā arī zemāka ekonomiskā aktivitāte ārkārtas situācijas laikā. Ņemot vērā, ka lielākajai daļai mājāsaimniecību ir uz ilgāku laiku fiksētie elektrības tarifi, tās mazākā mērā izjūt elektrības cenu kritumu nekā tās mājāsaimniecības, kurām ir dinamiskie tarifi, kas regulāri mainās atkarībā no elektroenerģijas cenas biržā. Svarīgi atzīmēt, ka lētāka degviela un cenu kritums ar mājokli saistīto energoresursu precēm un pakalpojumiem, kam ir liels īpatsvars tieši mazāk turīgo iedzīvotāju patēriņā, pašreizējos pandēmijas apstākļos vērtējams pozitīvi, jo mazina iedzīvotāju ikmēneša izmaksas.

Robežu slēgšana un ārvalstu tūristu skaita būtisks kritums negatīvi ietekmēja to pakalpojumu cenu dinamiku, kuri izteikti bija orientēti uz ārvalstu tūristiem. Tā, izmitināšanas pakalpojumu cenas šā gada astoņos mēnešos samazinājās par 7,7%, bet ārkārtas situācijas laikā šo pakalpojumu cenu kritums pārsniedza 10%. Arī īres tirgū, kur toni galvenokārt nosaka aktivitāte Rīgā, ietekmēja pandēmiju ierobežojošie pasākumi. Mazāks pieprasījums pēc īres dzīvokļiem Vecrīgā un Rīgas centrā, kurus izīrē galvenokārt ārvalstu viesiem, mazināja mājokļa īres cenu par 1,6% šā gada astoņos mēnešos kopumā, bet kopš šā gada aprīļa mājokļa īres maksas kritums pārsniedz 5%.

Slēgtās robežas ārkārtas situācijas periodā un ieviestie ierobežojumi negatīvi ietekmēja ne tikai iebraucošo tūristu skaitu no ārvalstīm, bet ierobežoja arī Latvijas iedzīvotāju iespēju doties uz ārvalstīm. Tādējādi, pasažieru aviopārvadājumu cenas šā gada astoņos mēnešos kopumā samazinājās par 0,2%, bet vasaras mēnešos jeb atvaļinājumu laikā aviobiļešu cenu kritums nedaudz pārsniedza 5%. Kopš marta ārvalstu tūristu skaits Latvijā ir samazinājies vairāk nekā par 80%. Tikpat būtisks iebraukušo ārvalstu tūristu kritums visticamāk saglabāsies līdz gada beigām. Ar tūrismu saistītas nozares šajā krīzē cieta visvairāk un atgūšanos varētu sagaidīt tikai tad, kad būs rasts risinājums Covid-19 vīrusa izplatības apturēšanai. Tāpēc arī iepriekšminētajiem pakalpojumiem līdz gada beigām saglabāsies cenu kritums gada izteiksmē.

Augstākminēto preču un pakalpojumu cenu kritumu kompensēja pārtikas un bezalkoholisko dzērienu cenu pieaugums par 2,8%. Izteikti augsts cenu kāpums fiksēts svaigiem augļiem (+19,6% gada griezumā), gaļai un gaļas izstrādājumiem (+7,6%), maizei un graudaugiem (+2,7%), cukuram (+3,4%), ko lielā mērā noteica ārējie faktori. Augļu un graudaugu cenu palielinājumu ietekmēja pērnā gada sliktā raža Eiropā. Savukārt gaļas un gaļas izstrādājumu cenu pieaugumu ietekmēja Āfrikas cūku mēra uzliesmojums Ķīnā pērnā gada vidū, būtiski samazinot cūkgaļas piedāvājumu pasaulē kopumā.

Pandēmijas apstākļos grūti prognozēt pārtikas cenu izmaiņas. Šā gada otrajā ceturksnī pārtikas cenu pieaugums pasaulē piebremzējies, ko lielā mērā ietekmēja vājš pieprasījums lopbarības un biodīzeļdegvielas nozarēs, kā arī augsti atsevišķu kultūru eksporta krājumi. Savukārt, šā gada trešajā ceturksnī pārtikas cenas uzrāda jau augšupvērstu dinamiku, ko visticamāk ietekmēja patērētāju un uzņēmēju sentimenta uzlabošanās un labāki nekā prognozēts ekonomikas rādītāji pasaulē šā gada otrajā ceturksnī (skat. 1.27.att.). Jāatzīmē arī, ka tieši pārtikas preču grupas cenu pieauguma dēļ šogad kopumā Latvijā nebūs deflācijas.

1.27.att. Saskaņotā patēriņa cenu indeksa izmaiņas 2020.gada astoņos mēnešos salīdzinājumā ar 2019.gada astoņiem mēnešiem, ES dalībvalstīs, %

Saskaņotais patēriņa cenu indekss Latvijā šā gada astoņos mēnešos palielinājās par 0,4% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Patēriņa cenu indeksa pieaugums šā gada astoņos mēnešos bija nedaudz augstāks nekā saskaņotā patēriņa cenu indeksa pieaugums, ko lielā mērā nosaka atšķirīgs preču un pakalpojumu īpatsvars abos indeksos. Saskaņotā patēriņa cenu indeksa kāpums ES un vidēji *euro* zonā ir augstāks nekā Latvijā, tomēr inflācijas tendences ES kopumā ir līdzīgas. Kopš šā gada sākuma gan ES, gan *euro* zonā saskaņotā patēriņa cenu kāpums būtiski piebremzējās, ko galvenokārt ietekmēja straujš energoresursu cenu un ekonomiskās aktivitātes samazinājums.

1.2.4. Nodarbinātība un bezdarbs

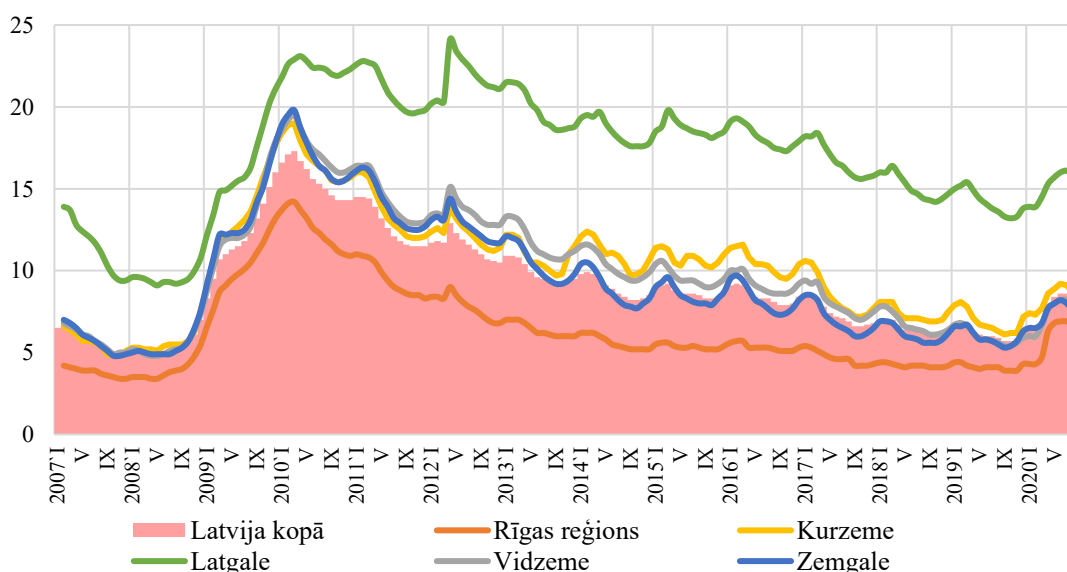
Līdz ar straujo ekonomikas izaugsmi pēdējos trijos gados Latvijā bija vērojama visai strauja bezdarba līmeņa samazināšanās, kas atsevišķās nozarēs un profesijās jau robežojās ar darbaspēka trūkumu, līdz 2020.gadā to pārtrauca jaunā koronavīrusa izraisītā krīze. Vienlaikus tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaita pieaugums pēdējos gados bija tikai mērens, ko noteica ierobežotais darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits.

2019.gadā bezdarba līmenis pēc darbaspēka apsekojuma bija samazinājies par 1,1 procentpunktu līdz 6,3% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem. Savukārt jau 2020.gada pirmajā ceturksnī, kad Covid-19 krīze vēl tikai sāka ietekmēt ekonomiku, bezdarba līmenis pēc darbaspēka apsekojuma, salīdzinot ar 2019.gada pirmo ceturksni, palielinājās par 0,5 procentpunktiem, sasniedzot

7,4%. Vēl straujāks bezdarba pieaugums sekoja otrajā ceturksnī, kad bezdarba līmenis palielinājās līdz 8,6% un bija par 2,2 procentpunktiem augstāks nekā pirms gada. Neskatoties uz salīdzinoši straujo kāpumu ceturkšņa laikā, bezdarba līmenis bija atgriezies 2017.gada līmenī, un tālu atpalika no iepriekšējās finanšu krīzes laika rādītājiem, kad 2010.gada pirmajā ceturksnī bezdarba līmenis bija sasniedzis maksimumu - 21,3% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem.

Līdzīgu bezdarba pieauguma dinamiku, bet ietverot jau arī jūlija un augusta situāciju, parāda NVA dati par reģistrēto bezdarbnieku skaitu un reģistrētā bezdarba līmeni. Laikā no februāra beigām līdz jūnija beigām reģistrēto bezdarbnieku skaits palielinājās par 20 tūkst. jeb 34,4%, reģistrētā bezdarba līmenim pieaugot no 6,3% līdz 8,6%. Savukārt jūlijā bezdarba pieaugums jau bija apstājies, bet augustā jau bija vērojams salīdzinoši straujš bezdarbnieku skaita samazinājums – par 2,8 tūkst. un mēneša beigās bezdarba līmenis bija samazinājies līdz 8,2% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem.

Krīzē darbu zaudējot, pirmkārt, izmitināšanā un ēdināšanā, transportā, kā arī mākslas, izklaides un atpūtas nozarē strādājošajiem, bezdarba līmenis visstraujāk auga Rīgā un Rīgas apkārtnē, kamēr Latvijas reģionos, kur bezdarba līmenis jau iepriekš bija augstāks, Covid-19 ietekme darba tirgū bija daudz mazāk jūtama. Rīgas reģionā bezdarba līmenis laikā no februāra beigām līdz jūnija beigām palielinājās par 2,6 procentpunktiem, kamēr Zemgalē un Kurzemē pieaugums bijis tikai 1,7-1,9 procentpunktu apmērā. Bezdarbnieku skaits Rīgas reģionā šajā laikā auga par 62,6% jeb 13,3 tūkstošiem, kamēr Latgalē bezdarbnieku skaita pieaugums bijis tikai 10,9% jeb 1,8 tūkstoši. Tomēr, neskatoties uz atšķirīgo dinamiku šā gada laikā, bezdarba līmenis Rīgas reģionā joprojām ir ievērojami zemāks – 6,6% augusta beigās, kamēr Latgalē tas sasniedz 15,8% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem (skat. 1.28.att.).

**1.28.att. Reģistrētā bezdarba līmenis Latvijas reģionos
(% no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem) perioda beigās**

Darbu zaudējot vispirms tieši krīzes skartajās nozarēs nodarbinātajiem, procentuāli straujākais bezdarbnieku skaita pieaugums 2020.gada otrajā ceturksnī bija 20-24 gadu vecuma grupā. Arī pēc izglītības līmeņa visstraujākais bezdarba pieaugums bijis starp vispārējo vidējo izglītību ieguvušajiem, kamēr cilvēkus ar augstāko izglītību vai tikai pamatzglītību ieguvušos krīze skāra salīdzinoši mazāk.

Jāatzīmē arī, ka kopējo bezdarba līmeni valstī laikā no šā gada marta līdz jūnijam palīdzēja ierobežot dīkstāves pabalstu piešķiršana to uzņēmumu darbiniekiem, kuriem krīzes laikā bija būtiski kritušies darbības apjomi. Laikā no marta līdz jūnijam dīkstāves pabalstus vidēji mēnesī saņēma 31,7 tūkstoši cilvēku. Vislielākais dīkstāves pabalstu saņēmēju skaits bija aprīlī - 42,4 tūkstoši, bet līdz jūnijam līdz ar krīzes mazināšanos pabalstu saņēmēju skaits saruka līdz 25,6 tūkstošiem. Bez šiem dīkstāves pabalstiem reģistrētā bezdarba līmenis aprīlī un maijā būtu pietuvojis jau 12,5% - līmenim, kādā tas bija 2011.-2012.gadā īsi pēc globālās finanšu krīzes pārvarēšanas.

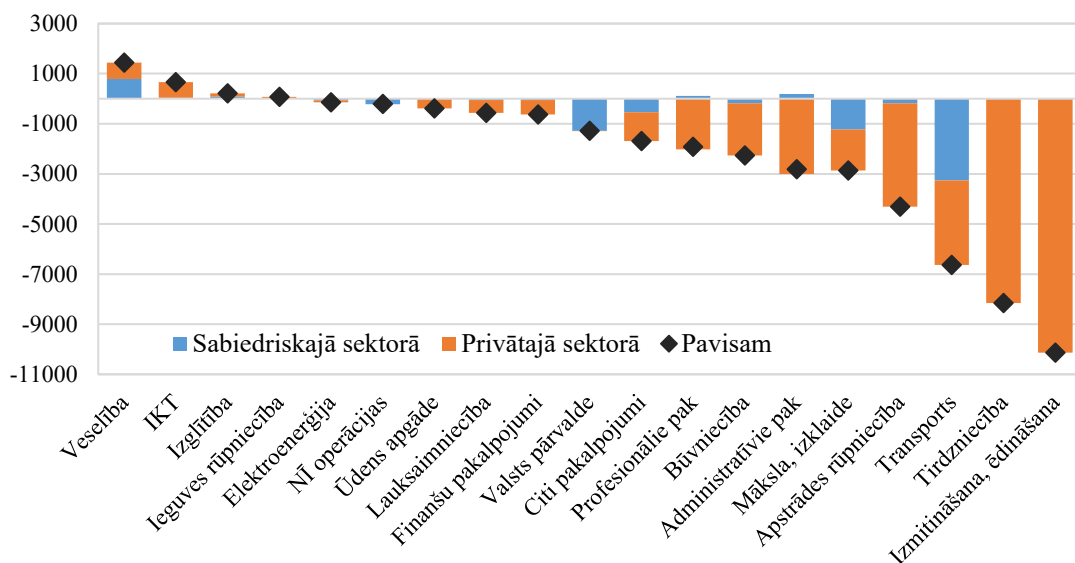
Tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits 2019.gadā palielinājās tikai par 0,1% līdz 910 tūkstošiem, un nodarbinātības pieaugumu bremzēja galvenokārt sarūkošais darbaspējas vecuma iedzīvotāju skaits. Kā liecina dati par aizņemtajām darba vietām, visstraujāk jaunas darba vietas pagājušā gada laikā veidojās administratīvo pakalpojumu, izmitināšanas un ēdināšanas, kā arī veselības un sociālās aprūpes nozarēs, kur aizņemto darba vietu skaits 2019.gadā bija attiecīgi par 4,7%, 3,9% un 3,3% lielāks nekā iepriekšējā gadā. Savukārt lielākais darba vietu skaita samazinājums 2019.gadā bija energoapgādes un valsts pārvaldes nozarēs.

2020.gada pirmajā pusē tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits Covid-19 krīzes ietekmē kritās un gada pirmajā ceturksnī, pēc darbaspēka apsekojuma datiem, strādājošo iedzīvotāju skaits bija par 0,2% mazāks nekā pirms gada. Gada otrajā ceturksnī nodarbināto skaita samazinājums gada griezumā sasniedza jau 1,5%.

Atšķirībā no darbaspēka apsekojuma, kas balstās uz iedzīvotāju aptauju datiem un ietver visus nodarbinātības veidus, tajā skaitā darba ņēmējus, darba devējus, pašnodarbinātos iedzīvotājus, uzņēmumu dati šogad uzrāda krietni straujāku aizņemto darba vietu skaita samazināšanos. 2020.gada otrā ceturksņa beigās aizņemto darba vietu skaits bijis par 41,8 tūkst. jeb 4,5% mazāks nekā pirms gada, tajā skaitā darba vietu skaits privātajā sektorā samazinājies par 5,6% un sabiedriskajā sektorā - par 2,0%.

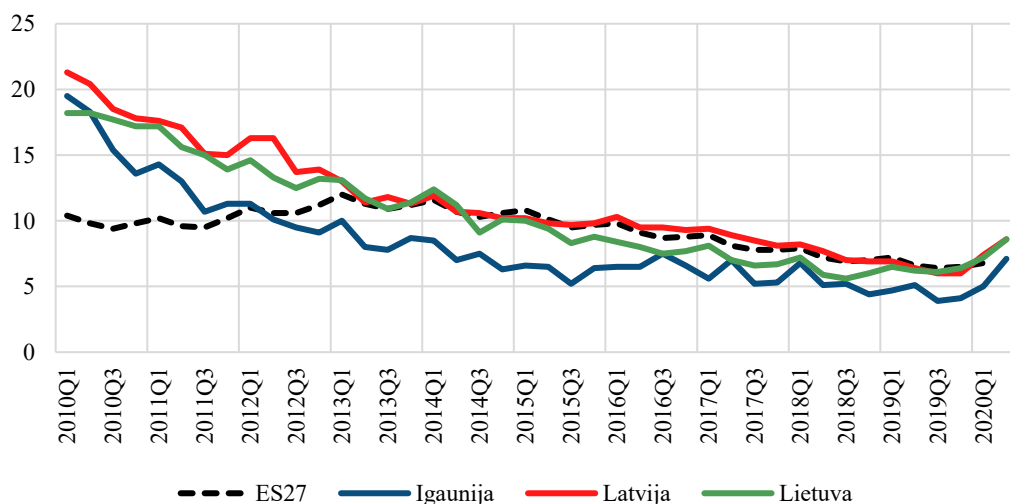
Vislielākais aizņemto darba vietu skaita kritums bijis Covid-19 krīzes tieši skartajās nozarēs – izmitināšanā un ēdināšanā darba vietu skaits samazinājies par 10,1 tūkst. jeb 26,6%, tirdzniecībā – par 8,1 tūkst. jeb 5,5% un transportā – par 6,6 tūkst. jeb 8,6%. Procentuāli ļoti straujš darba vietu samazinājums bijis arī mākslas, izlaides un atpūtas nozarē – par 11,1%. Neliels darba vietu skaita

pieaugums šogad bijis tikai veselības, informācijas un komunikāciju tehnoloģiju, izglītības un ieguves rūpniecības nozarēs (skat. 1.29.att.).

1.29.att. Aizņemto darba vietu skaita izmaiņas gada laikā, 2020.gada 2.ceturkšņa beigas/2019.gada 2.ceturkšņa beigas

Kopumā situācija darba tirgū visās Baltijas valstīs šogad attīstījusies līdzīgi un bezdarbs visās valstīs palielinājies gandrīz vienādi. Igaunijā bezdarba līmenis šā gada otrajā ceturksnī, salīdzinot ar attiecīgo ceturksni pirms gada, palielinājies par 2,0 procentpunktiem līdz 7,1%, Latvijā – par 2,2 procentpunktiem līdz 8,6% un Lietuvā – par 2,4 procentpunktiem līdz 8,6%. Vienlaikus bezdarba līmenis Igaunijā joprojām ir būtiski zemāks nekā Latvijā un Lietuvā, kur tas pēdējos ceturkšņos bijis praktiski vienāds, tuvu ES vidējam līmenim (skat. 1.30.att.).

1.30.att. Bezdarba līmenis Baltijas valstīs un ES vidēji, pa ceturkšņiem, % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem

1.2.5. Iedzīvotāju ienākumi

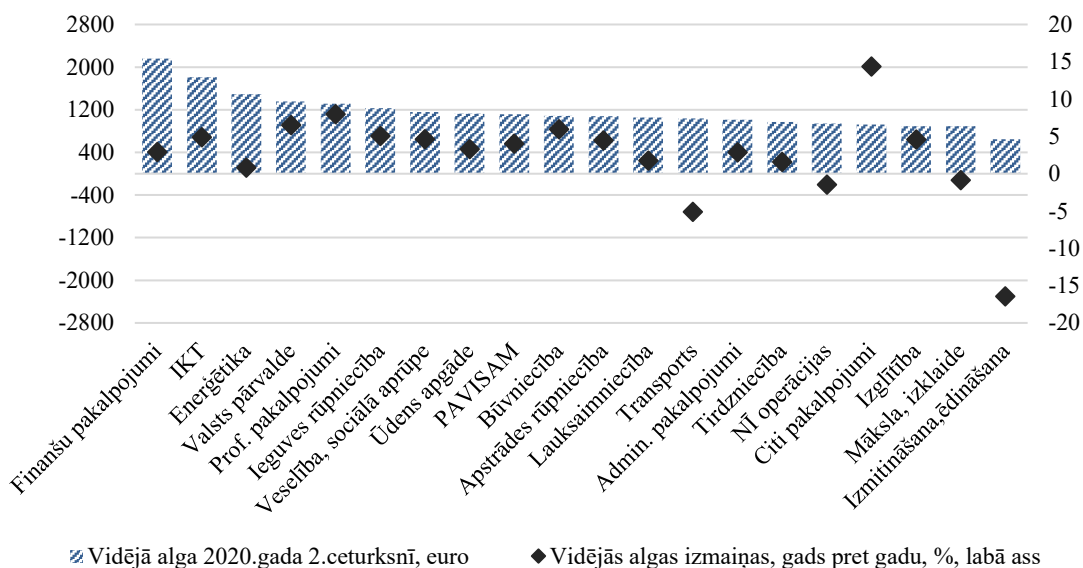
Līdz ar straujo ekonomikas izaugsmi un augošo pieprasījumu pēc darbiniekiem pēdējos gados Latvijā bija vērojams visai straujš mēneša vidējās darba samaksas pieaugums, kas turpinājās vēl šā gada pirmajā ceturksnī, Covid-19 krīzes ietekmē būtiskāk palēninoties tikai nākamajos trīs mēnešos.

2019.gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa palielinājās par 7,2%, vidējai algai sasniedzot 1076 *euro*. Pagājušajā gadā kopumā straujāks darba samaksas pieaugums bija privātajā sektorā, kur mēneša vidējā bruto darba samaksa palielinājās par 7,6%, kamēr sabiedriskajā sektorā tā auga par 6,8%. Tomēr vēl joprojām augstāks darba samaksas līmenis saglabājās sabiedriskajā sektorā, kur vidējā alga bija 1103 *euro*, kamēr privātajā sektorā tā veidoja 1067 *euro*.

2020.gada pirmajā ceturksnī inerces rezultātā vēl saglabājās visai spēcīgs darba samaksas pieaugums, mēneša vidējai bruto darba samaksai, salīdzinot ar pagājušā gada pirmo ceturksni palielinoties par 6,6% līdz 1100 *euro*. Otrajā ceturksnī darba samaksas pieaugums palēninājās līdz 3,9%, taču mēnešu dati rāda, ka pēc sabremzēšanās aprīlī un maijā, jūnijā darba samaksas pieaugums atkal kļuvis straujāks. Aprīlī, salīdzinot ar 2019. gada aprīli, vidējā mēneša bruto darba samaksa pieauga par 3,6%, maijā gada pieauguma temps bija viszemākais - 2,5%, bet jūnijā tas atkal palielinājās līdz 5,6%.

Kopumā vidējā darba samaksa otrajā ceturksnī bija 1118 *euro*, augstākajai darba samaksai joprojām saglabājoties sabiedriskajā sektorā, kur tā bija 1138 *euro*, bet privātajā sektorā vidējā alga veidoja 1108 *euro*. Algu pieaugums otrajā ceturksnī sabiedriskajā un privātajā sektorā bija vienāds un veidoja 3,8%. Nozaru griezumā straujākie algu pieaugumi otrajā ceturksnī bija citu pakalpojumu nozarē - par 14,3% un profesionālo pakalpojumu nozarē - par 8,0%, savukārt krīzes visvairāk skartajā izmitināšanās un ēdināšanas nozarē vidējā alga samazinājās par 16,5% un transporta nozarē - par 5,1%.

Augstākā darba samaksa joprojām saglabājās finanšu pakalpojumu un informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarēs, kur vidējā alga 2020.gada otrajā ceturksnī bija attiecīgi 2160 *euro* un 1813 *euro*, bet zemākā darba samaksa bija izmitināšanas un ēdināšanas nozarē – 646 *euro* (skat. 1.31.att.).

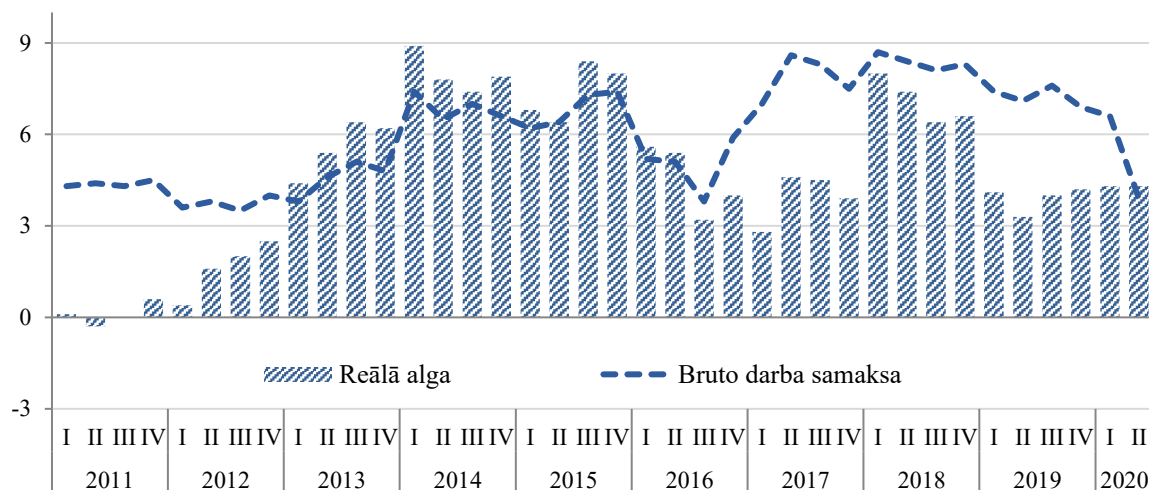

1.31.att. Strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa valstī, pa nozarēm, euro

Būtiskas darba samaksas atšķirības saglabājas arī starp Latvijas reģioniem un joprojām ievērojami augstāka darba samaksa ir Rīgas reģionā, kur tā šā gada otrajā ceturksnī bija 1308 *euro*. Latgales reģionā mēneša vidējā bruto darba samaksa otrajā ceturksnī bija 845 *euro*, Vidzemes reģionā – 1017 *euro*, Kurzemes reģionā – 1107 *euro* un Zemgales reģionā 1112 *euro*. Tajā pašā laikā, Covid-19 krīzei vairāk skarot Rīgā strādājošos uzņēmumus, šogad algu pieaugums Rīgas reģionā bijis mazāks nekā citviet Latvijā. Mēneša vidējā darba samaksa otrajā ceturksnī, salīdzinot ar pagājušā gada otro ceturksni, palielinājusies par 2,9%, kamēr Latgales reģionā vidējās darba samaksas pieaugums veidojis 4,6%.

Neskatoties zemākiem bruto darba samaksas pieauguma tempiem, reālā darba samaksa, kas ietver patēriņa cenu un nodokļu izmaiņas un precīzāk raksturo strādājošo pirktspējas izmaiņas, šogad augusi tikpat strauji kā pagājušajā gadā, atspoguļojot zemāku patēriņa cenu pieaugumu un otrajā ceturksnī arī deflāciju. Gan pirmajā, gan otrajā ceturksnī reālā darba samaksa, salīdzinot ar pagājušā gada attiecīgo periodu, palielinājusies par 4,3%, kamēr 2019.gadā kopumā reālā darba samaksa bija augusi par 3,9%.

Ja mēneša vidējā bruto darba samaksa Latvijā visai strauji palielinājās jau kopš 2011.gada, reālā darba samaksa straujāku kāpumu sāka uzrādīt tikai ar 2014.gadu (skat. 1.32.att.). Reālo ienākumu būtisko pieaugumu pēdējos gados noteicis gan bruto algas straujš kāpums, gan mērenais inflācijas līmenis, gan darbaspēka nodokļu pazemināšana, paaugstinot ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo diferencēto minimumu un pazeminot nodokļa likmes. Savukārt 2019.gadā, kad nodokļu izmaiņas netika veiktas, reālo ienākumu pieaugums kļuva lēnāks.

1.32.att. Strādājošo reālās un bruto darba samaksas izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

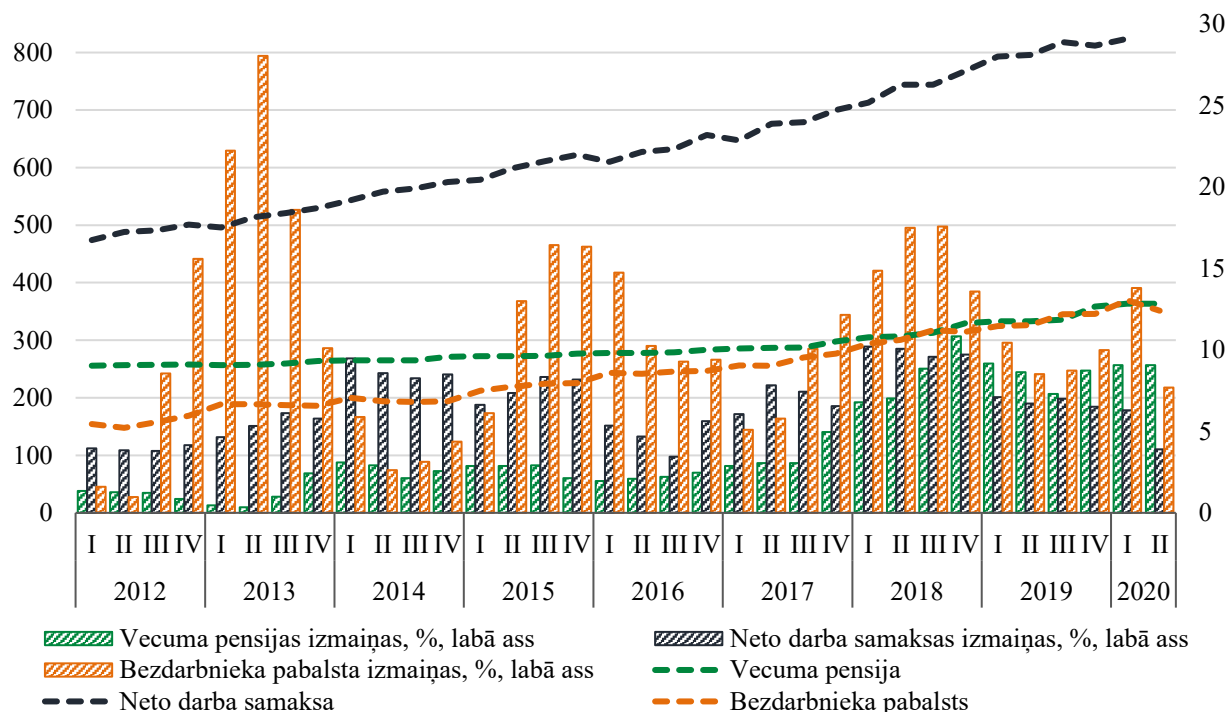
Līdzās darba samaksai, kas ir galvenais ienākumu avots ap 40% jeb 768 tūkst. iedzīvotāju, nozīmīgai iedzīvotāju daļai galveno ienākumu daļu veido pensija. 2020.gada otrajā ceturksnī valstī bija 546,8 tūkst. pensionāru (28,8% no visiem iedzīvotājiem), un, salīdzinot ar 2019.gada otro ceturksni, pensionāru skaits ir samazinājies par 0,4%. Vidējais vecuma pensijas apmērs šā gada otrajā ceturksnī bija 363 *euro*, un pēdējā gada laikā tas ir palielinājies par 9,1%. Iepriekšējās ekonomiskās krīzes laikā pensiju indeksācija bija apturēta, bet atšķirībā no citiem iedzīvotāju ienākumu veidiem pensiju ieņēmumi arī nepiedzīvoja būtisku kritumu. No 2013.gada atsākās pensiju indeksācija, paaugstinot mazās pensijas. Savukārt no 2017.gada pensiju indeksācija tiek veikta, palielinot sociālās apdrošināšanas iemaksu algas pieauguma īpatsvaru indeksā līdz 50%, kas nodrošina straujāku pensiju pieaugumu nekā iepriekšējos gados, kad pensiju indeksā lielāks īpatsvars bija patērīna cenu indeksa pieaugumam. Kopumā vidējā vecuma pensija laikā kopš 2008.gada beigām ir palielinājusies par 58,1%, kamēr strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa tajā pašā periodā ir pieaugusi par 57%.

Bezdarbnieka pabalstus 2020.gada otrajā ceturksnī saņēma 45,6 tūkst. cilvēku un salīdzinājumā ar 2019.gada otro ceturksni bezdarbnieka pabalstu saņēmēju skaits ir palielinājies par 41,8%. Pabalstu saņēmēju īpatsvars starp visiem reģistrētajiem bezdarbniekiem pēdējā gada laikā ir pieaudzis līdz 60,3%, salīdzinot ar 57,0% pagājušā gada otrajā ceturksnī, ko noteica no jauna reģistrēto bezdarbnieku skaita būtiskais pieaugums Covid-19 krīzes laikā. Vidējais bezdarbnieka pabalsta apmērs 2020.gada otrajā ceturksnī bija 351 *euro* un pēdējā gada laikā tas ir palielinājies par 7,7%, liecina Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras dati.

Covid-19 krīzes laikā no marta līdz jūnijam darba ņēmēji, kuriem tika saglabātas darba vietas, varēja saņemt arī dīkstāves pabalstus. Vidējais dīkstāves

pabalstu saņēmēju skaits šajā laikā bija 31,7 tūkstoši un pabalsta vidējais lielums sasniedza 388 euro.

Iedzīvotāju ienākumu galveno veidu – vidējās algas, pensiju, bezdarbnieku pabalstu salīdzinošā dinamika parādīta 1.33.attēlā.

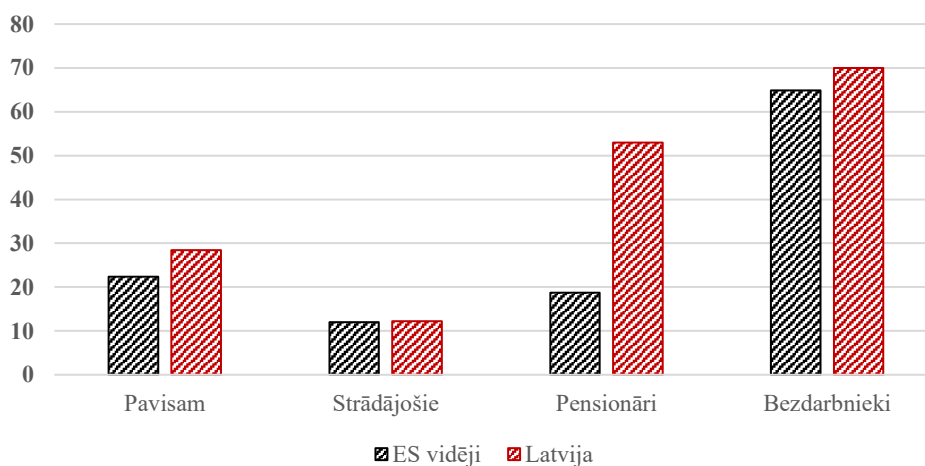
1.33. att. Vidējā neto darba samaksa, vidējā vecuma pensija, vidējais bezdarbnieka pabalsts un sociālās apdrošināšanas vidējā iemaksu alga, euro un izmaiņas pret iepriekšējā gada attiecīgo ceturksni, %

Līdz ar atšķirīgu dinamiku dažādiem iedzīvotāju ienākumu veidiem pēdējo gadu laikā ir mainījušies arī materiālo nevienlīdzību raksturojošie rādītāji. Džini koeficients, kas laikā pēc pagājušās finanšu krīzes bija nedaudz pazeminājies, 2016.gadā sasniedzot 34,5, 2017.gadā atkal pieauga līdz 35,6 un 2018.gadā stabilizējās 35,2 līmenī. Kopumā nevienlīdzības līmenis Latvijā laikā pēc pagājušās finanšu krīzes nav būtiski mainījies un pēc šī rādītāja Latvija aizvien ir trešā nevienlīdzīgākā valsts ES aiz Bulgārijas un Lietuvas.

Līdzīga dinamika bijusi arī S80/S20 kvintiļu attiecības indeksam, kas parāda attiecību rīcībā esošo ienākumu summu, ko saņem 20% valsts iedzīvotāju ar augstākajiem ienākumiem, pret ienākumu summu, ko saņem 20% valsts iedzīvotāju ar zemākajiem ienākumiem. Šī attiecība 2018.gadā samazinājusies līdz 6,5, salīdzinot ar 6,8 iepriekšējā gadā, bet kopumā situācija pēdējo desmit gadu laikā praktiski nav mainījusies un arī pēc šī rādītāja Latvija ierindojas starp nevienlīdzīgākajām valstīm ES.

Pastāvot augstai ienākumu nevienlīdzībai, Latvijā arī saglabājas augsts nabadzības riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvars. Līdzīgi kā nevienlīdzību tieši raksturojošie rādītāji, arī šis rādītājs 2018.gadā ir parādījis nelielu nabadzības

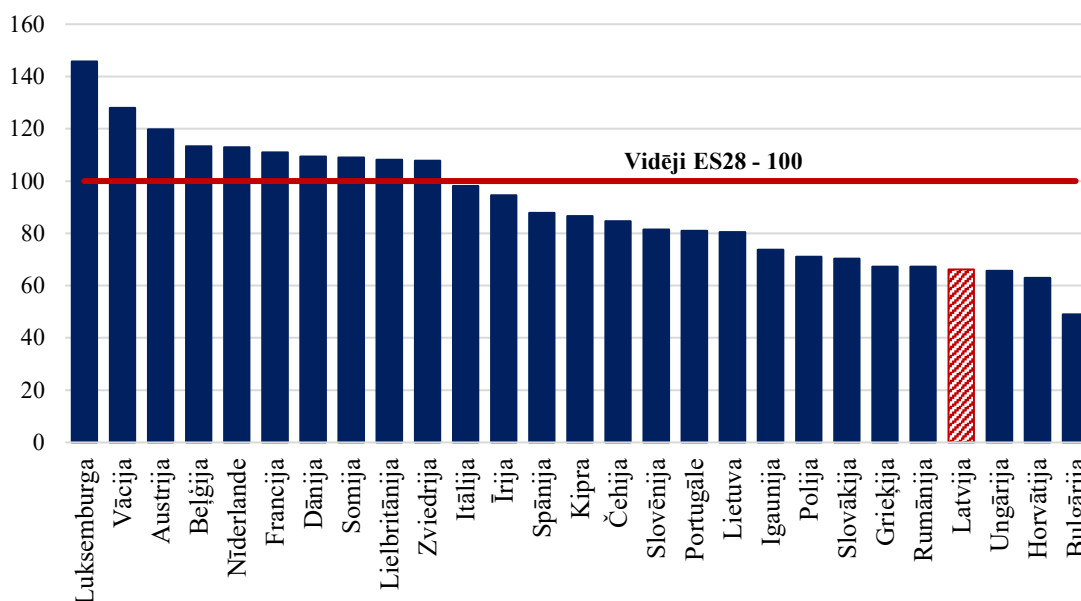
riskam pakļauto iedzīvotāju īpatsvara samazinājumu, tomēr joprojām ir būtiski augstāks nekā ES vidēji. Skatoties pēc nodarbošanās statusa, nabadzības riskam visvairāk Latvijā pakļauti ir pensionāri un jaunākie pieejamie dati rāda, ka Latvijā nabadzības riskam ir pakļauti vairāk nekā 50% pensionāru, kamēr ES vidēji – tikai 18,7%. Arī bezdarbniekiem nabadzības risks Latvijā ir nedaudz augstāks nekā vidēji ES, bet strādājošajiem iedzīvotājiem tas praktiski neatšķiras no ES vidējiem rādītājiem (skat. 1.34.att).

1.34.att. Nabadzības riskam pakļautie iedzīvotāji, pēc statusa, %

Pēdējo gadu laikā, kopējam iedzīvotāju ienākumu līmenim palielinoties, - augot gan darba samaksai, gan pensijām, kā arī samazinoties bezdarba līmenim, pastāvīgi palielinājušies iedzīvotāju uzkrājumi komercbankās. Šā gada pirmajā pusē, neskatoties uz lēnāku darba samaksas pieaugumu un bezdarba kāpumu, kopējais iedzīvotāju noguldījumu apjoms komercbankās ir palielinājies vēl straujāk nekā iepriekšējos gados, ko noteikusi krasā patēriņa samazināšanās Covid-19 krīzes ietekmē. 2020.gada jūnija beigās Latvijas iedzīvotāju noguldījumi komercbankās bija sasnieguši 7,8 mljrd. *euro*, pēdējā gada laikā palielinoties par 10%. Kopš šā gada sākuma iedzīvotāju noguldījumi ir auguši par 357 milj. jeb 4,7%, kamēr pagājušā gada pirmajā pusē noguldījumu pieaugums bija 163 miljoni jeb 2,3%. Šāds noguldījumu pieaugums laikā, kad pieaudzis bezdarba līmenis un daļai iedzīvotāju ienākumi ir krituši, vienlaikus arī norāda uz potenciālu nevienlīdzības pieaugumu strādājošo iedzīvotāju vidū.

Kopumā, līdz ar ekonomikas izaugsmi Latvijas iedzīvotāju ienākumi pēdējo gadu laikā ir tuvinājušies ES vidējam līmenim, bet joprojām no tā būtiski atpaliek. Laikā no 2008. līdz 2018.gadam māsaimniecību vidējie rīcībā esošie ienākumi uz vienu iedzīvotāju pēc pirktpējas paritātes standarta ir palielinājušies no 59% no ES vidējā līdz 66% no ES vidējā, tomēr joprojām ir ceturtnie zemākie ES, apsteidzot tikai Bulgāriju, Horvātiju un Ungāriju (1.35.att.).

1.35.att. Mājsaimniecību rīcībā esošie ienākumi uz vienu iedzīvotāju pēc pirktspējas paritātes standarta ES valstīs, 2018.gadā, % no ES vidējā

1.2.6. Ārējā tirdzniecība un maksājumu bilance

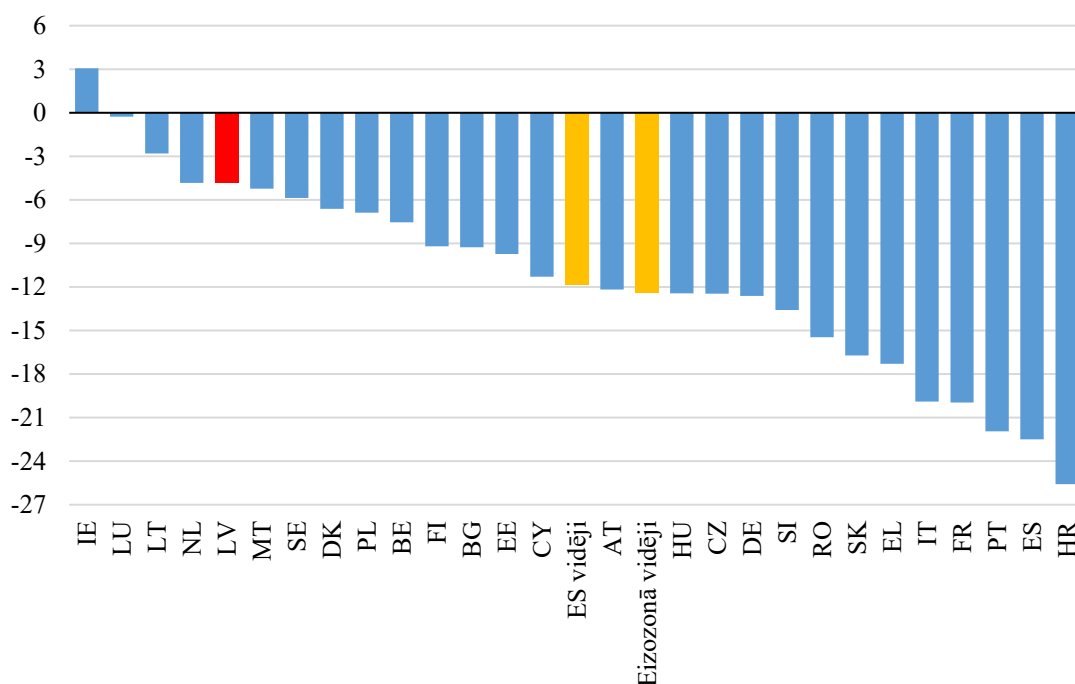
2019.gads Latvijas eksportētājiem ir bijis izaicinājumu pilns, jo nenoteiktība saistībā ar Lielbritānijas izstāšanos no ES, koksnes cenu kritumu pasaules tirgos, mehānisko ierīču reeksporta apjomu samazinājums un straujš finanšu pakalpojumu eksporta kritums ir bremsējuši Latvijas eksporta attīstību. Latvijas preču un pakalpojumu eksports salīdzināmās cenās 2019.gadā pieauga par 2,1%, kas bija vajākais kāpums kopš 2014.gada. Ņemot vērā, ka arī Latvijas reālā IKP pieauguma temps pērn sabremzējās līdz 2,1%, eksporta īpatsvars IKP palika praktiski nemainīgs salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem un bija 63,3%.

Eksporta attīstību 2019.gadā negatīvi ietekmēja arī vajāks ārējais pieprasījums, kas ir saistīts ar divu pasaules lielāko ekonomiku jeb ASV un Ķīnas tirdzniecības saspīlējumu un savstarpējo importa tarifu ieviešanu, kas radīja negatīvu efektu uz globālo tirdzniecību un pasaules ekonomisko izaugsmi. Tādējādi pasaules IKP pērn uzrādīja vajāko pieaugumu pēdējās desmitgades laikā, kamēr ES izaugsme bija zemākajā līmenī kopš 2014.gada.

ES ir lielākais Latvijas preču un pakalpojumu eksporta tirgus. 2019.gadā uz ES tika eksportēti 72,2% no Latvijas kopējā preču eksporta un 65,9% no kopējā pakalpojumu eksporta. Tādējādi, palēninoties ES iekšējam patēriņam, Latvijas eksporta pieauguma tempi arī sāka mazināties. Piemēram, preču eksporta vērtības pieaugums faktiskajās cenās 2019.gadā uz ES palēninājās līdz 3,1%, kamēr 2018.gadā pieaugums veidoja 9,8%. Savukārt pakalpojumu eksporta vērtības pieaugums uz ES 2019.gadā palēninājās līdz 4,2%, kamēr 2018.gadā pieaugums bija 9,3%.

Neskatoties uz to, ka kopš pērnā gada vidus pasaules ekonomikas izaugsme un ārējais pieprasījums sāka bremsēties, Latvijas preču un pakalpojumu eksports šā gada sākumā turpināja palielināties. 2020.gada pirmajā ceturksnī kopējā eksporta vērtība salīdzināmās cenās bija par 2,9% augstāka nekā pērnā gada pirmajā ceturksnī. Tomēr šā gada otrajā ceturksnī Latvijas preču un pakalpojumu eksports gada laikā ir samazinājies par 13,1%, uzrādot straujāko kritumu kopš 2009.gada vidus.

Būtisko eksporta samazinājumu noteica Covid-19 pandēmija. Svarīgi norādīt, ka šā gada otrajā ceturksnī eksporta kritums bija fiksēts pilnīgi visām ES dalībvalstīm. Tomēr Latvijas gadījumā eksporta samazinājums bija viens no mazākiem ES un gandrīz uz pusi zemāks nekā ES vidēji (-21,1%). Zemāku eksporta kritumu Latvijā nekā ES vidēji var skaidrot ar labāku epidemioloģisku situāciju, kas ļāva neieviest tik stingrus pasākumus koronovīrusa izplatības mazināšanai, tādējādi ļaujot strādāt rūpniecības uzņēmumiem uz pilnu slodzi.

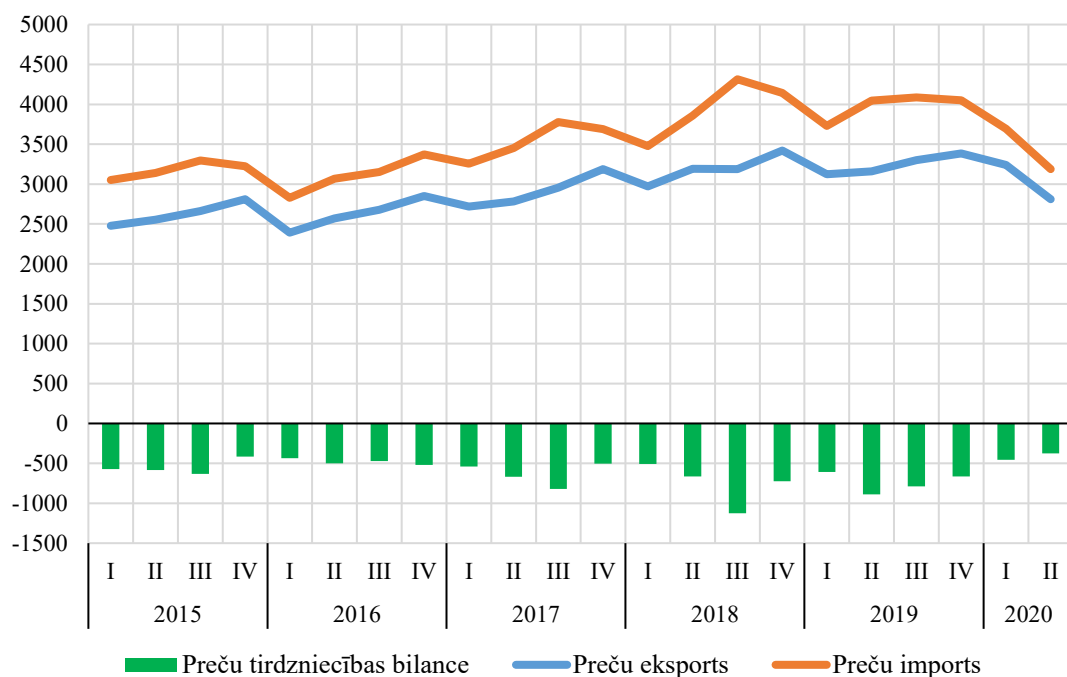
1.36.att. Preču un pakalpojumu eksporta izmaiņas salīdzināmajās cenās 2020.gada pirmajā pusgadā salīdzinājumā ar 2019.gada pirmo pusi, ES dalībvalstis, %

2020.gads sākās ar negaidīti strauju preču eksporta izaugsmi. Šā gada janvārī un februārī preču eksporta vērtība bija par attiecīgi 4,9% un 7,3% augstāka salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo periodu. Tik strauju preču eksporta izaugsmi gada sākumā pozitīvi ietekmēja graudaugu eksporta kāpums un mehānismu un mehānisko ierīču, kā arī elektroierīču un elektroiekārtu reeksporta pieaugums.

Savukārt martā preču eksports samazinājās par 0,7% gada griezumā, ko lielā mērā negatīvi ietekmēja bāzes efekti, lai arī kopumā marta datos vēl

neiezīmējās Covid-19 pandēmijas negatīvā ietekme uz Latvijas eksportu. Tomēr, jau ar aprīli, situācija mainījās un ārējās tirdzniecības aktivitātes kritums visā pasaulē saistībā ar Covid-19 pandēmiju negatīvi ietekmēja arī Latvijas preču eksportu.

Aprīlī un maijā Latvijas preču eksports samazinājās attiecīgi par 13,9% un 16,8% salīdzinājumā ar attiecīgo periodu pagājušajā gadā. Šajos mēnešos fiksētais eksporta kritums bija straujākais kopš 2009. gada oktobra. Jūnijā un jūlijā preču eksporta vērtība samazinājās attiecīgi par 1,4% un 0,3%. Pašreizējos Covid-19 pandēmijas apstākļos, kad ārējā tirdzniecība un ekonomiskā aktivitāte visā pasaulē ir būtiski sarukusi, šādu Latvijas preču eksporta sniegumu jūnijā un jūlijā var vērtēt kā apmierinošu. Turklāt mēneša griezumā Latvijas preču eksporta vērtība pēdējos divos mēnešos uzrāda būtisku pieaugumu – salīdzinājumā ar iepriekšējo mēnesi jūnijā eksportam palielinoties par 8,0%, bet jūlijā – par 7,3%. Tas nozīmē, ka Covid-19 krīzes dziļākais punkts ir aiz muguras un būtisks preču eksporta samazinājums turpmākajos mēnešos nav gaidāms. Kopumā preču eksporta vērtība šā gada pirmajos septiņos mēnešos samazinājusies par 3,2% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu.

1.37.att. Latvijas preču ārējās tirdzniecība, faktiskajās cenās pa ceturkšņiem, milj. euro

Būtisks ārējā pieprasījuma kritums, it īpaši šā gada otrajā ceturksnī bija paredzams. Uz to norādīja gan ekonomikas sentimenta rādītāji ES, ASV un Ķīnā, gan starptautisko organizāciju prognozes par pasaules ekonomikas attīstību un ārējo tirdzniecību. Daudzām pasaules valstīm jau martā bija izsludināts ārkārtējais stāvoklis un slēgtas robežas, bet starptautiskajai preču kustībai nebija noteikti tādi ierobežojumi kā cilvēku kustībai. Tomēr pašizolācija un karantīnas ieviešana, it

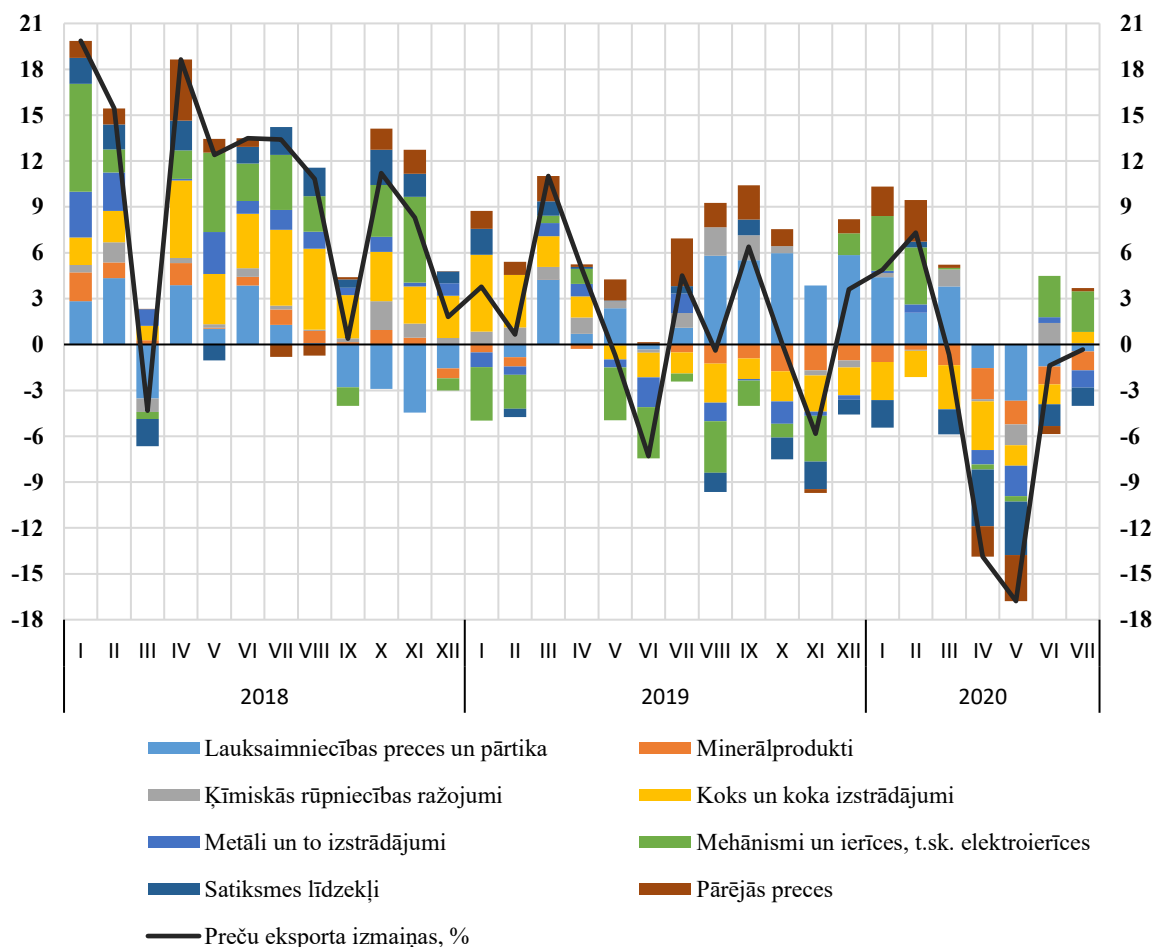
īpaši ES valstīs jeb lielākajā Latvijas eksporta tirgū, būtiski mazināja ekonomisko aktivitāti, kā rezultātā mazinājās arī pieprasījums pēc Latvijā ražotajām precēm.

EK dati par patērētāju noskaņojumu un turpmāko ekonomikas attīstību ES, pēc spēcīga krituma šā gada aprīlī, kopš jūnija uzrāda noturīgu augšupvērstu dinamiku. Tas norāda uz to, ka ES ekonomikā zemākais punkts tika sasniegts aprīlī un šobrīd vērojama pakāpeniska ekonomiskās aktivitātes atjaunošanās.

Tomēr ES uzņēmēju un patērētāju noskaņojums nav vēl sasniedzis šā gada marta līmeni, kas bija pirmais mēnesis, kad daudzas valstis izsludināja ārkārtējo stāvokli un tika ieviesti stingri ierobežojumi saistībā ar koronavīrusa infekcijas uzliesmojumu. Lai arī ekonomikas konfidence gan Latvijā, gan ES pakāpeniski uzlabojas, tā joprojām ir būtiski zemāka nekā pirms šīs krīzes. Uzlabojies ir arī Latvijas rūpnieku novērtējums par preču eksporta pasūtījumiem šā gada trešajam ceturksnim, tomēr indeksa vērtība joprojām atrodas negatīvajā teritorijā, kas nozīmē, ka ražotāji neredz pamatu straujam ārējā pieprasījuma kāpumam, bet vienlaicīgi nesagaida arī situācijas pasliktināšanos līdzīgi kā šā gada otrajā ceturksnī. Ir svarīgi norādīt, ka situācija ar Covid-19 izplatību attīstās dinamiski un šā gada septembrī ES dalībvalstīs palielinās saslimušo cilvēku skaits, kas norāda uz iespējamu pandēmijas otro vilni.

Šā gada otrajā ceturksnī preču eksporta kritums bija fiksēts visām preču grupām un uz lielāko daļu noieta tirgu, bet visvairāk samazinājās eksports uz ES. Šā gada septembrī kļuva zināmi IKP dati par visām ES dalībvalstīm, un kopumā ES IKP faktiskajās cenās šā gada otrajā ceturksnī ir samazinājies par 12,3% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo ceturksni. Savukārt, ES preču importa vērtība saruka par 22,6%. Ņemot vērā, ka aptuveni trīs ceturtdaļas no Latvijas preču eksporta veido eksports uz ES, tas izskaidro straujo eksporta kritumu šā gada otrajā ceturksnī un septiņos mēnešos kopumā.

Lielākais preču eksporta kritums šā gada septiņos mēnešos ir fiksēts satiksmes līdzekļu preču grupai, kopumā par 27,7% salīdzinājumā ar pirmajiem septiņiem mēnešiem pagājušajā gadā. Eksporta kritums šajā preču grupā tiešā veidā ir saistīts ar pandēmijas sekām un fiksēts visiem satiksmes līdzekļu veidiem. Tomēr lielākais samazinājums ir fiksēts automobiļu un to detaļu eksportam – kopumā par 110 milj. *euro*. Savukārt automobiļu un to detaļu imports samazinājies par 237 milj. *euro*. Latvija importē automobiļus galvenokārt no Vācijas, Polijas un Igaunijas, bet reeksportē galvenokārt uz Lietuvu. Ārējās tirdzniecības kritums šajā preču grupā ir fiksēts tieši ar augstākminētajam valstīm. Ņemot vērā, ka Latvija importē automobiļus arī iekšējam patēriņam, eksporta kritums ir mazāks par importa samazinājumu. Jāatzīmē, ka pirmoreiz reģistrēto vieglo automobiļu skaits Latvijā šā gada septiņos mēnešos kopumā ir samazinājies par 24,0% salīdzinājumā ar attiecīgo periodu 2019.gadā, bet tieši šā gada aprīlī un maijā kritums pārsniedza 50%. Savukārt, šā gada jūlijā pirmoreiz reģistrēto vieglo automobiļu skaita kritums gada griezumā bija tikai 3,1%, liecinot par ekonomikas aktivitātes atjaunošanos (skat. 1.38.att.).

1.38.att. Latvijas preču eksports faktiskajās cenās pa grupām, devumi (pp) un kopējais pieaugums (%)

Būtiski samazinājās koka un koka izstrādājumu eksporta vērtība, kopumā par 9,3%, salīdzinājumā ar septiņiem mēnešiem 2019.gadā. Koksnes eksporta kritumu negatīvi ietekmēja gan bāzes efekti, gan Covid-19 pandēmija. Pagājušā gada sākumā koksnes eksports palielinājās, ko labvēlīgi ietekmēja augstais koka un koka izstrādājumu eksporta apjoms uz Lielbritāniju, kad *Brexit* gaidās tika papildinātas šīs valsts noliktavas. Taču šī faktora pozitīvā ietekme pērnā gada maijā izzuda un gada otrajā pusē kopējā koksnes eksporta vērtība sāka samazināties, atsevišķos mēnešos kritumam sasniedzot 15%. Papildus tam, pērn bija straujš koksnes cenu kritums pasaules tirgos, kas tikai paātrināja koksnes eksporta kritumu.

Kopš šā gada aprīļa koka un koka izstrādājumu eksportu sāka negatīvi ietekmēt Covid-19 pandēmija. Tomēr šā gada jūlijā koksnes eksporta vērtība palielinājās par 4,4% salīdzinājumā ar pērnā gada jūliju, kas bija pirmais eksporta pieaugums šajā preču grupā pēdējo 15 mēnešu laikā. Koksnes eksporta pieaugumu veicināja straujš koksnes un koka izstrādājumu ražošanas apjoma pieaugums šā gada jūlijā, par 12,5% salīdzinājumā ar pērnā gada jūliju. Tik straujš

koksnes rūpniecības pieaugums nebija sasniegts kopš pagājušā gada sākuma, kad nozari sāka skart koksnes cenu kritums pasaules biržās.

Lai arī jūlijā bija fiksēts straujš koksnes ražošanas apjomu kāpums un koksnes eksporta pieaugums jūlijā bija diversificēts un fiksēts uz daudzām valstīm, tomēr pašreiz nav pamata uzskatīt, ka krīze ir pārvarēta un turpmāk koksnes eksports uzrādīs tikai pieaugumus. Drīzāk eksporta datus jūlijā var skaidrot kā situācijas stabilizēšanos un turpmāko koksnes eksporta attīstību ietekmēs ES ekonomikas atgūšanās temps, it īpaši būvniecības un apstrādes rūpniecības nozarēs, kā arī Lielbritānijas un ES vienošanās par tirdzniecības nosacījumiem.

Par 23,4% šā gada septiņos mēnešos ir samazinājies minerālproduktu eksports. Eksporta kritumu šajā preču grupā noteica elektroenerģijas eksporta samazinājums par 50,9%, kā arī naftas pārstrādes produktu eksporta samazinājums par 40,5%. Elektroenerģijas eksportu negatīvi ietekmēja elektroenerģijas patēriņa samazinājums Lietuvā saistībā ar siltajiem laika apstākļiem 2020.gada ziemā, kā arī ar zemāku ekonomisko aktivitāti ārkārtas situācijas laikā. Savukārt naftas pārstrādes produktu eksporta kritumu noteica gan naftas cenu kritums pasaules biržās, gan naftas produktu pieprasījuma samazinājums pandēmijas laikā vairākās ES valstīs.

Preču eksporta kritums fiksēts arī tādām preču grupām kā metāli un to izstrādājumi, būvniecības, poligrāfijas un tekstilmateriāli. Tomēr eksporta samazinājums šajās preču grupās nebija būtisks un mērāms dažos procentos.

Eksporta kritumu šā gada septiņos mēnešos nedaudz mazināja lauksaimniecības un pārtikas preču, kā arī mehānisko un elektroierīču eksporta pieaugums. Lauksaimniecības un pārtikas preču eksporta kāpumu par 2,4% noteica eļļas augu sēklu, gaļas un zivju izstrādājumu, labības un miltu izstrādājumu, kā arī tabakas izstrādājumu eksporta pieaugums. Šo preču eksporta pieaugumu daļēji veicināja arī reeksporta apjomu kāpums. Lauksaimniecības un pārtikas preču eksports kopumā uzrādīja pieaugumu tikai šā gada pirmajā ceturksnī, bet kopš aprīļa eksporta vērtība šajā preču grupā samazinās. Būtiska loma šīs preču eksporta grupas attīstībā ir graudaugiem, kuru eksports septiņos mēnešos samazinājās par 2,0%. Tradicionāli lielākā graudaugu eksporta vērtība ir rudens mēnešos, līdz ar to lauksaimniecības un pārtikas preču kopējo eksportu turpmākajos mēnešos lielā mērā noteiks graudaugu eksports.

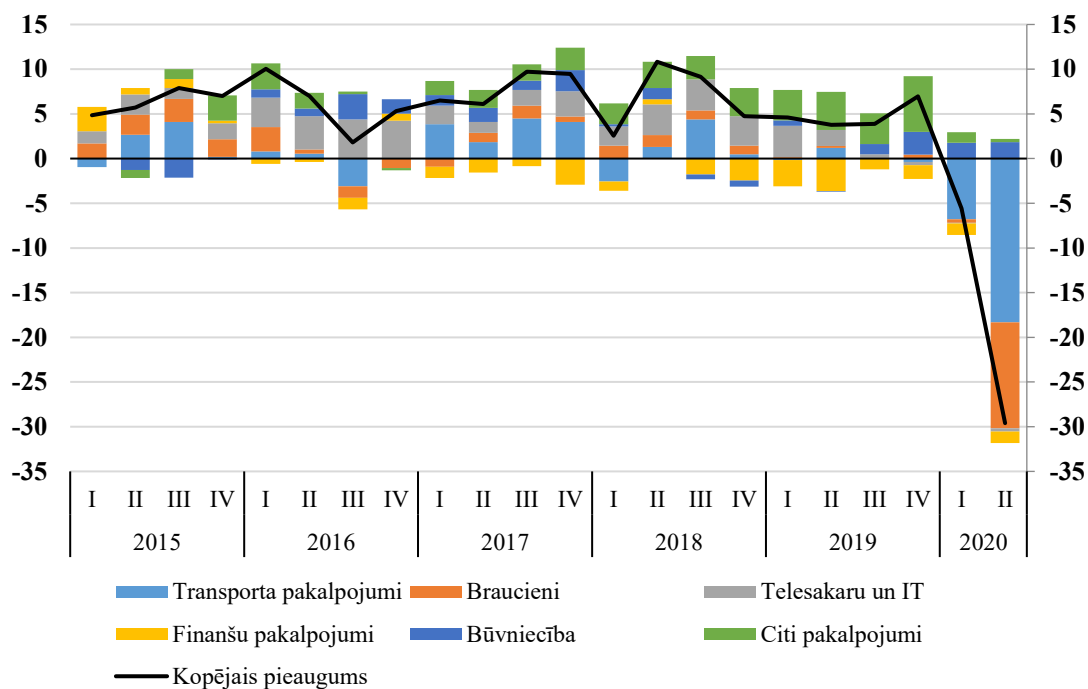
Mehānisko un elektroierīču eksporta vērtība 2020.gada septiņos mēnešos palielinājās par 10,2% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Detalizētāka analīze rāda, ka šīs grupas pieaugumu noteica reeksports, jo straujāki eksporta kāpumi ir fiksēti tādām precēm kā mobilie telefoni, monitori, projektori, datu uzglabāšanas ierīces, automātiskās datu apstrādes iekārtas jeb tās preces, kas Latvijā netiek ražotas. Augstākminētās precēs tiek importētas galvenokārt no Austrumāzijas reģiona un pēc tam reeksportētas uz ES dalībvalstīm. Pandēmijas un karantīnas ieviešana gan Austrumāzijas valstīs, gan ES nebija šķērslis samērā

būtiskam mehānisko un elektroierīču eksporta kāpumam. Detalizēta informācija par eksporta vērtību un izmaiņām preču grupu griezumā ir atspoguļota 1.3.tabulā.

1.3.tabula. Preču eksporta vērtība septiņos mēnešos 2019.gadā un 2020.gadā, tās izmaiņas un preču grupu īpatsvars 2020.gada septiņos mēnešos

Preču grupa	I-VII 2019 milj. euro	I-VII 2020 milj. euro	Preču grupu īpatsvars %	Izmaiņas, milj. euro	Izmaiņas, %
Lauksaimniecības preces un pārtika	1335	1367	19.2%	32	2.4%
Mehānismi un ierīces, t.sk. elektroierīces	1200	1322	18.6%	122	10.2%
Koks un koka izstrādājumi	1379	1251	17.6%	-129	-9.3%
Metāli un to izstrādājumi	673	640	9.0%	-33	-4.9%
Ķīmiskās rūpniecības ražojumi	562	576	8.1%	13	2.4%
Satiksmes līdzekļi	496	359	5.1%	-137	-27.7%
Minerālprodukti	402	308	4.3%	-94	-23.4%
Plastmasas, kaučuks un to izstrādājumi	253	253	3.6%	0	0.1%
Tekstilmateriāli un tekstilizstrādājumi	217	214	3.0%	-3	-1.3%
Būvniecības izstrādājumi	188	183	2.6%	-4	-2.2%
Papīrs, kartons un poligrāfijas izstrādājumi	161	156	2.2%	-5	-2.8%
Pārējās preces	469	472	6.6%	3	0.6%
Kopējais preču eksports	7335	7101	100.0%	-234	-3.2%

Ja Covid-19 pandēmijas negatīvā ietekme uz preču eksportu ir atspoguļojusies ar nelielu novēlošanos, tad pakalpojumu eksports tika skarts jau šā gada martā, jo koronavīrusa izplatība pirmām kārtām ietekmēja pakalpojumu sektorus, it īpaši pasažieru pārvadājumus, izmitināšanas, ēdināšanas un izklaides pakalpojumus. Kopumā pakalpojumu eksporta vērtība šā gada septiņos mēnešos samazinājās par 19,5% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Šā gada martā, kad jau vairākās pasaules valstīs bija noteikti stingri ierobežojumi koronavīrusa izplatības mazināšanai, Latvijas pakalpojumu eksports gada griezumā samazinājās par 13,2%, kritumam palielinoties līdz 29,5% šā gada aprīlī. Kritums tuvu 30% ir saglabājies arī turpmākajos mēnešos (skat. 1.39.att.).

1.39.att. Latvijas pakalpojumu eksports faktiskajās cenās pa grupām, devumi (pp) un kopējais pieaugums (%)

Spēcīgākā ietekme vērojama transporta pakalpojumu eksportā, jo tā vērtība šā gada septiņos mēnešos saruka par 34,5% salīdzinājumā ar 2019.gada attiecīgo periodu, tādējādi izskaidrojot vairāk nekā divas trešdaļas no kopējā pakalpojumu eksporta krituma. Transporta pakalpojumu eksports sāka samazināties vēl pērnā gada nogalē, ko negatīvi ietekmēja spēcīgs kritums jūras un dzelzceļa transporta pakalpojumos saistībā ar ogļu un naftas produktu kravu samazināšanos no Krievijas.

Jūras un dzelzceļa transporta pakalpojumu eksports turpināja samazināties arī šā gada pirmajā pusgadā (izvērstie dati ir pieejami tikai par pirmajiem sešiem mēnešiem). Šā gada pirmajā pusē jūras un dzelzceļa transporta pakalpojumu eksports ir samazinājies attiecīgi par 35,7% un 50,3% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada pirmo pusgadu. Savukārt, no šā gada marta negatīvo ietekmi uz transporta pakalpojumu eksporta attīstību pastiprināja būtisks gaisa transporta pakalpojumu eksporta kritums saistībā ar pandēmiju un izsludināto ārkārtējo stāvokli gan Latvijā, gan citās pasaules valstīs.

Tūrisma nozare ir visvairāk cietusī nozare visā pasaulē pandēmijas dēļ. Būtiski samazinoties iebraucošo tūristu skaitam, pieprasījums pēc gaisa transporta pakalpojumiem saruka. Tā, Latvijas gaisa transporta pakalpojumu eksporta vērtība šā gada otrajā ceturksnī – periodā, kad valstī bija izsludināts ārkārtējas stāvoklis, bija vien 6 milj. *euro* pretstatā 162 milj. *euro* 2019.gada otrajā ceturksnī, kas ir 96,3% kritums. Šā gada pirmajā pusgadā kopumā gaisa transporta pakalpojumu eksporta vērtības kritums ir mazāks nekā gada otrajā ceturksnī, bet joprojām ir būtisks – 69,9%.

Analizējot aktuālākus datus par lidostas "Rīga" darbību šā gada jūlijā un augustā, jāsecina, ka pasažieru plūsmas kritums vasaras nogalē bija mazāks nekā laikā no šā gada marta līdz jūnijam, tomēr kritums ir saglabājies augsts. Šā gada jūlijā un augustā Rīgas lidosta apkalpoja attiecīgi par 77,6% un 77,0% mazāk pasažieru nekā pērn attiecīgajā periodā, kamēr ārkārtējā stāvokļa laikā kritums bija tuvu 100%. Svarīgi atzīmēt arī to, ka apkalpoto lidmašīnu skaits pēc ārkārtas situācijas atcelšanas atjaunojās ātrāk nekā apkalpoto pasažieru skaits, liecinot par ārvalstu tūristu piesardzīgumu. Kopumā jāsecina, ka gaisa satiksmes un citu ar tūrisma saistīto nozaru apjomi atjaunosies tikai tad, kad būs atrasts efektīvs līdzeklis koronavīrusa izplatības novēršanai.

Autotransporta pakalpojumu eksports cieta vismazāk pandēmijas dēļ, šā gada pirmajā pusē samazinoties par 4,9%. Mazāks autotransporta eksporta kritums salīdzinājumā ar pārējiem transporta pakalpojumu veidiem varētu būt saistīts ar to, ka kravu pārvadājumiem nebija ieviesti tik strikti ierobežojumi kā pasažieru pārvadājumiem.

Robežu slēgšana, karantīnas ieviešana un cilvēku pulcēšanās ierobežojumi būtiski ietekmēja iebrukušo ārvalstu tūristu skaitu Latvijā. Kopš marta ārvalstu tūristu skaits Latvijā ir samazinājies vairāk nekā par 80%. Tādējādi ārvalstu tūristu izdevumi šā gada septiņos mēnešos samazinājās par 44,0% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Tikmēr ārvalstu tūristu izdevumu kritums laikā periodā no aprīļa līdz jūlijam bija 68,4% salīdzinājumā ar 2019.gada attiecīgo periodu.

Neskatoties uz kopējo ekonomikas sentimenta pasliktināšanos un ārējā pieprasījuma kritumu, pārējo pakalpojumu eksports pirmajos septiņos mēnešos pat nedaudz palielinājās, kopumā par 2,3%, ko veicināja būvniecības, kā arī informācijas un datorpakalpojumu eksporta pieaugums. Tomēr tas ir būtiski vājāks pieaugums nekā vidēji 2019.gadā, kad pārējo pakalpojumu eksports palielinājās par 10,2%.

Tāpat kā eksporta, arī preču un pakalpojumu importa izaugsme 2019.gadā ir bremzējusies. Palēninoties Latvijas ekonomikas izaugsmei, mazinājās arī pieprasījums pēc importa precēm, galvenokārt starppatēriņa precēm, kas tiek izmantotas ražošanas procesā. Kopējā preču un pakalpojumu importa vērtība salīdzināmās cenās 2019.gadā pieauga par 3,0%, kas ir nedaudz straujāk nekā eksporta kāpums, tādējādi neto eksporta devums reālā IKP pieaugumā pērn bija negatīvs, proti, -0,7 procentpunkti.

Bremzējoties Latvijas iekšējam patēriņam un samazinoties reeksporta apjomiem, Covid-19 pandēmijas ietekme uz preču un pakalpojumu importu ir lielāka nekā uz eksportu. Šā gada pirmajā pusgadā kopējais imports salīdzināmās cenās bija par 6,3% zemāks nekā 2019.gada pirmajā pusē. Savukārt, preču un pakalpojumu eksports attiecīgajā periodā ir samazinājies par 5,3%. Ņemot vērā, ka importa samazinājums bija straujāks par eksporta kritumu, būtiski saruka

Latvijas preču un pakalpojumu ārējās tirdzniecības deficīts, no 595 milj. *euro* 2019.gada pirmajā pusgadā līdz 473 milj. *euro* šā gada pirmajā pusē.

Lielāko daļu jeb 85% no kopējā preču un pakalpojumu importa veidoja tieši preču imports, tādējādi importa kritumu šā gada pirmajā pusē lielā mērā ietekmēja preču importa samazinājums. Nacionālo kontu dati rāda, ka lielākais preču importa kritums ir fiksēts kapitālprecēm un starppatēriņa precēm - attiecīgi par 34,1% un 13,4%. Šo preču imports raksturo tautsaimniecības ekonomisko aktivitāti, jo starppatēriņa preces tiek izmantotas apstrādes rūpniecībā, bet kapitālpreču imports atspoguļo investīciju apjomu. Kopumā Latvijas nominālais IKP 2020.gadā pirmajā pusē bija 5,2% zemāks nekā pērnā gadā attiecīgajā periodā.

Preču importa vērtība šā gada septiņos mēnešos samazinājās par 10,7% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Zīmīgi, ka lielākie importa kritumi ir fiksēti tām pašām preču grupām kā eksportā, izņemot koksnes un koka izstrādājumu preču grupu. Lielāko negatīvo devumu preču importa kritumā noteica satiksmes līdzekļu samazinājums par 48,8%, ko noteica automobiļu un gaisa kuģu importa samazinājums attiecīgi par 29,2% un 93,1%, tādējādi izskaidrojot gandrīz divas trešdaļas no kopējā preču importa krituma.

Būtisks importa kritums fiksēts arī minerālproduktiem, kopumā par 35,3%. Šajā preču grupā importa samazinājumu noteica elektroenerģijas un naftas produktu importa samazinājums no Baltijas valstīm un Krievijas.

Pārējās preču grupās importa kritums ir daudz mazāks. Tā, metālu un to izstrādājumu imports ir samazinājies par 7,1%, ko noteica dzelzs un nelegētā tērauda importa samazinājums no Krievijas, kā arī alumīnija importa samazinājums no vairākām ES dalībvalstīm. Būvmateriālu importa vērtība samazinājās par 10,8% salīdzinājumā ar pērnā gada pirmajiem septiņiem mēnešiem, ko noteica ģipša, cementa, akmens un stikla importa samazinājums. Metālu un būvniecības izstrādājumu importa samazinājums fiksēts sākot no šā gada aprīļa, kamēr gada pirmajā ceturksnī kopumā būvniecības preču imports bija vēl augošs, bet metālu imports bija pērnā gada līmenī. Šo preču importa tendence norāda uz to, ka būvniecības aktivitāte Latvijā sākot no šā gada aprīļa ir mazinājusies. Tā, būvniecības produkcijas apjoms šā gada otrajā ceturksnī gada griezumā samazinājās par 0,6%. Tajā pašā laikā metālu un būvniecības materiālu importa samazinājumu šā gada otrajā ceturksnī varēja izraisīt šo preču piegādes traucējumi saistībā ar karantīnas ieviešanu un ražošanas jaudas samazināšanos tirdzniecības partnervalstīs.

Preču importa kritumu nedaudz mazināja lauksaimniecības un pārtikas preču importa pieaugums par 1,3% salīdzinājumā ar pērnā gada pirmajiem septiņiem mēnešiem. Šo preču importa grupas pieaugumu veicināja tabakas izstrādājumu, augļu, eļļu, kafijas un tējas importa palielinājums. Detalizēta informācija par importa vērtību un izmaiņām preču grupu griezumā ir atspoguļota 1.4.tabulā.

1.4. tabula. Preču importa vērtība septiņos mēnešos 2019.gadā un 2020.gadā, tas izmaiņas un preču grupu īpatsvars 2020.gada septiņos mēnešos

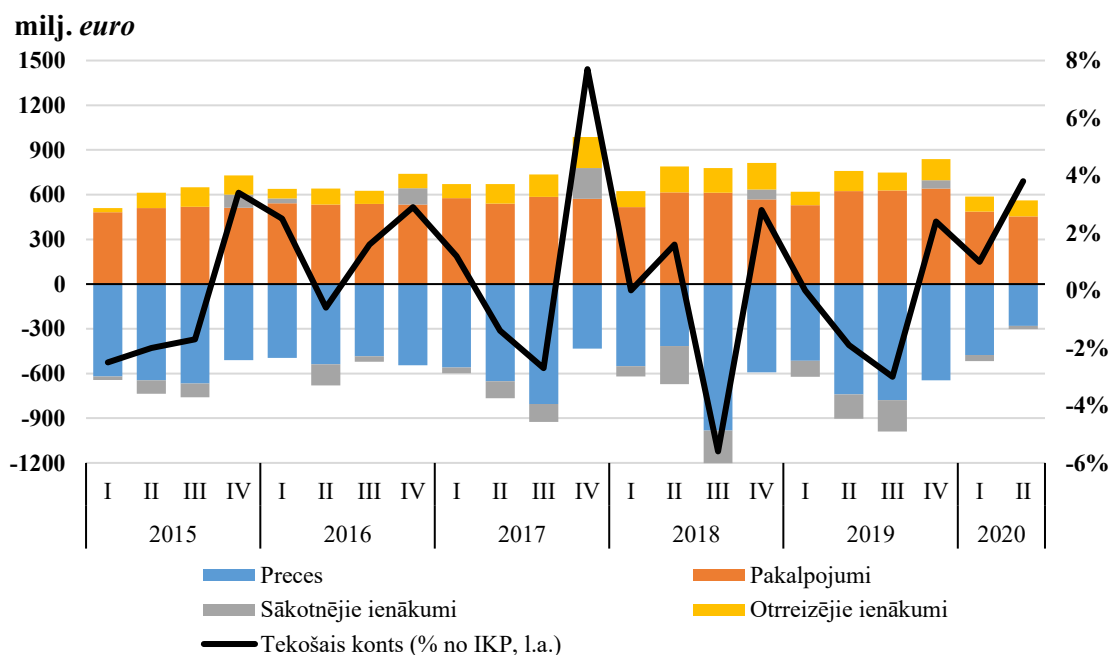
Preču grupa	I-VII 2019 milj. euro	I-VII 2020 milj. euro	Preču grupu īpatsvars, %	Izmaiņas, milj. euro	Izmaiņas, %
Mehānismi un ierīces, t.sk. elektroierīces	1814	1824	22,2%	10	0,5%
Lauksaimniecības preces un pārtika	1506	1526	18,6%	19	1,3%
Ķīmiskās rūpniecības ražojumi	946	954	11,6%	9	0,9%
Metāli un to izstrādājumi	753	699	8,5%	-53	-7,1%
Satiksmes līdzekļi	1223	626	7,6%	-597	-48,8%
Minerālprodukti	845	547	6,7%	-298	-35,3%
Plastmasas, kaučuks un to izstrādājumi	502	492	6,0%	-10	-2,0%
Tekstilmateriāli un tekstilizstrādājumi	310	326	4,0%	16	5,2%
Koks un koka izstrādājumi	342	315	3,8%	-27	-7,8%
Papīrs, kartons un poligrāfijas izstrādājumi	180	175	2,1%	-5	-2,6%
Būvniecības izstrādājumi	164	147	1,8%	-18	-10,8%
Pārējās preces	603	569	6,9%	-33	-5,5%
Kopējais preču imports	9188	8201	100,0%	-987	-10,7%

Nozīmīga pandēmijas negatīvā ietekme redzama arī pakalpojumu importā, jo pakalpojumu importa vērtība šā gada septiņos mēnešos samazinājās par 19,3% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Uz Covid-19 pandēmijas radīto krīzi ātrāk ir reaģējis transporta pakalpojumu imports un Latvijas iedzīvotāju tēriņi ārvalstīs. Šo pakalpojumu importa vērtība samazinājās attiecīgi par 25,5% un 45,5%. Savukārt pārējo pakalpojumu imports samazinājās par 3,9%.

Covid-19 pandēmijas izraisītās sekas ietekmēja arī Latvijas maksājumu bilances tekošo kontu. Šā gada pirmajos septiņos mēnešos tekošajā kontā bija fiksēts pārpalikums 292 milj. *euro* apmērā pretstatā 346 milj. *euro* pārpalikumam 2019.gada septiņos mēnešos. Izmaiņas ir fiksētas visos tekošā konta apakškontos, tomēr noteicošo lomu pārpalikuma pieaugumā nodrošināja izmaiņas preču kontā. Preču importa vērtībai samazinoties straujāk par preču eksportu, preču konta deficīts samazinājies no 1639 milj. *euro* 2019.gada septiņos mēnešos līdz 1029 milj. *euro* šā gada septiņos mēnešos.

Savukārt pakalpojumu kontā vērojama pretēja situācija. Pakalpojumu eksports ir samazinājies straujāk par importu, tādējādi konta pārpalikums saruka par 271 milj. *euro* līdz 1089 milj. *euro*. Tomēr kopumā ārējās tirdzniecības bilance

šā gada septiņos mēnešos bija pozitīva un pakalpojumu konta pārpalikums bija par 60 milj. *euro* lielāks nekā preču konta deficīts (skat. 1.40.att.).

1.40.att. Latvijas maksājumu bilances tekošā konta komponentes (milj. euro) un tekošais kants procentos no IKP (labā ass)

Sākotnējo ienākumu konta deficīts ir samazinājies par 314 milj. *euro* līdz 29 milj. *euro* šā gada septiņos mēnešos, ko lielā mērā noteica zemāks izmaksāto dividendu apjoms ārvalstu investoriem. Savukārt otrreizējo ienākumu konta bilances izmaiņas bija nebūtiskas, jo pārpalikums samazinājies vien par 8 milj. *euro* līdz 265 milj. *euro*, ko galvenokārt ietekmēja augstākas Latvijas iemaksas ES budžetā. Tomēr ES fondu investīciju plūsma un mājsaimniecību un uzņēmumu rezidentu naudas pārvedumi no ārvalstīm nodrošināja lielāko pārpalikuma apjomu šajā kontā.

Investīcijas

2019.gadā bruto pamatkapitāla veidošana jeb investīcijas uzrādīja pieaugumu. Tomēr salīdzinājumā ar iepriekšējiem diviem gadiem investīciju kāpumu drīzāk var uzskatīt par simbolisku, jo gada laikā tās palielinājās tikai par 2,1% salīdzināmajās cenās, kamēr 2017.gadā un 2018.gadā investīciju pieaugums veidoja attiecīgi 11,4% un 11,8%. Investīciju pieauguma tempa piebremzēšanās saistīta galvenokārt ar zemāku būvniecības aktivitāti, uz ko norāda vājāka būvniecības nozares izaugsme 2019.gadā. Investīciju kāpums 2019.gadā bija līdzvērtīgs IKP izaugsmei, nodrošinot 0,7 procentpunktus reālā IKP pieaugumā. Kopējais investīciju apjoms pērn salīdzināmajās cenās bija 6266 milj. *euro*, tādējādi investīciju īpatsvars reālajā IKP saglabājās 22,7% apmērā.

Būtiska loma investīciju pieaugumā pēdējos gados bija ES fondu investīcijām. Valsts budžeta izdevumi ES fondu investīciju projektiem 2019.gadā bija 712 milj. *euro*, no tiem 350 milj. *euro* bija kapitālie izdevumi jeb investīcijas, kas tiešā veidā ietekmē bruto pamatkapitāla veidošanu. Tomēr gan kopējie valsts budžeta izdevumi ES fondu investīciju projektiem, gan kapitālie izdevumi 2019.gadā praktiski bija iepriekšējā gada līmenī, tādējādi neradot papildus stimulu straujākam investīciju pieaugumam tautsaimniecībā kopumā. Ņemot vērā aktuālākās prognozes, sagaidāms, kā arī 2020.gadā valsts budžeta izdevumi ES fondu investīciju projektiem būs aptuveni iepriekšējā gada līmenī.

Par spīti būtiskam ekonomikas aktivitātes kritumam 2020.gada pirmajā pusgadā IKP samazinājās par 5,2% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu), investīciju apjoms praktiski saglabājās iepriekšējā gada līmenī. Bruto pamatkapitāla veidošana šā gada pirmajā pusē bija 2629 milj. *euro* apmērā, kas bija par 0,6% mazāk nekā 2019.gada pirmajā pusgadā. Tādējādi jāsecina, ka Covid-19 negatīvā ietekme uz investīciju aktivitāti bija būtiski zemāka nekā uz privāto patēriņu vai ārējo tirdzniecību.

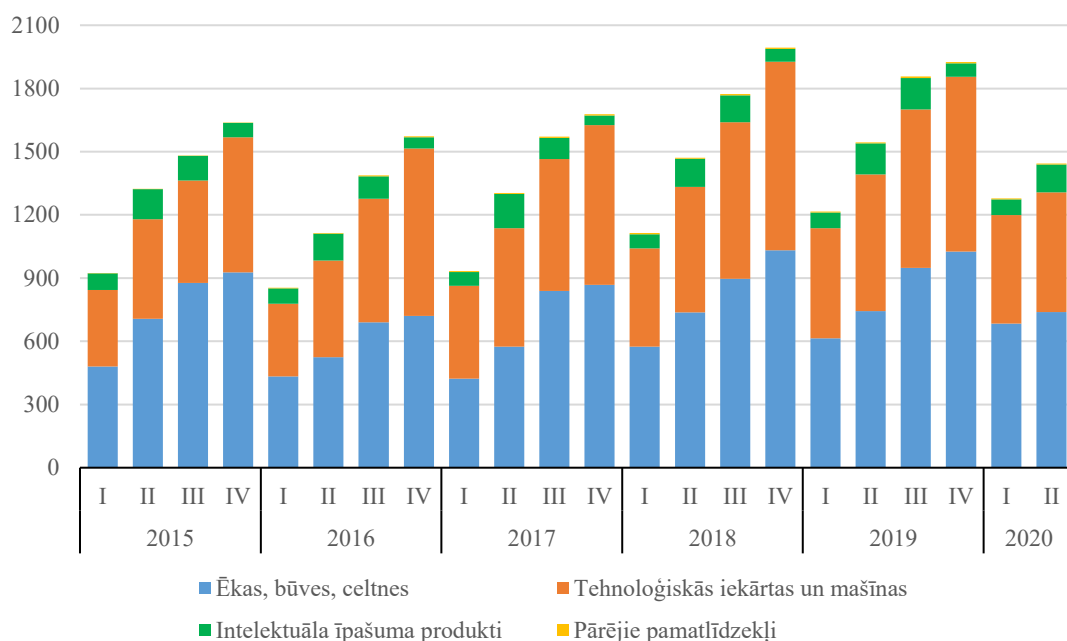
Tradiccionāli, investīciju aktivitāte ir vairāk svārstīga nekā IKP vidējās izmaiņas. Papildus tam, investīcijas ir tā IKP komponente, kas vairāk pakļauta biznesa ciklam. Tā kā Covid-19 krīze nav saistīta ar biznesa ciklu kā tādu, tad majsaimniecību un uzņēmēju rīcība attiecībā uz uzkrājumiem un investīcijām varētu būt atšķirīgāka nekā iepriekšējās finanšu un ekonomikas krīzēs. Tajā pašā laikā, šīs krīzes negatīvā ietekme uz ekonomiku iezīmējās tikai otrajā ceturksnī un gadījumā, ja epidemioloģiskā situācija saistībā ar kononovirusa izplatību Latvijā, Eiropā un pārējos pasaules reģionos vēl ilgāku laiku saglabāsies nestabila, tad š.g. otrajā pusgadā investīciju kritums varētu pastiprināties.

Kopumā investīciju apjoms Latvijā šā gada pirmajā ceturksnī palielinājās par 4,7%, bet otrajā ceturksnī samazinājās par 4,9% salīdzinājumā ar pērnā gada attiecīgo periodu. Ja šā gada pirmajā ceturksnī investīciju kāpumu veicināja būvniecības attīstība, tad kritumu otrajā ceturksnī noteica būtisks investīciju samazinājums iekārtās un mašīnās.

Investīcijas biroju, mājokļu, noliktavu un citu ēku būvniecībā, kā arī jau esošo ēku un būvju renovācijā joprojām saglabājas kā galvenais investīciju veids. 2020.gada pirmajā pusgadā investīcijas ēkās un būvēs veidoja 52,3% no kopējām investīcijām un salīdzinājumā ar pērnā gada pirmo pusi palielinājās par 3,1% salīdzināmajās cenās. Pateicoties labvēlīgiem laika apstākļiem gada sākumā un realizētajiem būvniecības objektiem gan privātajā, gan sabiedriskajā sektorā, būvniecības produkcijas apjoms palielinājās par 5,5% salīdzinājumā ar iepriekšējā gada pirmo pusgadu pēc kalendāri izlīdzinātiem datiem.

Covid-19 pandēmija ietekmējusi visas tautsaimniecības nozares, tomēr noskaņojuma kritums būvniecības nozarē nav bijis tik liels kā citās nozarēs. Būvniecības pasūtījumu apjoms š.g. aprīlī un maijā noslīdēja līdz 2016.gada vidējam līmenim, kad būvniecības produkcijas apjoms kopumā samazinājās par

16,6%. Tomēr kopš jūnija vērojama nepārtraukta būvniecības nozares konfidences rādītāju uzlabošanās, lai arī pagaidām vēl nav sasniegts pirmskrīzes līmenis.

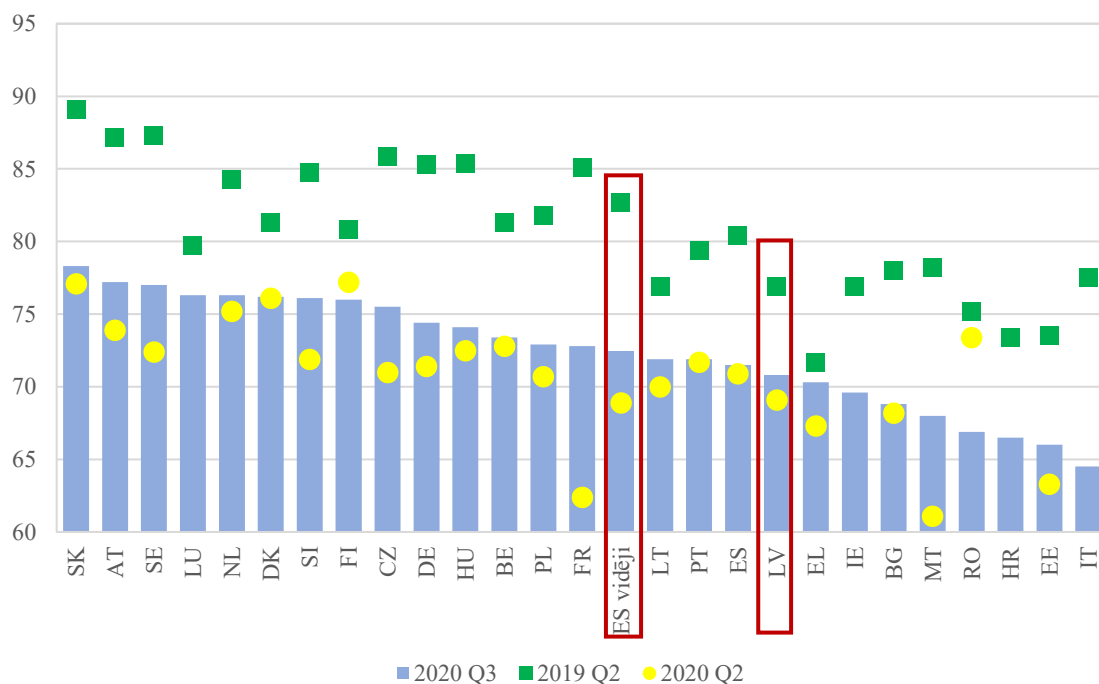
1.41.att. Bruto kapitālieguldījumi pa darbības veidiem, milj. euro 2015.gada salīdzināmajās cenās

Jāatzīmē, ka investīcijas tehnoloģiskajās iekārtās un mašīnās, kas 2020.gada pirmajā pusgadā veidoja 39,1% no kopējām investīcijām, salīdzinājumā ar iepriekšējā gada pirmo pusi samazinājās par 6,6%. Ja kritums investīcijās tehnoloģiskajās iekārtās un tehnoloģijās šā gada pirmajā ceturksnī bija 1,6%, tad otrajā ceturksnī kritums pastiprinājās, sasniedzot 12,6% salīdzinājumā ar pērnā gada otro ceturksni.

Covid-19 krīze negatīvi ietekmēja jau tā vājo investoru aktivitāti jauno ieguldījumu veikšanā iekārtās un mašīnās. Neskatoties uz to, ka pēdējos gados investīciju apjoms šajos aktīvos bija augošs, tas nebija pietiekošs, lai spētu būtiski veicināt un nodrošināt produktivitātes pieaugumu un inovāciju ieviešanu. Piemēram, investīcijas iekārtās un mašīnās 2019.gadā kopumā bija 2,5 mljrd. *euro*, tādējādi sasniedzot augstāko līmeni kopš 2009.gada. Tomēr šis līmenis bija par 1 mljrd. *euro* zemāks nekā vidēji 2007.–2008.gadā, kamēr IKP kopumā 2007.gada jeb pirmskrīzes līmeni sasniedza jau 2017.gadā. Tas norāda uz uzņēmēju piesardzību veikt investīcijas un paplašināt savu uzņēmējdarbību. Savukārt Covid-19 sekas tikai pasliktina šo situāciju. Papildus tam jāatzīmē, ka uzņēmēju aptauju dati par investīciju veikšanu ietekmējošiem faktoriem norāda, ka vairāk nekā puse no investīcijām iepriekšējos gados bija vērstas uz veco iekārtu aizvietošanu un ražošanas procesu optimizāciju, bet tikai 30% no veiktajām investīcijām bija mērķētas uz ražošanas paplašināšanu.

Pieprasījuma kritums, piesardzība finanšu tirgos, jaudu noslodzes kritums un ierobežotie monetārās politikas stimulēšanas instrumenti bremsēs investīciju aktivitāti visā Eiropā, tajā skaitā Latvijā. Latvijas apstrādes rūpniecības jaudu noslodze šā gada otrajā un trešajā ceturksnī ir jau samazinājusies līdz 2015.gada līmenim, bet ES vidēji līdz 2009.gada līmenim. Tādējādi investīciju projekti, kuri vērsti uz ražošanas kapacitātes paplašināšanu šogad un visticamāk arī nākamgad varētu tikt atlikti.

Līdz šim ECB īstenotā aktīvu paplašinātās iegādes programma un zemās kredītu procentu likmes minimāli ir ietekmējušas kreditēšanu Latvijā. Savukārt pašreiz, kad vairākos pakalpojumu sektoros ir būtiski mazinājies apgrozījums un peļņa, uzņēmumi visticamāk atteiksies no jauniem kredītiem investīciju veikšanai. Savukārt darba organizācijas ieradumu maiņa un masveidīga attālināta darba prakses ieviešana varētu mazināt pieprasījumu pēc birojiem vidējā termiņā, kas arī negatīvi ietekmēs investīciju aktivitāti.

1.42. att. Uzņēmēju novērtējums par rūpniecības nozaru jaudu noslodzi katra ES dalībvalstī, indekss

Šajā ekonomikas krīzē būtiska loma ir valdības īstenotajiem ekonomikas atbalsta un izaugsmes veicināšanas pasākumiem. Salīdzinājumā ar iepriekšējo ekonomikas krīzi šobrīd Latvijas finanšu stāvoklis ir labāks un pieejamie finanšu resursi ir ievērojami plašāki. Balstoties uz informāciju par ES daudzgadu budžetu 2021.-2027.gadam un instrumentiem ES ekonomikas atbalstam izejai no Covid-19 krīzes, Latvijas ekonomikas attīstībai nākamo septiņu gadu laikā būs pieejami gandrīz 10,5 mljrd. *euro*. Papildus tam, lielo infrastruktūras projektu realizēšana,

piemēram, “*Rail Baltica*” varētu būtiski palielināt investīciju apjomu vidējā termiņā.

1.2. MAKROEKONOMISKO NELĪDZSVAROTĪBU UZRAUDZĪBA ES

Viens no ES pamatmērķiem ir dalībvalstu ilgtspējīgas ekonomiskās izaugsmes veicināšana. Lai nodrošinātu savlaicīgu makroekonomisko risku identificēšanu un pārvaldi 2011.gada 16.novembrī Eiropas Parlaments un ES Padome pieņēma divas regulas – par to, kā novērst un koriģēt makroekonomisko nelīdzsvarotību (regula Nr.1176/2011), un regulu par izpildes pasākumiem pārmērīgas makroekonomiskās nelīdzsvarotības koriģēšanai *euro* zonā (Nr.1174/2011).³

Procedūras izstrādes mērķis bija ne tikai stiprināt SIP funkcionēšanu, bet papildus budžeta uzraudzībai, paplašināt fiskālo un makroekonomisko nelīdzsvarotību uzraudzību un īstenot to efektīvu vadību ES dalībvalstīs. Regulu ietvaros tika atrunāta makroekonomikas uzraudzības un nesabalansētību identificēšanas kārtība, kā arī iespējamo finanšu sankciju kārtība, kas varētu tikt piemērota dalībvalstīm, kurās makroekonomiskā disciplīna netiek ievērota.

Finanšu sankcijas paredz noteiktu ikgadēju soda naudu vai procentus nesošu depoziņu, kas ir 0,1% no attiecīgās dalībvalsts iepriekšējā gada IKP. Neraugoties uz to, ka makroekonomiskās nesabalansētības procedūras ietvaros ir atrunātas iespējamās finanšu sankcijas, praksē nevienai no dalībvalstīm tās līdz šim netika piemērotas.

1.2.1. Makroekonomikas nesabalansētību identificēšanas un pārvaldes posmi

AMR tiek publicēts tekošā gada beigās, kas ir arī sākums jaunam makroekonomiskās nesabalansētības uzraudzības ciklam. Tādējādi šobrīd, sagatavojot 2021.gada budžeta paskaidrojumu, tiek izmantots “AMR 2020” kurš tika publicēts 2019.gada 17.decembrī. Ziņojumu izstrādē tiek lietoti statistikas dati ar gandrīz divu gadu nobīdi, attiecīgi 2020.gada AMR balstās uz 2018.gada statistikas datiem. Lai gan nākamais “AMR 2021” tiks publicēts tikai šī gada nogalē, jau šobrīd ir zināmi gandrīz visi pamata rādītāji par Latviju, kas tiks izmantoti šajā ziņojumā un tie ir atspoguļoti 1.6.tabulā.

Ziņojuma pamatā ir divas rādītāju grupas – 14 pamata rādītāji un 28 papildinoši rādītāji. Pamata rādītājiem ir definēti mērķlīmeņi jeb pieļaujamās robežas, kuru pārsniegšana var iniciēt Padziļinātās izpētes ziņojuma (IDR)

³ <http://eur-lex.europa.eu>: Jaunās regulas veido arī par Eiropas Semestra pamatu. Eiropas Semestris ir ES ekonomikas un budžeta politikas saskaņošanas ikgadējais cikls, kura ietvaros ES dalībvalstis saņem EK ieteikumus - ieteikumi tiek sniegti SIP un makroekonomikas nelīdzsvarotības novēršanas procedūras kontekstā.

izstrādi par attiecīgo dalībvalsti. Lēmums par attiecīgās valsts ekonomikas padziļinātās izpētes procedūras uzsākšanu var tikt pieņemts pamatojoties uz izvērstu, fundamentālu ekonomiskās situācijas un saistīto risku analīzi, kā arī ņemot vērā rādītāju sagaidāmo dinamiku. Automātiska padziļinātās izpētes procedūras uzsākšana, pamatojoties vienīgi uz tehnisku dažu rādītāju noteikto robežvērtību pārsniegšanu, netiek praktizēta. Pamata rādītāju tabula (*scoreboard*) ietver šādus rādītājus:

1. tekošā konta bilance, % no IKP, trīs gadu vidējais rādītājs;
2. neto starptautisko investīciju pozīcija, % no IKP;
3. reālais efektīvais valūtas kurss (HICP deflators), trīs gadu % izmaiņas;
4. eksporta tirgus daļa, % no pasaules eksporta, piecu gadu % izmaiņas;
5. nominālo vienības darbaspēka izmaksu indekss,⁴ trīs gadu % izmaiņas, (2010=100);
6. mājokļu cenu indekss (2010=100), gada % izmaiņas;
7. privātā sektora konsolidētā kredītplūsma, % no IKP;
8. privātā sektora konsolidētais parāds, % no IKP;
9. vispārējās valdības sektora parāds, % no IKP;
10. bezdarba līmenis, trīs gadu vidējais;
11. finanšu sektora nekonsolidētās saistības, viena gada % izmaiņas;
12. iedzīvotāju ekonomiskās aktivitātes līmenis – trīs gadu izmaiņas procentu punktos no visiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 64 gadiem;
13. ilgtermiņa bezdarba līmenis – trīs gadu izmaiņas procentu punktos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 74 gadiem;
14. jauniešu bezdarba līmenis – trīs gadu izmaiņas procentu punktos no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15 līdz 24 gadiem.

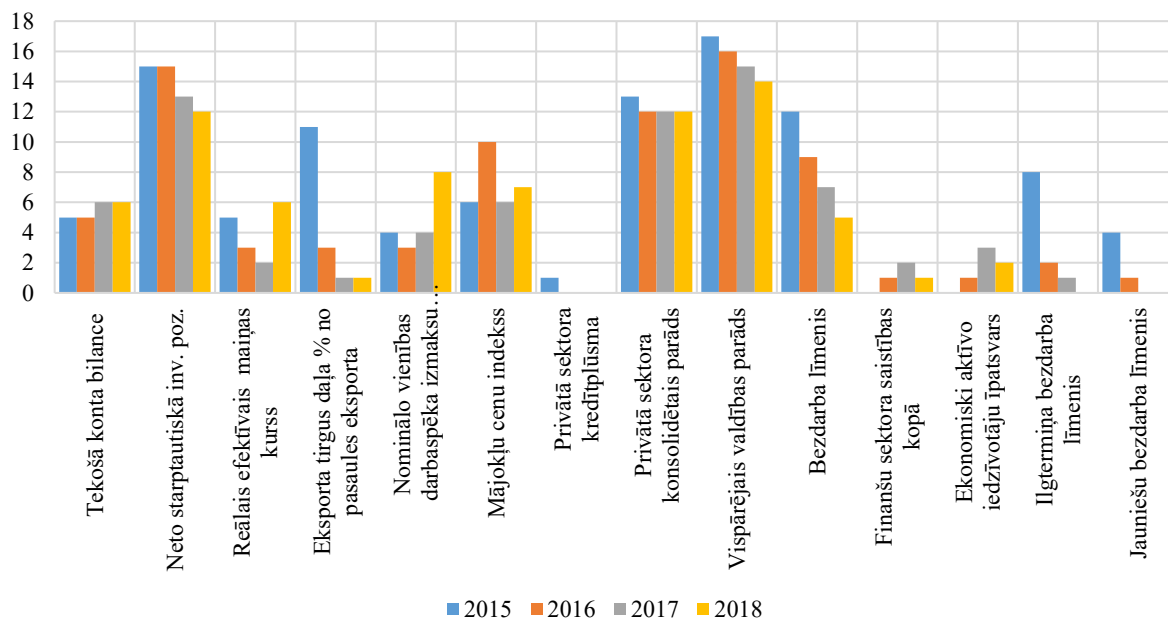
Līdzīgi kā pamata rādītāju tehniskā neievērošana, arī jaunieviesto sociālo rādītāju robežvērtību tehniska neievērošana nevar kalpot par makroekonomiskās nesabalansētības fakta atzīšanu kādā no dalībvalstīm – šāds lēmums vienmēr tiek balstīts uz padziļinātu, vispārēju situācijas analīzi, ņemot vērā rādītāju dinamiku un attīstības perspektīvas.

1.2.2. Pārmērīga makroekonomiskā nesabalansētība un Padziļināto izpētes ziņojumu izstrāde

2020.gada AMR ietvertas 13 ES dalībvalstis, kas ir identisks valstu skaits 2019.gada ziņojumā ietvertajām valstīm, taču 2020. gada ziņojumā ir mainījies to valstu sastāvs, kurām ir konstatētas nesabalansētības un pārmērīgas nesabalansētības. Atšķirībā no iepriekšējiem gadiem par diviem gadījumiem ir

⁴ Nominālās vienības darbaspēka izmaksas (*Nominal Unit Labour Costs*) mēra vidējās darbaspēka izmaksas uz vienu saražoto produkcijas vienību.

palielinājies to valstu skaits, kurās ir konstatēta robežvērtību pārsniegšana. Lai gan sākot no 2016.gada valstu skaits, kurām veica padziļināto izpēti, ik gadu samazinājās, 2020.gada ziņojumā to skaits ir saglabājies iepriekšējā līmenī. Tāpat kā iepriekš kopš AMR ieviešanas, Latvijā makroekonomiskās nesabalansētības nav konstatētas un par Latviju nav tikusi veikta padziļinātā izpēte (skat. 1.43.att.)

1.43.att. Valstu skaits, kurās pārsniegts AMR rādītāju noteiktais robežsliksnis (pa rādītājiem)

Saskaņā ar 2020 gada AMR padziļinātā izpētes procedūra ir uzsākta 13 valstīm – Bulgārijai, Horvātijai, Francijai, Vācijai, Īrijai, Nīderlandei, Portugālei, Rumānijai, Spānijai un Zviedrijai, kā arī Kiprai, Grieķijai un Itālijai, kurās ir konstatētas pārmērīgas nesabalansētības (skat. 1.5.tabulu).

1.5. tabula. 2020.gada AMR rezultāts⁵

1. Nesabalansētības netika konstatētas un netiek iniciēta Padziļinātā izpētes ziņojuma izstrāde	Austrija, Beļģija, Igaunija, Ungārija, Apvienotā Karaliste, Čehija, Dānija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Slovākija, Polija, Slovēnija, Somija
2. Pastāv makroekonomiskās nesabalansētības	Bulgārija, Horvātija, Francija, Vācija, Īrija, Nīderlande, Portugāle, Rumānija, Spānija un Zviedrija
3. Pastāv pārmērīgas makroekonomiskās nesabalansētības	Kipra, Grieķija un Itālija
4. Kopā, no 28 ES dalībvalstīm Padziļinātās izpētes ziņojumi izstrādāti	13 dalībvalstīs

Attiecībā uz situāciju dalībvalstīs kopumā 2020.gada AMR ir norādīts, ka līdz šim vērojamā makroekonomikas nelīdzsvarotība ir pamazām mazinājusies,

⁵ <http://ec.europa.eu/>; Alert Mechanism Report 2019

pateicoties labvēlīgiem ekonomikas apstākļiem. Pateicoties aizņemto līdzekļu īpatsvara vispārējas samazināšanās procesam pēckrīzes periodā, ir novērstas vairākas “plūsmu” nelīdzsvarotības un neilgtspējīgas tendences (īpaši lielie tekošā konta deficīti, pārmērīgs izsniegto kredītu apjoms, kas dzen uz augšu mājokļu cenas, augstās nominālās vienības darbaspēka izmaksas, kā rezultātā mazinās izmaksu konkurētspēja). Pārējo nelīdzsvarotību (lielo privātā, valsts sektora, un kopējā ārējā parāda) novēršana ir virzījusi lēnāk salīdzinājumā ar iepriekšējiem gadiem, taču līdz ar ekonomikas izaugsmi un cenu pieauguma atsākšanos pēdējos gados valsts un privātā sektora parāda attiecība pret IKP ir uzrādījusi noteiktāku samazināšanās tendenci. Vienlaikus jāatzīmē, ka pēdējā laikā līdz ar ekonomiskās aktivitātes straujāku palielināšanos vairākās dalībvalstīs (t.sk. Latvijā) ir bijis vērojams arī pieaugošs nominālās darbaspēka vienības izmaksu un mājokļu cenu kāpums.

Ziņojumā EK ir norādījusi, ka sagatavojot nākamos ziņojumus ir nepieciešams cieši uzraudzīt vairākas tendences, kas to ieilgšanas gadījumā varētu radīt makroekonomiskus riskus. Minētās tendences ir nominālo vienības darbaspēka izmaksu attīstība un to ietekme uz ārējo konkurētspēju vairākās dalībvalstīs (Čehija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Slovākija un Ungārija) un mājokļu tirgu un mājāsaimniecību parāda attīstība (Apvienotā Karaliste, Austrija, Beļģija, Čehija, Dānija, Luksemburga, Slovākija, Slovēnija, Somija un Ungārija).

1.2.3. Latvijas ekonomiskās situācijas novērtējums 2020.gada AMR ziņojumā un iespējamās tendences 2021.gada ziņojumā

Lai gan 2020.gada AMR ir pārsniegtas trīs pamata statistikas rādītāju robežvērtības, kas pretstatā divām ir par vienu vairāk nekā 2019.gada ziņojumā, ziņojums joprojām ir bijis Latvijai labvēlīgs.

Specifiski par Latviju EK savā ziņojumā norāda, ka atjauninātajā rādītāju kopsavilkumā (skat. 1.pielikumu) vairāki rādītāji pārsniedz indikatīvo robežvērtību, proti, neto starptautiskā investīciju pozīcija, nominālo vienības darbaspēka izmaksu pieaugums un mājokļu reālo cenu pieaugums. Tāpat ir atzīmēts, ka 2018.gadā tekošajā kontā atkal radās neliels deficīts, bet negatīvā neto starptautisko investīciju pozīcija, kas galvenokārt atspoguļo valdības parādu un ārvalstu tiešās investīcijas, turpināja salīdzinoši strauji uzlaboties un veido -49% no IKP (2017.gadā bija -56,2%). Tajā pašā laikā vājinās konkurētspējas rādītāji, jo reālais efektīvais valūtas kurss ir palielinājies par 4,9% (2017.gadā par 1,7%) un nominālās vienības darbaspēka izmaksas turpināja pieaugt salīdzinoši spēcīgi par 15,1% (2017.gadā par 15,2%), ko veicināja noturīgais algu pieaugums. Paredzams, ka spiediens uz algām saglabāsies darbaspēka sarūkuma dēļ. Tajā pašā laikā eksporta tirgus daļas pieaugums ir pozitīvs un kumulatīvais pieaugums bija +8,6% (2017.gadā +8,2).

Attiecībā uz mājokļu cenām ziņojumā ir norādīts, ka Latvijā mājokļu reālo cenu pieaugums ir dinamisks un 2018. gadā nedaudz paātrinājās sasniedzot 6,6% (2017.gadā bija 5,6%). Tāpēc AMR ir norādīts, ka jāpievērš uzmanība spiedienam mājokļu tirgū, pat ja vēl nav skaidru pazīmju, kas liecinātu par pārāk augstu novērtējumu mājokļu tirgū. Piemēram, 2018.gadā vislielākais mājokļu cenu pieaugums fiksēts tādās ES valstīs, kā Čehija, Īrija, Slovēnija, Portugāle un Ungārija, kurās līdz šim gandrīz nekas neliecināja par pārāk augstu noteiktām mājokļu cenām.

Vienlaicīgi uz šo budžeta paskaidrojumu sagatavošanas brīdi jau ir zināms, ka 2019.gadā saskaņā ar *Eurostat* provizoriskajiem datiem mājokļu cenu pieaugums Latvijā bija 5,9%, un līdz ar to arī nākamajā 2021.gada ziņojumā nepārsniegs noteikto robežvērtību 6% apmērā. Lai gan šobrīd ir zināmi tikai 2020.gada 1.ceturkšņa provizoriskie dati, taču, Covid-19 krīzes ietekmē arī 2020.gadā mājokļu cenu pieaugumam nevajadzētu pārsniegt 6% robežvērtību.

Attiecībā uz nominālās vienības darbaspēka izmaksas kāpumu ziņojums norāda, ka Latvijā tās strauji pieaug kopš 2013.gada, līdzīgi kā pārējās Baltijas un vairākās Centrāleiropas un Austrumeiropas valstīs. Prognožu dati liecina, ka arī 2019.gadā nominālo vienības darbaspēka izmaksu robežvērtība Latvijā tika pārsniegta pat vairāk nekā 2018.gadā, kas būs jau sestais pārsnieguma gads pēc kārtas.

Šāds nominālās vienības darbaspēka izmaksas pieaugums galvenokārt izriet no algu pieauguma sakarā ar pieprasījuma palielināšanos darba tirgū un 2018.gadā galvenais tā noteicošais faktors bija nominālo algu pieaugums. Mēneša vidējā bruto darba samaksa pakāpeniski palielinās jau visu pēckrīzes laiku, īpaši strauji tai sākot augt kopš 2012.gada. 2018.gadā mēneša vidējā bruto darba samaksa palielinājās par 8,4% un straujo darba samaksas kāpumu noteica spēcīgā ekonomikas izaugsme, minimālās algas paaugstinājums par 50 *euro* līdz 430 *euro*, kas vairāk ietekmēja algu līmeni privātajā sektorā, kā arī finansējuma palielinājums darba samaksai atsevišķām sabiedriskā sektora strādājošo kategorijām.

Pēdējais rādītājs, kura robežvērtību Latvija pārsniedz kopš makroekonomisko nelīdzsvarotības procedūras ieviešanas, ir neto starptautisko investīciju pozīcija. Tā atspoguļo valsts rezidentu ārējo aktīvu un pasīvu kopējo apjomu pārskata perioda beigās. Makroekonomiskās nesabalansētības procedūras rādītāju tabulā iekļautā neto starptautisko investīciju pozīcija tiek izteikta procentos no IKP un rādītāja indikatīvais sliekšnis makroekonomiskās nesabalansētības procedūras ietvaros ir noteikts -35% no IKP (neto izteiksmē bilance parāda, vai Latvija ir neto investors vai neto saņēmējvalsts). No vienas puses, negatīva starptautisko investīciju bilance norāda uz nerezidentiem piederošo aktīvu būtisku īpatsvaru nacionālajā ekonomikā. No otras puses, tas var norādīt uz nacionālās ekonomikas pieaugošu ārējo saistību slogu. Līdz ar to neto starptautiskās investīciju bilances dinamiku vērtēšana notiek, apzinoties ārvalstu

tiešo investīciju īpatsvaru, kas ir viens no ekonomiskās attīstības virzītājspēkiem. Veicot padziļinātu neto starptautiskās investīciju bilances fundamentālo analīzi, tiek ņemts vērā arī attiecīgās valsts tautsaimniecības struktūra. Jāatzīmē, ka rādītāja robežvērtības pārsniegšana iepriekšējos periodos nekļuva par iemeslu Latvijas iekļaušanai padziļinātās izpētes procedūrā, galvenokārt pateicoties rādītāja pozitīvai dinamikai (pakāpenisku tuvošanos noteiktajam mērķa rādītājam).

EK savā ziņojumā norāda, ka valstīs, kurās neto starptautiskā investīciju pozīcija ir mērenāk negatīva, taču tik un tā ir zemāka par robežvērtību -35 % no IKP, tas ir saistīts ar konkrētās valsts specifiku. Tas attiecas arī uz Bulgāriju, Horvātiju, Poliju, Rumāniju, Slovākiju un Ungāriju. Latvijas gadījumā neto starptautiskā investīciju pozīcija ir nedaudz zemāka (-49,0%) nekā noteiktā robežvērtība, tomēr tāpat kā daudzās Centrāleiropas, Austrumeiropas un Baltijas valstīs, arī Latvijā ir veiktas lielas ārvalstu tiešās investīcijas, un arī Latvijas gadījumā neto starptautiskā investīciju pozīcija ievērojami uzlabojas, ja no tās atņem instrumentus bez saistību neizpildes riska (-2,4%). Pie tam saskaņā ar *Eurostat* datiem, 2019. gadā Latvijas neto starptautiskā investīciju pozīcija vēl vairāk uzlabojās, tuvinoties noteiktajai robežvērtībai (-44,1%).

1.3. MAKROEKONOMISKĀS ATTĪSTĪBAS SCENĀRIJS

Vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenārijs 2020.-2023.gadam izstrādāts 2020.gada jūnijā, balstoties uz konservatīviem pieņēmumiem, ņemot vērā 2020.gada pirmā ceturkšņa IKP datus un līdz 2020.gada jūnijam pieejamo īstermiņa makroekonomisko informāciju, kā arī valdības apstiprinātos atbalsta pasākumus Covid-19 izraisītās krīzes seku mazināšanai tautsaimniecībā.

Izstrādājot vidēja termiņa makroekonomiskās attīstības scenāriju, FM ir konsultējies ar SVF un EK ekspertiem. Makroekonomisko rādītāju prognozes ir saskaņotas ar LB un EM, kā arī tās 15.jūnijā ir apstiprinājuši FDP.

Atbilstoši atjaunotajam makroekonomiskās attīstības scenārijam, Latvijas iekšzemes kopprodukts šogad samazināsies par 7,0%. Šis IKP kritums ir tāds pats, kā FM aprīlī izstrādātajā scenārijā, sagatavojot Latvijas Stabilitātes programmu 2020.-2023.gadam, taču ir mainījušās prognozes pa IKP komponentēm no izlietojuma un ienākumu puses. 2021.gadā Latvijas IKP palielināsies par 5,1%, kas ir par 4,1 procentpunktu vairāk nekā iepriekšējā prognoze. Savukārt 2022. un 2023.gadā IKP palielināsies par 3,1%, kas attiecīgi ir par 0,4 procentpunktiem mazāk un par 0,7 procentpunktiem vairāk nekā iepriekšējās prognozēs.

Makroekonomiskās attīstības scenārijs balstās uz pieņēmumu, ka Covid-19 pandēmija 2020.gada pirmajā pusē tiek ierobežota un pēc tam ekonomiskā aktivitāte pasaulē un Latvijā pakāpeniski atjaunojas. Šāds pieņēmums bija pamatā visu starptautisko institūciju makroekonomikas prognozēm, kas balstījās uz Covid-19 izplatības dinamikas pēdējiem datiem. Scenārijs paredz, ka pēc 1,5%

lejupslīdes 2020.gada pirmajā ceturksnī, otrajā ceturksnī Latvijas ekonomika piedzīvo krasu kritumu līdz zemākajam punktam un pēc tam aktivitātes līmenis sāk atjaunoties. Trešajā un ceturtajā ceturksnī samazinājumi gada griezumā prognozēti aptuveni uz pusi mazāki nekā otrajā ceturksnī. Krīzes smagāk skartajās nozarēs - transportā, izmitināšanā un ēdināšanā, mākslas, izklaides un atpūtas nozarē, profesionālo pakalpojumu nozarē izklaides apjomi līdz 2020.gada beigām neatgriežas 2019.gada līmenī.

No izlietojuma puses lielākais kritums 2020.gadā gaidāms investīcijās, kur, uzņēmējiem atsakoties no investīcijām un atliekot investīciju projektus, bruto pamatkapitāla veidošana prognozēta par 10,2% mazāka nekā 2019.gadā. Eksports samazināsies par 10,3%, ko daļēji kompensēs importa samazinājums par 11,5%, bet privātais patēriņš saruks par 7,5%. Kopējo ekonomikas kritumu nedaudz mīkstinās sabiedriskā patēriņa pieaugums par 3,1%, saglabājot šā gada plānoto izdevumu apmēru.

Nākamajos gados ekonomikas izaugsme pakāpeniski atjaunosies, IKP pieaugumam 2021.gadā veidojot 5,1% tomēr IKP vēl neatgriežoties 2019.gada līmenī un to pārsniedzot tikai 2022.gadā, kad tāpat kā 2023.gadā, prognozēta ekonomikas izaugsme 3,1% apmērā (skat. 1.7.tabulu).

1.7. tabula. Makroekonomisko prognožu kopsavilkums

	2019	2020	2021	2022	2023
	fakts	prognoze			
IKP, milj. euro	30 463	28 194	30 022	31 601	33 247
pieaugums faktiskajās cenās, %	4,5	-7,5	6,5	5,3	5,2
pieaugums salīdzināmās cenās, %	2,1	-7,0	5,1	3,1	3,1
IKP deflators (gads pret gadu), %	2,4	-0,5	1,3	2,0	2,0
PCI (gads pret gadu), %	2,8	0,2	1,2	2,0	2,0
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, euro	1 076	1 065	1 097	1 152	1 210
pieaugums faktiskajās cenās, %	7,2	-1,0	3,0	5,0	5,0
pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,2	-1,2	1,8	2,9	2,9
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	910	870	875	884	883
pieaugums, %	0,1	-4,4	0,6	1,0	-0,1
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīv.	6,3	10,5	9,8	8,1	7,3

Gada vidējā inflācija 2020.gadā prognozēta 0,2% un 2021.gadā 1,2% līmenī. Salīdzinājumā ar Latvijas Stabilitātes programmas 2020.-2023.gadam prognozēm inflācijas prognoze 2020.gadam ir samazināta par 0,2 procentpunktiem un 2021.gadam – par 0,5 procentpunktiem, galvenokārt straujā energoresursu cenu krituma dēļ, kā arī mazinoties pakalpojumu cenu

pieaugumam. Nākamajos divos gados patēriņa cenu pieaugums atjaunosies 2% līmenī.

Makroekonomiskās attīstības scenārijā pieņemts, ka koronavīrusa izplatības un tā ierobežošanas pasākumu ietekmē tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits 2020.gadā samazināsies vidēji par 40 tūkstošiem jeb 4,4%, darbu zaudējot daļai darbinieku ierobežojumu tieši skartajās nozarēs, tajā skaitā transportā, tirdzniecībā, izmitināšanā un ēdināšanā, profesionālajos un administratīvajos pakalpojumos, kā arī nedaudz samazinoties strādājošo skaitam arī netieši ietekmētajās nozarēs. Attiecīgi sagaidāms, ka bezdarba līmenis 2020.gadā salīdzinājumā ar 2019.gadu pieaugs par 4,2 procentpunktiem līdz 10,5%. 2021. un 2022.gadā, ekonomikas izaugsmei atjaunojoties, nodarbināto skaits nedaudz palielināsies, līdz 2023.gadam stabilizējoties 883 tūkstošu līmenī, bet bezdarba līmenis 2021.gadā pazemināsies līdz 9,8%.

Ņemot vērā valdības apstiprinātos nodarbinātības atbalsta pasākumus, nodarbināto iedzīvotāju skaita prognoze 2020.gadam, salīdzinājumā ar iepriekšējo prognozi, ir nedaudz paaugstināta, sagaidot, ka strādājošo skaita kritums 2020.gadā būs par pieciem tūkstošiem mazāks nekā tika prognozēts, sagatavojot Latvijas Stabilitātes programmu.

Atbilstoši jaunajam makroekonomiskās attīstības scenārijam, mēneša vidējā darba samaksa 2020.gadā samazināsies par 1,0%, gada pirmajā ceturksnī vēl saglabājoties spēcīgam algu pieaugumam, bet pēc tam uzņēmējiem vairs nespējot saglabāt esošo algu līmeni strauja ekonomikas krituma apstākļos. Nākamajos gados algu pieaugums pakāpeniski atjaunosies, 2021.gadā mēneša vidējai darba samaksai palielinoties par 3,0% un pēc tam pieaugumam stabilizējoties līmenī, kas ir tuvs kopējam produktivitātes pieaugumam tautsaimniecībā.

1.3.1. Makroekonomiskās attīstības scenārija riski

Izstrādājot makroekonomisko rādītāju prognozes, FM balstījās uz konservatīviem pieņēmumiem, kā arī izvērtēja ārējās un iekšējās vides riskus, kuriem īstenojoties, ekonomikas izaugsme var izrādīties straujāka vai lēnāka, nekā paredz pamata prognoze. Jāatzīmē, ka prognozes vēl nekad nav izstrādātas tik augstas nenoteiktības apstākļos, ko nosaka Covid-19 neparedzamā izplatība pasaulē, un prognožu riski pārsvarā ir lejupvērsti.

Būtiskākais negatīvais risks ir Covid-19 atkārtots uzliesmojums Eiropā un Latvijā, kas var radīt nepieciešamību pēc jauniem, vēl spēcīgākiem ierobežojošajiem pasākumiem. Tāpat vērā ņemami negatīvie riski ir saistīti ar sociālās un etniskās spriedzes saasināšanos pasaulē, ģeopolitisko konfliktu aktualizēšanos, ASV un Ķīnas attiecību pasliktināšanos, strauju protekcionalisma pieaugumu un augstu nestabilitāti un svārstīgumu finanšu tirgos.

Vienlaikus pašlaik pastāv arī pozitīvie riski, kas var nodrošināt straujāku ekonomiskās izaugsmes atjaunošanos, tajā skaitā Covid-19 vakcīnas un zāļu ātrāka atklāšana, spēcīgāka apjomīgo monetārās un fiskālās stimulēšanas pasākumu ietekme, kā arī straujāka vīrusu ierobežojošo pasākumu atcelšana un uzņēmēju un patērētāju konfidences atjaunošanās. Papildus tam, ekonomisko aktivitāti stimulēs ES fondu investīcijas 2021-2027.gada plānošanas periodā, it sevišķi saistībā ar Eiropas Atveseļošanas un noturības mehānisma finansējumu un “*Rail Baltica*” projekta realizāciju.

1.4. JŪTĪGUMA ANALĪZE

Ņemot vērā iespējamus pozitīvos un negatīvos riskus ekonomikas izaugsmei, FM ir izstrādājusi divus alternatīvus ekonomikas attīstības scenārijus laika posmam no 2020. līdz 2023.gadam, kad realizētos viens vai vairāki no iepriekšminētajiem riskiem. Šajos scenārijos ir modelēta šo risku realizēšanās ietekme uz dažādiem makroekonomiskajiem rādītājiem un budžeta ieņēmumiem.

1.4.1. Optimistiskais scenārijs

Optimistiskais scenārijs paredz straujāku IKP izaugsmi 2020.gadā, pieņemot, ka ekonomika būs labāk pārcietusi Covid-19 pirmo vilni. Šī gada sākums iestājas ar lielu nenoteiktību saistībā ar Covid-19 izplatību un ieviestajiem pasākumiem. Tā rezultātā strauji samazinājās eksports un mājsaimniecību patēriņš. Tajā pašā laikā daudzas mājsaimniecības un uzņēmēji izmantoja šo laiku, lai veiktu nelielus būvniecības darbus, mazinot būvniecības nozares iespējamo kritumu. Papildus tam valdības izmaksātie dīkstāves pabalsti veicināja nodarbinātības saglabāšanos, nodrošinot, ka krīzes tiešā veidā neskartie ekonomikas sektori spēs ātrāk atsākt atkopšanos.

Tā kā 2020.gada 2.ceturkšņa IKP rezultāti ir labāki (-8,9%), nekā prognožu bāzes scenārija tapšanas laikā, 2020.gada jūnijā (-10,8%), tad tam būs pozitīvs arī bāzes efekts uz izaugsmes statistiku, nodrošinot, ka IKP kritums šogad būtu 5,2% apmērā, kas ir par 1,8 procentpunktiem mazāk nekā bāzes scenārijā. Tam būs arī pozitīva ietekme uz 2021.gada izaugsmi, to palielinot līdz 5,7% jeb par 0,6 procentpunktiem salīdzinājumā ar bāzes scenāriju.

Straujāka ekonomiskā aktivitāte nodrošinās arī darba algu nelielu pieaugumu un mazāku nodarbinātības kritumi 2020.gadā, bezdarbam palielinoties ne tik strauji kā bāzes scenārijā, sasniedzot 8,3% (pretstatā 10,5% bāzes scenārija prognozēm). Savukārt mēneša vidējās bruto darba samaksas pieaugums 2020. un 2021.gadā attiecīgi būs par 5 un 2 procentpunktiem straujāks nekā pamata scenārijā, un pieaugot par 4% un 5% attiecīgi. Šo faktoru ietekmē privātais patēriņš 2021. un 2022.gadā varētu augt par 3 un 1 procentpunktu straujāk, nekā paredzēts pamata scenārijā.

Savukārt sākot no 2021.gada ļoti nozīmīgs būs ES finansēto investīciju ieplūdes pieaugums. Eiropas Atveseļošanās un noturības mehānisma un “*RailBaltica*” realizācijas paredzētais finansējums, kas kopā ar ES struktūrfondiem nodrošinās pāri 1,2 mljrd. *euro* investīciju (jeb 56% pieaugumu) 2021.gadā, un aptuveni 1,6 un 1,9 mljrd. *euro* attiecīgi 2022.gadā un 2023.gadā (skat. 1.8.tabulu).

1.8.tabula. Optimistiskais makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijs

	2019	2020	2021	2022	2023
	fakts	prognoze			
Iekšzemes kopprodukts (IKP), milj. <i>euro</i>	30 463	29 363	31 499	33 511	35 245
pieaugums faktiskajās cenās, %	4,5	-3,6	7,3	6,4	5,2
pieaugums salīdzināmās cenās, %	2,1	-5,2	5,7	4,2	3,1
IKP deflators (gads pret gadu), %	2,4	1,7	1,5	2,1	2,0
PCI (gads pret gadu), %	2,8	0,5	1,6	2,1	2,1
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, <i>euro</i>	1 076	1 119	1 175	1 240	1 302
pieaugums faktiskajās cenās, %	7,2	4,0	5,0	5,5	5,0
pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,2	3,5	3,3	3,3	2,8
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	910	892	901	910	909
pieaugums, %	0,1	-2,0	1,0	1,0	-0,1
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīv.	6,3	8,3	7,2	5,4	4,6

Ietekme uz vispārējās valdības budžetu

Īstenojoties optimistiskajam scenārijam, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi palielinātos par 456,4 milj. *euro* jeb 1,5% no IKP 2021.gadā salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Savukārt 2022. un 2023.gadā tie būtu attiecīgi par 597,1 milj. *euro* jeb 1,9% no IKP un 623,5 milj. *euro* jeb 1,9% no IKP augstāki nekā bāzes scenārijā.

Izpildoties optimistiskajam scenārijam, aptuveni puse no kopbudžeta ieņēmuma pieauguma būtu attiecināma uz valsts pamatbudžetu. Pie šāda scenārija, pieaugot nodokļu ieņēmumiem, uzlabotos valsts budžeta finansiālā bilance, kā rezultātā samazinātos kopējā finansēšanas nepieciešamība un attiecīgi arī aizņemšanās apjoms attiecīgajā periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Mazāks aizņemšanās apjoms izraisītu ietaupījumu procentu izdevumos. Optimistiskā scenārija gadījumā procentu izdevumi 2021.gadā nemainītos, jo aizņemšanos neietekmētu, 2022.gadā izdevumi būtu par 4,6 milj. *euro* un 2023.gadā par 9,1 milj. *euro* mazāki nekā bāzes scenārijā.

1.9.tabula. Optimistiskā scenārija ietekme uz vispārējās valdības budžetu, milj. euro

	Optimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
Vispārējās valdības budžeta bilance⁶, % no IKP	-6,2	-2,3	-0,8	0,2	1,4	1,6	2,0	1,9
Vispārējās valdības budžeta bilance	-1 832,2	-728,5	-275,2	68,9	311,6	456,4	601,7	632,6
Nodokļu ieņēmumi	8 977,3	9 775,0	10 559,0	11 109,6	311,6	434,4	572,0	599,2
Nenodokļu ieņēmumi	648,9	586,9	561,1	554,0	0,0	22,0	25,1	24,3
Procentu izdevumi	263,2	268,5	237,7	230,8	0,0	0,0	-4,6	-9,1
Procentu izdevumi (% likmes paliel. par 1 pp)	263,2	268,5	252,5	255,6	0,0	0,0	10,3	15,7
Procentu izdevumi (% likmes samaz. par 1 pp)	263,2	268,5	232,6	224,7	0,0	0,0	-9,6	-15,3
Vispārējās valdības parāds, % no IKP	44,8	42,2	40,3	37,7	-2,5	-3,8	-5,7	-7,1

Vispārējās valdības budžeta bilance optimistiskajā scenārijā uzlabotos no 3,9% deficīta bāzes scenārijā uz 2,3% deficītu no IKP 2021.gadā, jeb par 456,4 milj. euro. 2022. un 2023.gadā bilance uzlabotos attiecīgi par 601,7 milj. euro un 632,6 milj. euro, tādējādi vispārējās valdības budžetā 2022.gadā būtu deficīts 0,8% no IKP, bet 2023. gadā budžets būtu ar 0,2% no IKP pārpalikumu. Papildus aplūkojam scenārijus, kuros aizņemšanās procentu likmes parāda pārfinansēšanai nosvārstās viena procentpunkta robežās – par vienu procentpunktu palielinoties un šādā apmērā samazinoties. Procentu likmēm par vienu procentpunktu palielinoties, procentu izdevumi 2021. gadā nemainītos, jo aizņemšanos neietekmētu, 2022.gadā izdevumi būtu par 10,3 milj. euro lielāki, bet 2023.gadā par 15,7 milj. euro lielāki nekā bāzes scenārijā. Savukārt procentu likmei par vienu procentpunktu samazinoties, izdevumi 2021. gadā nemainītos, 2022.gadā izdevumi būtu par 9,6 milj. euro un 2023.gadā par 15,3 milj. euro mazāki nekā bāzes scenārijā.

1.4.2. Pesimistiskais scenārijs

Ja makroekonomiskās attīstības scenārija negatīvie riski īstenojas, koronavīrusa izplatības ierobežošana ieilgst vai tiek piedzīvots jauns spēcīgs slimības vilnis, IKP un nodarbinātības rādītāju kritums būs straujāks, nekā paredzēts makroekonomiskās attīstības scenārijā. Šajā scenārijā pieņemts, ka Latvija 2020.gada ceturtajā ceturksnī piedzīvo jaunu, smagu Covid-19 uzliesmojumu, kura apturēšanai nepieciešami jauni ierobežojošie pasākumi, kas var būt arī stingrāki nekā otrajā ceturksnī noteiktie.

Ekonomikas lejupslīdei 2020.gada ceturtajā ceturksnī gada griezumā uzrādot aptuveni tādu pašu kritumu kā otrajā ceturksnī, strauji sarūkot

⁶ Procentu likmei saglabājoties kā bāzes scenārijā.

pakalpojumu nozaru kā izmitināšana un ēdināšana, māksla, izklaide un atpūta, transports pievienotās vērtības apjoma, 2020.gadā kopā iekšzemes kopprodukts var samazināties par 9,0%, kas ir par diviem procentpunktiem straujāks kritums nekā paredzēts pamata scenārijā. Vēl lielāka negatīvā ietekme gaidāma 2021.gadā, kad IKP pieaugums būs par 3,1 procentpunktu zemāks nekā pamata scenārijā, savukārt nākamajos divos gados ekonomiskās izaugsmes tempu atjaunošanās notiks straujāk un IKP palielināsies attiecīgi par 4,6% 2022.gadā un 3,2% 2023.gadā.

Arī darba tirgū lielākā negatīvā ietekme būs jūtama 2021.gadā, kad bezdarba līmenis negatīvā scenārija īstenošanās gadījumā būs par 2,1 procentpunktu augstāks nekā paredzēts pamata scenārijā – 11,9%, kamēr 2020.gadā ietekme uz bezdarba līmeni prognozēta 0,3 procentpunktu apmērā, bezdarba līmenim sasniedzot 10,8%. Līdzīgi tautsaimniecībā nodarbināto iedzīvotāju skaits 2020.gadā prognozēts par trim tūkst. zemāks, bet 2021.gadā – par 20 tūkst. zemāks nekā pamata scenārijā.

Inflācijas līmenis, Latvijai piedzīvojot Covid-19 otro vilni, 2020.gadā varētu būt par 0,1 procentpunktu un 2021.gadā par 0,7 procentpunktiem zemāks nekā pamata scenārijā, - attiecīgi 0,1% un 0,5% (skat. 1.9.tabulu).

1.9. tabula. Pesimistiskais makroekonomisko rādītāju attīstības scenārijs

	2019	2020	2021	2022	2023
	fakts	prognoze			
Iekšzemes kopprodukts (IKP), milj. euro	30 463	27 587	28 390	30 154	31 734
pieaugums faktiskajās cenās, %	4,5	-9,4	2,9	6,2	5,2
pieaugums salīdzināmās cenās, %	2,1	-9,0	2,0	4,6	3,2
IKP deflators (gads pret gadu), %	2,6	-0,5	0,9	1,6	2,0
PCI (gads pret gadu), %	2,8	0,1	0,5	1,2	2,0
Tautsaimniecībā nodarbināto mēn. vid. bruto darba samaksa, euro	1 076	1 065	1 076	1 130	1 186
pieaugums faktiskajās cenās, %	7,2	-1,0	1,0	5,0	5,0
pieaugums salīdzināmās cenās, %	4,2	-1,1	0,5	3,8	2,9
Nodarbinātība, tūkst. iedzīvotāju (atbilstoši darbaspēka apsekojumiem)	910	867	855	875	883
pieaugums, %	0,1	-4,7	-1,4	2,3	0,9
Bezdarba līmenis (gada vidējais), % no ekon. aktīviem iedzīv.	6,3	10,8	11,9	9,1	7,4

Ietekme uz vispārējās valdības budžetu un parādu

Īstenojoties pesimistiskajam scenārijam, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi un valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi samazinātos par 461,7 milj. euro jeb 1,5% no IKP 2021.gadā salīdzinājumā ar bāzes scenāriju. Savukārt 2022. un

2023.gadā tie būtu attiecīgi par 400,9 milj. *euro* jeb 1,3% no IKP un 380,7 milj. *euro* jeb 1,1% no IKP zemāki nekā bāzes scenārijā.

Izpildoties pesimistiskajam scenārijam, vairāk kā puse no kopbudžeta ieņēmuma samazinājuma būtu attiecināma uz valsts pamatbudžetu. Pie šāda scenārija, samazinoties nodokļu ieņēmumiem, pasliktinātos valsts budžeta finansiālā bilance, kā rezultātā palielinātos kopējā finansēšanas nepieciešamība un attiecīgi arī aizņemšanās apjoms attiecīgajā periodā, salīdzinot ar bāzes scenāriju. Lielāks aizņemšanās apjoms izraisītu palielinājumu procentu izdevumos. Pesimistiskā scenārija gadījumā procentu izdevumi 2021.gadā palielinātos par 0,2 milj. *euro*, 2022.gadā izdevumi būtu par 4,0 milj. *euro* un 2023.gadā par 6,9 milj. *euro* lielāki nekā bāzes scenārijā.

1.11.tabula. Pesimistiskā scenārija ietekme uz vispārējās valdības budžetu, milj. euro

	Pesimistiskais scenārijs				Novirze no bāzes scenārija			
	2020	2021	2022	2023	2020	2021	2022	2023
Vispārējās valdības budžeta bilance⁷, % no IKP	-8,3	-5,8	-4,3	-3,0	-0,7	-1,9	-1,5	-1,3
Vispārējās valdības budžeta bilance	-2 278,6	-1 646,8	-1 281,7	-951,3	-134,9	-461,9	-404,8	-387,6
Nodokļu ieņēmumi	8 530,9	8 898,6	9 601,7	10 145,3	-134,9	-441,9	-385,2	-365,0
Nenodokļu ieņēmumi	648,9	545,1	520,3	514,0	0,0	-19,8	-15,6	-15,7
Procentu izdevumi	263,2	268,7	246,2	246,8	0,0	0,2	4,0	6,9
Procentu izdevumi (% likmes paliel. par 1 pp)	263,2	272,1	273,9	297,3	0,0	3,6	31,7	57,4
Procentu izdevumi (% likmes samaz. par 1 pp)	263,2	268,3	224,1	208,7	0,0	-0,2	-18,1	-31,2
Vispārējās valdības parāds, % no IKP	48,9	50,7	51,2	50,7	1,6	4,7	5,3	5,9

Vispārējās valdības budžeta bilance pesimistiskajā scenārijā pasliktinātos no 3,9% deficīta bāzes scenārijā uz 5,8% deficītu no IKP 2021.gadā, jeb par 461,9 milj. *euro*. 2022. un 2023.gadā bilance pasliktinātos attiecīgi par 404,8 milj. *euro* un 387,6 milj. *euro*, un vispārējās valdības budžetā veidotos 4,3% no IKP deficīts 2022.gadā un 3,0% no IKP deficīts 2023.gadā.

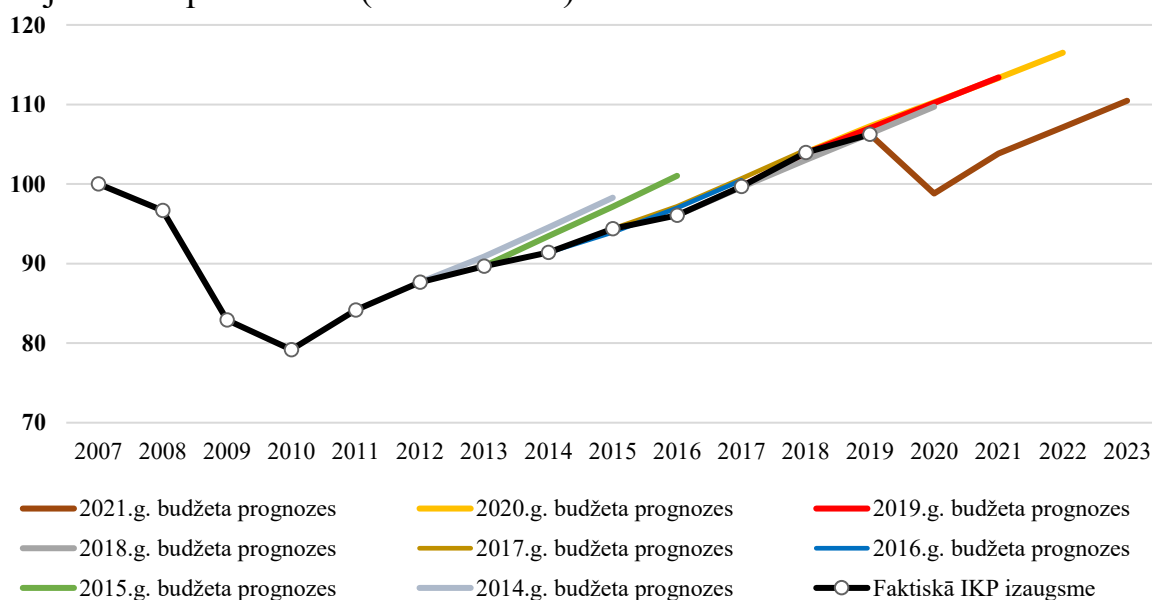
Papildus aplūkojam scenārijus, kuros aizņemšanās procentu likmes parāda pārfinansēšanai nosvārstās viena procentpunkta robežās, par vienu procentpunktu palielinoties un šādā apmērā samazinoties. Procentu likmēm par vienu procentpunktu palielinoties, procentu izdevumi 2021. gadā palielinātos par 3,6 milj. *euro*, 2022.gadā izdevumi būtu jau par 31,7 milj. *euro* un 2023.gadā par 57,4 milj. *euro* lielāki nekā bāzes scenārijā. Savukārt procentu likmēm par vienu

⁷ Procentu likmei saglabājoties kā bāzes scenārijā.

procentpunktu samazinoties izdevumi 2021.gadā samazinātos par 0,2 milj. *euro*, 2022. gadā izdevumi būtu par 18,1 milj. *euro* un 2023.gadā par 31,2 milj. *euro* mazāki nekā bāzes scenārijā.

1.5. IEPRIEKŠĒJO MAKROEKONOMISKO PROGNOŽU IZVĒRTĒJUMS

FM makroekonomiskās prognozes šā gada budžeta vajadzībām tika izstrādātas 2020.gada jūnijā, balstoties uz pēdējiem uz to brīdi pieejamajiem datiem. Prognozes tika balstītas uz piesardzīgiem pieņēmumiem, ļaujot veidot arī piesardzīgu fiskālo politiku. Šī pieeja sevi ir attaisnojusi, jo pēdējos piecos gados FM prognozes kopumā ir atbildušas ekonomiskajam trendam un prognozēm nav vērojamas sistemātiskas kļūdas, līdz ar to prognozēšanas process kopumā ir vērtējams kā apmierinošs (skat. 1.44.att).

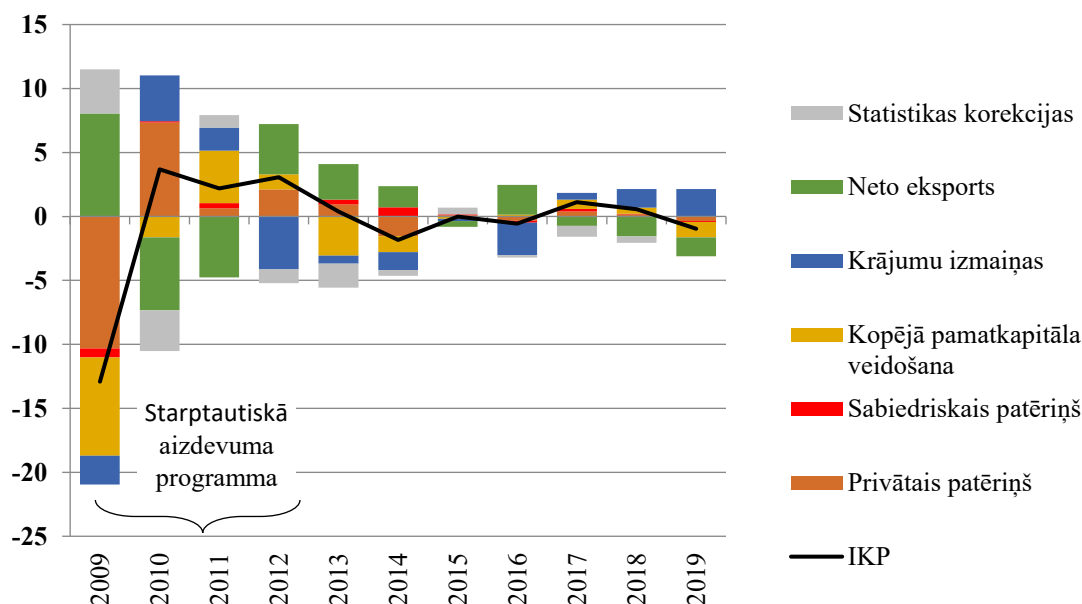
1.44.att. IKP vidēja termiņa prognozes un faktiskā izpilde, salīdzināmās cenās, 2007=100

IKP pieauguma prognožu kļūda piecos pēdējos gados vidēji bija 0,8 procentpunkti, gan pozitīvā, gan negatīvā virzienā. Pārsvārā kļūda negatīvā virzienā, proti, IKP pieaugums prognozēts mazāks nekā fakts, ir saistīta ar piesardzīgiem pieņēmumiem. Savukārt, kļūda pozitīvā virzienā pārsvārā ir saistīta ar netipisku ekonomisko sabremzēšanos, piemēram, kā tas notika 2016.gadā un 2019.gadā. Salīdzinājumam, starptautisko institūciju prognožu kļūdas pēdējos piecos gados bija tajā pašā virzienā un kopumā bija lielākas.

Arī nākamie gadi būs ar lielu prognožu novirzi no faktiskajiem datiem, ņemot vērā lielo nenoteiktību, kādu rada Covid-19 ietekme uz ekonomisko attīstību turpmākajos gados.

Pēdējos piecos gados būtiskākā ietekme uz prognožu novirzi ir krājumu izmaiņām, kas 2016.gadā un 2019.gadā veidoja attiecīgi -2,5 un +2,1 procentpunktus, arī 2017. un 2018. gados tā bija vērā ņemama (skat 1.45.att.).

CSP krājumu izmaiņās iekļauj ekonomiskajai darbībai nepieciešamos uzkrājumus, kā arī statistisko novirzi, kas rodas no IKP kontu balansēšanas no ražošanas un izlietojuma puses. Tieši statistiskā novirze ir galvenais nezināmais, kas ietekmē prognozes un kuru nav iespējams racionāli prognozēt. Prognozēs tika pieņemts, ka tai nav ietekme uz IKP pieauguma tempiem, kas ir arī vispārpieņemta prognozēšanas prakse (skat. 1.11.tabulu)

1.45. att. IKP salīdzināmās cenās faktiskā izaugsmes un attiecīgā gada gadskārtējā valsts budžeta likumā iekļautās IKP izaugsmes prognozes starpība pa IKP komponentēm, procentpunkti

1.11.tabula. Finanšu ministrijas un starptautisko finanšu institūciju IKP pieauguma salīdzināmajās cenās (%) prognožu salīdzinājums⁸

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
FM	3,3	2,5	3,7	4,2	2,8	2,5	3,7	3,4	3,0	2,8	5,1
EK	3,3	2,5	3,6	4,0	2,9	2,8	3,2	3,5	3,2	2,8	6,4
SVF	3,3	3,0	3,5	4,2	3,2	3,2	3,0	3,3	3,3	3,1	8,3
OECD					3,2	3,6	3,5	3,5	3,6	2,7	6,4
IKP fakts pirms CSP datu revīzijas 30.09.2020	6,3	4,1	2,3	1,9	3,3	1,8	3,8	4,3	2,2		
IKP fakts pēc CSP datu revīzijas 30.09.2020	6,5	4,3	2,3	1,1	4,0	2,4	3,3	4,0	2,1		

⁸ Tabulā ir atspoguļotas attiecīgā gada prognozes, kas izstrādātas vienu gadu iepriekš (T-1). Piemēram, 2020. gada prognozes ir izstrādātas 2019. gadā. FM prognozes ir attiecīgā gada budžeta prognozes, kas izstrādātas iepriekšējā gada jūnijā, izņemot 2011. un 2012., 2015., kā arī 2018. gada budžetus, kad iepriekšējā gada rudenī notika Saeimas vēlēšanas un prognozes tika sagatavotas vēlāk rudenī. OECD, SVF un EK prognozes ir minēto institūciju tekošajā gadā publicētās jaunākās (līdz attiecīgā gada jūnijam) prognozes par nākošo gadu.

Tā kā krājumu izmaiņas ir saistītas ar importu, tad šī novirze atbilstoši FM makroekonomiskajam modelim atspoguļojās neto eksportā un investīcijās bruto pamatkapitālā. Pēdējais ir saistīts ar to, ka saņemot detalizētāku informāciju, CSP daļu no krājumiem pārkvalificē uz investīcijām bruto pamatkapitālā.

Vislielākās prognožu kļūdas bija saistītas ar nenoteiktību, kad 2009.gadā Latvija un pasaule piedzīvoja ekonomisko un finanšu krīzi. Tas radīja straujāku nekā prognozēts iekšējā patēriņa kritumu un atkopšanos attiecīgi 2009. un 2010. gadā. Nākamajos gados privātais patēriņš atgriezās pie normālā attīstības tempa, kas atbilst iedzīvotāju ienākumu un nodarbinātības trendam. Savukārt šajā laika periodā kļūdu neto eksporta prognozē radīja virkne notikumu ar neprognozējamām sekām uz starptautisko tirdzniecību – 2010.gadā saasinājās *euro* zonas parādu krīze, kad pastāvēja reāli atsevišķu *euro* zonas valstu maksātspējas draudi un pieaugošā ģeopolitiskā nenoteiktība. Tomēr kopš 2012.gada ārējās tirdzniecības devums IKP izaugsmē bija pozitīvāks nekā sākotnēji prognozēts, kas atspoguļojās arī Latvijas tirgus daļas pieaugumā.

Sākot ar 2013.gadu, līdz ar ekonomikas stabilizāciju, IKP prognožu kļūda ir būtiski ir samazinājusies.

2. FISKĀLĀ POLITIKA

VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam tiek sagatavots laikā, kad Latvijas ekonomiku un publiskās finanses ir skārusi Covid-19 pandēmija, kas ir izraisījusi būtiskas izmaiņas līdz šim īstenotajā fiskālajā politikā, kas ir balstīta uz ekonomiskajā ciklā sabalansēta budžeta veidošanu. Sekojoši var atzīmēt divus būtiskus ietekmes virzienus:

- izmaiņas SIP un FDL fiskālās disciplīnas nosacījumu piemērošanā;
- valdības sniegtais finansiālais atbalsts Covid-19 krīzes seku mazināšanai.

2020.gadā ES līmenī tika aktivizēta SIP vispārējā izņēmuma klauzula, kas ES dalībvalstīm ļauj palielināt vispārējās valdības budžeta deficītu 2020.gadā tik, cik ir nepieciešams Covid-19 pandēmijas izsuktā ekonomikas kaitējuma mazināšanai. Līdz ar to ES fiskālās politikas regulējums 2020.gadā ļauj atkāpties no iepriekš noteiktajiem deficīta mērķiem. Fiskālās disciplīnas likuma 12.pants paredz līdzīgu iespēju atkāpties no 0,5% strukturālā deficīta ievērošanas nopietnas ekonomikas lejupslīdes laikā. ES vispārējās izņēmuma klauzulas aktivizēšana bija pamats tam, lai aktivizētu FDL 12.pantā noteikto atkāpes nosacījumu.

Attiecībā uz MK sniegto atbalstu Covid-19 krīzes kontekstā, jāatzīmē, ka būtiskākie ar Covid-19 krīzi saistītie lēmumi un atbalsta pasākumi šogad tika pieņemti pirms aktuālā budžeta cikla uzsākšanas un tika aprakstīti Latvijas Stabilitātes programmā 2020.-2023. gadam, ietverot tos atbalsta pasākumus, kas tika apstiprināti līdz šā gada 17.aprīlim. Tomēr ņemot vērā, ka atsevišķi atbalsta pasākumi ir aktualizēti un ir pieņemti jauni pasākumi, VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektā ir ietverta informācija par aktuālo situāciju attiecībā uz MK pieņemtajiem atbalsta pasākumiem.

Tomēr jāatzīmē, ka nākamajā un turpmākajos gados atbilstoši pašreizējām EK un ES dalībvalstu makroekonomiskajām prognozēm Covid-19 pandēmijas izraisītais ekonomiskais šoks mazināsies. Līdz ar to, vienlaikus saglabājot Latvijas valdības faktisko spēju reaģēt uz turpmāku Covid-19 pandēmijas attīstību negatīvāka scenārija gadījumā un pieņemt atbilstošus atbalsta pasākumus, lai mazinātu Covid-19 krīzes ietekmi uz Latvijas tautsaimniecību, valstī ir nepieciešams plānot fiskālo politiku arī vidējam termiņam.

Latvijas fiskālās politikas vispārējais mērķis laika periodam no 2021. līdz 2023.gadam saglabājas tāds pats, kā iepriekš un tas ir ilgtspējīgi kāpināt iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Dzīves kvalitāte ietver iedzīvotāju labklājību, medicīnas pakalpojumu pieejamību, dabas vidi, attīstītu infrastruktūru un kultūru, kvalitatīvu un darba tirgum atbilstošu izglītības sistēmas nodrošināšanu, kā arī pārmērīgas iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības novēršanu. Būtiski ir nodrošināt, ka valstī ir apstākļi dzīves kvalitātes uzlabošanai ne tikai šobrīd, bet arī turpmāk. Tāpēc fiskālās politikas mērķī akcents ir likts uz ilgtspēju. Ilgtspējīga dzīves kvalitātes kāpināšana nozīmē, ka publiskie finanšu resursi tiek novirzīti ne tikai

pašreizējiem dzīves kvalitātes uzlabošanas pasākumiem, bet publiskie resursi 2021. -2023. gadam tiek plānoti un sadalīti tā, lai tiktu nodrošināti apstākļi, ka valsts varēs dzīves kvalitāti kāpināt arī ilgtermiņā. To var panākt, pirmkārt, atsakoties no pašreizējo izdevumu segšanas uz nākamo paaudžu rēķina, jeb atsakoties no pārmērīgas publisko izdevumu palielināšanas uz deficīta rēķina, neskaitot deficīta palielināšanu ārkārtas situācijās kā Covid-19 krīze, otrkārt, novirzot publiskos resursus labvēlīgas vides veidošanai un ekonomikas attīstībai.

Tādējādi, saglabājot līdzšinējo pieeju, arī VTABIL 2021., 2022. u 2023.gadam tiek izvirzīti Latvijas fiskālās politikas specifiskie mērķi jeb vidēja termiņa budžeta politikas prioritārie attīstības virzieni:

- uzņēmumu konkurētspējas veicināšana un investīcijas atbalstošas vides attīstīšana, samazinot darbaspēka nodokļu slogu un reorganizējot mikrouzņēmumu nodokļa režīmu;
- adekvātu valsts sociālās apdrošināšanas pakalpojumu nodrošināšana, nosakot atbilstošu obligāto iemaksu objektu vispārējā nodokļu režīmā un alternatīvajos nodokļu režīmos nodarbinātajiem;
- veselības un izglītības nozares cilvēkkapitāla kapacitātes saglabāšana un stiprināšana, palielinot publisko finansējumu ārstniecības personu un pedagogu atalgojumam;
- ienākumu nevienlīdzības mazināšana, paaugstinot ienākumu sliksni, līdz kuram piemēro ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo minimumu, kā arī palielinot garantēto minimālo ienākumu, minimālo pensiju un pabalstus sociāli maz aizsargātām sabiedrības grupām.

Latvijas fiskālās politikas vispārējais mērķis un specifiskie mērķi ir tieši saistīti ar NAP 2021.-2027.gadam, kas ir hierarhiski augstākais nacionāla līmeņa septiņu gadu plānošanas dokuments, un rada nepieciešamos fiskālos apstākļus, lai īstenotu dzīvē NAP vīziju par Latviju: „2030. gadā Latvija būs plaukstoša aktīvu un atbildīgu pilsoņu valsts. Ikviens varēs justies drošs un piederīgs Latvijai, šeit katrs varēs īstenot savus mērķus. Nācijas stiprums sakņosies mantotajās, iepazītajās un jaunradītajās kultūras un garīgajās vērtībās, latviešu valodas bagātībā un citu valodu zināšanās. Tas vienos sabiedrību jaunu, daudzveidīgu un neatkarīgu vērtību radīšanai ekonomikā, zinātnē un kultūrā, kuras novērtēs, pazīs un cienīs arī ārpus Latvijas” (NAP 2021. - 2027. gadam).

Tālāk šajā nodaļā tiks sniegts izvērsums gan par to kā tiek aprēķināti pieejamie papildus resursi MK prioritāšu īstenošanai, gan arī par to, kādi ir MK pieņemtie lēmumi fiskālās politikas vispārējā mērķa un specifisko mērķu sasniegšanai. Informācija tiks ietverta sekojošās apakšdaļās:

- vidēja termiņa strukturālās bilances mērķu noteikšana;
- vispārējās valdības budžeta bilance;
- vidēja termiņa budžeta prioritārie attīstības virzieni.

2.1. VIDĒJA TERMIŅA STRUKTURĀLĀS BILANCES MĒRĶU NOTEIKŠANA

Fiskālās politikas mērķu noteikšanai 2021.-2023.gadā ir nepieciešams zināt attiecīgajā gadā spēkā esošos skaitliskos fiskālos nosacījumus. EK nav noteikusi termiņu, līdz kuram būs spēkā vispārējā izņēmuma klauzula, bet juridiski tā var būt spēkā, kamēr ES valstī vai ES kopumā ir vērojama nopietna ekonomikas lejupslīde. Vienlaikus EK 2021.gada ilgtspējīgas izaugsmes stratēģijā ir paziņojusi, ka vispārējā izņēmuma klauzula paliks spēkā arī 2021.gadā, jo EK ieskatā dalībvalstīm ir jāsniedz mērķtiecīgs un pagaidu fiskālais atbalsts to ekonomikām arī 2021.gadā, vienlaikus nodrošinot fiskālo ilgtspēju vidējā termiņā. Savukārt, 2022. un 2023.gadā VTBIL sagatavošanā tiek izmantots pieņēmums, ka vispārējā izņēmuma klauzula tiek atcelta.

Šie pieņēmumi ir iestrādāti arī Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 33.pantā, kas paredz atkāpes no FDL definētajiem fiskālās disciplīnas nosacījumiem tikai 2020. un 2021.gadā.

Līdz ar to saskaņā SIP nosacījumiem var prognozēt, ka 2021.gadā pret Latviju tiks uzsākta pārmērīga budžeta deficīta procedūra, saskaņā ar kuru ES Padome apstiprinās rekomendāciju par noteiktu nominālā deficīta samazināšanu, lai vidējā termiņā (trīs gadu laikā) tas atbilstu Māstrihtas kritērijam. Tā kā pašlaik nav pietiekamas informācijas par prognozējamo rekomendācijā ietvertu deficīta samazināšanas trajektoriju, to pašlaik nav iespējams izmantot vispārējās valdības budžeta bilances mērķu aprēķināšanā.

FDL, savukārt, līdz ar vispārējās izņēmuma klauzulas atcelšanu, 2022. un 2023.gadā liek ievērot FDL 10.pantā noteikto 0,5% strukturālā deficīta mērķi. Vienlaikus jāatzīmē, ka strukturālo bilances mērķu noteikšanā atsevišķiem VTBIL gadiem ir noteikta atšķirīga pieeja, kas detalizēti ir izklāstīta turpmākajā nodaļā.

2.1.1. Fiskālo nosacījumu ievērošana vidēja termiņa fiskālās politikas plānošanā

Vispārējā gadījumā FDL paredz, ka strukturālās bilances mērķu definēšanā tiek piemērota vairāku pakāpju metode un tai ir vienlaicīgi jānodrošina atbilstība nacionālā līmeņa fiskālajiem nosacījumiem (bilances nosacījums, izdevumu pieauguma nosacījums un izdevumu pārmantojamības nosacījums), gan arī SIP nosacījumiem. Savukārt, situācijā, kad gan SIP, gan atsevišķu FDL fiskālo nosacījumu piemērošana ir uz laiku apturēta, VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam vajadzībām maksimālais pieļaujamais strukturālais deficīts un koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi tiek noteikti pēc atšķirīgas pieejas un saskaņā ar tālāk minēto algoritmu.

2021., 2022. un 2023.gadu strukturālās bilances mērķi

VTBIL 2021.,2022. un 2023.gadam strukturālās bilances mērķu visiem VTBIL gadiem noteikšanā tiek izmantots tikai bilances nosacījums ar nacionālo VTM. Bilances nosacījuma pārbaude ar SIP VTM scenāriju un izdevumu nosacījuma pārbaude, ņemot vērā EK fiskālo prognožu neesamību uz VTBIL 2021.,2022. un 2023.gadam projekta sagatavošanas brīdi, kā arī SIP vispārējās izņēmuma klauzulas iedarbināšanu, netiek veikta. Vienlaikus arī FDL noteiktais izdevumu pārmantojamības nosacījums, kas VTBIL 2021.,2022. un 2023.gadam 2021. un 2022.gadā paredzētu iepriekšējā VTBIL koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu pārmantošanu attiecīgajiem gadiem, netiek piemērots. 2021.gadā to nosaka Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma 33.pantā ietvertā atkāpe no FDL paredzētā nosacījuma valsts budžeta izpildē ievērot VTBIL definētos koriģētos maksimāli pieļaujamus valsts budžeta izdevumus. Savukārt 2022.gadā, kā būs paskaidrots tālāk, strukturālās bilances mērķis tiek noteikts nevis no skaitliskajiem fiskālajiem nosacījumiem (tai skaitā pārmantojamības nosacījums), bet tiek aprēķināts no faktiskā vispārējās valdības nominālās bilances pie nemainīgas politikas.

2021.gadā, pastāvot SIP vispārējā izņēmuma klauzulai un Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likuma regulējumam par FDL nosacījumu piemērošanu 2020. un 2021.gadā, strukturālās bilances mērķis tiek noteikts, balstoties uz nominālās bilances apmēru, ņemot vērā fiskālās prognozes pie nemainīgas politikas, MK pieņemtos lēmumus ar fiskālo ietekmi aktuālajā budžeta ciklā kā arī FM prognozes par ekonomikas ciklisko attīstību. Veiktais aprēķinu algoritms ir atspoguļots 2.1.tabulā.

2.1 tabula. Strukturālās bilances mērķis 2021. un 2022. gadam

		2021	2022
(1)	nominālā bilance	-3.95	-2.77
(2)	bilances cikliskā komponente	-2.03	-1.80
(3)	vienreizējie pasākumi	0.05	
(4)=(1)-(2)-(3)	strukturālā bilance	-1.96	-0.97
(5)	fiskālā nodrošinājuma rezerve	-0.10	-0.10
(6)=(4)+(5)	strukturālās bilances mērķis	-2.06	-1.07
(7)	VTM	-0.5	-0.5
(8)=(6)-(7)	atkāpe no VTM	-1.56	-0.57

Papildus jāatzīmē, ka ar 2.1.tabulā veikto 4.darbību tiek iegūts strukturālās bilances apmērs, kas izriet nominālās bilances līmeņa, kāds ir pieļaujams nosakot maksimālo bilanci valsts budžeta likumprojekta sagatavošanas vajadzībām. Vienlaikus ir nepieciešams ievērot FDL 7.panta otrās daļas nosacījumu, kas paredz fiskālā nodrošinājuma rezerves noteikšanu. Tādējādi, lai iegūtu strukturālās bilances mērķi VTBIL vajadzībām tiek veikta 6. darbība, pieskaitot

4.darbībā aprēķinātajam strukturālās bilances līmenim fiskālā nodrošinājuma rezervi.

2022. gadā strukturālās bilances mērķa noteikšanai tiek izmantota tāda pati pieeja kā 2021. gadā. Veiktie aprēķini norāda, ka strukturālās bilances apmērs 2022.gadā par 0,6 procenta punktiem pārsniedz FDL noteikto VTM un atbilstoši FDL nosacījumiem par attiecīgās novirzes apmēru būtu veicama budžeta konsolidācija. Vienlaikus jāatzīmē, ka VTM pārsniegums 2022.gadā pamatā nav saistīts ar papildus pieņemtajiem pasākumiem pēc 2019.gada, bet izriet no ekonomikas lejupslīdes ietekmes uz ieņēmumiem un izdevumiem, jo būtiskas ekonomikas lejupslīdes apstākļos automātiskie stabilizatori nenodrošina strukturālās bilances stabilitāti. Izlaižu starpība 2022.gadā ir -4,8% no IKP. Lai arī tās negatīvā vērtība ir mazāka, kā 2020.gada izlaižu starpība, kas ir -7,7% no IKP, tā joprojām ir uzskatāma par būtisku. Šādos ekonomikas politikas apstākļos veikt ierobežojošu fiskālo politiku ar konsolidāciju nozīmētu 2022.gadā īstenot prociklisku fiskālo politiku, kas būtu pretrunā FDL 4.panta 3.punktam, kas nosaka, ka valstī ir jāīsteno precikliska fiskālā politika.

2023. gadā strukturālās bilances mērķa vērtības noteikšanai tiek izmantota līdzšinējā FDL definētā lejupvērstā bilances mērķu noteikšanas pieeja, veidojot scenāriju ar nacionālo VTM, kas tiek noteikts -0,5% no IKP apmērā un veicot tālākas nepieciešamās korekcijas. Veikto aprēķinu algoritmu skatīt 2.2.tabulā.

2.2.tabula. Strukturālās bilances mērķis 2023. gadam

		2023
(1)	VTM	-0,50
(2)	strukturālās bilances mērķis	-0,50
(3)	bilances cikliskā komponente	-1,56
(4)=(2)+(3)	nominālā bilance	-2,06

Vispārējās valdības budžeta mērķi 2021., 2022. un 2023.gadam

Ņemot vērā augstāk veikto fiskālo nosacījumu pārbaudi, tiek noteikti kvantitatīvie fiskālie mērķi vidējam termiņam, t.i., nodrošināt vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci 2021.gadā -2,06% no IKP, 2022.gadā -1,07% no IKP un 2023.gadā -0,50% no IKP. Vispārējās valdības nominālā bilance tiek noteikta: -4,05% no IKP 2021.gadam, -2,87% no IKP 2022.gadam un -2,06% no IKP 2023.gadam.

2.1.2. Koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu noteikšana

Atbilstoši FDL nosacījumiem, līdztekus citiem fiskālajiem rādītājiem, VTbil ietvaros ir nepieciešams aprēķināt koriģētos maksimāli pieļaujamus valsts budžeta izdevumus. Šī fiskālā rādītāja aprēķināšanas vispārējos principus nosaka

FDL 15.pants, savukārt, detalizēts aprēķināšanas algoritms ir izklāstīts šajā sadaļā.

Aprēķinu algoritms tiek uzsākts ar minimāli plānojamās vispārējās valdības strukturālās bilances mērķa definēšanu, kas saskaņā ar iepriekšējās sadaļas aprakstu 2021.gadā ir -2,06% no IKP, 2022.gadā ir -1,07% no IKP un 2023.gadā ir -0,50% no IKP apmērā.

Turpmākie algoritma soļi paredz aprēķināt vispārējās valdības budžeta bilances apmēru, kas atbilst minimāli plānojamam vispārējās valdības strukturālās bilances mērķim. To aprēķina pie minimāli plānojamā vispārējās valdības strukturālās bilances mērķa pieskaitot vispārējās valdības budžeta bilances ciklisko komponenti un, ja tādi ir, vienreizējos un citus pagaidu pasākumus (*one-off and other temporary measures*). Līdz ar to tiek iegūta vispārējās valdības budžeta bilance monetārajā izteiksmē, kas 2021.gadā ir -1215,0 milj. *euro*, 2022.gadā ir -908,5 milj. *euro* un 2023.gadā ir -685,7 milj. *euro*.

Tālāk ir nepieciešams veikt valsts budžeta bilances aprēķināšanu, ko iegūst no iepriekš aprēķinātās vispārējās valdības budžeta bilances atskaitot prognozēto pašvaldību budžeta bilanci, prognozēto atvasināto publisko personu un budžeta nefinansēto iestāžu budžeta bilanci, kā arī EKS korekciju apjomu. Veicot iepriekš minētās darbības, tiek iegūta valsts budžeta bilance katram gadam. Tās apmērs 2021.gadā ir -1209,6 milj. *euro*, 2022.gadā ir -750,5 milj. *euro* un 2023.gadā ir -299,7 milj. *euro*.

Pēdējais solis, lai aprēķinātu maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus, ir atskaitīt no prognozētajiem valsts budžeta ieņēmumiem iepriekš aprēķināto valsts budžeta bilanci. Tādejādi, iegūstam maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus saskaņā ar fiskālajiem nosacījumiem, kas 2021.gadā ir 10795 milj. *euro*, 2022.gadā ir 11085,8 milj. *euro* un 2023.gadā attiecīgi 11095,6 milj. *euro*.

Kad ir iegūti maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, FDL nosaka, ka no tiem ir nepieciešams izslēgt izlīdzinātos izdevumus, kuru aprēķināšanu nosaka FDL 18.pants. Atbilstoši FDL 18.panta otrajā daļā noteiktajam, izdevumu izlīdzināšana tiek piemērota:

- ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem;
- valsts budžeta izdevumiem, kas saistīti ar tās valsts parāda daļas apkalpošanu, kura ietilpst Valsts kases kompetencē.

Izdevumu izlīdzināšanas mērķis ir vidējā termiņā novērst augsti svārstīgu valsts budžeta izdevumu kategoriju ietekmi uz kopējo valsts budžeta izdevumu apmēru, tādejādi plānošanas fāzē nodrošinot izdevumu stabilitāti vidējā termiņā.

Izdevumu izlīdzināšana ES struktūrfondu, Kohēzijas fonda, kopējās lauksaimniecības politikas un kopējās zivsaimniecības politikas izdevumiem tiek veikta 2014.-2020.gada un 2021.-2027.gada ES plānošanas periodam, pielietojot FDL 18.panta nosacījumus.

Valsts parāda apkalpošanas izdevumu izlīdzināšana tiek veikta saskaņā ar 2014.gada 29.aprīļa MK noteikumiem Nr.228 "Noteikumi par valsts parāda apkalpošanas izlīdzināto izdevumu aprēķināšanas metodoloģiju", kas izdoti saskaņā ar FDL 18.panta septīto daļu. Šie noteikumi paredz, ka izlīdzināti tiek VK kompetencē esošās valsts parāda daļas apkalpošanas izdevumi, kas noteikti FM valsts pamatbudžeta apakšprogrammā 31.02.00 "Valsts parāda vadība".

Pēc izlīdzināto izdevumu noteikšanas ir iespējams noteikt koriģētos maksimāli pieļaujamos valsts budžeta izdevumus, no maksimāli pieļaujamiem valsts budžeta izdevumiem atskaitot izlīdzināto izdevumu apmēru. Izstrādājot VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam tiek noteikti koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi turpmākajiem trim gadiem un tas ir maksimālais izdevumu sliekšnis, kuru var atļauties sasniegt valsts budžetā, neskaitot ES fondu izdevumus un valsts parāda apkalpošanas izdevumus.

Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atbilstoši FDL (maksimālais izdevumu sliekšnis, kuru var atļauties sasniegt valsts budžetā) tiek noteikti pie koriģētajiem maksimāli pieļaujamajiem valsts budžeta izdevumiem pieskaitot faktiskos ES fondu un faktiskos valsts parāda apkalpošanas izdevumus. Līdz ar to šādi iegūtie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, ja tādi tiktu veikti, vispārējā gadījumā neatbilstu FDL un SIP fiskālajiem nosacījumiem – atsevišķos gados izdevumi būtu zemāki, bet citos gados lielāki. Tāpēc, lai nodrošinātu atbilstību fiskālajiem nosacījumiem, kas ir galvenais kritērijs, vērtējot ES dalībvalstu budžetus, 2021.-2023.gadā izlīdzināšana netiek veikta un izlīdzinātie izdevumi sakrīt ar faktiskajiem izdevumiem. Ņemot vērā minēto, koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi 2021.gadā ir 9082,9 milj. *euro*, 2022.gadā ir 9269,0 milj. *euro* un 2023.gadā attiecīgi 9167,4 milj. *euro*.

2.3.tabulā ir sniegts kopsavilkums par koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas galarezultātu un starprezultātiem. Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atbilstoši FDL tiek noteikti pie koriģētajiem maksimāli pieļaujamajiem valsts budžeta izdevumiem pieskaitot faktiskos ES fondu un faktiskos valsts parāda apkalpošanas izdevumus. Kā parādīts 2.3.tabulā, maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi atbilstoši FDL 2021.gadā ir 10788,9 milj. *euro*, 2022.gadā ir 11079,7 milj. *euro* un 2023.gadā attiecīgi 11089,5 milj. *euro*. Savukārt, faktiskie valsts budžeta izdevumi 2021.gadā ir 10758,9 milj. *euro*, 2022.gadā ir 11048,1 milj. *euro* un 2023.gadā attiecīgi 10967,6milj. *euro*. Starpību starp šiem diviem lielumiem, ja MK budžeta izstrādē ir ievērojusi FDL nosacījumus, veido fiskālā nodrošinājuma rezerve un fiskālās telpas atlikums, ja tāds ir atlicis pēc MK lēmumiem, kā tas ir vērojams 2023. gadā.

2.4.tabula. Fiskālie rādītāji, kas tiek izmantoti koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanai

	2021	2022	2023
0 IKP, faktiskajās cenās, milj. <i>euro</i>	30022,3	31600,8	33247,2
1 Strukturālās bilances mērķis, % no IKP	-2,1	-1,1	-0,5
2 Cikliskā komponente, % no IKP	-2,0	-1,8	-1,6
3 Vienreizējie un pagaidu pasākumi, % no IKP	0,1		
4=1+2+3 Vispārējās valdības budžeta nominālā bilance, % no IKP	-4,0	-2,9	-2,1
5=4*0 Vispārējās valdības nominālā bilance, milj. <i>euro</i>	-1215,0	-908,5	-685,7
6 Pašvaldību budžeta bilance, milj. <i>euro</i>	-74,8	-87,9	-93,2
7 Atvasināto personu un budžeta nefinansētu iestāžu budžeta bilance, milj. <i>euro</i>	-11,7	-23,1	-42,6
8 EKS korekcijas, milj. <i>euro</i>	81,1	-47,0	-250,2
9=5-6-7-8 Valsts budžeta bilance, milj. <i>euro</i>	-1209,6	-750,5	-299,7
10 Valsts budžeta ieņēmumi, milj. <i>euro</i>	9579,4	10329,3	10789,8
11=10-9 Maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, milj. <i>euro</i>	10788,9	11079,7	11089,5
12=12.1+12.2 Izlīdzinātie izdevumi, milj. <i>euro</i>	1706,0	1809,8	1922,2
12.1 t.sk. izlīdzinātie ES fondu izdevumi, milj. <i>euro</i>	1473,9	1601,9	1714,3
12.1.1 t.sk. neatmaksājamā daļa	220,3	246,1	243,6
12.1.2 atmaksājamā daļa	1253,6	1355,8	1470,7
12.2 Izlīdzinātie valsts parāda apkalpošanas izdevumi	232,1	207,9	207,9
13=11-12 Koriģētie maksimāli pieļaujamie valsts budžeta izdevumi, milj. <i>euro</i>	9082,9	9269,9	9167,4
14=15+16 Faktiskie izdevumi	1706,0	1809,8	1922,2
15 t.sk. ES fondu izdevumi - bottom-up	1473,9	1601,9	1714,3
15.1 t.sk. neatmaksājamā daļa	220,3	246,1	243,6
15.2 atmaksājamā daļa	1253,6	1355,8	1470,7
16 Valsts parāda apkalpošanas izdevumi	232,1	207,9	207,9
17=13+14 Valsts budžeta izdevumi, milj. <i>euro</i> - top-down	10788,9	11079,7	11089,5
18 Valsts budžeta izdevumi, milj. <i>euro</i> - bottom-up	10758,9	11048,1	10967,6
19=17-18 Starpība	30,0	31,6	121,9

Nepieciešamā informācija koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu precizēšanai budžeta izpildes laikā

FDL 5.panta pirmās daļas 1.punkts nosaka, ka koriģētos maksimāli pieļaujamajos valsts budžeta izdevumos precizē, ja rodas izmaiņas valsts pamatbudžeta izdevumos sakarā ar aktuālākām valsts sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju kontingenta prognozēm. Lai šo likuma normu varētu pielietot, ir nepieciešams fiksēt valsts sociālo pabalstu un pensiju saņēmēju kontingenta prognozes koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas brīdī, tātad prognozes, saskaņā ar kurām, ir izstrādāts VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam. Līdz ar to šo paskaidrojumu:

- 5.pielikumā ir sniegta informācija par no Aizsardzības ministrijas

pamatbudžeta programmas “Militārpersonu pensiju fonds” izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju prognozēm;

- 6.pielikumā ir sniegta informācija par no LM pamatbudžeta izmaksājamo valsts sociālo pabalstu saņēmēju prognozēm;
- 7.pielikumā ir sniegta informācija par no LM pamatbudžeta izmaksājamo izdienas pensiju saņēmēju prognozēm;
- 8.pielikumā ir sniegta informācija par no LM pamatbudžeta izmaksājamo piemaksu pie vecuma un invaliditātes pensijas saņēmēju prognozēm;
- 9.pielikumā ir sniegta informācija par no LM pamatbudžeta izmaksājamo bēgļa un alternatīvo statusu ieguvušo personu pabalstu saņēmēju prognozēm.

FDL 5.panta pirmās daļas 2.punkts nosaka, ka koriģētos maksimāli pieļaujamais valsts budžeta izdevumus precizē, ja rodas izmaiņas valsts speciālā budžeta izdevumos sakarā ar aktuālākām sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēju kontingenta, kā arī pensiju un pabalstu vidējā apmēra prognozēm. Lai šo likuma normu varētu pielietot, ir nepieciešams fiksēt sociālās apdrošināšanas pakalpojumu saņēmēju kontingenta, kā arī pensiju un pabalstu vidējā apmēra prognozes koriģēto maksimāli pieļaujamo valsts budžeta izdevumu aprēķināšanas brīdī, tātad prognozes, saskaņā ar kurām ir izstrādāts VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projekts. Šī informācija ir sniegta 10.pielikumā.

2.1.3. Uzkrāto bilanču starpības

FDL 11. pants nosaka automātisko *ex-post* korekcijas mehānismu, t.i. minimālās plānojamās vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances koriģēšanu, lai nodrošinātu to, ka iepriekšējo gadu faktiskās novirzes no bilances nosacījuma (FDL 10. pants) neietekmē budžeta sabalansētību. Ja budžeta izpildes gaitā tiek konstatēts, ka uzkrātā faktisko strukturālo bilanču novirze no plānoto bilanču apmēra ir pasliktinājusies par vismaz 0,5% no IKP, nākamā VTBIL trešajā gadā vispārējās valdības budžeta strukturālās bilances mērķi nosaka par 0,5% no IKP lielāku. Lai novērtētu uzkrāto bilanču starpību, tika veikti aprēķini, kas attēloti 2.5. tabulā.

2.5.tabula. Uzkrāto bilanču starpības aprēķins

		2013	2014	2015	2016	2017	2018
1	IKP (faktiskajās cenās), milj. <i>euro</i>	22923,7	23613,9	24560,9	25360,3	26962,3	29142,5
2	Faktiskā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no IKP	-1,4	-1,5	-1,8	-0,3	-1,3	-1,7
3.(1.×2.)	Faktiskā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. <i>euro</i>	-323,0	-364,0	-453,1	-69,2	-346,9	-500,8

4	Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, % no IKP	-1,3	-1,0	-1,0	-0,9	-1,0	-1,2
5.(1.×4.)	Minimālā plānojamā vispārējās valdības budžeta strukturālā bilance, milj. <i>euro</i>	-296,2	-236,2	-243,2	-225,3	-270,3	-354,3
6.(3.-5.)	Saimnieciskā gada bilanču starpība, milj. <i>euro</i>	-26,8	-127,8	-209,9	156,1	-76,6	-146,5
7.((6.:1.)×100)	Saimnieciskā gada bilanču starpība, % no IKP	-0,1	-0,5	-0,9	0,6	-0,3	-0,5
8.(Σ(6.))	Uzkrāto bilanču starpības summa (kumulatīvi), milj. <i>euro</i>	-26,8	-154,6	-364,5	-208,5	-285,0	-431,6
9.((8./1.)×100)	Uzkrāto bilanču starpības summa, % no IKP	-0,1	-0,7	-1,5	-0,8	-1,1	-1,5
10	FDL 11. panta nosacījums, % no IKP	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5	-0,5
11	Ir jākorrigē, ja 9.<10.						Nav jākorrigē

Jāvērš uzmanību, ka, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam tika precizēti vispārējās valdības strukturālās bilances faktiskie rādītāji visā apskatāmajā laika periodā. Izmaiņas skaidrojamas gan ar potenciāla IKP pārskatīšanu no FM puses, gan ar faktisko IKP datu korekciju, ko veic CSP, kas būtiski ietekmēja cikliskās komponentes rādītājus un līdz ar to arī vispārējās valdības strukturālo bilanci. Rezultātā, gatavojot VTBIL 2021. 2022. un 2023.gadam projektu tiek secināts, ka kopš 2014.gada uzkrāto bilanču starpības summa pārsniedz pieļaujamo kritēriju.

Atbilstoši FDL 11.panta ceturtajam punktam, minimālo plānojamo vispārējās valdības budžeta strukturālo bilanci koriģē, ja uzkrāto bilanču starpību summa pārsniedz robežvērtību ietvara likuma projekta sagatavošanas gadā. Uz pašreizējo brīdi pēdējais gads, par kuru ir pieejami faktiskie statistikas dati par nominālo budžeta bilanci ir 2018.gads, kas attiecīgi tālāk tiek izmantots kā references gads nosacījuma pārbaudei. Attiecīgi uz 2018.gadu, ņemot vērā statistisko informāciju par vispārējās valdības budžeta nominālo bilanci un FM izlaižu starpības novērtējumu, uzkrāto bilanču starpību summa pārsniedz FDL noteikto robežvērtību un ir -1,5% no IKP, tādējādi, pirmsšķietami, 2023.gadā būtu jāveic strukturālās bilances mērķa korekcijas VTBIL 2021. 2022. un 2023.gadam. Taču vienlaikus FDL 11.panta 6.punkts paredz, ka koriģēšanu neveic, ja prognozētā IKP un potenciālā IKP starpība salīdzināmajās cenās ir negatīva. Koriģēšanu veic tajā gadā, kad minētā starpība ir pozitīva. Atbilstoši FM

prognozēm, izlaižu starpība kopš šī gada ir būtiski negatīva t.sk. saglabājās negatīva arī 2023.gadā, sasniedzot 4,1% no potenciālā IKP. Līdz ar to strukturālās bilances mērķa koriģēšana netiek veikta

2.1.4. Vidēja termiņa strukturālās budžeta mērķu salīdzinājums ar 2020., 2021. un 2022.gadam

2.6.tabulā ir atspoguļots salīdzinājums starp VTbil 2020., 2021. un 2022.gadam un VTbil 2021., 2022. un 2023.gadam noteiktajiem vispārējās valdības strukturālās bilances mērķiem.

2.6.tabula. Vispārējās valdības budžeta mērķu salīdzinājums starp VTbil 2020., 2021. un 2022.gadam un VTbil 2021., 2022. un 2023.gadam

	Ietvara likums 2020-2022		Ietvara likums 2021-2023		Starpība (3)=(2)- (1)
	Strukturālās bilances mērķis (2)	Noteicošais fiskālais nosacījums	Strukturālās bilances mērķis (2)	Noteicošais fiskālais nosacījums	
2020	-0,5	Izdevumu pieauguma nosacījums	x	x	
2021	-0,5	Bilances nosacījums	-2,1	Bilances nosacījums	-1,6
2022	-0,5	Bilances nosacījums	-1,1	Bilances nosacījums	-0,6
2023	x	x	-0,5		

Salīdzinot strukturālās bilances mērķi 2021. gadam un 2022.gadam starp abiem VTbil, jāņem vērā specifiskie apstākļi 2020.gadā, kas attiecīgi izskaidro būtisko starpību attiecīgajos gados un ir detalizēti aprakstīti 2.1.1.nodaļā.

2.1.5. Vispārējās valdības sektorā klasificēto kapitālsabiedrību faktiskā ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci un parādu

VTbil 2021., 2022. un 2023.gadam projekta 18.pantā ir noteikts, ka informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktisko un prognozēto ietekmi uz vispārējās valdības izdevumiem, ieņēmumiem, budžeta bilanci un parādu ir publiski pieejama un FM to iekļauj likuma paskaidrojumos. Informācija par vispārējā valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktisko ietekmi uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) un parādu 2017., 2018. un 2019.gadā tiek atspoguļota 2.pielikumā. Informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozēto ietekmi uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) 2021., 2022. un 2023.gadā atrodama 3.pielikumā, un informācija par vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozēto ietekmi uz vispārējās valdības parādu 2021., 2022. un 2023.gadā atrodama 4.pielikumā.

2.2. VISPĀRĒJĀS VALDĪBAS BUDŽETA BILANCE

2.2.1. Vispārējās valdības budžeta struktūra

ES dalībvalstīs makroekonomisko rādītāju un publisko finanšu statistiku uzskaita atbilstoši vienotai un harmonizētai metodoloģijai – EKS. 2014.gada septembrī ES tika ieviesta pārskatītā un atjaunotā EKS 2010, savukārt līdz tam nacionālo kontu sistēmas aprēķinos lietoja EKS 95, kas balstījās uz Apvienoto Nāciju Organizācijas 1993.gadā pieņemtajām nacionālo kontu sistēmas metodoloģijas rekomendācijām.

EKS ir starptautiski atzīts gan vispārēju ekonomikas procesu, gan atsevišķu ekonomikas sektoru, piemēram, valdības finanšu uzskaites standarts. EKS piemēro Māstrihtas kritēriju uzraudzībai un tā ir ES fiskālās pārvaldības pamatā.

Ja Latvijā valsts finanšu vadībai izmanto naudas plūsmā balstītu nacionālo metodoloģiju, tad EKS mērķis ir, ievērojot detalizētus metodiskus nosacījumus, transformēt naudas plūsmas ieņēmumus un izdevumus uz EKS ieņēmumiem un izdevumiem (skat. 2.1.att.). Tādējādi arī budžeta deficītu vai pārpalikumu var izteikt kā:

- vispārējās valdības budžeta bilanci (EKS metodoloģija) vai;
- konsolidētā kopbudžeta bilanci (nacionālā metodoloģija).

2.1.att. Vispārējās valdības budžeta struktūra (S130000)

⁹ Valsts (S130130) vai pašvaldību struktūru (S130330) kontrolētās un finansētās komercsabiedrības. Komersantu saraksts ir pieejams CSP oficiālajā tīmekļa vietnē:

<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/klasifikacijas/institucionalo-sektoru-klasifikacija/kodi>

¹⁰ No valsts budžeta daļēji finansēto atvasināto publisko personu (S130160) un budžeta nefinansēto iestāžu budžeti (S130150). Iestāžu saraksts ir atrodams CSP oficiālajā tīmekļa vietnē:

<https://www.csb.gov.lv/lv/statistika/klasifikacijas/institucionalo-sektoru-klasifikacija/kodi>

Lai nodrošinātu pāreju no nacionālās uzskaites kopbudžeta uz vienoto EKS standartu, konsolidētā kopbudžeta bilancei piemēro EKS korekcijas, kas sevī ietver uzskaites metodoloģijas atšķirības. Būtiskākās EKS publisko finanšu statistikas metodoloģijas atšķirības salīdzinājumā ar nacionālo metodoloģiju ir šādas:

- EKS uzskaites pamatā ir uzkrājuma princips, savukārt nacionālajā budžeta vadībā ievēro naudas plūsmas principu;
- Nacionālajā uzskaitē atsevišķu veidu finanšu darījumi (izdevumi u.tml.) EKS izpratnē var būt nefinanšu darījumi, attiecīgi ietekmējot budžeta izdevumus;
- EKS ir plašāks sektorālais tvērums – tas ir attiecināms uz visu vispārējās valdības institucionālo sektoru, tajā skaitā uz valsts vai pašvaldību kontrolētām un finansētām komercsabiedrībām, taču nacionālā budžeta uzskaitē aptver vien tipiskās budžeta iestādes.

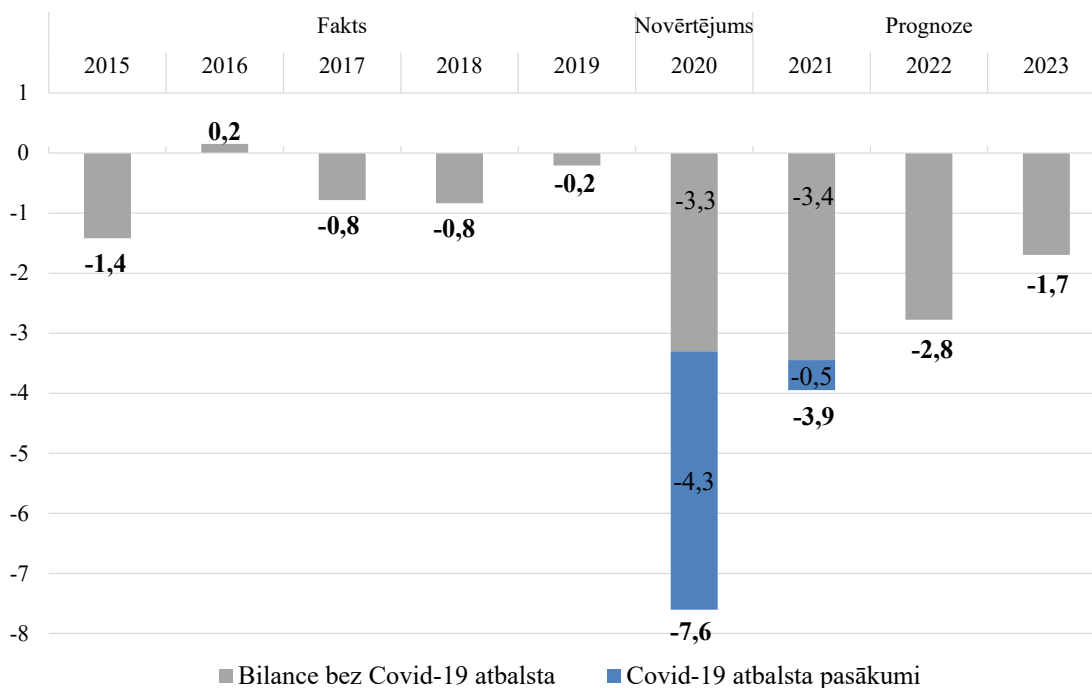
Valsts finanšu uzskaiti atbilstoši EKS metodoloģijai Latvijā veic CSP. Savukārt FM izstrādā vispārējās valdības budžeta prognozes, ievērojot CSP izmantoto EKS metodiku, tādējādi nodrošinot prognozēto rādītāju metodoloģisku atbilstību vienotajiem EKS pamatprincipiem.

FM, veidojot vispārējās valdības budžeta bilances prognozes, veic pieklasificēto valsts un pašvaldību komersantu aptauju. Aptaujās tiek apkopota informācija par visu vispārējās valdības sektorā ietilpstošo valsts un pēc apgrozījuma lielāko pašvaldību komersantu plānoto saimniecisko darbību. Apkopotā informācija ļauj FM aprēķināt šo komersantu saimnieciskās darbības rezultāta ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci.

2.2.2. Vispārējās valdības budžeta bilance

Covid-19 pandēmija ir ieviesusi būtiskas izmaiņas valsts fiskālajā politikā. 2020.gadā tika aktivizēta SIP vispārējā izņēmuma klauzula, kas ļauj palielināt vispārējās valdības budžeta deficītu 2020.gadā tik, cik ir nepieciešams pandēmijas izsauktā ekonomikas kaitējuma mazināšanai. Tiek pieņemts, ka vispārējā izņēmuma klauzula paliek spēkā arī 2021.gadā, tādēļ likuma “Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums” 33.pants paredz atkāpes no fiskālās disciplīnas nosacījumiem tikai 2020. un 2021.gadā. Savukārt, 2022. un 2023.gadā FDL līdz ar vispārējās izņēmuma klauzulas atcelšanu liek ievērot FDL noteikto 0,5% no IKP strukturālā deficīta mērķi.

Nemot vērā valdības pieņemtos lēmumus attiecībā uz nodokļu izmaiņām un papildus izdevumiem valdības prioritātēm, vispārējās valdības budžeta bilance 2021. gadā tiek prognozēta -3,9% no IKP, 2022. gadā -2,8% no IKP un 2023. gadā -1,7% no IKP (skat. 2.2.att.).

**2.2. att. Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP
(Datu avots: 2020.gada aprīļa notifikācija, FM prognozes)**

Vispārējās valdības budžeta deficīts 2020.gadam tiek prognozēts 7,6% no IKP, kas ir būtiski augstāks nekā plānots. VTBIL 2020., 2021. un 2022. gadam izstrādes brīdī Covid-19 infekcijas izplatība vēl nebija prognozējama un deficīts šim gadam tika plānots 0,3% no IKP apmērā.

Salīdzinot ar pērn plānoto, būtisks samazinājums vērojams nodokļu ieņēmumu prognozēs. Zemāki ieņēmumi prognozēti visās lielākajās nodokļu grupās, kas saistīts ar Covid-19 izraisīto plašo ietekmi uz tautsaimniecību un vispārējo ekonomiskās aktivitātes sarukumu valstī. Savukārt, nenodokļu ieņēmumi, ņemot vērā pieaugumu sagaidāmajos ieņēmumos no dividendēm, tiek sagaidīti lielākā apmērā nekā plānots ietvarā. Nodokļu ieņēmumu neplānotais samazinājums negatīvi ietekmē bilanci visos budžeta līmeņos gan salīdzinājumā ar plānoto, gan salīdzinot ar 2019.gadu.

Būtiski augstāki nekā plānots ietvarā 2020.gadam ir vispārējās valdības budžeta izdevumi, kas skaidrojams ar apjomīgiem papildus izdevumiem atbalsta pasākumu finansēšanai, lai mazinātu Covid-19 ietekmi gan uz iedzīvotājiem, gan uzņēmumiem un nozarēm kopumā. Atbalsta pasākumi galvenokārt ietekmē 2020.gada budžeta izdevumus, taču daļēji arī 2021.gada izdevumu apmēru, īpaši valsts pamatbudžetā. Arī valsts speciālā budžeta izdevumi 2020.gadā palielinās pret plānoto ietvarā, kas saistīts ar augstākiem izdevumiem bezdarbnieku pabalstiem.

Savukārt, pašvaldību budžetā 2020.gadā ir sagaidāms zemāks izdevumu apmērs nekā plānots ietvarā, piemēram, izdevumi precēm un pakalpojumiem tiek

prognozēti mazāki, ņemot vērā faktisko izpildi šā gada pirmajā pusē, tāpat izdevumi atlīdzībai šogad pieaugs lēnākā tempā nekā plānots pirms gada, savukārt kapitālie izdevumi tiek prognozēti ar samazinājumu pret 2019.gadu, taču ne tik strauju kā tika plānots iepriekš, ņemot vērā papildus aizņēmumu limita palielināšanu, atbalstot pašvaldību investīcijas Covid-19 krīzē (skat. 2.1.tabulu).

2.1. tabula. Vispārējās valdības budžeta un konsolidētā kopbudžeta bilance 2019.-2023.gadā, milj. euro un % no IKP

	2019	2020	2021	2022	2023	2021	2022	2023
	Fakts*	Novērt.	Prognoze (nemainīga politika)			Prognoze		
Vispārējās valdības budžeta bilance, % no IKP	-0,2	-7,6	-3,9	-2,8	-1,7	-3,9	-2,8	-1,7
Vispārējās valdības budžeta bilance	-63,2	-2 143,8	-1 184,9	-876,9	-563,8	-1 184,9	-876,9	-563,8
Centrālā valdība	-526,5	-1 907,7	-983,4	-762,1	-449,7	-1 067,6	-937,0	-626,9
<i>t.sk. komersanti</i>	-49,4	-39,6	-18,6	-40,7	-41,7	-58,0	-79,7	-61,4
Vietējā valdība	179,9	-79,7	-63,5	-80,4	-73,1	-68,2	-75,8	-77,6
<i>t.sk. komersanti</i>	33,2	-18,8	-12,6	-7,9	17,0	-12,6	-7,9	17,0
Sociālās nodrošināšanas fondi	283,4	-156,4	-138,0	-34,4	-40,9	-49,1	135,9	140,8
EKS korekcijas	54,4	-361,0	115,5	-10,3	-232,0	81,1	-47,0	-250,2
KOPBUDŽETA BILANCE	-117,6	-1 782,8	-1 300,5	-866,6	-331,7	-1 266,0	-829,8	-313,6
Ieņēmumi	11 414,4	10 988,1	11 270,8	12 047,6	12 597,4	11 505,3	12 348,4	12 896,7
Nodokļu ieņēmumi	9 057,3	8 665,7	9 205,9	9 764,9	10 277,2	9 346,5	9 992,9	10 516,4
Ne-nodokļu ieņēmumi	641,3	648,9	471,0	462,5	468,5	564,9	536,0	529,7
Pašu ieņēmumi	390,0	362,0	370,2	368,0	371,9	369,1	367,0	370,9
Ārvalstu finanšu palīdzība	1 320,5	1 310,3	1 221,3	1 449,6	1 477,2	1 222,3	1 450,0	1 477,2
Pārējie ieņēmumi	5,2	1,2	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5
Izdevumi	11 532,0	12 770,9	12 571,3	12 914,1	12 929,1	12 771,4	13 178,3	13 210,3
Atlīdzība	2 611,9	2 694,9	2 729,3	2 771,8	2 820,0	2 811,8	2 864,9	2 913,5
Preces un pakalpojumi	1 509,7	1 549,7	1 590,6	1 565,1	1 519,9	1 597,5	1 550,5	1 566,9
Procentu izdevumi	263,1	263,2	291,3	264,2	261,9	268,5	242,2	239,9
Subsīdijas un dotācijas	2 329,4	2 898,2	2 764,4	2 897,7	2 913,1	2 911,1	3 102,0	3 117,6
Sociālie pabalsti	3 259,9	3 749,4	3 710,6	3 786,0	3 953,9	3 764,4	3 827,6	3 994,4
Kapitālie izdevumi	1 209,4	1 253,4	1 083,9	1 224,9	1 051,8	1 017,5	1 187,5	970,5
Pārējie izdevumi	348,6	362,1	401,1	404,4	408,5	400,5	403,5	407,5

* Atbilstoši 2020.gada aprīļa notifikācijas datiem, tai skaitā kopbudžeta izpilde atbilstoši Valsts kases oficiālajam mēneša pārskatam par 2019.gada janvāri-decembru.

Pilnos faktiskos datus CSP par vispārējās valdības budžeta deficītu 2020.gadā publicēs 2021.gada aprīlī, sagatavojot un iesniedzot Eurostat vispārējās valdības budžeta deficīta un parāda notifikāciju. Tad būs apkopoti visi vispārējās valdības sektora darījumi, tai skaitā vispārējās valdības komersantu darbības rezultāti, kā arī dati par kopbudžetā uzkrātajām saistībām un prasībām.

Vidēja termiņa vispārējās valdības budžeta prognožu pamatā ir 2020.gada jūnijā sagatavotais makroekonomiskās attīstības scenārijs, aktualizētie nodokļu ieņēmumi un izdevumi, kā arī valdības pieņemtie lēmumi, tostarp turpinot atbalsta pasākumu finansēšanu Covid-19 krīzes pārvarēšanai 2021.gadā. Tāpat tika ņemta vērā pašvaldību un citu atvasināto publisko personu budžetu iespējamā attīstība turpmākajos gados.

Tiek prognozēts, ka 2021.gadā nodokļu ieņēmumu pieaugums atjaunosies un pieaugums būs vērojams visā vidējā termiņā. Ieņēmumu pieaugumu sekmēs

gan sagaidāmais ekonomiskās aktivitātes pieaugums, gan arī tādi valdības apstiprinātie pasākumi kā minimālās algas celšana 2021.gadā līdz 500 *euro*, minimālā VSAOI objekta ieviešana ar 2021.gada 1.jūliju, atgriezeniskais efekts no atlīdzības palielināšanas ārstniecības personām, pedagogiem piecgadīgo un sešgadīgo izglītībā un vispārējā izglītībā, kā arī akadēmiskajam personālam augstskolās. 2021.gada vispārējās valdības budžetā ir nozīmīgā apjomā ieplānots finansējuma pieaugums Satversmes tiesas spriedumu izpildei labklājības jomā minimālo pensiju un valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta paaugstināšanai, garantētā minimālā ienākuma (GMI) un mājokļa pabalsta finansēšanai, kā arī sociālo garantiju palielināšanai bāreņiem un bez vecāku gādības palikušiem bērniem.

Valsts budžets

2020.gadā valsts pamatbudžetā būtiski palielinājās izdevumu apmērs, kas saistīts gan ar budžetā plānotiem izdevumiem, gan arī Covid-19 seku mazināšanai uz tautsaimniecību apstiprinātajiem atbalsta pasākumiem. Tikmēr valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumu ievērojami atpalika no plānotā un kopumā ieņēmumi prognozēti zemāki nekā 2019. gadā. Valsts pamatbudžetā jau pēdējos gados bija veidojies nozīmīgs deficīts, bet 2020.gadā Covid-19 pandēmijas ietekmē deficīts prognozēts 1 607,3 milj. *euro* apmērā. Vidējā termiņā ik gadu prognozēta bilances pakāpeniska uzlabošanās.

2021.gadā sagaidāms straujss nodokļu ieņēmumu pieaugums, jo tiek mainīts sadalījums IIN ieņēmumiem starp valsts pamatbudžetu un pašvaldību budžetu 20/80 vietā piemērojot 25/75 sadalījuma proporciju. Šis lēmums būtiski uzlabo valsts budžeta iespējas finansēt augstāku veselības un izglītības nozares darbinieku atalgojumu. Tāpat no 2021.gada paredzēta minimālās algas palielināšana līdz 500 *euro*, kas pozitīvi ietekmēs nodokļu ieņēmumus, vienlaikus palielinot arī pamatbudžeta izdevumus atalgojuma nodrošināšanai attiecīgajā līmenī. Ienākuma sliekšņa, kuram piemēro diferencēto neapliekamo minimumu, celšana no 1200 *euro* līdz 1800 *euro* samazina IIN ieņēmumus, taču šo efektu kompensēs kopējā algu fonda palielinājums.

Bez jau minētajiem papildus izdevumiem valdības prioritātēm valsts pamatbudžetā tiek nodrošināti izdevumi aizsardzībai, vidējā termiņā paredzot ne mazāk kā 2% no IKP katru gadu, tāpat budžetā ir ieplānoti Eiropas infrastruktūras savienošanas instrumenta (CEF) līdzekļi tautsaimniecībai nozīmīga dzelzceļa projekta “*Rail Baltica*” finansēšanai, kas, ņemot vērā projekta kavēšanos, paredz lielākus izdevumus 2023. gadā un turpmāk.

Valsts speciālais budžets

Valsts speciālajā budžetā kopš 2014.gada ik gadu bija vērojams pārpalikums, tomēr Covid-19 pandēmijas ietekmē satricinot darba tirgu un

palielinoties bezdarbnieku skaitam, 2020.gadā valsts speciālajā budžetā tiek prognozēts deficīts. 2021.gadā un turpmākajos gados tiek prognozēta valsts speciālā budžeta bilances uzlabošanās un to pamatā nosaka sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumu pieaugums, valdībai ieviešot minimālo valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu (VSAOI) apmēru ar 2021.gada 1.jūliju. Tādējādi jau 2022.gadā valsts speciālajā budžetā veidosies pārpalikums. Vienlaikus ietekmi uz valsts speciālā budžeta ieņēmumiem atstās valdības lēmums no 2021.gada samazināt VSAOI likmi par vienu procentpunktu (0,5% darba devējam un 0,5% darba ņēmējam). Šis lēmums samazina nodokļu slogu atalgojumam Latvijā, to pietuvinot pārējo Baltijas valstu nodokļu sloga līmenim.

2020.gadā valsts speciālā budžeta izdevumiem vērojams būtisks pieaugums, jo nozīmīgs pieaugums jau bija sagaidāms pensiju izdevumos, ņemot vērā indeksāciju, taču Covid-19 krīzes ietekmē virs plānotā pieauguši izdevumi bezdarbnieku un slimības pabalstiem. Savukārt, valsts speciālā budžeta ieņēmumi būtiski atpalika no plānotā un situācija šajā budžetā kopumā būtiski atšķīrās no 2019.gada. 2021.gadā izdevumu pieaugums sagaidāms daudz mērenāks, jo neskatoties uz pieaugumu pensiju izdevumos būs zemāki izdevumi bezdarbnieku pabalstiem. Pabalstu izdevumus tradicionāli ietekmē arī vidējās darba samaksas izmaiņas un izmaiņas pabalstu saņēmēju skaitā, tādējādi līdz ar vidējās darba samaksas palielināšanos tie ik gadu palielinās.

Prognozējot izdevumus pensijām un sociālajiem pabalstiem vidējā termiņā, ir ņemtas vērā spēkā esošās izmaiņas likumdošanā, kas tika apstiprinātas iepriekšējos gados un 2020.gadā, kā arī izmaiņas, kas ir iekļautas likumprojekta "Par valsts budžetu 2021. gadam" pavadošo likumprojektu paketē:

- 1) no 2014.gada pakāpeniski palielinās pensionēšanās vecums – ik gadu par trim mēnešiem, līdz 2025. gadā tiks sasniegts 65 gadu vecums. Tiesības uz valsts vecuma pensiju 2021.gadā būs personām, kuras sasniegs 64 gadu vecumu. Personām, kuru apdrošināšanas stāžs nav mazāks par 30 gadiem, ir tiesības pensionēties priekšlaicīgi – divus gadus pirms vispārējā pensionēšanās vecuma sasniegšanas, tātad 2021. gadā pensionēties priekšlaicīgi var personas, kuras sasniegušas 62 gadu vecumu;
- 2) no 2018.gada personām, kuru apdrošināšanas stāžs ir mazāks par 15 gadiem un kurām nav tiesību uz valsts vecuma pensiju, saskaņā ar Valsts sociālo pabalstu likumu, sasniedzot noteikto pensionēšanās vecumu, tiek piešķirts un no valsts pamatbudžeta līdzekļiem izmaksāts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts. No 2025.gada nepieciešamais apdrošināšanas stāžs būs 20 gadi;
- 3) 2020.gada 1.oktobrī tika pārskatītas (indeksētas) vecuma, invaliditātes, izdienas, apgādnieka zaudējuma pensijas un apdrošināšanas atlīdzības, kuras piešķirtas (pārrēķinātas) līdz 2020.gada 30.septembrim un kuru apmērs nepārsniedz 454 *euro*, bet pensijas un apdrošināšanas atlīdzības,

- kuru apmērs pārsniedz 454 *euro*, pārskata tikai tās daļas apmēru – 454 *euro*;
- 4) no 2020. gada bezdarbnieka pabalsta izmaksas ilgums ir astoņi mēneši 12 mēnešu periodā no pabalsta piešķiršanas dienas;
 - 5) saistībā ar Satversmes tiesas spriedumu izpildi labklājības jomā no 2020.gada 1.janvāra minimālo vecuma pensijas apmēru nosaka, ņemot vērā minimālo aprēķina bāzi 80 *euro*, bet personām ar invaliditāti kopš bērnības – 122,69 *euro*, kurai atkarībā no personas apdrošināšanas stāža (pilnos gados) piemēro noteiktu koeficientu. 2021.-2023.gadā šim atbalstam paredzēti aptuveni 22 milj. *euro* ik gadu;
 - 6) saistībā ar Satversmes tiesas spriedumu izpildi labklājības jomā no 2020.gada 1.janvāra III grupas invaliditātes gadījumā invaliditātes pensija tiek noteikta 25% no ienākumu mediānas (136 *euro*) un personām ar invaliditāti kopš bērnības 30% no ienākumu mediānas (163 *euro*). Savukārt I un II grupas invaliditātes pensijas apmērs nedrīkst būt mazāks par 25% no ienākumu mediānas (136 *euro*), personām ar invaliditāti kopš bērnības 30% no ienākumu mediānas (163 *euro*), kurai piemērots koeficients 1,6 I grupas invaliditātes gadījumā un 1,4 II grupas invaliditātes gadījumā. 2021.-2023.gadā šim atbalstam paredzēti aptuveni 29 milj. *euro* ik gadu;
 - 7) no 2021.gada tiek pārskatīts valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmērs, to vecuma gadījumā nosakot 20% no ienākumu mediānas jeb 109 *euro*, personām ar invaliditāti 20% apmērā no ienākumu mediānas jeb 109 *euro* un personām ar invaliditāti kopš bērnības 25% apmērā no ienākumu mediānas jeb 136 *euro*. 2021.-2023.gadā šim atbalstam paredzēti aptuveni 10 milj. *euro* ik gadu.

Atvasināto publisko personu budžets

Atvasināto publisko personu budžetā pēdējos gados veidojās pārpalikums, kas saistīts ar pieaugošiem transfertiem no valsts pamatbudžeta. Atvasināto publisko personu budžeta bilanci lielā mērā ietekmē transferti ES fondu projektu īstenošanai. ES fondu plānošanas perioda sākumā transfertu apjoms ir lielāks, jo ietver arī avansa maksājumus, tādējādi Atvasināto publisko personu budžetā palielinās ieņēmumi un veidojas pārpalikums, tomēr ES fondu plānošanas periodam noslēdzoties, kad tiek pabeigti lielāki infrastruktūras projekti universitātēs un zinātniskajos institūtos, palielinās izdevumi, kas veicina deficīta veidošanos, kā, piemēram, 2015.gadā. Tiek plānots, ka Atvasināto publisko personu budžetā veidosies pārpalikums 2020.gadā, bet ar 2021.gadu Atvasināto publisko personu budžetā tiek prognozēts deficīts.

2.2. tabula. Valsts konsolidētā budžeta bilance 2019.-2023.gadā, milj. euro

	2019	2020	2021	2022	2023	2021	2022	2023
	Fakts*	Novērt.	Prognoze (nemainīga politika)			Prognoze		
VALSTS BUDŽETA BILANCE	-167,8	-1 764,5	-1 231,7	-774,5	-243,0	-1 191,2	-741,9	-220,4
Ieņēmumi	9 428,0	9 190,2	9 437,7	10 122,5	10 593,0	9 740,7	10 496,0	10 960,6
Nodokļu ieņēmumi	7 268,0	7 028,5	7 554,0	8 031,5	8 464,8	7 773,1	8 332,1	8 772,2
Ne-nodokļu ieņēmumi	575,1	602,5	418,6	399,7	405,4	502,3	473,1	466,6
Ārvalstu finanšu līdzība	1 314,0	1 307,3	1 218,3	1 446,6	1 474,2	1 219,3	1 447,0	1 474,2
Pārējie ieņēmumi	270,9	251,9	247,0	244,7	248,6	246,0	243,7	247,6
Izdevumi	9 595,8	10 954,7	10 669,4	10 897,0	10 836,0	10 931,9	11 237,9	11 181,0
Uzturēšanas izdevumi	8 816,4	10 140,6	9 995,3	10 168,6	10 295,8	10 255,7	10 474,2	10 662,7
Kapitālie izdevumi	779,4	814,1	674,1	728,4	540,2	676,2	763,7	518,3
VALSTS PAMATBUDŽETA BILANCE	-485,0	-1 607,3	-1 108,8	-745,8	-202,6	-1 158,0	-884,2	-361,8
Ieņēmumi	6 431,1	6 316,3	6 424,2	6 923,9	7 224,9	6 688,2	7 190,3	7 476,1
Nodokļu ieņēmumi	4 473,0	4 364,0	4 753,1	5 054,5	5 325,5	4 932,7	5 247,5	5 516,4
Ne-nodokļu ieņēmumi	529,0	546,7	364,1	341,7	343,8	447,9	415,1	404,9
Ārvalstu finanšu līdzība	1 292,7	1 288,3	1 199,3	1 427,6	1 456,2	1 200,3	1 428,0	1 456,2
Pārējie ieņēmumi	136,3	117,2	107,7	100,1	99,4	107,3	99,7	98,5
Izdevumi	6 916,2	7 923,5	7 533,0	7 669,7	7 427,5	7 846,2	8 074,5	7 837,9
Uzturēšanas izdevumi	6 152,2	7 141,3	6 915,7	7 004,3	6 923,3	7 227,3	7 373,8	7 355,6
Kapitālie izdevumi	764,0	782,3	617,3	665,4	504,2	618,9	700,6	482,3
VALSTS SPECIĀLĀ BUDŽETA BILANCE	299,6	-177,4	-110,2	-4,5	3,3	-21,6	165,3	184,0
Ieņēmumi	3 050,3	2 922,9	3 053,5	3 226,3	3 390,3	3 151,0	3 391,9	3 565,0
Nodokļu ieņēmumi	2 795,0	2 664,5	2 800,9	2 977,0	3 139,3	2 840,4	3 084,7	3 255,8
Pārējie ieņēmumi	255,3	258,4	252,6	249,3	251,0	310,7	307,2	309,2
Izdevumi	2 750,8	3 100,2	3 163,6	3 230,8	3 386,9	3 172,6	3 226,6	3 381,0
Uzturēšanas izdevumi	2 749,7	3 099,2	3 162,4	3 229,6	3 385,8	3 170,5	3 225,4	3 379,9
Kapitālie izdevumi	1,1	1,1	1,2	1,3	1,1	2,1	1,3	1,1
ATVAS. PUBL. PERS. BUDŽETA BILANCE	17,9	20,1	-12,7	-24,1	-43,7	-11,7	-23,1	-42,6
Ieņēmumi	466,6	453,8	457,7	450,2	425,1	485,9	465,7	440,4
Izdevumi	448,7	433,7	470,3	474,3	468,8	497,6	488,8	483,0

* Atbilstoši 2020.gada aprīļa notifikācijas datiem, tai skaitā kopbudžeta izpilde atbilstoši Valsts kases oficiālajam mēneša pārskatam par 2019.gada janvāri-decembru.

Pašvaldību budžets

2019.gadā pašvaldību budžetā ieņēmumi pieauga straujāk kā izdevumi, veidojot pārpalikumu 50,2 milj. euro apmērā. Augsto ieņēmumu līmeni nodrošināja iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumu kāpums dēļ augošajiem darba ienākumiem, savukārt pašvaldību budžeta izdevumu pieaugumu nodrošināja atlīdzības, preču un pakalpojumu, kā arī subsīdiju un dotāciju pieaugums. Kapitālo izdevumu apmērs pagājušajā gadā saglabājās 2018. gada līmenī, ņemot vērā aizņemšanās ierobežojumus. 2020.gadā pašvaldību budžetā tiek prognozēts deficīts 18,3 milj. euro apmērā – ieņēmumiem Covid-19 ietekmē samazinoties straujāk nekā izdevumiem.

Vidējā termiņā pašvaldību budžetā tiek prognozēts deficīts, ieņēmumiem sarūkot straujāk nekā izdevumiem. Ieņēmumu samazinājumu galvenokārt noteiks valdības lēmums par IIN sadalījuma maiņu, pašvaldībām pārdalot 75% no kopējiem IIN ieņēmumiem iepriekšējo 80% vietā. Tāpat IIN ieņēmumus negatīvi ietekmēs ar nodokli neapliekamā minimuma, tai skaitā pensijām, paaugstināšana 2021. gadā līdz 330 *euro*. Arī transferti no valsts budžeta vidējā termiņā paredzēti zemākā apmērā nekā 2020. gadā, galvenokārt dēļ iepriekšējā ES fondu investīciju cikla noslēgšanās.

Būtiski samazinoties ieņēmumiem, tiek prognozēts, ka pašvaldības samazinās arī izdevumus, piemēram, kapitālajiem ieguldījumiem. Lai gan 2020.gadā, lai mazinātu Covid-19 krīzes ietekmi, pašvaldībām ir palielināts aizņemšanās limits par 150 milj. eiro augstas gatavības investīciju projektiem, un tiek piedāvāts to izmantot arī 2021.gadā, prognozējams, ka pašvaldības, ņemot vērā faktisko izpildi līdz šā gada oktobrim, varētu pilnībā neizmantojot piešķirto aizņemšanās limitu. Kopumā vidējā termiņā tiek prognozēts, ka kapitālie izdevumi nerasniegs 2019.gada izdevumu līmeni (skat. 2.3.att.). Vienlaikus, ir izdevumu pozīcijas, kur tiek prognozēts kāpums, piemēram, atlīdzībai, pamatojoties uz minimālās algas celšanu no 2021.gada un atalgojuma palielināšanu pedagogiem, kā arī sociālajiem pabalstiem. No 2021. gada 1. janvāra tiek celts garantētā minimālā ienākuma sliekšnis līdz 109 *euro* pirmajai vai vienīgajai personai māsaimniecībā un 76 *euro* katrai nākamajai personai māsaimniecībā, attiecīgi pašvaldību budžetā veidojot papildus izdevumus.

2.3. tabula. Pašvaldību konsolidētā budžeta bilance 2019.-2023.gadā, milj. euro

	2019	2020	2021	2022	2023	2021	2022	2023
	Fakts*	Novērt.	Prognoze (nemainīga politika)	Prognoze				
PAŠVALDĪBU BUDŽETA BILANCE	50,2	-18,3	-68,8	-92,1	-88,7	-74,8	-87,9	-93,2
Ieņēmumi	2 921,2	2 779,3	2 751,4	2 821,6	2 895,7	2683,6	2802,6	2891,1
Nodokļu ieņēmumi	1 789,3	1 637,2	1 652,0	1 733,4	1 812,5	1573,4	1660,8	1744,2
Transferti no valsts budžeta	926,4	959,8	900,5	889,2	884,3	911,2	942,8	947,9
Pārējie ieņēmumi	205,6	182,3	199,0	199,0	199,0	199,0	199,0	199,0
Izdevumi	2 871,1	2 797,6	2 820,2	2 913,7	2 984,5	2758,4	2890,5	2984,3
Uzturēšanas izdevumi	2 204,8	2 204,0	2 284,4	2 358,8	2 453,8	2291,1	2408,2	2512,9
Kapitālie izdevumi	665,4	593,6	535,8	554,9	530,7	467,3	482,3	471,3
Pārējie izdevumi	0,9	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

* Atbilstoši 2020.gada aprīļa notifikācijas datiem, tai skaitā kopbudžeta izpilde atbilstoši Valsts kases oficiālajam mēneša pārskatam par 2019.gada janvāri-decembri.

2.2.3. Valdības apstiprinātie atbalsta pasākumi Covid-19 infekcijas izraisītās krīzes seku mazināšanai tautsaimniecībā un to fiskālā ietekme

Atbilstoši FM novērtējumam līdz šā gada 20.septembrim apstiprinātais tautsaimniecības atbalsta pasākumu apmērs veido 3,14 miljardus *euro* jeb 11,1% no IKP, tostarp par 1 212,4 milj. *euro* palielinot vispārējās valdības budžeta

deficītu 2020.gadā un par 149,8 milj. *euro* 2021.gadā. Pieņemtos atbalsta pasākumu lēmumus Covid-19 krīzes pārvarēšanai var sadalīt piecās kategorijās – atbalsts nodokļu jomā, atbalsts pabalstu jomā, atbalsts aizdevumu un garantiju jomā, atbalsts nozarēm, kā arī ES finansējuma atbalsts. Pasākumi ar lielāko fiskālo ietekmi katrā jomā ir atspoguļoti 2.4.tabulā.

Atbalsts nodokļu jomā

Likumā “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību”, kas tika pieņemts Saeimā 2020.gada 20.martā, tika noteikti vairāki nodokļu ieņēmumus ietekmējoši atbalsta pasākumi, lai mazinātu krīzes sekas uzņēmējiem un iedzīvotājiem. Šis likums darbojās līdz 2020.gada 9.jūnijam, bet 10.jūnijā stājās spēkā “Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums”, kas arī paredz attiecīgu atbalstu. Atbalstā nodokļu jomā ietilpst tādi pasākumi kā:

- nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi;
- IIN avansa maksājumu atcelšana;
- pārmaksātā PVN atmaksa 30 dienu laikā;
- nekustamā īpašuma nodokļa samaksas termiņu pagarināšana (šim pasākumam nav fiskālās ietekmes, jo termiņu pārcelšana notiek tikai 2020.gada ietvaros).

Pēc VID datiem līdz 2020.gada 20.septembrim ar atsauci un īpašo Covid-19 krīzes regulējumu nodokļu “brīvdienas” ir piešķirtas 142,4 milj. *euro* apmērā, kas atbilstoši FM novērtējumam uz šo brīdi negatīvi ietekmē vispārējās valdības budžeta bilanci par 42,7 milj. *euro*.

Atbalsts pabalstu jomā

Laika posmā no 2020.gada 20.marta līdz 20.septembrim tika pieņemti vairāki normatīvie akti, kas nosaka papildus izdevumus pabalstiem iedzīvotāju atbalstam, mazinot Covid-19 izraisītās krīzes sekas. Lielākie izdevumi tiek plānoti šādiem pabalstiem:

- Dīkstāves pabalsti. Darbinieka atlīdzība dīkstāves gadījumā tiek kompensēta no valsts puses 75% apmērā no darbinieka sešu mēnešu vidējās atlīdzības, bet ne vairāk kā 700 *euro*. Dīkstāves pabalsts netiek aplikts ar IIN un valsts sociālās apdrošināšanas iemaksām. Laika gaitā tika pieņemti vairāki grozījumi MK noteikumos, kas paplašināja dīkstāves pabalsta saņēmēju loku – iekļaujot pašnodarbinātās personas, autoratlīdzības saņēmējus, mikrouzņēmuma nodokļa maksātājus, valdes locekļus, strādājošos pensionārus u.c. Līdz 2020.gada 20.septembrim saskaņā ar VID datiem dīkstāves pabalsti ir izmaksāti 53,6 milj. *euro* apmērā.

- Bezdarbnieku palīdzības pabalsts. Persona, kurai piešķirtā bezdarbnieka pabalsta periods beidzas 2020.gada 12.martā vai vēlāk un kura sakarā ar Covid-19 izsludinātās ārkārtējās situācijas radītajām sekām nav atradusi darbu un neveic saimniecisko darbību, var pieprasīt bezdarbnieka palīdzības pabalstu 180 *euro*.
- Atbalsts jauniešiem speciālistiem. Pabalstu izmaksā pirmos divus mēnešus 500 *euro* apmērā, trešajā un ceturtajā mēnesī 375 *euro* apmērā personām, kuras gada laikā pirms ārkārtējās situācijas izsludināšanas ir beigušas mācības augstskolā vai koledžā, kur ir ieguvušas augstāko izglītību un ir ieguvušas bezdarbnieka statusu ārkārtējās situācijas laikā vai triju mēnešu laikā pēc tās beigām.
- Subsidētās darbavietas eksportējošiem uzņēmumiem un tūrisma nozarei. Atbalsts tiks sniegts 25-30 % apmērā no saimnieciskās darbības veicēja 2019.gadā samaksātajām valsts sociālās apdrošināšanas obligātajām iemaksām, bet ne vairāk kā 800 000 *euro* saistītai personu grupai.

Atbalsts aizdevumu un garantiju jomā

Plānotie atbalsta pasākumi tiek nodrošināti galvenokārt ar AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" starpniecību un atbalsta veids pamatā ir paredzēts uzņēmumu likviditātes uzlabošanai īstermiņā. Šī atbalsta pasākumu grupa ietver arī pašvaldību aizņēmumu limita palielināšanu par 150 milj. *euro* augstas gatavības investīciju projektu īstenošanai. Atbalstu veido aizdevumi apgrozāmiem līdzekļiem, kredītu garantijas, portfeļgarantijas, AS "Attīstības finanšu institūcija Altum" ieguldījumu fonds modernizācijai, finansējums lielo komersantu atbalstam un pašvaldību aizņēmumu limita palielināšana.

Atbalsts nozarēm

Atbalsts paredzēts nozaru finansiālo grūtību mazināšanai un zaudējumu segšanai, kā arī medicīnas līdzekļu un aprīkojuma nodrošināšanai Covid-19 infekcijas izplatības novēršanai. Jāmin šādas nozares ar lielāko atbalsta apmēru: aviopārvadājumi, veselības aprūpe, valsts autoceļu būvniecība un tiltu remonts, pasažieru un kravu pārvadātāji, lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas ražošanas nozare, kultūra, demogrāfija, zinātne un izglītība, tai skaitā atbalsts attālinātajam mācību procesam, sporta nozare, mediji un sabiedrības informēšana.

ES finansējuma atbalsts

Ar mērķi nodrošināt iespēju vieglāk un ātrāk reaģēt, mazinot Covid-19 izraisītās sekas, ES fondu regulu grozījumi ļauj dalībvalstīm pārstrukturēt investīcijas, paplašinot izdevumu attiecināmības tvērumu un pieļaujot dalībvalstu ES fondu darbības programmu grozījumus pirms EK oficiāla lēmuma, tādējādi tika rosināts pārdalīt 496 milj. *euro*. Vēl valdība nolēma atļaut uzņemties papildus saistības projektu īstenošanai “virssaistību” veidā un palielināt investīcijas vidējā termiņā ES fondu un lauksaimniecības fondu projektiem, tādējādi nodrošinot kopējās ES fondu finansējuma “aploksnes” izlietojumu.

2.4.tabula. Valdības apstiprinātie atbalsta pasākumi Covid-19 izraisītās krīzes seku mazināšanai tautsaimniecībā un to fiskālā ietekme, % no IKP un milj. *euro*

	Apstiprinātais atbalsts, milj. <i>euro</i> (% no IKP)	Ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci, milj. <i>euro</i>				Faktiskā izpilde 20.09.2020., milj. <i>euro</i> *
		2020	2021	2022	2023	2020
Atbalsts kopā	3 138,9 (11,1)	-1 212,4	- 149,8	-5,5	-1,0	-718,4
Atbalsts nodokļu jomā	234,2 (0,8)	-139,9	35,5	1,0	1,9	-77,7
Nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi	139,2	-44,9	0,5	1,0	1,9	-42,7
Atbalsts pabalstu jomā	152,8 (0,5)	-152,8	0,0	0,0	0,0	-94,8
Diktāves pabalsti	53,6	-53,6	0,0	0,0	0,0	-53,6
Subsidētās darba vietas eksportējošiem uzņēmumiem un tūrisma nozarei	70,2	-70,2	0,0	0,0	0,0	-26,6
Bezdarbnieku palīdzības pabalsts	10,1	-10,1	0,0	0,0	0,0	-2,2
Atbalsts jauniem speciālistiem	6,6	-6,6	0,0	0,0	0,0	-0,1
Atbalsts aizdevumu un garantiju jomā	1 205,0 (4,3)	-240,0	-72,0	0,0	0,0	-123,3
Kredītu garantijas	415,0	-25,0	0,0	0,0	0,0	-25,0
Portfelgarantijas	300,0	-25,0	0,0	0,0	0,0	-25,0
Aizdevumi apgrozāmiem līdzekļiem	200,0	-50,0	0,0	0,0	0,0	-50,0
Pašvaldību aizņēmumu limita palielināšana	150,0	-50,0	-72,0	0,0	0,0	-3,3
Ieguldījumu fonds	50,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Atbalsts lielajiem komersantiem	90,0	-90,0	0,0	0,0	0,0	-20,0
Atbalsts nozarēm	785,0 (2,8)	-679,9	- 105,3	0,0	0,0	-422,6
Atbalsts aviopārvadājumu nozarei	310,4	-310,4	0,0	0,0	0,0	-256,0
Ar veselības aprūpi saistīts atbalsts	183,6	-134,3	-49,3	0,0	0,0	-65,7
Valsts autoceļu būvniecībai un tiltu remontiem	75,0	-75,0	0,0	0,0	0,0	-9,3
Atbalsts pasažieru un kravu pārvadātājiem	66,0	-66,0	0,0	0,0	0,0	-58,9
Finansiālo grūtību mazināšanai lauksaimniecības, mežsaimniecības, zivsaimniecības un pārtikas ražošanas nozarēm	45,5	-45,5	0,0	0,0	0,0	-12,6
Atbalsts kultūras nozarei	32,7	-21,4	-11,2	0,0	0,0	-9,3
ES fondu finansējuma atbalsts	761,9	0,0	-8,0	-6,4	-2,9	0,0

	(2,7)					
ES fondu finansējuma pārdales	496,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ES fondu virsstaistības	141,4	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Lauksaimniecības fondu virsstaistības	58,0	0,0	-8,0	-6,4	-2,9	0,0

*Valsts kases dati, FM novērtējums

2.2.4. Budžeta prognožu salīdzinājums ar aktuālajām EK prognozēm

Salīdzinot FM sagatavotās vispārējās valdības budžeta prognozes ar aktuālajām EK prognozēm, ir būtiski ņemt vērā to izstrādes laiku. Paskaidrojumu sagatavošanas brīdī ir pieejamas EK fiskālās prognozes, kas tika publicētas 2020.gada maijā. Prognozes tika gatavotas augstas nenoteiktības apstākļos, izplatoties Covid-19 infekcijai un lielākā daļā ES dalībvalstu ieviešot ārkārtējo situāciju. Savukārt, FM gadījumā 2020. gada budžeta deficīta novērtējumā tika ņemta vērā aktuālākā IKP prognoze, kas izstrādāta šā gada jūnijā un līdz 20.septembrim apkopotā informācija par Covid-19 atbalsta pasākumu fiskālo ietekmi. Tāpat, gatavojot budžetu 2021.gadam, ieņēmumu un izdevumu prognozes ir aktualizētas, ņemot vērā valdības pieņemtus lēmumus līdz šā gada oktobrim.

Atbilstoši 2020.gada pavasara prognozēm EK prognozē, ka Latvijas vispārējās valdības budžeta deficīts 2020.gadā būs 7,3% no IKP un 2021. gadā būs 4,5% no IKP, kas, ņemot vērā lielo prognozēšanas nenoteiktību Covid-19 infekcijas apstākļos, ir tuvu FM prognozēm. Gan FM, gan EK prognozē, ka deficīts 2021.gadā, atjaunojoties ekonomikas izaugsmei pēc Covid-19 krīzes un attiecīgi samazinoties atbalsta pasākumu paketei, salīdzinājumā ar 2020.gadu samazināsies (skat. 2.5.tabulu).

2.5. tabula. FM budžeta prognozes salīdzinājums ar EK prognozi, % no IKP

	Latvijas		EK (pavasaris 2020)		Starpība (procentpunktos)	
	2020	2021	2020	2021	2020	2021
Vispārējās valdības budžeta bilance	-7,6	-3,9	-7,3	-4,5	0,3	-0,6
Ieņēmumi	39,8	39,2	37,8	37,0	-2,0	-2,2
Nodokļu ieņēmumi ¹¹	32,2	32,5	30,1	29,7	-2,1	-2,8
Pārējie ieņēmumi	7,5	6,8	7,7	7,3	0,2	0,5
Izdevumi	47,4	43,2	45,1	41,5	-2,3	-1,7
Atlīdzība	12,1	11,8	12,1	11,5	0,0	-0,3
Starppatēriņš	6,1	5,9	7,1	6,7	1,0	0,8
Sociālie maksājumi	14,5	14,0	14,2	13,4	-0,3	-0,6
Procentu izdevumi	0,9	0,8	0,8	0,7	-0,1	-0,1
Subsīdijas	1,5	1,3	1,2	1,0	-0,3	-0,3
Bruto pamatkapitāla veidošana	6,0	5,3	5,2	4,9	-0,8	-0,4
Pārējie izdevumi	6,2	4,1	4,6	3,2	-1,6	-0,9

¹¹ Nodokļu ieņēmumi (Tax burden) atbilstoši EKS metodoloģijai (D.2 (including those collected by EU) + D.5 + D.61 + D.91 - D.995).

Lai gan tradicionāli starp EK un FM ir vērojamas atšķirības kopējā ieņēmumu un izdevumu līmenī, ko visticamāk nosaka metodoloģiskās atšķirības kopējā ieņēmumu un izdevumu apjoma uzskaitē, tāpat arī atšķirīga IKP prognoze, abas institūcijas prognozē līdzīgas tendences 2021.gadam – budžeta ieņēmumu un izdevumu īpatsvara IKP samazināšanos, kas nozīmē, ka šīs pozīcijas nepieaugs tik strauji kā IKP. Taču pretēji EK, ņemot vērā aktuālākos valdības lēmumus, FM prognozē, ka nodokļu slogs jeb nodokļu ieņēmumu īpatsvars IKP 2021. gadā palielināsies. To veicinās minimālā VSAOI apmēra ieviešana, mikro-uzņēmumu nodokļa režīma reorganizēšana, akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana tabakas izstrādājumiem, atgriezeniskais efekts uz nodokļu ieņēmumiem no atlīdzības palielināšanas ārstniecības personām, pedagogiem izglītības iestādēs, kā arī akadēmiskajam personālam augstskolās.

2.3. VIDĒJA TERMIŅA BUDŽETA PRIORITĀRIE ATTĪSTĪBAS VIRZIENI

2.3.1. Politikas pasākumi vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanā

Iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšana

Ienākumu nevienlīdzības mazināšana, paaugstinot ienākumu sliekšni, līdz kuram piemēro ar iedzīvotāju ienākuma nodokli neapliekamo minimumu, kā arī palielinot garantēto minimālo ienākumu, minimālo pensiju un pabalstus sociāli maz aizsargātām sabiedrības grupām. Iedzīvotāju dzīves kvalitāti nosaka, gan absolūtie rādītāji, gan relatīvie rādītāji - vidējā iedzīvotāju dzīves kvalitāti un dzīves kvalitātes atšķirības iedzīvotājiem ar atšķirīgu ieņēmumu lielumu. Būtisks rādītājs, vērtējot vidējo dzīves kvalitāti, ir IKP apjoms uz vienu iedzīvotāju, kas Latvijai saskaņā ar *Eurostat* datiem ir ceturtais zemākais ES (IKP uz vienu iedzīvotāju pēc PPS (pirktspējas paritātes) 2019.gadā). Savukārt, *Džini* koeficients, kas raksturo ieņēmumu nevienlīdzību, Latvijā ir viens no augstākajiem ES, pēc 2019. gada *Eurostat* datiem apsteidzot vienīgi Lietuvu un Bulgāriju.

Aktuālais VTBIL paredz šādus galvenos politikas pasākumus iedzīvotāju ienākumu nevienlīdzības mazināšanā:

- palielinot ienākumu sliekšni līdz 1800 *euro* mēnesī, līdz kuram tiek piemērots diferencētais neapliekamais minimums (šobrīd 1200 *euro* mēnesī);
- palielinot garantēto minimālo ienākumu, minimālo pensiju un pabalstus sociāli maz aizsargātām sabiedrības grupām.

Valsts cilvēkkapitāla palielināšana

Veselības un izglītības nozares cilvēkkapitāla kapacitātes saglabāšana un stiprināšana, palielinot publisko finansējumu ārstniecības personu un pedagogu atalgojumam.

Veselības aprūpe

Dzīves kvalitātes uzlabošana ir iespējama, nodrošinot ekonomikas strauju izaugsmi ilgtermiņā, jeb relatīvi augstu potenciālā IKP pieaugumu. Nelabvēlīgo demogrāfijas tendenču kontekstā darbaspēka komponents ieguldījums kopējā potenciālā IKP pieaugumā būs tuvs nullei. Šādos apstākļos darbaspēka komponentes ieguldījumu var palielināt, mazinot laiku, ko darbaspējīgā vecuma iedzīvotāji atrodas ārpus darba slimības dēļ. Sabiedrības veselības stiprināšana, nodrošinot kvalitatīvākus un pieejamākus veselības aprūpes pasākumus tiešā veidā ietekmē potenciālā IKP izaugsmi un līdz ar to ir viens no rādītājiem valsts cilvēkkapitālā. Jāatzīmē arī, ka kvalitatīvāka un pieejamāka veselības aprūpe tiešā veidā pozitīvi ietekmē fiskālās politikas vispārējo mērķi – iedzīvotāju dzīves kvalitāti. Līdz ar to publisko finanšu ieguldījumi veselības aprūpē gan tiešā veidā uzlabo iedzīvotāju dzīves kvalitāti, gan rada priekšnosacījumus ekonomikas izaugsmei, kas, savukārt, nodrošina uzlabotās dzīves kvalitātes ilgtspēju.

VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektā viens no MK lēmumiem vidējā termiņā ietver 183,0 milj. *euro* piešķiršanu 2021.gadam un turpmāk ārstniecības personu darba samaksas pieauguma nodrošināšanai.

Eurostat dati norāda, ka 2018.gadā medicīnas personāla skaits Latvijā uz 1000 iedzīvotājiem bija zemāks nekā vidēji ES, t.sk. medicīnas māsu skaits bija tikai 4,4 uz 1000 iedzīvotājiem, kas ir viens no zemākajiem rādītājiem ES, savukārt ārstu skaits bija 3,3 uz 1000 iedzīvotājiem, kas arī ir zem ES vidējā rādītāja (3,8). Attiecīgi ir pamatoti izvērtēt to, kā atalgojums potenciāli ietekmē medicīnas studiju absolventu lēmumu strādāt medicīnas nozarē Latvijā (valsts vai pašvaldību slimnīcās) vai arī ārzemēs.

Atbilstoši VM analīzei, 2019.gadā no visiem rezidentūras absolventiem (210) darba vietas ārstniecības nozarē neuzrādīja tikai 4% (9 personas), salīdzinot ar 2018.gadu, kad darba vietu neuzrādīja pat 18% rezidentūras absolventu. Situācijas uzlabošanās ir vērtējama īpaši pozitīvi, ņemot vērā, cik valsts ir samaksājusi par rezidentūras studijām (gadā viena rezidenta apmācības izmaksas ir aptuveni 24 tūkst. *euro*).

Savukārt, medicīnas māsu statistika norāda, ka 2019.gadā 516 māsu absolvēja izglītības iestādi, no kurām tikai 202 reģistrējās Ārstniecības personu un ārstniecības atbalsta personu reģistrā, bet no tām – tikai 126 uzsāka darbu veselības aprūpes sistēmā (jeb 24% no visiem absolventiem). Laika periodā no 2010.gada līdz 2020.gada 1.septembrim ārstniecības personām un ārstniecības

atbalsta personām izsniegtas 1261 profesionālās kvalifikācijas izziņas darbam ārvalstīs, no tām – 1011 māsām, 141 ārsta palīgiem.

No aptaujātajiem 2018./2019. mācību gada 159 absolventiem (ārstiem) 25% ir norādījuši, ka plāno doties prom no Latvijas. Katru gadu latviešu izcelsmes ārstiem tiek izsniegtas izziņas kvalifikācijas atzīšanai ārvalstīs - 2016.gadā – 102, 2017.gadā - 85; 2018. gadā - 75.

OECD dati norāda, ka slimnīcās, kur tiek nodrošināta neatliekamā medicīniskā palīdzība, sekundārā un terciārā līmeņa veselības aprūpe, nodarbināto ārstu skaits Latvijā ir mazāks kā OECD valstīs vidēji - Latvijā aptuveni 59%¹², OECD valstīs vairāk nekā 75% (tikai 25% strādā ārpus slimnīcu sektora)¹³. Principā šie dati norāda uz to, ka pārāk maza proporcija ārstu strādā slimnīcās t.i. stacionārajā segmentā.

Pēdējo gadu politikas izmaiņas veselības nozarē ir sekmējušas finansējuma pieaugumu gan slimnīcu aprīkojuma un infrastruktūras uzlabojumiem, gan arī ārstniecības personāla atalgojumam un turpmāki centieni finansējuma pieaugumam t.sk. atalgojumam būtu viens no potenciālajiem risinājumiem, lai sekmētu gan medicīnas personāla ataudzes nodrošināšanu nozarē, gan arī pašlaik veselības nozarē strādājošo motivācijas pieaugumu.

Izglītība un zinātne

Ņemot vērā ierobežojumus darbaspēka apjomā, kopējo faktoru produktivitātes paaugstināšana Latvijas apstākļos ir galvenais faktors potenciālā IKP izaugsmē. Latvijas iedzīvotāju zināšanas, prasmes un spēja būt inovatīviem un apstākļu izveide iespējai inovatīvās idejas īstenot dzīvē ir tie priekšnoteikumi, kas nepieciešami potenciālās IKP izaugsmei. Izglītībai un zinātnei šeit ir galvenā nozīme.

Atbilstoši *Eurostat* COFOG vispārējās valdības sektora izdevumu klasifikācijas datiem finansējums izglītības jomā Latvijā (5,8% no IKP pēc 2018. gada datiem) ir piektais augstākais ES, pārsniedzot gan ES vidējo rādītāju (4,6% no IKP), gan arī apsteidzot Lietuvu (4,6% no IKP), bet vienlaikus atpaliekot no Igaunijas (6,2% no IKP). Tas norāda uz to, ka finansējums izglītībai Latvijā ir adekvātā līmenī, bet ir jārisina jautājumi saistībā ar skolu tīkla optimizāciju un skolēnu skaita uz vienu pedagogu attiecības palielināšanu. Jāatzīmē, ka būtiska skolēnu skaita uz vienu pedagogu palielināšana, kā arī nozīmīga progresa sasniegšana skolu tīkla reorganizācijā nav iespējama īsā laika periodā, neapdraudot izglītības kvalitāti. Tādējādi viens no risinājumiem ir ieguldīt izglītības sistēmā papildu līdzekļus, lai celtu pedagogu atalgojumu, kas arī ir bijis viens no MK lēmumiem VTbil 2021., 2022. un 2023. gadam projekta izstrādē. Atbilstoši, 2021.gadā MK ir piešķīris papildu finansējumu 40,6 milj. *euro* gan

¹² OECD datu bāze (skatīts 02.10.2020.)

¹³ Latvijas veselības aprūpes infrastruktūras ģenerālpilāns 2016. – 2025.gadam (8.lpp.), Pasaules Banka

pedagogu darba samaksas pieauguma grafika īstenošanai pirmsskolas izglītībā, vispārējā izglītībā, profesionālajā izglītībā, profesionālajā ievirzē un interešu izglītībā, gan arī akadēmiskā personāla minimālo atlīdzības likmju paaugstināšanai. Savukārt, gan 2022.gadā, gan 2023.gadā šim mērķim ir atvēlēti 56,3 milj. *euro*.

Uzņēmumu konkurētspējas veicināšana

Uzņēmumu konkurētspējas veicināšana un investīcijas atbalstošas vides attīstīšana, samazinot darbaspēka nodokļu slogu un reorganizējot mikrouzņēmumu nodokļa (MUN) režīmu. Lai Latvijas uzņēmumi varētu veikt ieguldījumus cilvēkkapitālā, nodrošinot darbinieku izglītošanu un atalgojuma palielināšanu kā arī ieguldījumus ražojošajā kapitālā, tiem nepieciešams nodrošināt pietiekamu peļņas līmeni, kuru ietekmē gan valstī pastāvošā nodokļu politika, gan konkurences apstākļi nacionālā un reģionālā līmenī. Attiecībā uz reģionālo konkurētspēju, nozīmīgs rādītājs, kas nosaka Latvijas uzņēmēju konkurences pozīciju attiecībā pret Baltijas valstīm un pārējām ES dalībvalstīm ir darbaspēka izmaksas, kurās būtisku īpatsvaru sastāda darbaspēka nodokļi. Darbaspēka izmaksas labi raksturo darbaspēka nodokļu slogs jeb nodokļu ķīlis, kas parāda cik daudz darbinieks izmaksā darba devējam. To aprēķina kā par darbinieku samaksātās nodokļu summas attiecību pret darba devēja darbaspēka izmaksām. Atbilstoši EK nodokļu un pabalstu datubāzes datiem, 2019. gadā Latvijā nodokļu ķīlis, izmantojot rādītāju par strādājošo bez apgādībā esošajām personām, kurš saņem vidējo algu valstī, bija 42,6%, kas pārsniedz gan ES vidējo rādītāju (40,2), gan arī Lietuvu un Igauniju (abās 37,2).

Vienlaikus, līdztekus Latvijas uzņēmēju starptautiskās konkurētspējas sekmēšanai, nozīmīgs faktors, kas nosaka godīgu konkurenci Latvijas iekšējā tirgū, ir nodokļu politikas nosacījumi attiecībā uz darbaspēka izmaksām dažādos nodokļu režīmos strādājošajiem. Viens no šādiem režīmiem ir MUN, kuram, lai gan ir tendence samazināties, tomēr informācija par 2019.gada 4.ceturksni liecina, ka MUN joprojām ir nodarbināti 8% no visiem tautsaimniecībā nodarbinātajiem. Saskaņā ar VID informāciju MUN maksātājiem VSAOI slogs ir gandrīz trīs reizes mazāks nekā vispārējā nodokļu maksāšanas režīma darba devējiem (pamatojoties uz MK 2020.gada 23.aprīļa sēdē izskatīto informatīvo ziņojumu "Par dīkstāves pabalstiem COVID-19 krīzes skartajiem uzņēmumiem" (prot. Nr.27 1.§)), tādējādi nostādot MUN režīma darba devējus krietni izdevīgākā konkurences pozīcijā.

Ņemot vērā iepriekš minēto aktuālajā VTbil sagatavošanas ciklā MK ir lēmis risināt augstākminēto problemātiku gan samazinot VSAOI likmi par vienu procentpunktu, tai skaitā darba devēja likme par 0,5% un darba ņēmēja likme par 0,5%, gan arī reorganizējot MUN režīmu, lai MUN netiktu izmantots kā nodokļu modelis ar būtiski zemāku darbaspēka nodokļu slogu, tādējādi kropļojot

konkurenci.

Adekvātu valsts sociālās apdrošināšanas pakalpojumu nodrošināšana

Adekvātu valsts sociālās apdrošināšanas pakalpojumu nodrošināšana, nosakot atbilstošu obligāto iemaksu objektu vispārējā nodokļu režīmā un alternatīvajos nodokļu režīmos nodarbinātajiem. Viens no sociālās labklājības rādītājiem valstī ir ne tikai darba algas vidējais apmērs, bet arī valsts spēja nodrošināt iedzīvotāju sociālo drošību un labklājību tiem gan īslaicīgi atstājot darba tirgu, gan aizejot pensijā, gan arī situācijās, kad tautsaimniecībā iestājas nozīmīgi ekonomiski satricinājumi.

Atbilstoši Eurostat datiem 2018.gadā kopējais ienākumu atvietošanas līmenis Latvijā personai aizejot pensijā bija trešais zemākais ES, sasniedzot vien 40% rādītāju. Saskaņā ar Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras datiem 2019.gadā ap 111 tūkst. no sociāli apdrošinātām personām darba ņēmēju un pašnodarbināto personu¹⁴, ienākumi jeb VSAOI objekts bija līdz 430 *euro* mēnesī; šo personu vidējais veicamo iemaksu objekts jeb gūtie ienākumi bija 219 *euro* mēnesī (salīdzinājumam vispārējā režīmā vidējie ienākumi vienam darba ņēmējam 2019.gadā bija 796 *euro* mēnesī).

Šie dati norāda uz to, ka būtiskas iedzīvotāju daļas sociālās labklājības līmenis nākotnē pensionējoties vai iestājoties sociālās apdrošināšanas gadījumam, būs būtiski apdraudēts.

Arī Covid-19 krīze ir parādījusi, ka nepietiekošā apjomā veikto VSAOI iemaksu dēļ strādājošo saņemtais valsts sociālo pabalstu apmērs ir mazs. Uz to norāda statistikas dati par valdības sniegto atbalsta mehānismu uzņēmumiem un pašnodarbinātajiem, kuri ir nonākuši dīkstāvē. Maksimālais dīkstāves pabalsta apmērs mēnesī personai ir noteikts 700 *euro* (75% no iepriekšējo sešu mēnešu vidējās atlīdzības apmēra). Savukārt līdz 2020.gada 10.jūlijam ir piešķirts atbalsts Covid-19 infekcijas laikā, izmaksājot:

- 127 925 dīkstāves pabalstus pēc 18 435 uzņēmumu iesniegumiem ar vidējo dīkstāves pabalstu 404 *euro* apmērā, no kuriem 56,3% piešķirtais pabalsts bija mazāks par MK noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru;
- 6 309 dīkstāves pabalstus pēc pašnodarbināto iesniegumiem ar vidējo dīkstāves pabalstu 353 *euro* apmērā, no kuriem 63,6 % piešķirtais pabalsts bija mazāks par MK noteiktās minimālās mēneša darba algas apmēru (VID informācija uz 2020.gada 13.jūliju).

Ņemot vērā augstāk minēto, MK sākot ar 2021.gadu ir pieņēmis lēmumu ieviest minimālo VSAOI apmēru, kura ieviešanas mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgu valsts

¹⁴ Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras dati uz 2019.gada aprīli par vidējo darba ņēmēju (neieskaitot mikrouzņēmuma režīmā strādājošos) un pašnodarbināto personu (ieskaitot patentmaksātājus un autoratlīdzības saņēmējus) skaitu, kuru vidējais veicamais iemaksu objekts bija no 0,01 līdz 429,99 *euro* mēnesī

sociālās apdrošināšanas politiku, paredzot, ka par visiem nodokļu maksātājiem, kuri aktīvi piedalās ekonomiskajā dzīvē, VSAOI tiktu veiktas vismaz minimālu valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu līmenī, un novērst dažādo nodokļu režīmu izņēmuma modeļa izmantošanu nodokļu optimizācijas nolūkā. Vienlaikus, atbilstoši FM aprēķiniem, no šīs iniciatīvas ieviešanas tiek prognozēta pozitīva fiskālā ietekme uz valsts budžetu 2021. gadā sasniedzot 64,3 milj. *euro*, 2022. gadā 135,5 milj. *euro*, un 2023. gadā 137.2 milj. *euro*.

2.3.2. Finanšu resursi vidēja termiņa budžeta prioritāro attīstības virzienu īstenošanā

Saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projekta sagatavošanas grafiku, 2020.gada 18.augusta MK sēdē tika skatīts FM sagatavotais informatīvais ziņojums "Par makroekonomisko rādītāju, ieņēmumu un vispārējās valdības budžeta bilances prognozēm 2021.-2023.gadā". Atbilstoši FM aprēķiniem, vispārējās valdības budžeta bilance pie nemainīgas politikas 2021. gadā bija -3,9% no IKP, 2022. gadā -2,8% no IKP un 2023. gadā -1,7% no IKP. Turpmākajā budžeta sagatavošanas procesā, pat pie nosacījuma, ka 2020. un 2021. gadā ir apturēti fiskālās disciplīnas nosacījumi, MK pieņemtie lēmumi par valdības prioritāšu finansēšanu turpmākajiem gadiem tika pieņemti fiskāli neitrālā veidā, izdevumus palielinošiem pasākumiem un ieņēmumus samazinošiem pasākumiem nodrošinot attiecīgus kompensējošus pasākumus un tādējādi visos VTBIL gados saglabājot vispārējās valdības budžeta deficītu tādā pašā līmenī kā nemainīgas politikas scenārijā.

Ņemot vērā, ka 2020.gadā fiskālā telpa sākotnēji tika noteikta negatīva, MK bija jāpieņem lēmumi, kas ne tikai likvidētu negatīvo fiskālo telpu 2020.gadā, bet arī nodrošinātu finansējumu neatliekamo vajadzību finansēšanu. Līdz ar to vairākās secīgās MK sēdēs tika pieņemti lēmumi par budžeta ieņēmumiem un izdevumiem koriģējošiem pasākumiem. 2.6.tabulā ir atspoguļoti būtiskākie vispārējās valdības ieņēmumu pasākumi, par kuriem lēma MK budžeta sagatavošanas procesā.

2.6.tabula. Ieņēmumu pasākumi virs 0,01% no IKP attiecīgajā gadā, milj. *euro*

Pasākums	Ieņēmumu veids	2021	2022	2023
PVN piemērošanas vienkāršošanas noteikumi e-komercijas jomā: ar 2021.gadu tiks paplašināts īpašā PVN režīma piemērošanas tvērums, radot iespēju reģistrēties vienā dalībvalstī un veikt PVN samaksu par jebkādiem darījumiem, kas veikti e-vidē īpašā PVN režīma ietvaros; papildus tam ar 2021.gadu tiks atcelts PVN atbrīvojums mazās vērtības preču sūtījumiem 22 <i>euro</i> apmērā.	PVN	10,4	10,4	10,4

MK rīkojuma projekts "Par SM ilgtermiņa saistībām valsts galvenā autoceļa "E67/A7 Ķekavas apvedceļš" publiskās un privātās partnerības projekta īstenošanai".	PVN	8,3	12,6	5,1
Pamatbudžetā prognozējamo ieņēmumu palielināšana no AS "Latvenergo" dividendēm	Nenodokļi	6,9	10,6	10,1
	UIN	1,7	2,6	2,5
AS "Latvenergo" dividenžu paredzēšana saskaņā ar konceptuālo ziņojumu "Kompleksi pasākumi obligātā iepirkuma komponentes problemātikas risināšanai un elektroenerģijas tirgus attīstībai"	Nenodokļi	71,7	59,6	46,7
	UIN	17,9	14,9	11,7
Atbalstīt ZM priekšlikumu par akciju sabiedrības "Latvijas valsts meži" dividendēs izmaksājamās peļņas daļas par 2020.gadu palielinājumu, un FM palielināt maksājumu par valsts kapitāla izmantošanu ieņēmumu prognozi 2021.gadam par 15 000 000 EUR (tai skaitā 12 000 000 EUR maksājums par valsts kapitāla izmantošanu un 3 000 000 EUR uzņēmumu ienākuma nodoklis) un attiecīgi palielināt izdevumus budžeta apakšprogrammā 21.01.00 "Valsts atbalsts lauksaimniecības un lauku attīstībai" 2021.gadam par 15 000 000 EUR atbilstoši informatīvajā ziņojumā minēto pasākumu sadalījumam, lai nodrošinātu EK Kopējās lauksaimniecības politikas stratēģiskā plāna regulas priekšlikumu par dalībvalstu iespēju nodrošināt papildu finansējumu vienlīdzīgāku konkurences apstākļu nodrošināšanai ar citām ES dalībvalstīm.	Nenodokļi	14,4	2,4	2,4
	UIN	3,6	0,6	0,6
VSAOI likmes samazināšana par vienu procentpunktu (no 35.09% uz 34.09%)	IIN	6,1	6,7	6,7
	Sociālie nodokļi kopā (solidaritātes nodoklis, 1% veselības finansēšanai un 2.pensiju līmenis)	-75,5	-82,3	-82,3
Diferencētā neapliekamais minimuma sliekšņa, līdz kuram piemēro diferencēto neapliekamo minimumu paaugstināšana līdz 1 800 euro mēnesī	IIN	-38,1	-41,6	-41,6
Mīnimālā VSAOI apmēra ieviešana un alternatīvo nodokļu (tostarp mikrouzņēmuma) režīmu reorganizēšana (IIN sadales proporcija 25%/75%, pasākumā IIN proporcijas maiņa ir iekļauta attiecīgā pasākuma ietekmes izmaiņas uz budžetiem)	IIN	12,9	17,2	17,2
	Sociālie nodokļi kopā (solidaritātes nodoklis, 1% veselības finansēšanai un 2.pensiju līmenis)	72,5	158,5	160,3
Akcīzes nodokļu likmju tabakas izstrādājumiem un elektroniskajās cigaretēs izmantojamajiem šķidrumiem paaugstināšana	Akcīzes nodoklis	4,1	8,8	11,8
	PVN	0,9	1,9	2,5
Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa likmju izmaiņas	Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis	4,6	4,6	4,6
Atgriezeniskais efekts no algu palielināšanas (IIN sadales proporcija 20%/80%, pasākumā IIN proporcijas maiņa jau ir iekļauta attiecīgā pasākuma ietekmes izmaiņas uz budžetiem)	IIN	32,1	36,4	40,5
	PVN	25,7	29,1	32,4
	Sociālie nodokļi kopā (solidaritātes nodoklis, 1% veselības finansēšanai un 2.pensiju līmenis)	63,2	71,7	79,8

Kompensācijas neparedzēšana Rīgas pašvaldībai saistībā ar tās kontrolētās kapitālsabiedrības "Rīgas satiksme" radīto fiskālo ietekmi uz vispārējās valdības budžeta bilanci (valsts budžeta ieņēmumu klasifikācijas kods 12.3.9.9.)	Nenodokļi	-10,1		
Dabas resursu nodokļa likmju paaugstināšana par atkritumu apglabāšanu, gaisa piesārņošanu un nodokļa maksājuma par C kat. piesārņojošu darbību paaugstināšana un atbrīvojumu atcelšana par CO2 emisijām kūdras izmantošanai stacionārajās tehnoloģiskajās iekārtās	Dabas resursu nodoklis	2,6	5,1	7,3
PVN samazinātās 5% likmes saglabāšana Latvijai raksturīgajiem augļiem, ogām un dārzeņiem līdz 2023.gada 31.decembrim.	PVN	-3,0	-3,0	-3,0

Vienlaikus, MK lēma par finansējuma palielinājumu vidēja termiņa prioritārajiem virzieniem un 2.7.tabulā ir apkopoti būtiskākie izdevumu pasākumi.

2.7.tabula. Izdevumu pasākumi virs 0,01% no IKP attiecīgajā gadā, milj. euro

Institūcija	Pasākuma nosaukums	2021	2022	2023
EM				
	Palielināts finansējums elektroenerģijas lietotāju atbalstam (atbilstoši MK 22.09.2020 sēdē izskatītajam konceptuālajam ziņojumam "Kompleksi pasākumi obligātā iepirkuma komponentes problemātikas risināšanai un elektroenerģijas tirgus attīstībai")	31,6	43,7	33,5
	Palielināts finansējums mājokļu garantiju atbalsta programmai (atbilstoši MK 22.09.2020 sēdē lemtajam)	0,0	5,5	6,0
	Palielināts finansējums PP 12_06_P Mājokļu garantiju atbalsta programma (atbilstoši MK 22.09.2020 sēdē lemtajam)	5,0	0,0	0,0
FM				
	Finansējuma samazinājums atbilstoši izdevumu pārskatīšanas rezultātam (atbilstoši 18.08.2020. MK prot.Nr.49 46.§ 11.p.)	-22,0	-22,0	-22,0
	Finansējuma palielinājums normatīvajos aktos noteikto prasību ieviešanai VID informācijas sistēmās (atbilstoši 18.08.2020. MK prot.Nr.49 46.§ 12.9.p.)	2,9	4,8	4,3
IeM				
	Izdevumu palielinājums (pārdale no programmas 80.00.00), lai nodrošinātu 2020.gadā uzsāktā Iekšējās drošības fonda – Robežas/Vīza projekta "Ieceļošanas/Izceļošanas sistēmas un ETIAS ieviešana" turpināšanu (IeM 22.09.2020. vēst. Nr.1-40/23582.1.p.)	5,7	1,9	0,0
IZM				
	Finansējuma palielinājums prioritārajam pasākumam "Pedagogu darba samaksas pieauguma grafika īstenošana pirmsskolas izglītībā, vispārējā izglītībā, profesionālajā izglītībā, profesionālajā ievirzē un interešu izglītībā " atbilstoši MK 22.09.2020. lēmumam	2,7	3,9	3,9
	Finansējuma palielinājums prioritārajam pasākumam "Akadēmiskā personāla minimālo atlīdzības likmju paaugstināšana saskaņā ar pedagogu darba samaksas paaugstināšanas grafiku (MK rīk. Nr. 17) " atbilstoši MK 22.09.2020. lēmumam	3,4	3,4	3,4

	Finansējuma palielinājums prioritārajam pasākumam "XII Latvijas Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku nodrošināšana" atbilstoši MK 22.09.2020. lēmumam	4,1	0,0	0,0
	Finansējuma palielinājums Eiropas Reģionālās attīstības fonda projektu īstenošanai	8,8	0,0	0,0
	Finansējuma palielinājums Eiropas Sociālā fonda projektu īstenošanai	17,4	0,0	0,0
ZM				
	Valsts atbalstam vaislas lauksaimniecības dzīvnieku ierakstīšanai ciltsgrāmatā, kā arī to ģenētiskās kvalitātes noteikšanai un produktivitātes datu izvērtēšanai (MK 18.08.2020. sēdes prot. Nr.49 46.§ 30.punkts)	9,0	0,0	0,0
SM				
	Finansējums Ķekavas apvedceļa projekta īstenošanai (Ķekavas apvedceļa projektēšanai, būvniecībai, finansēšanai un uzturēšanai) (MK 13.08.2020 rīk Nr.442 (prot. Nr. 47 99. §))	8,3	12,6	12,0
	Finansējuma samazinājums valsts autoceļu uzturēšanai un atjaunošanai, ņemot vērā MK 22.09.2020. sēdē lemto.	-50,0	0,0	0,0
	Palielināti izdevumi 2021.gada abonēto preses izdevumu piegādes radīto zaudējumu kompensācijai un atbalstam abonēto preses izdevumu piegādēm 2022., 2023. un turpmākajiem gadiem (MK22.09.2020. sēdes lēmums).	2,9	9,8	7,0
	Palielināti izdevumi abonēto preses izdevumu piegādes radīto zaudējumu kompensācijai (MK 22.09.2020. sēdes lēmums).	6,6	0,0	0,0
LM				
Pamatbudžets				
	Palielināti resursi un izdevumi 2021.gadam 9 349 520 euro apmērā un 2022.gadam 21 364 224 euro apmērā un 2023.gadam 23 372 967 euro apmērā, lai nodrošinātu prioritārā pasākuma "Asistenta pakalpojuma pārskatīšana" īstenošanu, pilnveidojot asistenta pakalpojuma pašvaldībā nodrošināšanas kārtību, nodrošinot to kā fiskāli neitrālu pasākumu, t.i. samazinot izdevumus bezdarbnieka pabalstam speciālā budžeta apakšprogrammā 04.02.00 "Nodarbinātības speciālais budžets" (MK 22.09.2020. sēdes protokols Nr.55, LM 09.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/65, LM 23.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/69)	9,3	21,4	23,4
	Palielināti resursi un izdevumi 2021.gadam 2 370 251 euro apmērā un 2022. – 2023.gadam ik gadu 4 750 859 euro apmērā, lai nodrošinātu prioritārā pasākuma "Pabalsta aizbildnim par bērna uzturēšanu apmēra dubultošana" īstenošanu ar 2021.gada 1.jūliju, nodrošinot to kā fiskāli neitrālu pasākumu, t.i. samazinot izdevumus bezdarbnieka pabalstam speciālā budžeta apakšprogrammā 04.02.00 "Nodarbinātības speciālais budžets"(MK 22.09.2020. sēdes protokols Nr.55, LM 09.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/65, LM 23.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/69)	2,4	4,8	4,8
	Palielināti resursi un izdevumi 2021.gadam 10 195 604 euro apmērā, 2022.gadam 10 741 027 euro apmērā un 2023.gadam 10 865 062 euro apmērā, lai prioritārā pasākuma "Satversmes tiesas spriedumu izpilde labklājības jomā" ietvaros nodrošinātu apakšpasākuma "Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta apmēra pārskatīšana" īstenošanu (MK 22.09.2020. sēdes protokols Nr.55, LM 03.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/62, LM 23.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/69)	10,2	10,7	10,9

Speciālais budžets				
	Izdevumu samazinājums vecuma pensijām saistībā ar pabalsta vid. apmēra mēnesī prognozēto samazināšanos (LM 07.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/1308, LM 23.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/69, MK 22.09.2020. sēdes prot.Nr.55)	-12,4	-14,8	-14,8
	Izdevumu samazinājums bezdarbnieka pabalstiem saistībā ar pabalsta saņēmēju skaita vidēji mēnesī prognozēto samazināšanos, tādējādi nodrošinot LM fiskāli neitrālu pasākumu īstenošanu (LM 09.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/66, LM 23.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/69, MK 22.09.2020. sēdes prot.Nr.55)	-19,0	-29,4	-31,4
	Izdevumu samazinājums bezdarbnieka pabalstiem saistībā ar pabalsta saņēmēju skaita vidēji mēnesī prognozēto samazināšanos (LM 07.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/1308, LM 23.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/69, MK 22.09.2020. sēdes prot.Nr.5)	-10,0	-3,1	-1,1
	Izdevumu samazinājums slimības pabalstiem saistībā ar pabalsta saņēmēju skaita vidēji mēnesī prognozēto samazināšanos (LM 07.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/1308, LM 23.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/69, MK 22.09.2020. sēdes prot.Nr.55)	-9,7	-16,3	-18,3
	Ieņēmumu un izdevumu palielinājums, lai nodrošinātu prioritārā pasākuma "Satversmes tiesas spriedumu izpilde labklājības jomā" apakšpasākuma "Minimālo pensiju paaugstināšana" īstenošanu, saņemot transferta pārskaitījumu no LM pamatbudžeta programmas 04.00.00 "Valsts atbalsts sociālajai apdrošināšanai" (LM 03.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/62, LM 23.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/69, MK 22.09.2020. sēdes prot.Nr.55)	22,5	22,4	22,4
	Ieņēmumu un izdevumu palielinājums, lai nodrošinātu prioritārā pasākuma "Satversmes tiesas spriedumu izpilde labklājības jomā" apakšpasākuma "Atbalsts bērniem apgādnieka nāves gadījumā" īstenošanu, saņemot transferta pārskaitījumu no LM pamatbudžeta programmas 04.00.00 "Valsts atbalsts sociālajai apdrošināšanai" (LM 03.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/62, LM 23.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/69, MK 22.09.2020. sēdes prot.Nr.55)	4,9	4,9	4,9
	Ieņēmumu un izdevumu palielinājums, lai nodrošinātu prioritārā pasākuma "Satversmes tiesas spriedumu izpilde labklājības jomā" apakšpasākuma "Minimālo pensiju paaugstināšana" īstenošanu, saņemot transferta pārskaitījumu no LM pamatbudžeta programmas 04.00.00 "Valsts atbalsts sociālajai apdrošināšanai" (LM 03.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/62, LM 23.09.2020. vēstule Nr.25-1-01/69, MK 22.09.2020. sēdes prot.Nr.55)	28,7	29,0	29,3
TM				
	Palielināti izdevumi prioritārajam pasākumam "Tiesu darbinieku mēnešalgu paaugstināšana" saskaņā ar MK 22.09.2020. sēdē izskatītā informatīvā ziņojuma 2.pielikumu.	3,4	3,4	3,4
KM				
	Finansējuma palielinājums pedagogu darba samaksas pieauguma grafika īstenošana pirmsskolas izglītībā, vispārējā izglītībā, profesionālajā izglītībā, profesionālajā ievirzē un interešu izglītībā, saskaņā ar 22.09.2020. MK sēdē nolemtu	3,1	3,9	3,9
VM				

	Palielināti resursi un izdevumi 2021.-2023.gadam, lai nodrošinātu prioritārā pasākuma "Ārstniecības personu darba samaksas pieauguma nodrošināšana" īstenošanu (MK 22.09.2020. sēdes protokols Nr.55, VM 23.09.2020 vēstule Nr.01-13FM-1/4799)	173,1	173,1	173,1
Radio un televīzija				
	Dotācijas palielinājums, lai nodrošinātu VSIA "Latvijas Televīzija" attīstību pēc iziešanas no reklāmas tirgus	6,1	6,1	6,1
Mērķdotācijas pašvaldībām				
	Finansējuma pārdale ņemot vērā izglītojamo skaita un struktūras izmaiņas	-1,2	-1,2	-1,2
	Saskaņā ar MK 22.09.2020.nolemtu, nodrošināta pedagogu darba samaksas paaugstināšanas grafika īstenošana	25,3	38,0	38,0
Dotācija pašvaldībām				
	Pašvaldību speciālās dotācijas palielinājums par 10% pret iepriekšējo gadu	-24,3	-8,0	0,0
Gadskārtējā valsts budžeta izpildes procesā pārdalāmais finansējums				
	Finansējums samazināts atbilstoši MK pieņemtajiem lēmumiem (MK 22.09.2020 protokola Nr.55 38.§ 2.p.)	1,3	-12,1	1,6
	Pārdalītais finansējums uz KNAB, ĀM, FM, IeM, TM un Prokuratūru noziedzīgi iegūtu līdzekļu legalizācijas un terorisma finansēšanas novēršanai (MK 29.09.2020 prot. Nr.56 51.§ 6.p.)	-2,9	-3,4	-2,2
	Finansējums Covid-19 krīzes pārvarēšanas un ekonomikas atlabšanas pasākumam "Demogrāfija" (MK 02.09.2020 protokola Nr.51 55.§ 4.p.)	13,4	0,0	0,0
	Pārdalītais finansējums ES politikas instrumentu un pārējās ārvalstu finanšu palīdzības projektu īstenošanai no/uz budžeta resoriem (precizēts uz 25.09.2020)	-43,6	-1,9	-2,8

Diskrecionāro politikas lēmumu ietekme uz publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti

Saskaņā ar FDL, fiskālās politikas īstenošanā tiek ievērots ilgspējīgas fiskālās politikas princips – fiskālās politikas mērķis ir nodrošināt, lai vispārējās valdības parāda apjoms neuzliek nesamērīgu slogu ekonomikai, bet veicina tās attīstību ilgtermiņā. Savukārt, saskaņā ar Direktīvas 2011/85/ES 9.panta otrā punkta d) apakšpunktu, dalībvalstīm ir jāveic izvērtējums par to, kā paredzētie politikas lēmumi, ņemot vērā to tiešu ilgtermiņa ietekmi uz vispārējās valdības finansēm, varētu iespaidot publisko finanšu ilgtermiņa stabilitāti.

Līdz ar to šajā sadaļā tiek veikts ilgspējas novērtējums MK un Saeimas pieņemtajiem diskrecionārajiem lēmumiem, analizējot vai jauno politikas pasākumu tiešā ietekme nerada riskus publisko finanšu ilgtermiņa stabilitātei.

Analizēti tiek tikai tādi MK pieņemtie politikas pasākumi, kam ir tieša negatīva ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci, proti, ieņēmumus samazinoši pasākumi un izdevumus palielinoši pasākumi. Politikas pasākumi, kam ir tieša pozitīva ietekme uz vispārējās valdības budžeta bilanci, netiek izvērtēti. Tāpat tiek pieņemts, ka ilgtermiņa ietekme ir tikai tādiem pasākumiem, kam ir bāzes efekts uz turpmākajiem gadiem. Līdz ar to netiek analizēti pasākumi, kam ir vienreizējs raksturs. Ja politikas pasākums ir ar bāzes efektu, kam fiskālās ietekmes apmērs nominālā izteiksmē ir laikā nemainīgs, politikas pasākums nerada draudus ilgtermiņa publisko finanšu stabilitātei, jo pie augoša reālā IKP un cenu līmeņa pieauguma, politikas pasākuma tiešā fiskālā ietekme procentos pret IKP laikā samazinās. Attiecīgi kritērijs tam, vai jaunā politikas prioritāte rada riskus publisko finanšu ilgtspējai ir pieņemtā politikas pasākuma fiskālās ietekmes pret IKP dinamika.

Pirmo reizi ilgtermiņa ilgtspējas novērtējums valdības un Saeimas pieņemtajiem diskrecionārajiem lēmumiem, saskaņā ar Direktīvas 2011/85/ES prasībām, tika veikts šā gada pavasarī sagatavojot likumu "Par valsts budžetu 2019.gadam". Izvērtējums tika veikts par 2019.gadu un turpmākajiem gadiem, par atskaites punktu izmantojot 2017.gadā apstiprināto un uz to brīdi spēkā esošo likumu "Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2018., 2019. un 2020.gadam". Analizē tika ietverti politikas pasākumi, kas bija pieņemti pēc minētā likuma apstiprināšanas, t.i. 2018.gada laikā pieņemtie politikas pasākumi, kam ir ietekme uz 2019.gadu un turpmākajiem gadiem, kā arī MK lēmumi, kas pieņemti, izstrādājot likumprojektu "Par valsts budžetu 2019.gadam". Analīzes rezultātā tika secināts, ka 2019.gada valsts budžeta sagatavošanas laikā MK pieņemtie diskrecionārie pasākumi nerada draudus publisko finanšu ilgtspējai, kur detalizētāk tika apskatīti divi Saeimā pieņemti 2018.gada 26.aprīlī un 27.septembrī pieņemti grozījumi:

- Atbilstoši likumam "Grozījumi likumā "Par valsts pensijām"" (pieņemts Saeimā 2018.gada 26.aprīlī) tiek noteikts, ka vienu gadu pensijas saņēmēja nāves gadījumā viņa pensija 50% apmērā tiek izmaksāta pārdzīvojušam laulātajam, ja viņš ir pensiju saņēmējs.
Atbilstoši veiktai analīzei tika secināts, ka maksimālā ietekme no šīs politikas izmaiņām būs 0,07% no IKP, kas būtiski neietekmē EK Novecošanās ziņojumā prognozētā pensiju izdevumu īpatsvara samazinājumu no pašreizējiem 7,4% no IKP uz 4,7% no IKP 2070. gadā. Tādējādi tika secināts, ka šis politikas pasākums nemaina pensiju sistēmas ilgtspēju. (detalizētu izklāstu skatīt paskaidrojumos Par valsts budžetu 2019. gadam).
- Atbilstoši likumam "Grozījumi likumā "Par valsts pensijām"" (pieņemts Saeimā 2018.gada 27.septembrī) tiek palielināts indekss no 70% uz 80% ar kādu pensiju saņēmējiem ar darba stāžu 45 un vairāk gadu tiek indeksēts apdrošināšanas iemaksu algu summas pieaugums, nosakot ikgadējo pensiju

pieaugumu, pensiju pārskatīšanas rezultātā.

Atbilstoši veiktai analīzei tika secināts, ka maksimālā ietekme no šīs politikas izmaiņām var sasniegt 0,2% no IKP, kas būtiski neietekmē EK Novencošanās ziņojumā prognozētā pensiju izdevumu īpatsvara samazinājumu no pašreizējiem 7,4% no IKP uz 4,7% no IKP 2070. gadā. Tādējādi tika secināts, ka šis politikas pasākums nemaina pensiju sistēmas ilgtspēju. (detalizētu izklāstu skatīt paskaidrojumos Par valsts budžetu 2019. gadam).

Aplūkojot VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projekta izstrādes laikā pieņemtos MK lēmumus, tika secināts, ka nepastāv tādi pasākumi, kuri rada risku publisko finanšu ilgtspējai, jo MK pieņēma lēmumu tikai par tādiem pasākumiem, kuriem ir vienreizējs raksturs vai arī tie ir ar bāzes efektu uz turpmākajiem gadiem, bet to apmērs nominālā izteiksmē laikā ir nemainīgs.

VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam sagatavošanas laikā tika analizēti jaunās politikas iniciatīvas ar ietekmi uz 2021. gadu un turpmākajiem gadiem, kas tika pieņemtas laika periodā pēc VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam izstrādes līdz šim brīdim. Attiecīgais laika periods ietver divus politikas lēmumu blokus:

- MK pieņemtos atbalsta pasākumus Covid-19 krīzes mazināšanai;
- jaunās politikas iniciatīvas VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam sagatavošanas laikā.

Attiecībā uz pirmo politikas lēmumu bloku. Būtiskākais MK atbalsta lēmumu kopums tika sagatavots pavasara ciklā uz Stabilitātes programmas brīdi un uz VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam izstrādes brīdi ir aktualizēts. Covid-19 atbalsta pasākumi ir atspoguļoti 2.4.tabulā. No tabulā ietvertās informācijas var secināt, ka vairums atbalsta pasākumu ir ar pagaidu raksturu un tiks terminēti līdz ar 2020.gada beigām. Turpmākajos trijos gados tiek plānoti pozitīvi atgriezeniskie efekti no 2020.gadā pieņemtajiem nodokļu politikas atbalsta pasākumiem. Tāpat aizdevumu un garantiju jomā 2021.gadā tiek paredzēts nodrošināt pašvaldību aizņēmuma limita augstāku līmeni, atgriežot to iepriekšējā līmenī līdz ar 2022. gadu. Sektoru atbalsta jomā 2021.gadā tiek paredzēts turpināt atsevišķus atbalsta pasākumus veselības, izglītības un zinātnes, iekšlietu un kultūras jomās, tomēr arī šos atbalsta pasākumus ir paredzēts pārtraukt līdz ar 2022.gadu. Kopumā tiek secināts, ka Covid-19 atbalsta pasākumi nerada draudus publisko finanšu ilgtspējai.

Attiecībā uz otro politikas lēmumu bloku. Būtiskākie VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam sagatavošanas laikā pieņemtie lēmumi uzskaitīti 2.6. un 2.7.tabulā. Vienlaikus, izvērtējot šo pasākumu ilgtermiņa ietekmi uz vispārējās valdības finansēm, tika secināts, ka nav tādi pasākumi, kuri rada risku publisko finanšu ilgtspējai, jo MK pieņēma lēmumu tikai par tādiem pasākumiem, kuriem ir vienreizējs raksturs vai arī tie ir ar bāzes efektu uz turpmākajiem gadiem, bet to apmērs nominālā izteiksmē laikā ir nemainīgs.

3. KOPBUDŽETA NODOKĻU¹⁵ UN NENODOKĻU IEŅĒMUMU PROGNOZES

3.1. NODOKĻU POLITIKAS AKTUALITĀTES

VTBIL 2021., 2022. un 2023. gadam projektu pakā pamatā tiek virzītas informatīvajā ziņojumā "Par nodokļu politikas attīstības virzieniem, valsts sociālās un veselības apdrošināšanas ilgtspējas veicināšanai" norādītās nodokļu politikas izmaiņas, kas saistās ar identificētām problēmām saistībā ar sociālo un veselības nodrošinājuma nepietiekamību nodarbinātām personām risināšanu, kā arī vienlaikus risinot citus nodokļu politikas jautājumus:

- VSAOI likmes samazināšana no 35,09 % uz 34,09 %;
- minimālā VSAOI apmēra ieviešana un alternatīvo nodokļu režīmu reorganizācija;
- iedzīvotāju ienākuma nodokļa diferencētā neapliekamā minimuma sliekšņa paaugstināšana līdz 1 800 *euro* mēnesī;
- iedzīvotāju ienākuma nodokļa pārdale pašvaldību budžetam no 80 % uz 75 % un valsts pamatbudžetu no 20 % uz 25 %;
- akcīzes nodokļu likmju tabakas izstrādājumiem paaugstināšana;
- izmaiņas uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklī.

Tāpat, lai īstenotu nepieciešamās izmaiņas nodokļu politikas jautājumos, kā arī sakārtotu nodokļu likumdošanu, vidēja termiņa nodokļu ieņēmumus ietekmēs arī iepriekš pieņemtie nodokļu pasākumi:

- minimālās mēneša darba algas paaugstināšana ar 2021.gadu;
- neapliekamā minimuma pensionāriem palielināšana 2021.gadā;
- nodokļu atbalsta pasākumi saistībā ar Covid-19 (termiņpagarinājumu uz trim gadiem piešķiršana; iedzīvotāju ienākuma nodokļa obligāto avansa maksājumu atcelšana saimnieciskās darbības veicējiem; nekustamā īpašuma nodokļa samaksas termiņu pagarināšana; pārmaksātā pievienotās vērtības nodokļa atmaksa 30 dienu laikā).

Papildus minētajam nodokļu ieņēmumus 2021.-2023.gadā ietekmēs arī MK atbalstītie pasākumi likumprojekta "Par valsts budžetu 2021.gadam" izstrādes gaitā:

- pievienotās vērtības nodokļa piemērošanas noteikumu vienkāršošana e-komercijas jomā;
- grozījumi likumā "Čeku loterijas likums", paredzot reģistrēt dalībai čeku loterijā arī rēķinus par saņemtas preces vai pakalpojuma samaksu;

¹⁵ Neieskaitot iemaksas valsts fondēto pensiju shēmā.

- pievienotās vērtības nodokļa samazinātās piecu procentu likmes saglabāšanu augļiem, ogām un dārzeņiem no 2021.gada 1.janvāra līdz 2023.gada 31.decembrim;
- dabas resursu nodokļa likmju paaugstināšana atsevišķiem objektiem;
- pārmaksātā iedzīvotāju ienākuma nodokļa atmaksu neveikšana, ja nav iesniegta deklarācija, par kādu no iepriekšējiem gadiem.

3.2. KOPBUDŽETA NODOKĻU IEŅĒMUMI

2020.gada pirmajā pusgadā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi bija 4 171,1 milj. *euro*, kas salīdzinot ar likumā “Par valsts budžetu 2020.gadam” noteikto plānu, ir par 426,6 milj. *euro* jeb 9,3% mazāk. To ietekmēja Covid-19 izraisītās ekonomiskās krīzes sekas, kā rezultātā samazinājās ieņēmumi gandrīz visās nodokļu kategorijās. Pozitīva izpilde bija vien iedzīvotāju ienākuma nodoklim, kam pamatā ir būtiskā plāna pārpilde gada pirmajos divos mēnešos.

Krīzes rezultātā, salīdzinot ar 2019.gada pirmo pusgadu, kopbudžeta nodokļu ieņēmumi 2020.gada pirmajā pusgadā tika iekasēti par 98,8 milj. *euro* jeb 2,3% mazāk. Ņemot vērā makroekonomisko rādītāju prognozes un pirmā pusgada izpildi, 2020.gada kopbudžeta nodokļu ieņēmumu prognoze tika samazināta par 1 016,2 milj. *euro* jeb par 10,5%, salīdzinot ar plānu.

Saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu 2021.gadā kopbudžeta nodokļu ieņēmumi tiek plānoti 9 340,5 milj. *euro*, 2022.gadā 9 986,9 milj. *euro* un 2023.gadā 10 510,3 milj. *euro* apmērā (skat 3.1.tabulu).

3.1. tabula. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi

	2020	2021	2022	2023
Kopbudžeta nodokļu ieņēmumu prognozes saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2021., 2022. un 2023.gadam”, milj. <i>euro</i>	8 665,7*	9 340,5	9 986,9	10 510,3
Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam”, milj. <i>euro</i>	9 681,9	10 220,9	10 732,5	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam”, milj. <i>euro</i>	-1 016,2	-880,4	-745,7	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam”, %	-10,5	-8,6%	-6,9%	-
% no IKP	30,7	31,1	31,6	31,6

*Prognoze 24.07.2020.

Ieņēmumu plāns izstrādāts, par pamatu ņemot 2020.gada 1.pusgada nodokļu ieņēmumu izpildes rezultātus, kā arī šajā ziņojumā aprakstītās makroekonomisko rādītāju prognozes. Papildus ieņēmumu plāna izstrādē tika ņemti vērā arī 3.1.sadaļā minētie pasākumi.

Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi sadalījumā pa veidiem laika periodā no 2020. līdz 2023.gadam ir sniegti 3.2.tabulā.

3.2. tabula. Kopbudžeta nodokļu ieņēmumi, milj. euro

Nodokļa veids	2020*	2021	2022	2023
Sociālās apdrošināšanas iemaksas (valsts speciālajā budžetā)	2 664,5	2 840,4	3 084,7	3 255,8
Pievienotās vērtības nodoklis	2 498,8	2 735,3	2 925,9	3 117,8
Iedzīvotāju ienākuma nodoklis	1 697,8	1 778,7	1 881,3	1 979,3
Uzņēmumu ienākuma nodoklis	200,0	263,2	308,1	314,8
Veselības maksājums	92,0	97,7	106,5	112,1
Akcīzes nodoklis	1 043,0	1 114,5	1 159,5	1 196,1
Nekustamā īpašuma nodoklis	223,1	230,7	234,2	237,7
Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis	96,6	103,7	106,1	108,7
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis	21,5	23,2	23,2	23,2
Muitas nodoklis	50,7	55,9	58,8	62,3
Izložu un azartspēļu nodoklis	41,2	53,4	49,1	49,2
Dabas resursu nodoklis	31,8	38,9	44,5	48,4
Elektroenerģijas nodoklis	4,8	4,8	4,9	4,9

* Prognoze 24.07.2020.

Sociālās apdrošināšanas iemaksas

Sociālās apdrošināšanas iemaksu¹⁶ likme kopš 2018.gada ir 35,09% (11% darba ņēmēja un 24,09% – darba devēja daļa). 2018.gadā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu likme tika palielināta par vienu procentpunktu, novirzot to pamatbudžetā veselības aprūpes finansēšanai. Valsts sociālās apdrošināšanas obligātās iemaksas piemēro ienākumu daļai līdz noteiktam maksimālajam objektam, kas 2018.gadā bija 55 000 *euro*, bet ar 2019.gadu ir 62 800 *euro*.

Ar 2019.gada 3.janvāri stājās spēkā solidaritātes nodokļa grozījumi, kas paredz, ka solidaritātes nodokļa likme ir 25,5%, ko piemēro ienākumiem, kas pārsniedz 62 800 *euro* gadā. Taksācijas periodā solidaritātes nodokļa objektam piemēro tādu pašu likmi, kādu VSAOI objektam, un Valsts ieņēmumu dienests līdz pēctaksācijas gada 1.septembrim rezumējošā kārtībā veic pārmaksātā solidaritātes nodokļa atmaksu (starpību starp taksācijas periodā samaksāto solidaritātes nodokli, kas aprēķināts, piemērojot augstāku VSAOI likmi, un rezumējošā kārtībā aprēķināto solidaritātes nodokli, kas aprēķināts, piemērojot solidaritātes nodokļa likmi (25,5%)). Ar 2019.gada 3.janvāri arī ir noteikta jauna

¹⁶ Neieskaitot valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas fondēto pensiju shēmā, 3.pensiju līmenī un solidaritātes nodokli.

solidaritātes nodokļa sadalīšanas secība, prioritāti piešķirot ar solidaritāti saistītām sadaļām:

- viena procentpunkta apmērā veselības aprūpes pakalpojumu finansēšanai (2018.gadā viens procentpunkts);
- 14 procentpunktu apmērā valsts pensiju speciālajā budžetā (2018.gadā 13,59 procentpunkti);
- 10,5 procentpunktu apmērā iedzīvotāju ienākuma nodokļa kontā (2018.gadā 10,5 procentpunkti).

Ņemot vērā iepriekš minēto, turpmāk sociālās apdrošināšanas iemaksas norādītas ieskaitot solidaritātes nodokļa daļu, ko ieskaita valsts pensiju speciālā budžeta ieņēmumos.

Sociālās apdrošināšanas iemaksas 2020.gada sešos mēnešos veidoja 31,3% no kopbudžeta nodokļu ieņēmumiem, un tās valsts speciālajā budžetā bija 1 306,5 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2019.gada sešiem mēnešiem ir par 21,7 milj. *euro* jeb 1,6% mazāk. 2020.gada sešos mēnešos valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai bija 46,0 milj. *euro*, kas ir par 1,9 milj. *euro* jeb 3,9% mazāk nekā pērn attiecīgajā periodā.

Pēc informācijas iesniegtajos darba devēju ziņojumos par VSAOI un iedzīvotāju ienākuma nodokli, 2020.gada pārskata periodā (2019.gada decembrī un 2020.gada piecos mēnešos) nodarbināto vidējie mēneša ienākumi valstī bija 1 102 *euro*, kas, salīdzinot ar 2019.gada attiecīgo pārskata periodu, ir palielinājušies par 5,5%.

2020.gada sešu mēnešu sociālās apdrošināšanas iemaksas nesasniedza plānu par 101,1 milj. *euro* jeb plāna izpilde bija 92,8%, sociālās apdrošināšanas iemaksu samazinājumu ietekmēja ne tikai makroekonomiskā situācija, kuru ietekmēja uz laiku noteiktā ārkārtējā situācija Covid-19 izplatības dēļ, bet arī likumā "Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību" un likumā "Covid-19 infekcijas izplatības seku pārvarēšanas likums" ietvertie atbalsta un saimnieciskās darbības ierobežojošie pasākumi:

- nodokļu samaksas termiņa pagarinājums līdz trim gadiem, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ;
- dīkstāves pabalsta piešķiršana līdz 75% no iepriekšējo sešu mēnešu vidējās atlīdzības apmēra, bet ne vairāk kā 700 *euro* par kalendāro mēnesi, ja krīzes skarto nozaru darba devējs nenodarbina darbinieku vai neveic darbinieka saistības izpildījuma pieņemšanai nepieciešamās darbības (dīkstāve). Dīkstāves pabalsts netiek aplikts ar iedzīvotāju ienākumu nodokli un sociālajām iemaksām.

Ņemot vērā darba samaksas fonda makroekonomiskās prognozes un plāna neizpildi, 2020.gada sociālās apdrošināšanas iemaksu prognoze tika samazināta

par 293,2 milj. *euro* jeb par 9,9%, salīdzinot ar plānu. Sagatavojot vidēja termiņa valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumu plānu, tika ņemts vērā:

- prognozētais darba samaksas fonda pieauguma temps;
- prognozētās 2020.gada sociālās apdrošināšanas iemaksas;
- izmaiņas normatīvajos aktos;
- MK 2020.gada 22.septembrī atbalstītie pasākumi, tostarp informatīvajā ziņojumā "Par nodokļu politikas attīstības virzieniem, valsts sociālās un veselības apdrošināšanas ilgtspējas veicināšanai" norādītās izmaiņas.

Covid-19 izraisītā krīze identificēja nepilnības strādājošo sociālās aizsardzības jomā, līdz ar to informatīvajā ziņojumā „Par nodokļu politikas attīstības virzieniem, valsts sociālās ilgtspējas un ekonomikas konkurētspējas veicināšanai” tika ietverts pasākums, kas paredz minimālo obligāto iemaksu ieviešanu. Šī pasākuma mērķis ir nodrošināt ilgtspējīgu valsts sociālās apdrošināšanas politiku, paredzot, ka par visiem nodokļu maksātājiem, kuri aktīvi piedalās ekonomiskajā dzīvē, obligātās iemaksas tiktu veiktas vismaz minimālu obligāto iemaksu līmenī (t.i. no objekta mēnesī, kas vienāds ar minimālo algu valstī), un novērst dažādo nodokļu režīmu izņēmuma modeļa izmantošanu nodokļu optimizācijas nolūkā. Lai veicinātu valsts sociālās apdrošināšanas sistēmas ilgtspēju un uzlabotu plašas iedzīvotāju grupas sociālo nodrošinājumu, paredzēts ieviest regulējumu, kas noteiktu, ka, ja netiek izmaksāta alga līdz minimālās algas apmēram, darba devējam (t.sk. pašnodarbinātajām personām un mikrouzņēmuma nodokļa maksātājam), par darba ņēmējiem jānodrošina minimālais obligāto iemaksu maksājums.

Būtiskākās izmaiņas (LM izstrādātie grozījumi likumā “Par valsts sociālo apdrošināšanu”, pamatojoties uz MK 2020.gada 2.septembra sēdes protokola Nr.51 45.§ 2.1.apakšpunktu):

- VSAOI likmes samazināšana par vienu procentpunktu no 35,09% uz 34,09% (samazinot par 0,5% gan darba ņēmēja, gan darba devēja daļu), papildus ietverot solidaritātes nodokļa likmes samazināšanu no 25,5% līdz 25,0% un solidaritātes nodokļa ieņēmumu sadalījuma maiņu. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa kontā Valsts kasē tiks ieskaitīti solidaritātes nodokļa ieņēmumi 10 procentpunktu apmērā līdzšinējo 10,5 procentpunktu vietā, (fiskālā ietekme 2021.gadā valsts speciālajā budžetā -75,5 milj. *euro*, 2022. un 2023.gadā - 82,3 milj. *euro*);
- alternatīvo nodokļu režīmu reorganizācija un minimālā valsts sociālās apdrošināšanas obligāto iemaksu ieviešana (fiskālā ietekme 2021.gadā valsts speciālajā budžetā +59,2 milj. *euro*, valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai +1,9 milj. *euro*, 2022.gadā valsts speciālajā budžetā +126,6 milj. *euro*, valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai +4,6 milj. *euro* un 2023.gadā valsts speciālajā

budžetā +128,3 milj. *euro*, valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai +4,6 milj. *euro*).

Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumus ietekmēs arī šādi MK atbalstītie pasākumi likumprojekta “Par valsts budžetu 2021.gadam” izstrādes gaitā, kas stāsies spēkā 2021.gada 1.janvārī:

- grozījumi “Čeku loterijas likumā”, kas paredz paplašināt noteikto darījumu apliecinājošu dokumentu veidus, kas reģistrējami dalībai čeku loterijā, ieviešot maksāšanai izsniegtu dokumentu par saņemtām precēm vai pakalpojumiem reģistrēšanu (fiskālā ietekme 2021., 2022. un 2023.gadā valsts speciālajā budžetā +0,02 milj. *euro*);
- atgriezeniskais efekts no algu palielināšanas veselības un izglītības jomā (fiskālā ietekme valsts speciālajā budžetā 2021.gadā +55,8 milj. *euro*, 2022.gadā +63,3 milj. *euro* un 2023.gadā +70,4 milj. *euro*).

Tāpat valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumus ietekmēs arī iepriekš pieņemtās izmaiņas normatīvajos aktos:

- minimālās mēneša darba algas paaugstināšana ar 2021.gadu līdz 500 *euro*/mēnesī (fiskālā ietekme 2021.gadā un turpmāk valsts speciālajā budžetā +21,6 milj. *euro*, valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai +0,8 milj. *euro*);
- nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi līdz trim gadiem, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ (fiskālā ietekme 2021.gadā valsts speciālajā budžetā +5,2 milj. *euro*, valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai +0,2 milj. *euro*, 2022.gadā valsts speciālajā budžetā +10,5 milj. *euro*, valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai +0,4 milj. *euro*, 2023.gadā valsts speciālajā budžetā +21,0 milj. *euro*, valsts pamatbudžetā veselības finansēšanai +0,7 milj. *euro*).

Saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu 2021.gadā sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi tiek plānoti 2 840,4 milj. *euro*, 2022.gadā 3 084,7 milj. *euro* un 2023.gadā 3 255,8 milj. *euro* apmērā (skat. 3.3.tabulu).

3.3. tabula. Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu ieņēmumi speciālajā budžetā

	2020	2021	2022	2023
Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas speciālajā budžetā saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu, milj. <i>euro</i>	2 664,5*	2 840,4	3 084,7	3 255,8
Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas speciālajā budžetā saskaņā VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam”, milj. <i>euro</i>	2 957,7	3 140,2	3 297,5	
<i>pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam, milj. euro</i>	-293,2	-299,8	-212,8	
<i>pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam”, %</i>	-9,9	-9,5	-6,5	
<i>% no IKP</i>	9,4	9,5	9,8	9,8

*prognoze

Valsts sociālās apdrošināšanas iemaksas pamatbudžetā veselības finansēšanai 2021.gadā tiek plānotas 97,7 milj. *euro* apmērā, 2022.gadā 106,5 milj. *euro* un 2023.gadā 112,1 milj. *euro*.

IIN

IIN ieņēmumus galvenokārt ietekmē tautsaimniecībā nodarbināto skaits, nodarbināto ienākumi, atvieglojumu apmērs, kā arī minimālā darba alga.

Kopējie IIN ieņēmumi 2020.gada 1.pusgadā bija 837,3 milj. *euro*, par 7,0 milj. *euro* jeb 0,8% mazāk kā 2019.gada attiecīgajā periodā. Ieņēmumu kritums pret iepriekšējo gadu pamatā saistās ar Covid-19 krīzes izraisītajām sekām, tāpat to papildus ietekmēja arī atvieglojumu apmēru pieaugums. Nodarbināto skaita, kā arī darba samaksas fonda apmēra kritums bija vērojams no aprīļa mēneša. Savukārt pusgada plāns ir pārsniegts par 35,3 milj. *euro* jeb 4,4%, ko nodrošināja plāna pārpilde gada pirmajos divos mēnešos. Tam par iemeslu bija ienākumu pieaugums no algota darba ienākumiem, kā arī daļa no ieturētā nodokļa par decembrī izmaksātajām dividendēm tika pārskaitīts budžetā janvāra sākumā. Ņemot vērā darba samaksas fonda makroekonomiskās prognozes, 2020.gada IIN prognoze tika samazināta par 60,5 milj. *euro* jeb par 3,4%, salīdzinot ar plānu.

Pēc CSP datiem 2020.gada jūnijā strādājošo mēneša vidējā bruto darba samaksa bija 1 134 *euro* jeb par 5,6% lielāka nekā 2019.gada attiecīgajā mēnesī. Saskaņā ar NVA informāciju reģistrētā bezdarba līmenis 2020.gada jūnijā bija 8,6%, kas salīdzinājumā ar iepriekšējā gada attiecīgo mēnesi ir par 2,6 procentpunktiem vairāk.

Pēc informācijas iesniegtajos darba devēju ziņojumos par VSAOI un IIN, 2020.gada 1.pusgadā ienākumus virs valstī noteiktās minimālās darba algas saņēma 74,0% darba ņēmēju un to īpatsvars, salīdzinot ar 2019.gada attiecīgo periodu, samazinājies par pusi procentpunkta. To pamatā veicināja darbinieku skaita, kuriem alga bija nulle, pieaugums krīzes periodā.

Saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu 2021.gadā IIN ieņēmumi tiek plānoti 1 778,7 milj. *euro*, 2022.gadā 1 881,3 milj. *euro* un 2023.gadā 1 979,3 milj. *euro* apmērā. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa 2021.-2023.gadam ieņēmumu plānu ietekmēs prognozētais darba samaksas fonda pieauguma temps, 2020.gada pirmā pusgada izpilde, kā arī 3.1.sadaļā minētie pasākumi.

Informatīvajā ziņojumā "Par nodokļu politikas attīstības virzieniem, valsts sociālās un veselības apdrošināšanas ilgtspējas veicināšanai" norādītās nodokļu politikas izmaiņas:

- VSAOI likmes samazināšana no 35,09 % uz 34,09 % (fiskālā ietekme 2021.gadā +6,1 milj. *euro* (t.sk. valsts budžetā +1,5 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +4,6 milj. *euro*), 2022. un 2023.gadā +6,7 milj. *euro* (t.sk. valsts budžetā +1,7 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +5,0 milj. *euro*));
- minimālā VSAOI apmēra un alternatīvo nodokļu režīmu ieviešana (fiskālā ietekme 2021.gadā +12,9 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +3,2 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +9,7 milj. *euro*), 2022. un 2023.gadā +17,2 milj. *euro* (t.sk. valsts budžetā +4,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +12,9 milj. *euro*));
- IIN diferencētā neapliekamā minimuma sliekšņa paaugstināšana līdz 1 800 *euro* mēnesī (fiskālā ietekme 2021.gadā -38,1 milj. *euro* (t.sk. valsts budžetā -9,5 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -28,6 milj. *euro*), 2022. un 2023.gadā -41,6 milj. *euro* (t.sk. valsts budžetā -10,4 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -31,2 milj. *euro*));
- IIN pārdale pašvaldību budžetam no 80 % uz 75 % un valsts pamatbudžetu no 20 % uz 25 % (kopējā fiskālā ietekme 2021., 2022. un 2023.gadā neitrāla, bet attiecīgi valsts budžetā +90,9 milj. *euro* un pašvaldību budžetā -90,9 milj. *euro*).

Tāpat IIN ieņēmumus ietekmēs arī iepriekš un 2020.gadā pieņemtie nodokļu pasākumi:

- minimālās mēneša darba algas paaugstināšana līdz 500 *euro* mēnesī ar 2021.gadu (fiskālā ietekme 2021.,2022. un 2023.gadā +11,9 milj. *euro* (t.sk. valsts budžetā +2,4 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +9,5 milj. *euro*));
- neapliekamā minimuma pensionāriem palielināšana 2021.gadā līdz 330 *euro* mēnesī (fiskālā ietekme 2021.,2022. un 2023.gadā -11,8 milj. *euro* (t.sk. valsts budžetā -2,4 milj. *euro*, pašvaldību budžetā -9,4 milj. *euro*));
- nodokļu maksājumu samaksas sadalei termiņos vai atlikšanai uz laiku līdz trim gadiem, kas stājās spēkā ar 2020.gada 28.martu (fiskālā ietekme 2021.gadā +1,6 milj. *euro* (t.sk. valsts budžetā +0,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +1,3 milj. *euro*), 2022.gadā

+3,3 milj. *euro* (t.sk. valsts budžetā +0,7 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +2,6 milj. *euro*) un 2023.gadā +6,6 milj. *euro* (t.sk. valsts budžetā +1,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +5,3 milj. *euro*));

- obligāto avansu maksājumu atcelšana saimnieciskās darbības veicējiem (fiskālā ietekme 2021.gadā +35,0 milj. *euro* (t.sk. valsts budžetā +7,0 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +28,0 milj. *euro*)).

Papildus minētajam iedzīvotāju ienākuma nodokļu ieņēmumus 2021.-2023.gadā ietekmēs arī MK atbalstītie pasākumi likumprojekta “Par valsts budžetu 2021.gadam” izstrādes gaitā:

- grozījumi likumā “Čeku loterijas likums” (fiskālā ietekme 2021.,2022. un 2023.gadā +4,2 tūkst. *euro* (t.sk. valsts budžetā +0,8 tūkst. *euro*, pašvaldību budžetā +3,4 tūkst. *euro*));
- pārmaksātā IIN atmaksu neveikšana, ja nav iesniegta deklarācija, par kādu no iepriekšējiem gadiem likumā (fiskālā ietekme 2021.,2022. un 2023.gadā +1,0 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +0,25 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +0,75 milj. *euro*));
- atgriezeniskais efekts no algu palielināšanas veselības un izglītības jomā (fiskālā ietekme 2021.gadā +32,1 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +6,4 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +25,7 milj. *euro*), 2022.gadā +36,4 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +7,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +29,1 milj. *euro*) un 2023.gadā +40,5 milj. *euro* (t.sk., valsts budžetā +8,1 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +32,4 milj. *euro*)).

3.4. tabula. Iedzīvotāju ienākuma nodokļa ieņēmumi

	2020	2021	2022	2023
IIN saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu, milj. <i>euro</i>	1 697,8*	1 778,7	1 881,3	1 979,3
IIN saskaņā ar likumu VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam”, milj. <i>euro</i>	1 758,3	1 845,5	1 937,0	-
pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam”, milj. <i>euro</i>	-60,5	-66,8	-55,7	-
pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam”, %	-3,4%	-3,6	-2,9	-
% no IKP	6,0	5,9	6,0	6,0

*Prognose 24.07.2020.

UIN

UIN ieņēmumi 2020.gada 1.pusgadā bija 110,3 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2019.gada attiecīgo periodu ieņēmumi ir palielinājušies par 101,0 milj. *euro* jeb vairāk kā desmitkārtīgi. Ieņēmumu palielinājums skaidrojams ar būtisku nodokļa atmaksu samazinājumu, kuras bija izveidojušās 2018.gada pirmajā pusgadā, uzņēmumiem turpinot veikt nodokļa avansa maksājumus. Vienlaikus pieaug arī nodokļa ieņēmumi no dividenžu izmaksas.

Savukārt ieņēmumi no pusgada plāna atpaliiek par 42,7 milj. *euro* jeb 27,9%, kā iemeslu minot joprojām augsto iepriekšējo gadu peļņas apmēru (par kuras sadali nodoklis netiek piemērots). Ņemot vērā pirmā pusgada izpildi un makroekonomisko rādītāju izmaiņas, 2020.gada uzņēmumu ienākuma nodokļa prognoze tika samazināta par 61,0 milj. *euro* jeb par 23,4%, salīdzinot ar plānu.

Kopš 2018.gada UIN piedzīvoja būtiskas pārmaiņas, kā rezultātā nodoklis tiek maksāts peļņas sadales un tai pielīdzināmos gadījumos. Ar 2018.gada jūliju, ir būtiski mainījusies deklarācijas iesniegšanas kārtība – tā ir jāiesniedz par katru mēnesi, ja tajā ir izveidojušies ar nodokli apliekami ienākumi. 2020.gada. pirmajā pusgadā visvairāk deklarētas dividendes vai dividendēm pielīdzinātas izmaksas 778,7 milj. *euro*, bet nosacīti sadalītā peļņa 40,7 milj. *euro* apmērā. Jāpiebilst, ka, salīdzinot ar 2019.gada pirmo pusgadu, dividenžu izmaksas pieaugušas 58,8%, bet nosacīti sadalītā peļņa ir samazinājusies par 4,0 procentiem.

UIN iemaksas, salīdzinot ar pērnā gada sešiem mēnešiem pieaugušas par 38,2 milj. *euro* jeb 38,5%, bet atmaksas samazinājušās par 62,8 milj. *euro* jeb 70,0 procentiem.

UIN pārmaxa 2020.gada jūnija beigās bija 49,5 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2019.gada jūnija beigām, tā ir samazinājusies par 69,4 milj. *euro* jeb 58,4 %, bet, salīdzinot ar 2019.gada beigām, tā ir samazinājusies par 30,0 milj. *euro* jeb 37,7 procentiem. Savukārt nozaru griezumā lielākā pārmaxa (12,7 milj. *euro* jeb 25,7% no kopējās pārmaxu summas) ir finanšu un apdrošināšanas darbību nozares nodokļu maksātājiem, kam seko vairumtirdzniecības un mazumtirdzniecības; automobiļu un motociklu remonta nozares nodokļu maksātāji (23,2%) un apstrādes nozares nodokļu maksātāji (12,0%). Būtiskais pārmaxu kāpums bija vērojams 2018.gada 2.pusgadā un ir saistāms ar UIN reformu – 2018.gada 1.pusgadā vēl tika veikti nodokļa avansa maksājumi, savukārt līdz 2018.gada 20.jūlijam bija jāiesniedz deklarācijas par 2018.gada 1.pusgadu. Pēc tām tika aprēķināta nodokļa summa, kas izrādījās būtiski mazāka par veiktajiem avansa maksājumiem, veidojot ievērojamu nodokļa pārmaxu. Pēc tam pārmaxu apmērs ir pakāpeniski samazinājies.

Saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu 2021.gadā UIN ieņēmumi tiek plānoti 263,2 milj. *euro*, 2022.gadā 308,1 milj. *euro* un 2023.gadā 314,8 milj. *euro* apmērā.

UIN 2021.-2023.gadam ieņēmumu plānu galvenokārt ietekmēs nodokļa apmēra par peļņas sadali pieauguma tendences, 2020.gada pirmā pusgada izpilde, kā arī 3.1.sadaļā minētie pasākumi.

Netieši ieņēmumu plānu ietekmēs lēmumi saistībā ar valsts kapitālsabiedrību dividendēs izmaksājamās daļas palielināšanu, kas MK atbalstīti likumprojekta "Par valsts budžetu 2021.gadam" izstrādes gaitā:

- palielināt VAS "Latvijas valsts meži" dividendēs izmaksājamo peļņas daļu (fiskālā ietekme 2021.gadā +3,6 milj. *euro*, 2022.gadā +0,6 milj. *euro* un 2023.gadā +0,6 milj. *euro*);

- palielināt AS "Latvenergo" dividendēs izmaksājamo peļņas daļu (fiskālā ietekme 2021.gadā +19,6 milj. *euro*, 2022.gadā +17,5 milj. *euro* un 2023.gadā +14,2 milj. *euro*).

3.5. tabula. UIN ieņēmumi

	2020	2021	2022	2023
UIN saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam, milj. <i>euro</i>	200,0*	263,2	308,1	314,8
UIN saskaņā ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam projektu, milj. <i>euro</i>	261,0	300,0	315,0	-
pieaugums, salīdzinot ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam”, milj. <i>euro</i>	-61,0	-36,8	-6,9	-
pieaugums, salīdzinot ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022.gadam”, %	-23,4	-12,3	-2,2	-
% no IKP	0,7	0,9	1,0	0,9

*Prognoze 24.07.2020.

PVN

PVN ieņēmumi ir lielākais valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumu avots, kas 2020.gada sešos mēnešos veidoja 54,8% no valsts pamatbudžeta nodokļu ieņēmumiem.

Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi 2020.gada sešos mēnešos bija 1 128,6 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2019.gada pirmo pusgadu ir par 109,6 milj. *euro* jeb 8,8% mazāk. Tāpat arī 2020.gada sešu mēnešu izpilde par 196,4 milj. *euro* jeb 14,8% atpaliek no plānotās, līdz ar ko tika samazināta 2020.gada pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu prognoze, uz kuras bāzes ir prognozēti ieņēmumi 2021., 2022. un 2023.gadam.

Kopš marta PVN ieņēmumu plāna neizpildē atspoguļojas ekonomikas sabremzēšanās, ko noteicis ārkārtas stāvoklis valstī Covid-19 krīzes rezultātā, kā arī PVN ieņēmumus ietekmējošie atbalsta pasākumi: nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi un pievienotās vērtības nodokļa pārmaksas atmaksa 30 dienu laikā.

PVN bruto iemaksas 2020.gada sešos mēnešos bija 1 596,7 milj. *euro*, kas ir par 94,5 milj. *euro* jeb 5,6% mazāk nekā 2019.gada sešos mēnešos. 2019.gada otrajā pusē sagaidāms, ka iemaksas sāks palielināties salīdzinājumā ar 2019.gada atbilstošo mēnesi, kas būs saistīts ar kopējās ekonomikas atkopšanos no Covid-19 krīzes.

Salīdzinot ar 2019.gada 1.pusgada ieņēmumiem, iekšzemē iekasētā pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi samazinājušies par 111,5 milj. *euro* jeb 9,3% un PVN ieņēmumi, izlaižot preces brīvam apgrozījumam, palielinājušies par 0,6 milj. *euro* jeb 1,9 procentiem.

Saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu 2021.gadā PVN ieņēmumi tiek plānoti 2 735,3 milj. *euro*, 2022.gadā 2 925,9 milj. *euro* un 2023.gadā 3 117,8 milj. *euro* apmērā.

2021. – 2023.gadā PVN ieņēmumu dinamiku nosaka privātais patēriņš, kas saskaņā ar prognozēm 2021.gadā pieaugs par 5,8%, 2022. un 2023.gadā – par

5,1 procentiem. Inflācijas līmenis 2021. – 2023.gadā pakāpeniski palielināsies līdz 2% līmenim no prognozētiem 0,2% 2020.gadā – prognozētais inflācijas līmenis 2021.gadā ir 1,2%, 2022. un 2023.gadā – 2,0% apmērā.

PVN ieņēmumu prognozes 2021. – 2023.gadam ir sagatavotas, ņemot vērā pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumu pieaugumu 2020.gada sešos mēnešos, prognozētās tautsaimniecības attīstības tendences, kā arī iepriekšējos gados pieņemtās likumdošanas izmaiņas un MK apstiprinātie papildus pasākumi.

2020.gadā pieņemtās un jau spēkā stājušās izmaiņas, kas ietekmējušas PVN prognozi 2020.gadam un līdz ar to arī 2021. – 2023.gadam:

- starpproduktu definīcijas precizēšana akcīzes nodoklim no alkoholiskajiem dzērieniem, ar 2020.gada 1.maiju (fiskālā ietekme 2021.gadā +0,7 milj. *euro*);
- akcīzes nodokļa atbrīvojumu atcelšana dabasgāzei, ko izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei un rūpniecisko mājuputnu novietņu (kūts) un inkubatoru siltumapgādei ar 2022.gada 1.janvāri (fiskālā ietekme 2022.gadā +0,02 milj. *euro*);
- nodokļu maksājumu samaksas sadalei termiņos vai atlikšanai uz laiku līdz trim gadiem, kas stājās spēkā ar 2020.gada 28.martā (fiskālā ietekme 2021.gadā +5,5 milj. *euro*, 2022.gadā +11,1 milj. *euro*, 2023.gadā +22,1 milj. *euro*).

Iepriekšējos gados un 2020.gadā pieņemtās likumdošanas izmaiņas, kas stāsies spēkā ar 2021.gadu:

- 5% PVN likmes saglabāšana Latvijai raksturīgiem svaigiem augļiem, ogām un dārzeņiem līdz 2023.gada 31.decembrim (fiskālā ietekme -3,0 milj. *euro* ik gadu);
- PVN piemērošanas vienkāršošanas noteikumi e-komercijas jomā: ar 2021.gadu tiks paplašināts īpašā PVN režīma piemērošanas tvērums, radot iespēju reģistrēties vienā dalībvalstī un veikt PVN samaksu par jebkādiem darījumiem, kas veikti e-vidē īpašā PVN režīma ietvaros; papildus tam ar 2021.gadu tiks atcelts PVN atbrīvojums mazās vērtības preču sūtījumiem 22 eiro apmērā. (fiskālā ietekme 2021., 2022. un 2023.gadā +10,4 milj. *euro* ik gadu);
- MK rīkojums “Par SM ilgtermiņa saistībām valsts galvenā autoceļa “E67/A7 Ķekavas apvedceļš” publiskās un privātās partnerības projekta īstenošanai” (fiskālā ietekme 2021.gadā +8,3 milj. *euro*, 2022.gadā +12,6 milj. *euro*, 2023.gadā +5,1 milj. *euro*);
- Grozījumi likumā “Čeku loterijas likums” (fiskālā ietekme +0,7 milj. *euro* ik gadu);
- atgriezeniskais efekts no algu palielināšanas veselības un izglītības jomā (fiskālā ietekme 2021.gadā +25,7 milj. *euro*, 2022.gadā +29,1 milj. *euro*, +2023.gadā 32,4 milj. *euro*);

- Akcīzes nodokļa likmju tabakas izstrādājumiem paaugstināšana (fiskālā ietekme 2021.gadā +0,9 milj. *euro*, 2022.gadā +1,9 milj. *euro*, 2023.gadā +2,5 milj. *euro*).

3.6. tabula. *Pievienotās vērtības nodokļa ieņēmumi*

	2020	2021	2022	2023
PVN saskaņā ar likumprojektu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2021., 2022. un 2023. gadam”, milj. <i>euro</i>	2 498,8*	2 735,3	2 925,9	3 117,8
PVN saskaņā ar likumu „Par vidēja termiņa budžeta ietvaru 2020., 2021. un 2022. gadam”, milj. <i>euro</i>	2 884,9	3 077,5	3 276,8	
pieaugums, salīdzinot VTbil 2020., 2021. un 2022. gadam”, milj. <i>euro</i>	-386,1	-342,2	-350,9	
pieaugums, salīdzinot ar VTbil 2020., 2021. un 2022. gadam”, %	-13,4%	-11,1%	-10,7%	
% no IKP	8,9	9,1	9,3	9,4

* Prognoze 24.07.2020.

Akcīzes nodoklis

Saskaņā ar likumu „Par valsts budžetu 2020.gadam” kopējie akcīzes nodokļa ieņēmumi 2020.gadā tika plānoti 1 203,4 milj. *euro* apmērā.

Salīdzinājumā ar 2019.gada sešiem mēnešiem akcīzes nodokļa ieņēmumi samazinājās par 31,5 milj. *euro* jeb 6,0%, savukārt, salīdzinot ar plānoto, 2020.gada sešos mēnešos tika iekasēts par 84,1 milj. *euro* jeb 14,7% mazāk. Visbūtiskāk no plāna atpaliek ieņēmumu no akcīzes nodokļa naftas produktiem (-42,4 milj. jeb -14,1%), alkoholiskajiem dzērieniem (-21,8 milj. *euro* jeb 19,9%) un tabakas izstrādājumiem (-11,3 milj. *euro* jeb -10,1%). To ietekmēja:

- akcīzes nodokļa objektu patēriņa apjoma dinamika:
 - atsevišķiem nodokļa objektiem patēriņa pieauguma temps jau kopš gada sākuma bija lēnāks nekā prognozēts, sastādot plānu;
 - kopš marta to būtiski ietekmēja ieviestie pasākumi Covid-19 izplatības ierobežošanai un uz laiku noteiktā ārkārtējā situācija valstī. Tā rezultātā ievērojami samazinājās gan pārvadājumi, gan atpūtas, izklaides, tūrisma un socializēšanās iespējas, kas sekmētu alkohola, tabakas un naftas produktu patēriņu. Tāpat uz laiku bija pārtraukta tirdzniecība Latvijas-Igaunijas pierobežā;
 - Igaunijas lēmums no 2020.gada 1.maija līdz 2022.gada 30.aprīlim samazināt akcīzes nodokļa likmi dīzeļdegvielai, kā rezultātā starp Baltijas valstīm un Poliju pašlaik augstākā nodokļa likme dīzeļdegvielai ir Latvijā;
- piešķirtie nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi līdz trim gadiem saskaņā ar likumu “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas

un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību”, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ;

- kā arī 2017.–2020.gadā pieņemtās normatīvo aktu izmaiņas:
 - ar 2017.gada 27.jūlijā Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli”:
 - ar 2019.gada 1.martu tika paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem un alum;
 - ar 2019.gada 1.jūliju tika paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes cigaretēm;
 - ar 2020.gada 1.janvāri tika paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes degvielai;
 - ar 2020.gada 1.janvāri tika paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes cigāriem, cigarillām, smēķējamai tabakai un tabakas lapām;
 - 2019.gada 8.jūlijā Saeimā pieņemtie grozījumi likumā “Par akcīzes nodokli”, ar kuriem akcīzes nodokļa likme pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem laika periodā no 2019.gada 1.augusta līdz 2020.gada 29.februārim tika samazināta līdz 1564 *euro* par 100 litriem absolūtā spirta;
 - 2019.gada 10.decembrī pieņemtie Ministru kabineta noteikumi Nr. 640 “Grozījumi Ministru kabineta 2000.gada 26.septembra noteikumos Nr. 332 “Noteikumi par benzīna un dīzeļdegvielas atbilstības novērtēšanu””, ar ko tika paaugstināts benzīnam un dīzeļdegvielai minimāli piejaucamais biodegvielas apjoms, kā rezultātā ar 2020.gada 1.janvāri paaugstinājās degvielas cenas;
 - 2020.gada 6.februārī pieņemtie grozījumi likumā “Par akcīzes nodokli”, kas noteica:
 - ar 2020.gada 1.maiju precizēt starpproduktu definīciju, novēršot nekorektu akcīzes nodokļa likmes piemērošanu alkoholiskajiem kokteiļiem, tādā veidā izvairoties no nodokļa nomaksas pilnā apmērā;
 - ar 2020.gada 1.maiju nodrošināt vienotu pieeju dīzeļdegvielas iegādē attiecībā uz zvejniekiem;
 - ar 2020.gada 1.maiju atcelt atbrīvojumu dabasgāzei, ko izmanto lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei un rūpniecisko mājputnu novietņu (kūtis) un inkubatoru siltumapgādei;
 - ar 2020.gada 20.februārī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā “Par akcīzes nodokli” ar 2020.gada 1.martu tika noteikts lēnāks nodokļa likmju alkoholiskajiem dzērieniem un

alum pieaugums nekā iepriekš tika plānots, vienlaicīgi nosakot likmju paaugstinājumu arī ar 2021.gada 1.martu.

2020.gada sešos mēnešos akcīzes nodokļa **naftas produktiem** ieņēmumi bija 259,2 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2019.gada sešiem mēnešiem, tie samazinājās par 5,2 milj. *euro* jeb 2,0%, bet, salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 42,4 milj. *euro* jeb 14,1% mazāk. Plāna neizpilde galvenokārt saistīta ar patēriņam nodoto naftas produktu apjoma samazinājumu, salīdzinot ar prognozēto, kā arī Covid-19 izraisīto krīzi.

Saskaņā ar VID informāciju naftas produktu kopējā patēriņa apjoms 2020.gada piecos mēnešos un 2019.gada decembrī salīdzinājumā ar 2019. un 2018.gada attiecīgo periodu samazinājies par 8,8%, t.sk. dīzeļdegvielas patēriņš samazinājies par 5,7%, bet benzīna un sašķidrinātās naftas gāzes patēriņš samazinājies attiecīgi par 9,4% un 13,7 procentiem. Degvieleļļas patēriņš palielinājies par 37,4%, bet petrolejas patēriņš samazinājies par 41,8 procentiem.

Dīzeļdegvielas patēriņš Latvijā sāka samazināties jau 2019.gada novembrī, kam kā galvenais iemesls bija sniega trūkums (ierasti liels patēriņš pašvaldībām, nodrošinot ceļu tīrīšanu no sniega). Savukārt kopš 2020.gada sākuma to vēl vairāk ietekmēja degvielas cenu pieaugums, ko noteica gan 2017.gadā nodokļu reformas ietvaros pieņemtais akcīzes nodokļa likmju paaugstinājums degvielai ar 2020.gada 1.janvāri, gan 2019.gada 10.decembrī pieņemtie grozījumi MK 2000.gada 26. septembra noteikumos Nr.332 "Noteikumi par benzīna un dīzeļdegvielas atbilstības novērtēšanu", ar ko benzīnam un dīzeļdegvielai tika paaugstināts minimāli piejaukamais biodegvielas apjoms. Minētās izmaiņas radīja risku samazināties pārvadājumu pakalpojumu sniedzēju Latvijā iepirktās degvielas apjomam, kā arī to, ka Latvijas iedzīvotāji varētu izmantot iespēju iegādāties degvielu kaimiņvalstu pierobežas degvielas uzpildes stacijās. To vēl vairāk sekmēja Igaunijas lēmums samazināt akcīzes nodokļa likmi dīzeļdegvielai no 2020.gada 1.maija līdz 2022.gada 30.aprīlim (skat. 3.7.tabulu), kā rezultātā Latvija zaudēja Latvijas-Igaunijas pierobežas tirgus daļu.

3.7.tabula. Akcīzes nodokļa likmes degvielai Baltijas valstīs un Polijā 2018.–2020.gadā

Benzīns, euro par 1000 l	2018	2019	2020
Latvija	476	476	509
Lietuva	434	434	466
Igaunija	563	563	563
Polija	388	391	383
Dīzeļdegviela, euro par 1000 l	2018	2019	2020
Latvija	372	372	414
Lietuva	347	347	372
Igaunija	493	493	493/372**
Polija	339	343	337
Sašķidrinātās naftas gāzes, euro par 1000 kg	2018	2019	2020
Latvija	244	244	285
Lietuva	304	304	304
Igaunija	193	193	193
Polija	193	195	191

* Dīzeļdegvielai, kas tiek marķēta saskaņā ar likuma "Par akcīzes nodokli" 28.pantu un kuru izmanto atbilstoši minētā likuma 18.panta piektajā daļā noteiktajam veidam, mērķiem un nosacījumiem, ar 2018.gada 1.jūliju akcīzes nodoklis tiek piemērots 15% apmērā no akcīzes nodokļa standartlikmes dīzeļdegvielai.

**Likme samazināta ar 01.05.2020.

3.7.tabulā redzams, ka nodokļa likme dīzeļdegvielai kopš 2020.gada 1.maija Latvijā ir visaugstākā starp Baltijas valstīm un Poliju – nodokļu līmeņa (akcīzes nodoklis un tam piemērojamā pievienotās vērtības nodokļa daļa) atšķirība ar Lietuvu un Igauniju litram dīzeļdegvielas veido 0,05 euro, savukārt ar Poliju tā ir vēl lielāka – 0,09 euro. Tas negatīvi ietekmē Latvijas konkurētspēju, jo komercpārvaldījumos un uzņēmējdarbībā pamatā izmanto tieši dīzeļdegvielu. Nodokļu līmenis svinu nesaturošam benzīnam Latvijā ir par 0,06 euro zemāks nekā Igaunijā, bet par 0,05 euro augstāks nekā Lietuvā.

Visizteiktākais dīzeļdegvielas patēriņa kritums sākās 2020.gada martā, ko ietekmēja būtiskā autotransporta plūsmas intensitātes samazināšanās Covid-19 ietekmē. Covid-19 izraisītās krīzes ietekmē patēriņš samazinājās vairākās tautsaimniecības nozarēs, kā arī privātajā sektorā. Piemēram, saskaņā ar VAS "Latvijas Valsts ceļi" sniegto informāciju no 2020.gada 15.marta līdz 14.aprīlim vidējā diennakts satiksmes intensitāte uz valsts galvenajiem autoceļiem bija vidēji par 26% mazāka nekā tādā pašā laika periodā pērn. Viegļā transporta intensitātes samazinājums šajā periodā ir bijis 29%, bet kravas transporta – 14%. Jāatzīmē, ka tika samazināts arī pasažieru pārvadājumu reisu skaits.

Degvielas patēriņa kritumu atspoguļo arī transportlīdzekļu skaita pieauguma tempa palēnināšanās. Saskaņā ar Ceļu satiksmes drošības direkcijas informāciju 2020.gada 1.jūlijā, salīdzinot ar 2019.gada 1.jūliju, kopējais reģistrēto transportlīdzekļu skaits palielinājies par 0,5%, t.sk. transportlīdzekļu, kas patērē dīzeļdegvielu, īpatsvars kopējā transportlīdzekļu skaitā ir pieaudzis no 64,3% līdz 66,2% un to skaits bija 549 277, benzīnu patērējošo transportlīdzekļu īpatsvars ir samazinājies no 29,3% līdz 27,8% un to skaits ir 231 102. Sašķidrinātās naftas

gāzes patērējošo transportlīdzekļu īpatsvars samazinājies par 0,4 procentpunktiem.

Akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana degvielai un minimālā biodegvielas piejaukuma daudzuma noteikšana 2020.gadā nebija vienīgās normatīvo aktu izmaiņas, kas attiecināmas uz naftas produktiem. Saskaņā ar 2020.gada 6.februāri pieņemtajiem grozījumiem likumā “Par akcīzes nodokli” ar 2020.gada 1.maiju nodrošināta vienota pieeja dīzeļdegvielas iegādē attiecībā uz zvejniekiem. Piekrastes zvejniekiem saglabāta iepriekš normatīvajos aktos noteiktā kārtība – iespēja ostu teritorijās iegādāties no akcīzes nodokļa atbrīvotu dīzeļdegvielu izmantošanai zvejas kuģos piekrastes ūdeņos. Savukārt tiem piekrastes un iekšējo ūdeņu zvejniekiem, kuri nevar rast iespēju ostu teritorijās iegādāties no akcīzes nodokļa atbrīvotu dīzeļdegvielu izmantošanai zvejas kuģos, paredzēta samazinātas akcīzes nodokļa likmes piemērošana marķētai dīzeļdegvielai izmantošanai zvejas kuģos piekrastes un iekšējos ūdeņos, vienlaikus ieviešot akcīzes nodokļa atmaksu piekrastes ūdeņu zvejniekiem par to zvejas kuģos izmantoto marķēto dīzeļdegvielu ar samazinātu akcīzes nodokļa likmi.

Nodokļu ieņēmumus ietekmēja arī piešķirtie nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi līdz trim gadiem saskaņā ar likumā “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību”, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ. Saskaņā ar Valsts ieņēmumu dienesta sniegto informāciju 10.jūnijā par naftas produktiem Covid-19 sakarā piešķirto termiņu pagarinājumu summa bija 1,9 milj. *euro*, bet vēl nesamaksātā summa veidoja 1,6 milj. *euro*.

Ņemot vērā iepriekš uzskaitītos faktoros, akcīzes nodokļa naftas produktiem ieņēmumi 2020.gadam prognozēti 544,1 milj. *euro* apmērā, kas ir par 88,5 milj. *euro* jeb par 14,0% mazāk nekā plānots.

2020.gada sešos mēnešos akcīzes nodokļa **alkoholiskajiem dzērieniem** (neskaitot alu) ieņēmumi bija 88,0 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2019.gada sešiem mēnešiem, akcīzes nodokļa ieņēmumi no alkoholiskajiem dzērieniem samazinājušies par 15,0 milj. *euro* jeb par 14,6 procentiem. Savukārt salīdzinājumā ar plānoto iekasēs par 21,8 milj. *euro* jeb 19,9% mazāk.

Saskaņā ar VID informāciju 2020.gada piecos mēnešos un 2019.gada decembrī, salīdzinot ar 2019. un 2018.gada attiecīgo periodu, patēriņam nodots par 8,8% mazāk alkoholisko dzērienu (neskaitot alu). Pārējo alkoholisko dzērienu patēriņš samazinājies par 2,9%, vīna un raudzēto dzērienu patēriņš samazinājies par 10,6% un starpproduktu patēriņš samazinājies par 20,8 procentiem.

Sešu mēnešu ieņēmumus ietekmēja arī iepriekšējos gados pieņemtās izmaiņas normatīvajos aktos. Saskaņā ar 2017.gada 27.jūlijā Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli” ar 2019.gada 1.martu tika paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes visiem alkoholisko dzērienu veidiem, izņemot raudzētos dzērienus ar absolūtā spirta saturu zem 6 tilpumprocentiem.

Alkoholisko dzērienu patēriņu ietekmēja ne vien likmju izmaiņas Latvijā, bet arī akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem politika Igaunijā. Būtisko akcīzes nodokļa likmju atšķirību dēļ 2017. un 2018.gadā attīstījās alkoholisko dzērienu un alus tirdzniecība Latvijas – Igaunijas pierobežā. Savukārt 2019.gada 13.jūnijā Igaunijas valdība nolēma par 25% samazināt akcīzes nodokļa likmes pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem, raudzētajiem dzērieniem ar absolūtā spirta saturu zem 6 tilpumprocentiem un alum.

Ņemot vērā to, ka Igaunijas parlamenta lēmums par 25% samazināt akcīzes nodokļa likmes atsevišķiem alkoholisko dzērienu veidiem pasliktinātu Latvijas konkurētspēju ar kaimiņvalstīm un negatīvi ietekmētu alkoholisko dzērienu apriti Latvijā, it īpaši Latvijas – Igaunijas pierobežā, Latvijai saglabājot iepriekš plānotās akcīzes nodokļa likmes, 2019.gada 8.jūlijā Saeima pieņēma grozījumus likumā “Par akcīzes nodokli”, akcīzes nodokļa likmi pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem laika periodā no 2019.gada 1.augusta līdz 2020.gada 29.februārim samazinot līdz 1564 *euro* par 100 litriem absolūtā spirta (skat. 3.8.tabulu).

3.8.tabula. Akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem dzērieniem Baltijas valstīs 2018.-2021.gadā

Alkoholiskā dzēriena veids	2018	2019	2020	2021
Raudzētie dzērieni ar absolūtā spirta saturu zem 6 tilpumprocentiem, <i>euro</i>/100 l				
Latvija	64,00	64,00	64,00	64,00
Lietuva*	65,46	65,46	65,46	65,46
Igaunija**	77,44 / 84,41	84,41 / 63,35	63,35	63,35
Vīns un raudzētie dzērieni ar absolūtā spirta saturu virs 6 tilpumprocentiem, <i>euro</i> /100 l				
Latvija***	78,00 / 92,00	92,00 / 101,00	101,00 / 106,00	111,00
Lietuva*	164,67	164,67	164,67	164,67
Igaunija**	123,18 / 147,82	147,82	147,82	147,82
Starpprodukti ar absolūtā spirta saturu līdz 15 tilpumprocentiem, <i>euro</i>/ 100 l				
Latvija***	78,00 / 92,00	92,00 / 101,00	101,00 / 106,00	111,00
Lietuva	185,82	185,82	185,82	185,82
Igaunija**	263,03 / 289,33	289,33	289,33	289,33
Starpprodukti ar absolūtā spirta saturu no 15 tilpumprocentiem līdz 22 tilpumprocentiem, <i>euro</i>/100 l				
Latvija***	130,00 / 150,00	150,00 / 168,00	168,00 / 176,00	185,00
Lietuva	264,52	264,52	264,52	264,52
Igaunija**	263,03 / 289,33	289,33	289,33	289,33
Pārējie alkoholiskie dzērieni, <i>euro</i> par 100 l absolūtā spirta				
Latvija***	1 450,00 / 1 670,00	1 670,00 / 1 840,00 / 1 564,00	1 564,00 / 1 642,00	1 724,00
Lietuva*	1 665,04	1 665,04/ 1 832,00	1 832,00	1 832,00
Igaunija**	2 389,00 / 2 508,00	2 508,00/ 1 881,00	1 881,00	1 881,00

* Lietuvā samazinātā likme tiek piemērota raudzētajiem dzērieniem un vīnam ar spirta saturu zem 8 tilpumprocentiem. Pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem likme paaugstināta ar 01.03.2019.

** 2018.gadā likmes Igaunijā paaugstinātas ar 01.02.2018. 2019.gadā likmes raudzētajiem dzērieniem un vīnam ar absolūtā spirta saturu zem 6 tilpumprocentiem un pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem samazinātas ar 01.07.2019.

*** Latvijā likmes paaugstinātas ar katra gada 1.martu. Pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem likme 2019.gadā paaugstināta ar 01.03.2019., bet no 01.08.2019. līdz 29.02.2020. noteikta samazinātā likme 1 564,0 *euro* par 100 litriem absolūtā spirta. 2020. un 2021.gadā likmes tiek paaugstinātas ar 1.martu.

Tā rezultātā Latvijā akcīzes nodoklis pārējiem alkoholiskajiem dzērieniem iepriekš minētajā laika periodā bija zemāks Baltijā. Līdz 2020.gada 29.februārim nodokļu daļas cenas atšķirība, ieskaitot pievienotās vērtības nodokli, salīdzinājumā ar Igauniju bija 1,46 *euro* par litru stiprā alkoholiskā dzēriena (ar absolūtā spirta sastāvu 40 tilpumprocenti), bet salīdzinājumā ar Lietuvu atšķirība bija 1,30 *euro*.

Lai sabalansētu akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem un alum mērķus – gūt ieņēmumus valsts budžetā un ierobežot šo veselībai kaitīgo produktu patēriņu, tajā pašā laikā neveicinot alkoholisko dzērienu nelegālo apriti, Saeima 2020.gada 20.februārī nolēma iepriekš plānotā likmju paaugstinājuma (stiprajam alkoholam par 29,5%, pārējiem alkoholisko dzērienu veidiem un alum – par aptuveni 10%) ar 2020.gada 1.martu vietā noteikt pakāpenisku akcīzes nodokļa likmju paaugstināšanu – akcīzes nodokļa likmes visiem alkoholiskajiem dzērieniem, izņemot raudzētos dzērienus ar absolūtā spirta saturu līdz 6 tilpumprocentiem, un alum 2020. un 2021.gadā paaugstināt vidēji par 5%. Visu izmaiņu rezultāts attiecībā uz alkoholiskajiem dzērieniem (skat. 3.8.tabulu). Pēc minētajām izmaiņām nodokļu daļas cenas atšķirība litram stiprā alkoholiskā dzēriena, ieskaitot pievienotās vērtības nodokli, 2020.gadā ir 1,08 *euro* ar Igauniju un 1,85 *euro* ar Lietuvu.

Covid-19 izraisītā krīze, uz laiku noteiktais ārkārtējais stāvoklis valstī un tā rezultātā sabiedrībā izraisītās sociālekonomiskajās problēmas negatīvi ietekmēja arī alkoholisko dzērienu patēriņu, ko nespēja kompensēt pat ārkārtējās situācijas laikā atļautā alkohola distances tirdzniecība. Covid-19 krīzes dēļ ne tikai samazinājās tūrisma un socializēšanās iespējas, ierobežoti publiskie pasākumi, bet arī uz laiku pilnībā tika pārtraukta tirdzniecība Igaunijas-Latvijas pierobežā, kas veido nozīmīgu kopējās alkoholisko dzērienu realizācijas tirgus daļu (2019.gadā tā bija ~13,6%).

Papildus iepriekš minētajām akcīzes nodokļa likmju izmaiņām saskaņā ar 2020.gada 6.februārī pieņemtajiem grozījumiem likumā “Par akcīzes nodokli” ar 2020.gada 1.maiju tika precizēta starpproduktu definīcija, novēršot nekorektu akcīzes nodokļa likmes piemērošanu alkoholiskajiem kokteiļiem, tādā veidā izvairoties no nodokļa nomaksas pilnā apmērā.

No visiem termiņu pagarinājumiem, kas piešķirti saskaņā ar likumā “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību”, ja termiņa kavējums radies Covid-19 izplatības dēļ, lielāko daļu veido tieši par akcīzes nodokli alkoholiskajiem dzērieniem. Saskaņā ar VID sniegto informāciju 10.jūnijā Covid-19 sakarā piešķirto termiņu pagarinājumu summa par alkoholiskajiem dzērieniem bija 2,9 milj. *euro*, bet vēl nesamaksātā summa veidoja 2,4 milj. *euro*.

Ņemot vērā iepriekš minētos faktorus, akcīzes nodokļa alkoholiskajiem dzērieniem ieņēmumi 2020.gadā prognozēti 184,4 milj. *euro* apmērā, kas ir par 42,6 milj. *euro* jeb par 18,8% mazāk nekā plānots.

2020.gada sešos mēnešos akcīzes nodokļa **alum** ieņēmumi bija 22,6 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar 2019.gada sešiem mēnešiem, ir par 2,2 milj. *euro* jeb 8,9% mazāk. Salīdzinot ar sešos mēnešos plānoto, iekasēts par 5,7 milj. *euro* jeb 20,0% mazāk.

Tāpat kā attiecībā uz akcīzes nodokļa ieņēmumiem no alkoholiskajiem dzērieniem, arī nodokļa ieņēmumus no alus ietekmē Latvijas-Igaunijas pierobežā notiekošā alkoholisko dzērienu un alus tirdzniecība un akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana. Ar 2017.gada 27.jūlijā Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli” ar 2019.gada 1.martu akcīzes nodokļa likmes alum tika paaugstinātas līdz 7,4 *euro* par katru absolūtā spirta tilpumprocentu par 100 litriem alus, bet minimālā likme – līdz 13,6 *euro* par 100 litriem alus. Savukārt saskaņā ar 2020.gada 20.februārī Saeimā pieņemto lēmumu iepriekš plānotā likmju paaugstinājuma (par aptuveni 10%) ar 2020.gada 1.martu vietā tika noteikta pakāpenisku akcīzes nodokļa likmju paaugstināšanu – 2020. un 2021.gadā paaugstinājums vidēji par 5%.

Saskaņā ar VID informāciju alus produktu kopējais patēriņš 2020.gada piecos mēnešos un 2019.gada decembrī salīdzinājumā ar 2019. un 2018.gada atbilstošo periodu ir samazinājies par 12,6 procentiem. Alus patēriņa kritumu ietekmēja tie paši faktori, kas alkoholisko dzērienu patēriņu – gan Covid-19 izraisītā krīze, gan uz laiku pārtrauktā alus tirdzniecība pierobežā.

Akcīzes nodokļa ieņēmumus no alus ietekmē arī mazajās alus darītavās saražotā alus daudzuma pieauguma dinamika, jo tajās saražotajam alum (par pirmajiem 10 000 hektolitru kalendārajā gadā) tiek piešķirts akcīzes nodokļa atvieglojums 50% apmērā. Patstāvīgās mazās alus darītavas statuss 2020.gada jūnija beigās bija piešķirts 60 komersantiem. 2020.gada sešos mēnešos tajās saražoti 1,0 milj. dekalitri jeb 26% no visa Latvijā ražotā alus apjoma.

Ņemot vērā iepriekš minētos faktoros, akcīzes nodokļa alum ieņēmumi 2020.gadam prognozēti 53,0 milj. *euro* apmērā, kas ir par 10,2 milj. *euro* jeb par 16,1% mazāk nekā plānots.

Akcīzes nodokļa **tabakas izstrādājumiem** ieņēmumi 2020.gada sešos mēnešos bija 100,9 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2019.gada sešiem mēnešiem, akcīzes nodokļa ieņēmumi no tabakas izstrādājumiem ir samazinājušies par 6,4 milj. *euro* jeb 5,9%, bet, salīdzinot ar sešos mēnešos plānoto, iekasēts par 11,3 milj. *euro* jeb 10,1% mazāk.

Saskaņā ar VID informāciju kopējais patēriņam Latvijā nodoto cigarešu apjoms 2020.gada piecos mēnešos un 2019.gada decembrī salīdzinājumā ar 2019. un 2018.gada atbilstošo periodu ir samazinājies par 10,6%, cigāru un cigarillu patēriņš par 29,7%, bet smēķējamās tabakas patēriņš palielinājies par 13,8 procentiem. Patēriņam nodotais karsējamās tabakas apjoms turpina pieaugt – 2019.gada decembrī un 2020.gada piecos mēnešos patēriņam nodots par 2,7 reizēm vairāk karsējamās tabakas nekā 2019. un 2018.gada atbilstošajos periodos. Būtisko cigarešu patēriņa samazinājumu ietekmējuši vairāki faktori –

smēķēšanas ierobežošanas plāna ietvaros veiktie pasākumi (piemēram, aizliegums nodot patēriņam Latvijā tabakas izstrādājumus ar mentola un cita veida garšām), akcīzes nodokļa likmju paaugstināšana, cigarešu aizstāšana ar smēķējamo un karsējamo tabaku, kam ir zemāka akcīzes nodokļa likme. Cigarešu un arī pārējo tabakas izstrādājumu patēriņu ietekmēja arī valstī ieviestie pasākumi Covid-19 izplatības ierobežošanai un uz laiku pilnībā pārtrauktā tirdzniecība Latvijas-Igaunijas pierobežā.

Cigarešu patēriņu negatīvi ietekmēja ar mentolu aromatizētu tabakas izstrādājumu tirdzniecības ES aizliegums, kas noteikts ar 2020.gada 20.maiju, pamatojoties uz EP un Padomes direktīvu 2014/40/ES, kas tika pieņemta 2014.gada 19.maijā.

Papildus iepriekš minētajam saskaņā ar 2019.gada 4.aprīlī pieņemtajiem grozījumiem likumā “Tabakas izstrādājumu, augu smēķēšanas produktu, elektronisko smēķēšanas ierīču un to šķidrumu aprites likums” ar 2020.gada 1.oktobri mazumtirdzniecības vietās aizliegts izvietot tabakas izstrādājumus, augu smēķēšanas produktus, elektroniskās smēķēšanas ierīces un uzpildes tvertnes pircējiem redzamā vietā.

Akcīzes nodokļa ieņēmumus ietekmē ne vien nodokļa objektu patēriņa dinamika, bet arī iepriekšējos gados pieņemtās izmaiņas normatīvajos aktos. Saskaņā ar 2017.gada 27.jūlijā pieņemtajiem grozījumiem likumā „Par akcīzes nodokli” ar 2019.gada 1.jūliju cigaretēm akcīzes nodoklis tika paaugstināts no 74,6 *euro* līdz 78,7 *euro* par 1 000 cigaretēm, bet minimālais akcīzes nodokļa līmenis tika paaugstināts no 109,2 *euro* līdz 114,7 *euro* par 1 000 cigaretēm. Ar minētajiem grozījumiem ar 2020.gada 1.janvāri akcīzes nodoklis tika paaugstināts arī cigāriem un cigarillām no 88,0 *euro* līdz 95,2 *euro* par 1 000 gab., bet smēķējamai tabakai – smalki sagrieztai tabakai cigarešu uztīšanai, citai smēķējamai tabakai, tabakas lapām un karsējamai tabakai – tas tika paaugstināts no 70,0 *euro* līdz 75,0 *euro* par 1 000 gramam.

Nemot vērā iepriekš minēto, akcīzes nodokļa tabakas izstrādājumiem ieņēmumi 2020.gadā prognozēti 224,8 milj. *euro* apmērā, kas ir par 16,0 milj. *euro* jeb par 6,6% mazāk nekā plānots.

2020.gada sešos mēnešos akcīzes nodokļa ieņēmumi no **pārējām akcīzes precēm** – kafiju, bezalkoholiskajiem dzērieniem un elektroniskajās cigaretēs izmantojamajiem šķidrumiem – bija 8,5 milj. *euro*. Salīdzinājumā ar 2019.gada atbilstošo periodu akcīzes nodokļa ieņēmumi no tām ir palielinājušies par 0,3 milj. *euro* jeb 3,5%, un plāns ir izpildīts 99,6% apmērā.

Saskaņā ar VID sniegto informāciju bezalkoholisko dzērienu patēriņš 2020.gada piecos mēnešos un 2019.gada decembrī salīdzinājumā ar 2019. un 2018.gada atbilstošo periodu ir palielinājies par 1,4%, bet kafijas patēriņš tai pašā periodā palielinājies par 11,7 procentiem. Elektroniskajās cigaretēs izmantojamo šķidrumu patēriņš samazinājies par 50,2 procentiem un bija zem 2018.gada līmeņa.

Ņemot vērā pārējo akcīzes preču patēriņa dinamiku un sešu mēnešu izpildi, akcīzes nodokļa ieņēmumi no pārējām akcīzes precēm 2020.gadā prognozēti 17,8 milj. *euro* apmērā, kas ir par 0,2 milj. *euro* jeb 1,1% mazāk nekā plānots.

2020.gada sešos mēnešos akcīzes nodokļa ieņēmumi par **dabaszāzi** bija 10,0 milj. *euro*. Salīdzinot ar 2019.gada sešiem mēnešiem, akcīzes nodoklis par dabaszāzi iekasēts par 3,1 milj. *euro* jeb 23,4% mazāk. Salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 2,9 milj. *euro* jeb 22,4% mazāk. Ieņēmumu samazinājums un plāna neizpilde saistīta ar dabaszāzes patēriņa dinamiku – saskaņā ar informāciju iesniegtajās dabaszāzes akcīzes nodokļa deklarācijās, dabaszāzes daudzums, ko izmanto par kurināmo, 2019.gada decembrī un 2020.gada piecos mēnešos, salīdzinot ar attiecīgo periodu pērn, samazinājies par 23,5%. Dabaszāzes, ko izmanto par kurināmo, patēriņa dinamika ir tieši saistīta ar laikapstākļiem. Saskaņā ar CSP apkopoto informāciju 2019.gada decembrī un 2020.gada pirmajos piecos mēnešos vidējā gaisa temperatūra, salīdzinot ar 2018. un 2019.gada atbilstošo periodu, palielinājusies par 1,4 C⁰, kas atspoguļojas gan dabaszāzes, ko izmanto par kurināmo, patēriņa dinamikā, gan akcīzes nodokļa ieņēmumos.

Saskaņā ar 2020.gada 6.februārī Saeimā pieņemtajiem grozījumiem likumā “Par akcīzes nodokli” ar 2020.gada 1.maiju atcelts atbrīvojums lauksaimniecībā izmantojamās zemes segto platību (siltumnīcu) siltumapgādei un rūpniecisko mājputnu novietņu (kūtis) un inkubatoru siltumapgādei.

Ņemot vērā dabaszāzes patēriņa dinamiku un sešu mēnešu izpildi, akcīzes nodokļa dabaszāzei ieņēmumi 2020.gadā prognozēti 18,9 milj. *euro* apmērā, kas ir par 2,9 milj. *euro* jeb 13,3% mazāk nekā plānots.

Saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu kopējie akcīzes nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 2021.gadā 1 114,5 milj. *euro*, 2022.gadā 1 159,5 milj. *euro*, bet 2023.gadā 1 196,1 milj. *euro*.

Vidējā termiņa akcīzes nodokļa ieņēmumu plāns tika sagatavots, ņemot vērā:

- 2020.gadam prognozētos akcīzes nodokļa ieņēmumus (bāzi);
- prognozēto IKP pieauguma tempu (2021.gadā +6,5%, 2022.gadā +5,3%, 2023.gadā +5,2%), prognozēto darba samaksas pieauguma tempu (2021.gadā +3,0%, 2021.gadā +5,0% un 2022.gadā +5,0%), kā arī prognozēto privātā patēriņa pieaugumu (2021.gadā +5,8%, 2022.gadā +5,1%, 2023.gadā +5,1%);
- prognozēto akcīzes nodokļa preču patēriņa dinamiku;
- pieņemtos grozījumus normatīvajos aktos:
 - 2020.gada 20.februārī Saeimā pieņemtos grozījumus likumā “Par akcīzes nodokli”, kas paredz ar 2021.gada 1.martu akcīzes nodokļa likmes visiem alkoholiskajiem dzērieniem, izņemot raudzētos dzērienus ar absolūtā spirta saturu līdz 6 tilpumprocentiem, un alum paaugstināt vidēji par 5%. Akcīzes nodokļa likmes alkoholiskajiem

dzērieniem un alum Latvijā un Baltijas valstīs atspoguļotas 3.8.tabulā;

- 2020.gada 6.februārī pieņemtos grozījumus likumā “Par akcīzes nodokli”, kas paredz ar 2022.gada 1.janvāri bezalkoholiskajiem dzērieniem ar cukura saturu no 8 gramiem uz 100 mililitriem noteikt paaugstinātu akcīzes nodokļa likmi 14,00 *euro* par 100 litriem.

Saskaņā ar MK 2020.gada 2.septembra sēdē atbalstīto informatīvo ziņojumu "Par nodokļu politikas attīstības virzieniem, valsts sociālās un veselības apdrošināšanas ilgtspējas veicināšanai" paredzētas šādas akcīzes nodokļa izmaiņas:

- ar 2021.gada 1.janvāri tiks vienkāršota un paaugstināta akcīzes nodokļa likme elektroniskajās cigaretēs izmantojamajiem šķidrums, nosakot likmi 0,12 *euro* par mililitru šķidruma neatkarīgi no nikotīna daudzuma, bet ar 2022.gada 1.janvāri paaugstinot to līdz 0,16 *euro* un ar 2023.gada 1.janvāri – līdz 0,20 *euro* par mililitru šķidruma. Akcīzes nodoklis tiks piemērots arī elektroniskajās cigaretēs izmantojamo šķidrumu sastāvdaļām (propilenglikols, aromatizatori, augu izcelsmes glicerīns un nikotīna ekstrakti), kuras plaši tiek piedāvātas Latvijas tirgū un kuras patērētāji iegādājas, lai sagatavotu elektroniskajās cigaretēs izmantojamo šķidrumu, tādējādi izvairoties no akcīzes nodokļa nomaksas. Fiskālā ietekme 2021.gadā +0,5 milj. *euro* (t.sk. no akcīzes nodokļa +0,4 milj. *euro* un no pievienotās vērtības nodokļa +0,1 milj. *euro*), 2022.gadā +0,6 milj. *euro* (t.sk. no akcīzes nodokļa +0,5 milj. *euro* un no pievienotās vērtības nodokļa +0,1 milj. *euro*) un 2023.gadā +0,7 milj. *euro* (t.sk. no akcīzes nodokļa +0,6 milj. *euro* un no pievienotās vērtības nodokļa +0,1 milj. *euro*);
- ar 2021., 2022. un 2023.gada 1.janvāri tiks paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes cigāriem, cigarillām, smēķējamajai un karsējamajai tabakai, un tabakas lapām;
- ar 2021., 2022. un 2023.gada 1.janvāri akcīzes nodoklis tiks piemērots arī tabakas aizstājējproduktiem (piemēram, nikotīnu saturošiem spilventiņiem);
- ar 2021.gada 1.martu un 2022. un 2023.gada 1.janvāri tiks paaugstinātas akcīzes nodokļa likmes cigaretēm.

Plānotās likmes tabakas izstrādājumiem atspoguļotas 3.9.tabulā.

Minētie pasākumi mazinās negatīvo fiskālo ietekmi no darbaspēka nodokļu sloga mazināšanas.

3.9.tabula. Akcīzes nodokļa likmes tabakas izstrādājumiem 2020.-2023.gadā

Tabakas izstrādājuma veids	2020	Plānotās likmes		
		01.07.2019.	01.03.2021.	01.01.2022.
Cigaretetes				
Nodokļa likme par 1 000 cigaretēm., <i>euro</i>	78,70	82,60	86,70	91,00
Nodokļa minimālais līmenis par 1000 cigaretēm., <i>euro</i>	114,70	120,40	126,40	132,70
Ad valorem, %	20,0%	20,0%	20,0%	20,0%
Cigāri, cigarillas				
Nodokļa likme par 1 000 gab., <i>euro</i>	95,20	101,90	109,10	116,70
Smēķējamā tabaka, tabakas lapas				
Nodokļa likme par 1 000 g., <i>euro</i>	75,00	80,25	85,90	91,90
Karsējamā tabaka				
Nodokļa likme par 1 000 g., <i>euro</i>	75,00	99,00	125,00	140,00
Tabakas aizstājējprodukti				
Nodokļa likme par 1 000 g., <i>euro</i>	-	80,00	100,00	120,00

Fiskālā ietekme 2021.gadā +4,5 milj. *euro* (t.sk. no akcīzes nodokļa +3,7 milj. *euro* un no PVN +0,8 milj. *euro*), 2022.gadā +10,1 milj. *euro* (t.sk. no akcīzes nodokļa +8,3 milj. *euro* un no PVN +1,7 milj. *euro*) un 2023.gadā +13,6 milj. *euro* (t.sk. no akcīzes nodokļa +11,3 milj. *euro* un no PVN +2,4 milj. *euro*).

3.10.tabulā atspoguļoti plānotie akcīzes nodokļa ieņēmumi saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu un to salīdzinājums ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam plānoto.

3.10. tabula. Akcīzes nodokļa ieņēmumi

	2020	2021	2022	2023
Akcīzes nodoklis saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu, milj. <i>euro</i>	1 043,0*	1 114,5	1 159,5	1 196,1
Akcīzes nodoklis saskaņā ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam, milj. <i>euro</i>	1 203,4	1 224,4	1 255,6	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam milj. euro</i>	-160,4	-109,9	-96,1	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam, %</i>	-13,3	-9,0	-7,7	-
<i>% no IKP</i>	3,7	3,7	3,7	3,6

*Prognoze

Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodoklis

Transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi 2020.gada sešos mēnešos bija 50,8 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2019.gada sešiem mēnešiem ir par 0,3 milj. *euro* jeb 0,6% mazāk. Salīdzinājumā ar 2020.gada sešu mēnešu plānu ieņēmumi atpaliek par 2,8 milj. *euro* jeb 5,3 procentiem. Nodokļa plāna neizpilde saistīta ar 2020.gada 12.martā visā valsts teritorijā izsludināto ārkārtējo situāciju līdz 2020.gada 9.jūnijam ar mērķi ierobežot Covid-19 izplatību ārkārtējās situācijas spēkā esamības laikā. Līdz ar to prognoze 2020.gadam, kas tiek izmantota 2021., 2022. un 2023.gada ieņēmumu modelēšanā, ir samazināta par

4,4 milj. *euro* jeb 4,4% no plāna. Tāpat, balsoties uz zemo izpildi, ir mazināti nodokļa ieņēmumu pieauguma tempi.

Saskaņā ar VTbil 2021., 2022. un 2023.gadam projektu transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi 2021.gadā tiek plānoti 103,7 milj. *euro*, 2022.gadā 106,1 milj. *euro* un 2023.gadā 108,7 milj. *euro* apmērā.

Sagatavojot transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa ieņēmumu plānu 2021.– 2023.gadam, tika ņemtas vērā 2020.gada transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa ieņēmumu izpildes tendences un reģistrēto transportlīdzekļu struktūra un skaits pieaugums, par kuriem maksājams nodoklis. Tāpat, 2020.gada 9.oktobrī MK tika atbalstīti pasākumi, kas, sākot ar 2021.gadu, paredz:

- piemērot jaunu transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa likmju aprēķinu kravas transportlīdzekļiem ar pilnu masu no 3500 kg līdz 12000 kg, ņemot vērā EURO izmešu līmeni, kravas transportlīdzekļiem ar pilnu masu no 3,5 t līdz 12 t, ņemot vērā EURO izmešu līmeni, kravas transportlīdzekļiem ar pilnu masu virs 12 t un seglu vilcējiem, ņemot vērā EURO izmešu līmeni un asu skaitu (fiskālā ietekme +4,3 milj. *euro*);
- piemērot kravas transportlīdzekļiem ar pilnu masu līdz 3,5 t (kategorija N1) vieglo transportlīdzekļu ekspluatācijas nodokļa piemērošanas principus (fiskālā ietekme neitrāla);
- noapaļot transportlīdzekļa nodokļa likmes motocikliem, tricikliem, kvadricikliem (fiskālā ietekme +0,03 milj. *euro*);
- noapaļot transportlīdzekļa nodokļa likmes autobusiem ar pilnu masu virs 3500 kg (fiskālā ietekme +0,3 milj. *euro*);
- noapaļot transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa likmes piekabēm un puspiekabēm (fiskālā ietekme neitrāla);
- piemērot jaunu transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa likmju aprēķinu tiem transportlīdzekļiem, kuriem CO₂ izmeši ir noteikti atbilstoši jaunajai CO₂ izmešu metodei (WLTP) (fiskālā ietekme neitrāla).

3.11.tabula. Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodokļa ieņēmumi

	2020	2021	2022	2023
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis saskaņā ar VTbil 2020., 2021. un 2022.gadam projektu, milj. <i>euro</i>	96,6*	103,7	106,1	108,7
Transportlīdzekļa ekspluatācijas nodoklis saskaņā ar VTbil 2020., 2021. un 2022.gadam, milj. <i>euro</i>	101,1	104,3	108,1	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar VTbil 2020., 2021. un 2022.gadam, milj. euro</i>	-4,4	-0,6	-2,0	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar VTbil 2020., 2021. un 2022.gadam, %</i>	-4,4	-0,6	-1,9	-
% no IKP	0,3	0,4	0,3	0,3

*Prognoze

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis

Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi 2020.gada sešos mēnešos bija 10,2 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2019.gada sešiem mēnešiem ir par 0,3 milj. *euro* jeb 3,4% vairāk. Savukārt, ieņēmumi salīdzinājumā ar plānoto sešos mēnešos palielinājušies par 0,2 milj. *euro* jeb 1,8 procentiem.

Saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi 2021., 2022. un 2023.gadā tiek plānoti 23,2 milj. *euro* apmērā ik gadu. Savukārt, 2020.gadā nodoklim prognozēti 21,5 milj. *euro* ieņēmumi.

Nosakot uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumu plānu 2021.–2023.gadam, tika ņemts vērā komersantu rīcībā esošo vieglo transportlīdzekļu skaits, tā sadalījums, balstoties uz piemērojamām likmēm, kā arī iepriekšējo gadu uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumu izpildes tendences. Tāpat, 2020.gada 22.septembrī MK tika atbalstīti pasākumi, kas, sākot ar 2021.gadu, paredz:

- vieglo transportlīdzekļu nodokļa likmes indeksāciju, ņemot vērā inflācijas pieauguma tempu no 2017.gada un uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa likmes noteikšanu transportlīdzekļiem, kuru motora tilpums pārsniedz 3000 kubikcentimetrus (kopēja fiskālā ietekme 2021., 2022. un 2023.gadā +1,7 milj. *euro*).

3.12.tabula. Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodokļa ieņēmumi

	2020	2021	2022	2023
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu, milj. <i>euro</i>	21,5*	23,2	23,2	23,2
Uzņēmumu vieglo transportlīdzekļu nodoklis saskaņā ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam, milj. <i>euro</i>	21,5	21,5	21,5	-
pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam, milj. <i>euro</i>	+0,0	+1,7	+1,7	-
pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam”, %	+0,0	+7,9	+7,9	-
% no IKP	0,1	0,1	0,1	0,1

*Prognoze

Dabas resursu nodoklis

Dabas resursu nodokļa maksājumi ir saistīti ar nodokļu maksātāju ekonomiskajām aktivitātēm un to izraisīto vides noslodzi, kā arī veiktajiem vides aizsardzības pasākumiem. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi valsts pamatbudžetā un pašvaldību budžetā 2020.gada sešos mēnešos bija 16,9 milj. *euro*, kas ir par 1,9 milj. *euro* jeb 12,7% vairāk nekā 2019.gada atbilstošajā periodā, bet par 1,2 milj. *euro* jeb 6,5% mazāk nekā plānots. Valsts pamatbudžetā 2020.gada sešos mēnešos iekasēts 12,5 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar 2019.gada atbilstošo periodu, ir par 3,4 milj. *euro* jeb 37,8% vairāk. Salīdzinot ar plānoto, iekasēts par

1,0 milj. *euro* jeb 7,3% mazāk. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi pašvaldību budžetā 2020.gada sešos mēnešos bija 4,4 milj. *euro*, un, salīdzinot ar 2019.gada sešiem mēnešiem, tie ir samazinājušies par 1,5 milj. *euro* jeb 25,9 procentiem. Salīdzinot ar plānoto, iekasēts par 0,2 milj. *euro* jeb 4,3% mazāk. Nodokļa ieņēmumu pieaugums valsts pamatbudžetā un samazinājums pašvaldību budžetā ir tieši saistīts ar izmaiņām nodokļa ieņēmumu sadalījumā starp valsts un pašvaldību budžetiem, kas stājās spēkā ar 2020.gada 1.janvāri.

Kopējie dabas resursu nodokļa ieņēmumi palielinājušies galvenokārt par ūdens resursu lietošanu elektroenerģijas ražošanai un par dabas resursu ieguvī un vides piesārņošanu (par atkritumu apglabāšanu), bet samazinājušies par pirmo reizi Latvijas Republikā reģistrētajiem transportlīdzekļiem un par videi kaitīgām precēm. Plāna neizpilde saistīta ar 2016. un 2019.gadā veikto grozījumu Dabas resursu nodokļa likumā fiskālo ietekmju neizpildi, kā arī Covid-19 izraisītās krīzes atstāto ietekmi. Tāpat plāna neizpilde un salīdzinoši lēnais ieņēmumu pieaugums saistīts ar uzņēmumu piesārņojošo darbību un radītā piesārņojuma apjoma samazināšanu, resursu efektīvāku un pārdomātāku izmantošanu.

Saskaņā ar 2016.gada 15.decembrī pieņemtajiem grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā tika paredzēta pakāpeniska dabas resursu nodokļa par atkritumu apglabāšanu paaugstināšana (skat. 3.13.tabulu).

3.13.tabula. Dabas resursu nodokļa likmes par atkritumu apglabāšanu 2018.–2020.gadā, euro

Atkritumu veids	01.01.2018.	01.01.2019.	01.01.2020.
Sadzīves atkritumi un ražošanas atkritumi, kas nav uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, <i>euro</i> par tonnu	35,0	43,0	50,0
Bīstamie atkritumi un ražošanas atkritumi, kas ir uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, <i>euro</i> par tonnu	50,0	55,0	60,0

Saskaņā ar 2019.gada 3.aprīlī pieņemtajiem grozījumiem likumā “Dabas resursu nodokļa likums” ar 2019.gada 13.aprīli, samaksājot dabas resursu nodokli 165,0 *euro* apmērā, tika noteikta iespēja norakstīt transportlīdzekli, ja nav iespējams saņemt nolietota transportlīdzekļa likvidācijas sertifikātu sakarā ar transportlīdzekļa neesamību. Ar minētajiem grozījumiem kopš 2019.gada 1.jūlija vairs netiek piemērots dabas resursu nodokļa atbrīvojums vienreiz lietojamajiem galda traukiem un piederumiem, kas izgatavoti no plastmasas (polimēriem) un to kompozītmateriāliem (laminātiem).

Saskaņā ar 2019.gada 14.novembrī pieņemtajiem grozījumiem Dabas resursu nodokļa likumā ar 2020.gada 1.janvāri dabas resursu nodoklis tika paaugstināts:

- akmeņoglēm, koksam un lignītam no 0,38 *euro* līdz 0,76 *euro* par GJ/tonnā ar pavaddokumentos norādītu siltumspēju. Par akmeņoglēm, koksu un lignītu, kuru pavaddokumentos nav norādīta siltumspēja, likme tika paaugstināta no 10,65 *euro* līdz 21,3 *euro* par

tonnu;

- smiltij no 0,21 līdz 0,36 *euro* par m³;
- par CO₂ emisiju gaisā no 4,5 *euro* līdz 9,0 *euro* par tonnu. Likmes paaugstinājums tika noteikts arī turpmākajos gados.

Vienlaicīgi ar minētajiem grozījumiem tika mainīts nodokļa ieņēmumu sadalījums starp valsts un pašvaldību budžetiem, palielinot valsts pamatbudžetā ieskaitāmo daļu no dabas resursu nodokļa ieņēmumiem par atkritumu apglabāšanu no 40% līdz 100%, par dabas resursu ieguvi un vides piesārņošanu no 40% līdz 60% un par oglekļa dioksīda (CO₂) emisiju no 60% līdz 100%).

Ņemot vērā iepriekš uzskaitītos faktorus, dabas resursu nodokļa ieņēmumi 2020.gadam tiek prognozēti 31,8 milj. *euro* apmērā, kas ir par 6,1 milj. *euro* jeb 16,1% mazāk nekā plānots.

Saskaņā ar VTbil 2021., 2022. un 2023.gadam projektu kopējie dabas resursu nodokļa ieņēmumi plānoti 2021.gadā 38,9 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 31,2 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 7,7 milj. *euro*), 2022.gadā 44,5 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 34,7 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 9,8 milj. *euro*) un 2023.gadā 48,4 milj. *euro* (t.sk. valsts pamatbudžetā 37,1 milj. *euro*, pašvaldību budžetā 11,3 milj. *euro*).

Dabas resursu nodokļa ieņēmumu plāns 2021., 2022. un 2023.gadam ir sagatavots, ņemot vērā iepriekšējo gadu izpildes tendences, prognozēto 2020.gada bāzi, nozares ekonomisko attīstību, kā arī apstiprinātās izmaiņas normatīvajos aktos un MK atbalstītās izmaiņas:

- 2019.gada 14.novembrī Saeimā pieņemtie grozījumi Dabas resursu nodokļa likumā, kas paredz ar 2021.gada 1.janvāri nodokli piemērot arī par sadzīves atkritumu sadedzināšanu un ar 2021.gadā dabas resursu nodokļa likmi par CO₂ emisiju paaugstināt no 9,0 *euro* līdz 12,0 *euro* par tonnu, bet ar 2022.gada 1.janvāri – līdz 15,0 *euro* par tonnu;
- VTbil 2021., 2022. un 2023.gadam projekta izstrādes gaitā 2020.gada 22.septembrī MK atbalstītie pasākumi paredz vairākas dabas resursu nodokļa izmaiņas:
 - ar 2021.gada 1.janvāri atcelt atbrīvojumu par CO₂ emisijām kūdras izmantošanai stacionārajās tehnoloģiskajās iekārtās;
 - ar 2021., 2022. un 2023.gada 1.janvāri paaugstināt dabas resursu nodokļa likmes par sadzīves, ražošanas un bīstamo atkritumu apglabāšanu (skat. 3.14.tabulu);

3.14. tabula. Dabas resursu nodokļa likmes par atkritumu apglabāšanu 2020.–2023.gadā, euro

Atkritumu veids	01.01.2020.	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Sadzīves atkritumi un ražošanas atkritumi, kas nav uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, <i>euro</i> par tonnu	50,0	65,0	80,0	95,0
Bīstamie atkritumi un ražošanas atkritumi, kas ir uzskatāmi par bīstamiem atkritumiem, <i>euro</i> par tonnu	60,0	70,0	85,0	100,0

- mainīt nodokļa ieņēmumu sadalījumu starp valsts un pašvaldību budžetiem, 2021.gadā samazinot valsts budžetā ieskaitāmo nodokļa ieņēmumu daļu par bīstamo atkritumu apglabāšanu no 100% uz 80% un samazinot valsts budžetā ieskaitāmo nodokļa ieņēmumu daļu par sadzīves atkritumu apglabāšanu 2022.gadā no 100% uz 90%, bet 2023.gadā to samazinot līdz 85%;
- ar 2021., 2022. un 2023.gada 1.janvāri paaugstināt nodokļa likmes par gaisa piesārņošanu (skat. 3.15.tabulu);

3.15. tabula. Dabas resursu nodokļa likmes par gaisa piesārņošanu 2020.–2023.gadā, euro

	2020	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Daļiņas PM ₁₀ , <i>euro</i> par tonnu	75,0	105,0	120,0	135,0
Amonjaks (NH ₃), sērūdeņradis (H ₂ S) un pārējie neorganiskie savienojumi, <i>euro</i> par tonnu	18,50	50,0	70,0	90,0
Sēra dioksīds (SO ₂), slāpekļa oksīdi (NO _x – slāpekļa oksīdu summa, pārrēķināta uz NO ₂), <i>euro</i> par tonnu	85,37	125,0	140,0	160,0

- ar 2021., 2022. un 2023.gada 1.janvāri paaugstināt fiksēto nodokļa maksājumu par C kategorijas piesārņojošo darbību emisijām (skat. 3.16.tabulu).

3.16. tabula. Dabas resursu nodokļa likmes par gaisa piesārņošanu 2020.–2023.gadā, euro

	2020	01.01.2021.	01.01.2022.	01.01.2023.
Fiksētais nodokļa maksājums par C kategorijas piesārņojošu darbību, <i>euro</i>	71,14	178,0	200,0	250,0

Fiskālā ietekme 2021.gadā kopā +2,6 milj. *euro*, t.sk. valsts pamatbudžetā +2,3 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +0,3 milj. *euro*, 2022.gadā +5,1 milj. *euro*, t.sk. valsts pamatbudžetā +3,4 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +1,7 milj. *euro* un 2023.gadā +7,3 milj. *euro*, t.sk. valsts pamatbudžetā +4,5 milj. *euro*, pašvaldību budžetā +2,8 milj. *euro*.

3.17. tabula. Dabas resursu nodokļa ieņēmumi

	2020	2021	2022	2023
Dabas resursu nodoklis saskaņā VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu, milj. <i>euro</i>	31,8*	38,9	44,5	48,4
Dabas resursu nodoklis saskaņā ar VTBIL, milj. <i>euro</i>	37,9	40,9	43,4	
<i>pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam</i> , milj. <i>euro</i>	-6,1	-2,0	+1,1	
<i>pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam</i> , %	-16,1	-4,9	+2,6	
% no IKP	0,1	0,1	0,1	0,1

*Prognoze

Izložu un azartspēļu nodoklis

Izložu un azartspēļu nodokli maksā uzņēmumi, kas likumā „Par izložu un azartspēļu nodevu un nodokli” noteiktajā kārtībā saņēmuši speciālu atļauju izložu un azartspēļu organizēšanai un uzturēšanai. Ienākumi no azartspēļu nodokļa (izņemot ieņēmumus no izložu un azartspēļu nodokļa par azartspēlēm, ko organizē izmantojot telekomunikācijas, un sākot ar 2018.gada 1.janvāri 100% apmērā ieskaita valsts budžetā) līdz 2020.gadam 75% apmērā tika ieskaitīti valsts pamatbudžetā, bet 25% apmērā tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta azartspēle. Ar 2020.gada 1.janvāri valsts pamatbudžetā tiks skaitīti 95% no šiem azartspēļu nodokļa ienākumiem, bet pašvaldību budžetā – 5 procenti. Ienākumi no valsts mēroga izložu nodokļa tiek ieskaitīti valsts pamatbudžetā, bet no vietējā mēroga izložu nodokļa – tās pašvaldības budžetā, kuras teritorijā tiek organizēta izloze.

2020.gada sešos mēnešos izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi bija 16,4 milj. *euro*, kas, salīdzinot ar 2019.gada sešiem mēnešiem, ir samazinājušies par 8,4 milj. *euro* jeb 33,9 procentiem – valsts pamatbudžetā iekasēts par 4,9 milj. *euro* jeb 24,7% mazāk un pašvaldību budžetā ieņēmumi ir samazinājušies par 3,5 milj. *euro* jeb 72,2 procentiem. Salīdzinājumā ar plānu 2020.gada sešos mēnešos nodokļa ieņēmumi ir iekasēti par 11,2 milj. *euro* jeb 40,6% mazāk.

Sešu mēnešu plāna neizpildi galvenokārt ietekmēja 2020.gada 20.marta Saeimā pieņemta likuma “Par valsts apdraudējuma un tā seku novēršanas un pārvarēšanas pasākumiem sakarā ar Covid-19 izplatību” 8. un 9.panta ierobežojumi. Ar 2020.gada 22.martu līdz 9.jūnijam azartspēļu zāles, kazino, bingo zāles un totalizatora likmju pieņemšanas vietas tika slēgtas, un no 2020.gada 8.aprīļa līdz 9.jūnijam tika slēgtas arī interaktīvo azartspēļu vietnes. Ņemot vērā minēto, kā arī Izložu un azartspēļu uzraudzības inspekcijas sniegtās prognozes un viedokli, prognoze 2020.gadam ir piesardzīga un aprēķināta, ņemot vērā dīkstāvi un vidējo azartspēļu iekārtu skaitu gadā. Līdz ar to prognoze 2020.gadam ir samazināta par 15,1 milj. *euro* jeb par 26,9% no plāna.

Saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu 2021.gadā kopējie izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi tiek plānoti 53,4 milj. *euro* apmērā (t.sk.

valsts pamatbudžetā 51,3 milj. *euro*, pašvaldību pamatbudžetā 2,1 milj. *euro*), 2022.gadā 49,1 milj. *euro* apmērā (t.sk. valsts pamatbudžetā 47,2 milj. *euro*, pašvaldību pamatbudžetā 1,9 milj. *euro*) un 2023.gadā 49,2 milj. *euro* apmērā (t.sk. valsts pamatbudžetā 47,3 milj. *euro*, pašvaldību pamatbudžetā 1,9 milj. *euro*).

Sagatavojot izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumu plānu 2021.gadam, tika ņemtas vērā nozares attīstības tendences, nodokļu samaksas termiņa pagarinājumi, kā arī 2019.gada 14.novembrī Saeimā pieņemtās izmaiņas normatīvajos aktos, kas, sākot ar 2020.gadu, paredz paaugstinātas azartspēļu nodokļa likmes azartspēļu automātiem, ruletei, kāršu un kauliņu spēlei.

3.18.tabula. Izložu un azartspēļu nodokļa ieņēmumi

	2020	2021	2022	2023
Izložu un azartspēļu nodoklis saskaņā VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu, milj. <i>euro</i>	41,2*	53,4	49,1	49,2
Izložu un azartspēļu saskaņā ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam, milj. <i>euro</i>	56,3	57,0	57,8	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar VTBIL, milj. euro</i>	-15,1	-3,6	-8,7	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam, %</i>	-26,9	-6,2	-15,1	-
% no IKP	0,2	0,2	0,2	0,2

*Prognoze

Elektroenerģijas nodoklis

Elektroenerģijas nodoklis ir daļa no izmaksām, kuras tiek iecenotas tirdzniecības pakalpojumu cenā, jo nodokļu maksātājs ir elektroenerģijas tirgotājs un elektroenerģijas ražotājs. Elektroenerģijas nodokļa likme ir 1,01 *euro* par megavatstundu, tas ir 0,10 *euro* par 100 kilovatiem.

Elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi 2020.gada sešos mēnešos bija 2,5 milj. *euro*, kas salīdzinājumā ar 2019.gada sešiem mēnešiem ir par 0,1 milj. *euro* jeb 5,0% mazāk. Arī pret plānu ieņēmumi sešos mēnešos ir zemāki – neizpilde ir 0,3 milj. *euro* jeb 10,1%. Līdz ar to prognoze 2020.gadam ir samazināta par 0,7 milj. *euro* jeb par 12,4% no plāna, un, balstoties uz zemo izpildi ir samazināts arī nodokļa ieņēmumu pieauguma temps.

Izmaiņas normatīvos aktos netiek paredzētas.

Saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi 2021.gadā tiek plānoti 4,8 milj. *euro* apmērā, 2022.gadā 4,9 milj. *euro* apmērā un 2023.gadā 4,9 milj. *euro* apmērā.

3.19.tabula. Elektroenerģijas nodokļa ieņēmumi

	2020	2021	2022	2023
Elektroenerģijas nodoklis saskaņā VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu, milj. euro	4,8*	4,8	4,9	4,9
Elektroenerģijas nodoklis saskaņā ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam”, milj. euro	5,4	5,5	5,6	-
pieaugums, salīdzinot ar likumu VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam, milj. euro	-0,6	-0,7	-0,7	-
pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam, %	-12,4	-12,4	-12,4	-
% no IKP	0,02	0,02	0,02	0,01

*Prognoze

3.3. VALSTS PAMATBUDŽETA NENODOKĻU IEŅĒMUMI

Valsts budžetā atbilstoši likumdošanā noteiktajam tiek ieskaitīti dažādi nenodokļu ieņēmumi – valsts nodevas, naudas sodi un citi maksājumi.

Lielāko daļu no nenodokļu ieņēmumiem valsts pamatbudžetā veido ieņēmumi no dividendēm (no valsts kapitāla izmantošanas), valsts nodevas par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem, speciāliem mērķiem paredzētās valsts nodevas, kā arī naudas sodi un sankcijas.

Pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi 2020.gada sešos mēnešos bija 396,6 milj. euro, kas ir par 39,6 milj. euro jeb 11,1% vairāk kā plānots. Salīdzinot ar 2019.gada sešiem mēnešiem, nenodokļu ieņēmumi ir iekasēti par 18,1 milj. euro jeb 4,8% vairāk.

Nenodokļu ieņēmumu sešu mēnešu plāna pārpildi pamatā nodrošināja ieņēmumi no dividendēm. Plānoto 193,0 milj. euro vietā sešos mēnešos ieskaitīti 227,5 milj. euro.

Ievērojama pārpilde ir arī šādiem nenodokļiem:

- **Pārējie nenodokļu ieņēmumi** - sešos mēnešos plāna pārpilde ir 19,1 milj. euro jeb 52,2 procenti. Šīs pozīcijas pārpildi nodrošināja ieņēmumi no konfiscēto noziedzīgi iegūto līdzekļu realizācijas, ko budžetā ieskaitā zvērināti tiesu izpildītāji;
 - **Naudas sodi un sankcijas** - sešos mēnešos plāna pārpilde ir 4,9 milj. euro jeb 34,0 procenti;
 - **Procentu ieņēmumi** - sešos mēnešos plāna pārpilde ir 2,5 milj. euro jeb 2,9 reizes vairāk kā plānots. Šīs pozīcijas pārpildi nodrošināja procentu ieņēmumi par aizdevumiem.
- Tāpat ir pozīcijas, kurās šī gada pirmajā pusgadā ir būtiska neizpilde:
- **Ieņēmumi no valsts nodevas par valsts sniegto nodrošinājumu un juridiskajiem un citiem pakalpojumiem** – sešu mēnešu neizpilde ir 8,3 milj. euro jeb 20,7 procenti;

- **Ieņēmumi no valsts nodevas par speciālu atļauju (licenču) izsniegšanu un profesionālās kvalifikācijas atbilstības dokumentu reģistrāciju** – sešu mēnešu neizpilde ir 4,7 milj. *euro* jeb 68,8 procenti. Šīs pozīcijas neizpildi galvenokārt veido ieņēmumi no valsts nodevas par kreditēšanas pakalpojumu sniedzēja darbības uzraudzību;
- **Ieņēmumi no Latvijai piešķirto emisijas kvotu izolīšanas** – -3,3 milj. *euro* jeb plāna izpilde sešos mēnešos ir 15,1 procenti;
- **Autoceļu lietošanas nodeva** – sešu mēnešu neizpilde 2,1 milj. *euro* jeb 13,5 procenti.

Saskaņā ar VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu 2021.gadā valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi tiek plānoti 447,9 milj. *euro*, 2022.gadā 415,1 milj. *euro* un 2023.gadā 404,9 milj. *euro* apmērā.

Ieņēmumi no dividendēm

Ieņēmumi no dividendēm 2021.gadā tiek plānoti 186,0 milj. *euro*, 2022.gadā 149,9 milj. *euro*, 2023.gadā 136,7 milj. *euro* apmērā. Prognoze veidota, pamatojoties uz valsts kapitālsabiedrību sniegtajām 2020. – 2022.gadu peļņas prognozēm, kā arī saskaņā ar MK noteikumiem Nr.806 “Kārtība, kādā valsts kapitālsabiedrības un publiski privātās kapitālsabiedrības, kurās valsts ir dalībnieks (akcionārs), prognozē un nosaka dividendēs izmaksājamo peļņas daļu un veic maksājumus valsts budžetā par valsts kapitāla izmantošanu”, kurā noteikts, ka minimālo dividendēs izmaksājamo peļņas daļu nosaka 80% apmērā no attiecīgās kapitālsabiedrības neto peļņas. Papildus tam dividenžu ieņēmumus ietekmē arī Ministru kabineta atbalstīti pasākumi:

- palielināt valsts AS “Latvijas valsts meži” dividendēs izmaksājamo peļņas daļu par 2020.gadu (fiskālā ietekme 2021.gadā +14,4 milj. *euro*, 2022. un 2023.gadā +2,4 milj. *euro*);
- askaņā ar konceptuālo ziņojumu “Kompleksi pasākumi obligātā iepirkuma komponentes problemātikas risināšanai un elektroenerģijas tirgus attīstībai” paredzēt AS “Latvenergo” dividenžu maksājumus (fiskālā ietekme 2021.gadā +71,7 milj. *euro*, 2022.gadā +59,6 milj. *euro* un 2023.gadā +46,7 milj. *euro*);
- palielināt pamatbudžeta prognozējamās ieņēmumus valsts budžetā no AS “Latvenergo” dividendēm (fiskālā ietekme 2021.gadā +6,9 milj. *euro*, 2022.gadā +10,6 milj. *euro* un 2023.gadā +10,1 milj. *euro*).

Ieņēmumi no valsts nodevām par speciālu atļauju (licenču) izsniegšanu un profesionālās kvalifikācijas atbilstības dokumentu reģistrāciju

Ieņēmumi no valsts nodevām par speciālu atļauju (licenču) izsniegšanu un profesionālās kvalifikācijas atbilstības dokumentu reģistrāciju 2021., 2022. un

2023.gadā tiek plānoti 7,5 milj. *euro* apmērā. Vidēja termiņa plāns ir sagatavots, ņemot vērā iepriekšējo gadu ieņēmumu izpildes tendences un ņemot vērā atbildīgo ministriju sniegtās prognozes. Papildus saskaņā ar 2020.gada 22.septembra Ministru kabineta lēmumu precizēti ieņēmumi pārējām nodevām par speciālu atļauju (licenču) izsniegšanu atsevišķiem komercdarbības veidiem (fiskālā ietekme 2021.gadā +0,005 milj. *euro*, 2022.gadā +0,019 milj. *euro* un 2023.gadā +0,005 milj. *euro*).

Naudas sodi un sankcijas

Naudas sodi un sankcijas 2021.gadā tiek plānoti 32,3 milj. *euro*, 2022.gadā 31,8 milj. *euro* un 2023.gadā 27,3 milj. *euro* apmērā. Vidēja termiņa ieņēmumu prognozes veidota, balstoties uz iepriekšējo gadu tendencēm un atbildīgo valsts institūciju un ministriju sniegtajām prognozēm. Papildus saskaņā ar 2020.gada 22.septembra MK lēmumu precizēti ieņēmumi no naudas sodiem, ko uzliek Valsts policija (izņemot ceļu policija) (fiskālā ietekme 2021., 2022. un 2023.gadā +0,4 milj. *euro*), naudas sodiem, ko uzliek VID, izņemot naudas sodus, ko uzliek VID Muitas pārvalde (fiskālā ietekme 2021., 2022. un 2023.gadā +0,07 milj. *euro*) un naudas sodiem, ko uzliek Pārtikas un veterinārais dienests (fiskālā ietekme 2021., 2022. un 2023.gadā +0,03 milj. *euro*).

Pārējie nenodokļi

Pārējie nenodokļi 2021.gadā tiek plānoti 30,0 milj. *euro* apmērā, 2022.gadā 29,5 milj. *euro* un 2023.gadā 29,4 milj. *euro*. Ir precizētas prognozes attiecībā uz ieņēmumiem no valstij piekritīgās mantas realizācijas pēc citu valsts institūciju pieņemtā lēmuma (fiskālā ietekme 2021., 2022. un 2023.gadā +0,3 milj. *euro*), kā arī precizētas prognozes attiecībā uz ieņēmumiem nekustamā īpašuma darījumu starpnieka reģistrācijas maksas un ikgadējās nekustamā īpašuma darījumu starpnieka uzraudzības maksas (fiskālā ietekme 2021., 2022. un 2023.gadā +0,06 milj. *euro*).

3.20.tabula. Valsts pamatbudžeta nenodokļu ieņēmumi

	2020	2021	2022	2023
Nenodokļu ieņēmumi saskaņā VTBIL 2021., 2022. un 2023.gadam projektu, milj. <i>euro</i>	546,7*	447,9	415,1	404,9
Nenodokļu ieņēmumi saskaņā ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam", milj. <i>euro</i>	523,0	334,5	326,0	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam", milj. euro</i>	+23,8	+113,4	+89,2	-
<i>pieaugums, salīdzinot ar VTBIL 2020., 2021. un 2022.gadam", %</i>	+4,5	+33,9	+27,4	-
% no IKP	1,9	1,5	1,3	0,1

*Prognoze

4. VALDĪBAS PARĀDA VIDĒJĀ TERMIŅĀ ATTĪSTĪBAS TENDENCES

Valsts parāda vadības pamatprincipus un uzdevumus vidējam termiņam nosaka Valsts parāda un naudas līdzekļu vadības stratēģija, kuru apstiprina finanšu ministrs. Saskaņā ar Valsts parāda un naudas līdzekļu vadības stratēģiju valsts parāda un naudas līdzekļu vadības mērķis ir savlaicīgi nodrošināt finanšu resursu pieejamību finansēšanas nepieciešamības segšanai ar zemām valsts parāda apkalpošanas izmaksām, ierobežojot finanšu riskus un vienlaikus sekmējot iekšējā finanšu tirgus attīstību. Valsts parāda un budžeta saistību izpildē tiek izmantota stratēģiska pieeja valsts aizņemšanās un parāda vadības procesa nodrošināšanā, saglabājot pēc iespējas lielāku elastību finanšu tirgos veicamo aizņēmumu nosacījumu (aizņemšanās laiks, valūta, apjoms, termiņš) izvēlē. Tas ļauj ierobežot finanšu riskus ilgtermiņā, kā arī nodrošināt kopējās finansēšanas nepieciešamības segšanai nepieciešamos resursus ar pēc iespējas labvēlīgākiem un izdevīgākiem nosacījumiem.

Saskaņā ar valsts budžeta deficīta un parāda 2020.gada oktobra notifikācijas datiem, kuri sagatavoti atbilstoši EKS metodoloģijai, vispārējās valdības parāds 2019.gada beigās sasniedza 11,2 mljrd. *euro* jeb 37% no iekšzemes kopprodukta. Vispārējās valdības parāda līmeni galvenokārt ietekmē valsts parāds, kas 2019.gada beigās bija 10,6 mljrd. *euro*¹⁷.

Covid-19 uzliesmojums izraisīja nepieciešamību 2020.gada martā - jūnijā operatīvi nodrošināt segumu valdības lēmumiem Covid-19 uzliesmojuma ietekmes mazināšanai un ekonomikas atbalstam ārkārtas situācijā, veicot aizņemšanos finanšu tirgos, kā rezultātā 2020.gada augusta beigās valsts parāds salīdzinājumā ar 2019.gada beigām ir pieaudzis par 1,9 mljrd. *euro*, sasniedzot 12,6 mljrd. *euro*¹. Augstais, investīciju "A" kategorijā esošais, Latvijas valsts kredītreitings veicināja investoru aktivitāti un interesi parāda vērtspapīru emisijas darījumos, taču Covid-19 globālā uzliesmojuma izraisītā finanšu tirgu svārstīguma un nenoteiktības apstākļos pieauga arī valstu (emitentu) kredītriska uzcenojuma līmeņi. Lai mazinātu šādos finanšu tirgos apstākļos veicamās aizņemšanās izmaksu (procentu izdevumu) ietekmi uz valsts budžetu vidējā termiņā, resursi tika piesaistīti uz relatīvi īsiem termiņiem un arī ar iespējami zemākām (tuvu nullei) procentu likmēm, vienlaikus ievērojot valsts parāda portfeļa vadības principus un nepalielinot valsts parāda pārfinansēšanas risku tuvākajos gados.

Starptautiskajos finanšu tirgos piesaistīti resursi 1,550 mljrd. *euro* apmērā, veicot papildu emisiju 2026.gadā dzēšamajām eiroobligācijām (550 milj. *euro*) pie iepriekš fiksētas procentu (kupona) likmes 0,375% gadā (ienesīgums 0,406%)

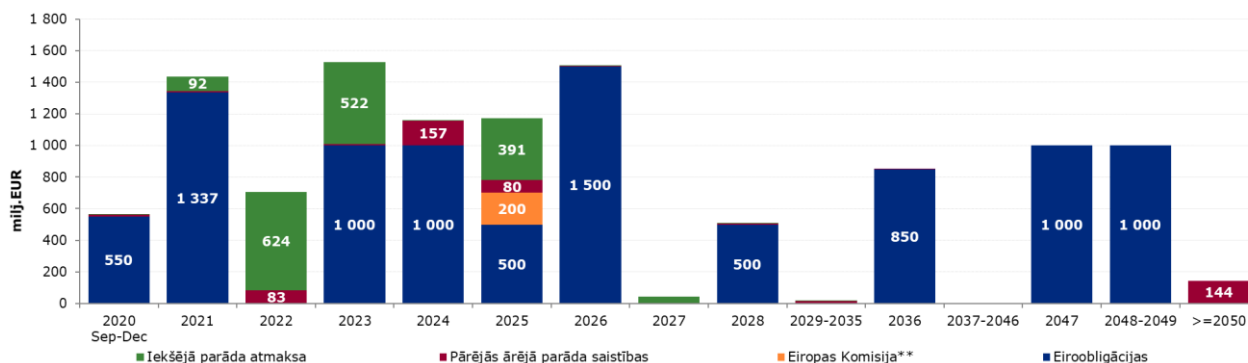
¹⁷ Nominālvērtībā, ņemot vērā Valsts kases administrētajiem ārējiem aizņēmumiem un parāda vērtspapīriem piesaistīto atvasināto finanšu instrumentu valūtas rezultātu

un jaunu trīs gadu eiroobligāciju emisiju viena mljrd. *euro* apmērā ar procentu (kupona) likmi 0,125% gadā (ienesīgums 0,209%).

Savukārt, iekšējā finanšu tirgū organizētas divu, piecu un septiņu gadu obligāciju izsoles pie fiksētas kupona likmes 0%, atsevišķās izsolēs sasniedzot negatīvu ienesīgumu. Pēc sākotnēji piesardzīgas tirgus aktivitātes atjaunošanās Covid-19 izplatības sākumā, palielinoties vērtspapīru piedāvājumam, pieprasījums pēc Latvijas valsts iekšējā aizņēmuma vērtspapīriem ievērojami (vairākas reizes) pārsniedza piedāvājumu, līdz ar to joprojām investoru konkurence visās izsolēs nodrošināja resursu piesaisti ar finansiāli izdevīgiem nosacījumiem. Finanšu tirgos būtiski mazinoties nenoteiktībai saistībā ar Covid-19 uzliesmojuma ietekmi, arī veidojoties īpaši labvēlīgai finanšu tirgus situācijai, ko sekmē *euro* zonas monetārās politikas atbalstošie pasākumi, vidējās svērtās likmes valsts iekšējā aizņēmuma obligāciju sākotnējās izvietošanas pēdējās izsolēs sasniedz arvien jaunus, vēsturiski zemākos līmeņus, ļaujot fiksēt negatīvu ienesīgumu pat septiņu gadu obligāciju izsolēs.

Paralēli tiek nodrošinātas arī papildu aizņemšanās iespējas no starptautiskajām finanšu institūcijām. 2020.gada 9.aprīlī noslēgts aizņēmuma līgums ar Ziemeļu Investīciju banku, kura ietvaros ir iespējams piesaistīt ilgtermiņa finansējumu 500 milj. *euro* apmērā Covid-19 seku mazināšanas un pārvarēšanas pasākumiem, un kura ietvaros 2020.gada septembrī un oktobrī jau saņemti aizdevuma resursi 250 milj. *euro* apmērā. Saglabāta aizņemšanās iespēja no Eiropas Investīciju bankas 400 milj. *euro* apmērā noslēgto līgumu ietvaros, kā arī ir apstiprināta aizņemšanās iespēja no Eiropas Padomes attīstības bankas 150 milj. *euro* apmērā. Tāpat arī saskaņā ar Padomes 2020.gada 25.septembra īstenošanas lēmumu (ES) Nr.2020/1351, ar ko Latvijas Republikai piešķir pagaidu atbalstu bezdarba risku mazināšanai ārkārtas situācijā pēc Covid-19 uzliesmojuma, Latvijai pieejams *SURE* aizņēmums no EK 192,7 milj. *euro* apmērā.

Nemot vērā līdz 2020.gada 31.augustam uzņemtās valsts parāda saistības, saskaņā ar valsts parāda atmaksas grafiku 2020.gada septembrī – 2023.gada decembrī jāpārfinansē valsts parāda saistības ~4,2 mljrd.*euro* apmērā (sk. 1.attēlu). Lielāko daļu no minētajā periodā pārfinansējamā parāda apjoma veido starptautiskajos finanšu tirgos emitētās eiroobligācijas, kurām pienāks dzēšanas termiņš (skat. 4.1.att.).

* nav iekļauti sektori S130130, S130140, S130330, S130340, kā arī pieprasījuma un īstermiņa noguldījumi; aprēķinos izmantoti ECB 28.08.2019. noteiktie valūtu kursi

** 2009.-2011.gada starptautiskā aizņēmuma programmas ietvaros

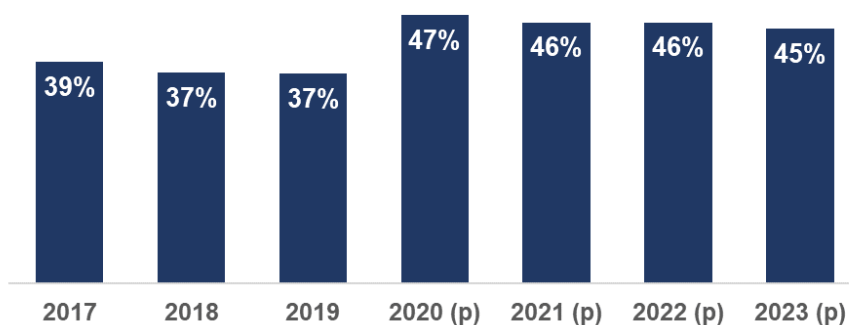
4.1.att. Centrālās valdības aizņēmumu atmaksas grafiks (līdz 2020.gada 31.augustam uzņemtās saistības, nominālvērtībā)

Ņemot vērā 2020.gada astoņos mēnešos veiktos aizņemšanās pasākumus, valstij šobrīd jau ir pieejams finansējums Covid-19 uzliesmojuma ietekmes mazināšanai un ekonomikas atbalstam. 2020.gada atlikušajā periodā kopējai finansēšanas nepieciešamības segšanai, t.sk. līdz 2020. gada beigām un 2021. gada sākumā plānoto valsts parāda saistību izpildei, tiks izmantoti Valsts kases kontos pieejamie resursi, kā arī finansiāli izdevīgas aizņemšanās iespējas no starptautiskajām finanšu institūcijām. Savukārt, vidējā termiņā, līdzīgi kā iepriekšējos gados, aizņemšanos plānots nodrošināt galvenokārt ar publiskām ilgtermiņa etalona euroobligāciju emisijām, prioritāri izvēloties garākus atmaksas termiņus, lai fiksētu zemas valsts parāda apkalpošanas izmaksas ilgtermiņā, kā arī uzturot pēc iespējas plašākas un elastīgākas finansiāli izdevīgākā aizņemšanās instrumenta izvēles iespējas, lai arī nākamajos gados veiktu valsts budžeta izpildei un parāda pārfinansēšanai nepieciešamo resursu piesaisti ar labvēlīgiem nosacījumiem. Iekšējā finanšu tirgū arī turpmāk plānots uzturēt pieprasījumam atbilstošu vērtspapīru piedāvājumu primāro dīleru sistēmas ietvaros, sekmējot valsts vērtspapīru tirgus aktivitāti un likviditāti. Papildus vidēja termiņa obligāciju piedāvājumam iekšējā tirgū tiks piedāvātas arī ilgtermiņa obligācijas, kas jau tika aizsākts ar jauno septiņu gadu obligāciju emisijas programmu.

Kopš 2017.gada un līdz 2020.gada sākumam bija iezīmējusies vispārējās valdības parāda stabilizēšanās un samazināšanās tendence attiecībā pret iekšzemes kopproduktu. Bet ņemot vērā ievērojamu aizņemšanās apjomu pieaugumu, ko izraisīja Covid-19 uzliesmojuma seku mazināšanai un ekonomikas atbalstam veicamo un plānoto pasākumu finansēšanas nepieciešamība, atbilstoši šī brīža prognozei indikatīvi sagaidāms, ka vispārējās valdības parāda līmenis varētu pieaugt līdz 47% no IKP 2020.gadā (skat. 4.2.att.). Pēc 2020.gada pēdējā ceturksnī un 2021.gadā plānotās valsts parāda atmaksas, kā arī stabilizējoties situācijai sakarā ar Covid-19 uzliesmojuma ietekmi uz valsts budžeta fiskālajiem

radītājiem, sagaidāms, ka vispārējās valdības parāda apjoms sākot ar 2021.gadu nedaudz samazināsies un stabilizēsies attiecībā pret iekšzemes kopproduktu vidējā termiņā (skat. 4.2. att.). Atbilstoši EKS metodoloģijai vispārējās valdības institucionālajā sektorā iekļauto uzņēmumu parāda tendenču ietekme uz vispārējās valdības parāda izmaiņām vēsturiski nav bijusi būtiska. Sagaidāms, ka vispārējās valdības institucionālajā sektorā iekļauto uzņēmumu parāda saistību īpatsvars vispārējās valdības parāda kopējā apjomā vidējā termiņā svārstīsies ap 6%.

**Fiskālās disciplīnas likumā noteiktais parāda nosacījums
60 % no IKP**

p – prognoze

4.2.att. Vispārējās valdības parāda attīstības tendences (pēc EKS metodoloģijas, % no IKP)

Neskatoties uz prognozēto parāda pieaugumu 2020.gadā, sagaidāms, ka gan 2020.gadā, gan vidējā termiņā FDL noteiktais parāda nosacījums tiks ievērots.

PIELIKUMI

AMR rādītāju dinamika Latvijā kopš nelīdzsvarotības uzraudzības sākuma^{18 19}

	Robežvērtības		2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Tekošā konta bilance % no IKP	3 gadu vidējais	-4%	-0,9	2,1	-1,7	-3,2	-2,9	-2,0	-0,6	0,5	0,6	-0,1
Neto starptautiskā investīciju pozīcija	% no IKP	-35%	-83,0	-74,7	-67,5	-66,7	-67,1	-64,1	-59,0	-56,2	-49,0	-44,1
Reālais efektīvais valūtas maiņas kurss - 42 tirdzniecības partneri	3 gadu % izmaiņas	±5%	6,7	-2,4	-8,6	-1,7	0,4	2,5	4,8	1,7	4,9	3,7
Eksporta tirgus daļa % no pasaules eksporta	5 gadu % izmaiņas	-6%	21,65	26,53	7,91	5,89	11,98	13,52	10,22	8,2	8,63	2,91
Nominālo vienības darbaspēka izmaksu indekss (2010=100)	3 gadu % izmaiņas	9%	-2,0	-20,6	-6,5	8,0	16,0	17,2	16,7	15,2	15,1	16,5
Mājokļu cenu indekss (2015=100)	1 gada % izmaiņas	6%	-8,7	4,1	-0,3	6,8	4,3	-2,4	7,4	5,6	6,6	5,9
Privātā sektora kredītplūsma - konsolidēta	% no IKP	14%	-9,1	-2,4	-5,4	-0,6	-4,4	-0,5	2,3	2,4	-0,2	(:)
Privātā sektora konsolidētais parāds	% no IKP	133%	134	115,2	96,8	91,0	82,2	80,4	80,5	76,9	70,5	(:)
Vispārējais valdības parāds	% no IKP	60%	48,1	43,9	42,4	40,3	41,6	37,3	40,9	39,3	37,2	36,9
Bezdarba līmenis	3 gadu vidējais	10%	14,9	17,7	16,9	14,4	12,6	10,9	10,1	9,4	8,6	7,5
Finanšu sektora saistības kopā -nekonsolidētas	1 gada % izmaiņas	16,5%	0,5	-6,2	5,6	5,7	11,4	13,2	4,7	6,2	-3,0	(:)
Ekonomiski aktīvo iedzīvotāju īpatsvars % no visiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15-64 gadiem	3 gadu izmaiņas procentpunktos	-0,2 pp	0,4	-1,4	0,9	1	1,8	1,3	2,3	2,4	2,0	1,0
Ilgtermiņa bezdarba līmenis % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15-74 gadiem	3 gadu izmaiņas procentpunktos	0,5 pp	7,2	6,9	3,3	-3,1	-4,2	-3,3	-1,7	-1,3	-1,4	-1,6
Jauniešu bezdarba līmenis % no ekonomiski aktīvajiem iedzīvotājiem vecuma grupā no 15-24 gadiem	3 gadu izmaiņas procentpunktos	2 pp	25,6	17,4	-4,8	-13	-11,4	-12,2	-5,9	-2,6	-4,1	-4,9

Datu avots: FM

¹⁸ 2020.gada ziņojumā par Latviju tiek izmantoti 2018.gada statistikas dati.

¹⁹ Pēdējā ailē ir norādīts provizorisks novērtējums par 2019.gadu no Eurostat datiem, kas tiks izmantots par pamatu 2021.gada AMR ziņojuma sagatavošanā, kas tiks publicēts 2020.gada nogalē.

**Vispārējā valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību faktiskā ietekme uz vispārējās valdības B.9 neto
aizdevumiem(+)/ neto aizņēmumiem(-) un parādu**

milj. euro

	Ieņēmumi	t.sk. ieņēmumu pozīcijas korekcija par ES fondu finansējuma izlietojumu	Izdevumi	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-) (ieskaitot korekciju par ES fondu finansējuma izlietojumu)	Ietekme uz vispārējā s valdības parādu
2017					
Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības	950,895	3,242	1 116,153	-165,258	604,497
Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības	444,789	-4,965	482,665	-37,876	239,149
2018					
Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības	1 059,590	7,317	1 086,057	-26,467	494,18
Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības	500,378	4,466	530,479	-30,101	292,553
2019					
Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības	1 025,757	8,667	1 076,777	-51,020	516,533
Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības	565,478	7,074	524,112	41,366	286,395

Datu avots: CSP

Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz vispārējās valdības neto aizdevumiem vai aizņēmumiem (B.9) 2021., 2022. un 2023. gadā

euro

2021				
N.p.k.		Ieņēmumi	Izdevumi	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-)
S130100	Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
1	VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklīnika"	2 383 700	2 375 770	7 930
2	SIA "RTU Inženierzinātņu vidusskola"	330 000	325 000	5 000
3	SIA "Latvijas Universitātes nekustamā īpašuma aģentūra"	10 000	-1 963 980	1 973 980
4	SIA "Bulduru Dārzkopības vidusskola"	520 000	629 500	-109 500
5	VAS "Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum"	25 913 151	16 201 259	9 711 892
6	VSIA "Šampētera nams"	1 920 000	1 901 614	18 387
7	VSIA "Latvijas Koncerti"	1 345 064	1 332 364	12 700
8	VSIA "Valmieras drāmas teātris"	1 138 968	1 059 908	79 060
9	VSIA "Daugavpils teātris"	200 000	259 900	-59 900
10	VSIA "Latvijas Nacionālais teātris"	2 000 500	2 003 280	-2 780
11	VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris"	608 950	601 979	6 971
12	VSIA "Latvijas Nacionālā opera un balets"	3 700 000	3 690 000	10 000
13	VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija""	218 000	220 800	-2 800
14	VSIA "Liepājas Simfoniskais orķestris"	276 215	241 873	34 342
15	VSIA "Rīgas cirks"	145 661	315 042	-169 381
16	SIA "Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja"	7 500	4 212	3 288
17	VSIA "Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātris"	1 650 000	1 710 000	-60 000
18	VSIA "Latvijas Leļļu teātris"	311 800	302 610	9 190

19	VAS "Tiesu namu aģentūra"	7 870 000	6 158 000	1 712 000
20	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	40 952 798	45 873 682	-4 920 884
21	SIA "Vides investīciju fonds"	521 797	478 096	43 701
22	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2 380 524	2 605 894	-225 370
23	VSIA "Latvijas Televīzija"	463 223	55 919	407 305
24	AS "LatRailNet"	1 084 585	1 144 670	-60 085
25	VAS "Latvijas Valsts ceļi"	15 570 000	15 512 000	58 000
26	VSIA "Autotransporta direkcija"	4 368 146	3 831 409	536 737
27	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	79 378 070	77 979 360	1 398 710
28	SIA "Eiropas dzelzceļa līnijas"	0	0	0
29	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"	2 053 000	2 000 000	53 000
30	VSIA "Latvijas Proves birojs"	444 500	531 222	-86 722
31	SIA "Latvijas standarts"	323 482	318 877	4 605
32	SIA "Hiponia"	0	0	0
33	AS "Reverta"	0	39 226	-39 226
34	SIA "FeLM"	3 720 029	-2 456 469	6 176 498
35	AS "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor"	2 871 095	2 661 384	209 711
36	SIA "REAP"	202 500	202 500	0
37	AS "Energijas publiskais tirgotājs"	139 835 053	164 372 549	-24 537 496
38	SIA "Bobsleja un kamaniņu trase"	724 500	573 400	151 100
39	VSIA "Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums"	600 000	918 870	-318 870
40	VSIA "Kultūras un sporta centrs "Daugavas stadions""	927 050	826 586	100 465
41	SIA "Lielstraupes pils"	0	0	0
42	SIA "Veselības centra "Bīķernieki""	2 026 712	2 007 997	18 715
43	SIA "Ludzas medicīnas centrs"	3 570 000	3 380 000	190 000
44	VSIA Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīcā "Ainaži"	1 680 061	1 619 979	60 082

45	VSIA "Aknīstes psihoneiroloģiskā slimnīca"	5 697 142	5 587 662	109 480
46	VSIA "Piejūras slimnīca"	4 381 800	4 156 489	225 311
47	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	9 674 848	9 610 394	64 454
48	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	12 550 203	12 507 275	42 928
49	VSIA "Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs"	21 684 174	21 769 174	-85 000
50	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	10 840 320	10 762 090	78 230
51	VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca"	20 354 212	20 300 888	53 324
52	VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca"	125 875 528	126 234 754	-359 227
53	VSIA "Latvijas Radio"	360 000	368 470	-8 470
54	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	208 288 142	208 534 505	-246 363
55	AS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	50 046 541	48 405 265	1 641 276
56	VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca"	8 876 475	9 737 922	-861 447
57	VSIA "Bērnus klīniskā universitātes slimnīca"	63 926 331	60 807 711	3 118 620
58	AS "Pasažieru vilciens"	42 681 706	37 282 201	5 399 505
59	Nodibinājums "Akadēmiskās informācijas centrs"	287 495	476 897	-189 402
S130300	Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
61	SIA "Vidzemes slimnīca"	20 133 195	19 934 828	198 368
62	SIA "Dobeles un apkārtnes slimnīca"	655 840	549 090	106 750
63	SIA "Cēsu klīnika"	8 174 775	9 246 862	-1 072 087
64	SIA "Madonas slimnīca"	8 650 000	8 585 000	65 000
65	SIA "Ogres rajona slimnīca"	10 873 814	10 776 199	97 615
66	SIA "Rēzeknes slimnīca"	17 000 000	16 772 000	228 000
67	SIA "Rēzeknes Satiksme"	2 314 382	1 971 130	343 252
68	SIA "Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca"	17 517 133	17 471 681	45 452
69	SIA "Olimpiskais centrs "Ventpils""	2 088 252	2 117 747	-29 495
70	SIA "Jūrmalas slimnīca"	8 929 201	9 413 689	-484 488

71	Nodibinājums "Rīgas Tūrisma Attīstības Birojs"	3 352 887	3 298 000	54 887
72	SIA "Rīgas 2. slimnīca"	7 615 459	7 615 459	0
73	SIA "Jelgavas pilsētas slimnīca"	13 955 813	14 716 407	-760 594
74	SIA "Rīgas 1.slimnīca"	17 627 495	17 363 647	263 848
75	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	11 385 000	11 345 263	39 737
76	SIA "Rīgas veselības centrs"	8 982 019	8 850 249	131 770
77	SIA "Liepājas tramvajs"	1 977 064	1 960 506	16 558
78	SIA "Liepājas reģionālā slimnīca"	28 103 814	29 084 845	-981 031
79	SIA "Aviasabiedrība "Liepāja""	1 554 575	1 450 709	103 866
80	SIA "Daugavpils bērnu veselības centrs"	1 786 396	1 751 105	35 291
81	SIA "Kuldīgas slimnīca"	6 598 801	6 031 375	567 426
82	AS "Daugavpils satiksme"	7 322 991	9 754 930	-2 431 939
83	SIA "Rīgas satiksme"	218 957 275	227 537 940	-8 580 665
84	SIA "Daugavpils reģionālā slimnīca"	37 758 219	37 588 655	169 564
85	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	15 504 659	16 213 659	-709 000

Citas ar kapitālsabiedrībām saistītās EKS korekcijas, kas ietekmē B.9 neto aizdevumus (+)/neto aizņēmumus(-):

Tabulā ir norādīti vispārējās valdības pieklasificēto kapitālsabiedrību ieņēmumi, izdevumi un ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), atbilstoši kapitālsabiedrību atsūtītajām saimnieciskās darbības anketām.

Vispārējās valdības budžeta pieklasificēto kapitālsabiedrību ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), kas iekļauta vispārējās valdības budžeta prognozēs 2021. gadā ir -70 593 753 *euro*.

euro

2022				
N.p.k.		Ieņēmumi	Izdevumi	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-)
S130100	Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
1	VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklīnika"	2 407 400	2 413 270	-5 870

2	SIA "RTU Inženierzinātņu vidusskola"	350 000	348 000	2 000
3	SIA "Latvijas Universitātes nekustamā īpašuma aģentūra"	0	0	0
4	SIA "Bulduru Dārzkopības vidusskola"	525 000	664 500	-139 500
5	VAS "Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum"	26 691 612	16 206 928	10 484 684
6	VSIA "Šampētera nams"	1 925 000	1 906 552	18 448
7	VSIA "Latvijas Koncerti"	1 305 000	1 302 500	2 500
8	VSIA "Valmieras drāmas teātris"	1 207 307	1 152 528	54 779
9	VSIA "Daugavpils teātris"	285 150	344 823	-59 673
10	VSIA "Latvijas Nacionālais teātris"	2 050 500	2 049 300	1 200
11	VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris"	609 420	602 221	7 199
12	VSIA "Latvijas Nacionālā opera un balets"	3 700 000	3 690 000	10 000
13	VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija"	220 000	222 800	-2 800
14	VSIA "Liepājas Simfoniskais orķestris"	301 215	266 814	34 401
15	VSIA "Rīgas cirks"	146 000	304 337	-158 337
16	SIA "Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja"	7 500	4 512	2 988
17	VSIA "Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātris"	1 650 000	1 710 000	-60 000
18	VSIA "Latvijas Leļļu teātris"	312 000	302 960	9 040
19	VAS "Tiesu namu aģentūra"	7 870 000	6 158 000	1 712 000
20	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	40 819 860	44 235 662	-3 415 802
21	SIA "Vides investīciju fonds"	570 352	489 798	80 554
22	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2 499 550	2 632 477	-132 927
23	VSIA "Latvijas Televīzija"	471 488	55 919	415 569
24	AS "LatRailNet"	1 182 000	1 206 000	-24 000
25	VAS "Latvijas Valsts ceļi"	15 600 000	15 546 900	53 100
26	VSIA "Autotransporta direkcija"	4 289 154	3 725 855	563 299
27	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	81 653 400	80 002 800	1 650 600
28	SIA "Eiropas dzelzceļa līnijas"	0	0	0

29	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"	2 094 000	2 039 000	55 000
30	VSIA "Latvijas Proves birojs"	449 500	531 222	-81 722
31	SIA "Latvijas standarts"	329 952	319 408	10 544
32	SIA "Hiponia"	0	0	0
33	AS "Reverta"	0	0	0
34	SIA "FeLM"	0	0	0
35	AS "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor"	2 496 604	2 714 064	-217 459
36	SIA "REAP"	202 500	202 500	0
37	AS „Enerģijas publiskais tirgotājs”	149 793 036	148 884 230	908 806
38	SIA "Bobsleja un kamaniņu trase"	708 500	560 300	148 200
39	VSIA "Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums"	600 000	571 870	28 130
40	VSIA "Kultūras un sporta centrs "Daugavas stadions""	1 462 000	1 930 491	-468 491
41	SIA "Lielstraupes pils"	0	0	0
42	SIA "Veselības centra "Bīķernieki""	2 035 487	2 013 704	21 783
43	SIA "Ludzas medicīnas centrs"	3 570 000	3 380 000	190 000
44	VSIA Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīcā "Ainaži"	1 680 061	1 616 668	63 393
45	VSIA "Aknīstes psihoneiroloģiskā slimnīca"	5 697 142	5 547 062	150 080
46	VSIA "Piejūras slimnīca"	4 386 700	4 076 232	310 468
47	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	9 674 848	9 680 394	-5 546
48	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	13 177 713	12 970 713	207 000
49	VSIA "Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs"	21 884 174	21 909 174	-25 000
50	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	11 141 685	11 083 241	58 444
51	VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca"	20 942 434	20 909 806	32 628
52	VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca"	125 875 528	128 012 135	-2 136 608
53	VSIA "Latvijas Radio"	240 000	252 350	-12 350
54	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	211 289 931	210 776 118	513 813
55	AS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	51 588 402	50 415 430	1 172 972

56	VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca"	9 526 650	9 528 760	-2 110
57	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	66 443 349	63 847 674	2 595 675
58	AS "Pasažieru vilciens"	44 857 176	99 984 066	-55 126 890
59	Nodibinājums "Akadēmiskās informācijas centrs"	261 021	494 947	-233 926
S130300	Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
61	SIA "Vidzemes slimnīca"	21 453 933	21 193 581	260 352
62	SIA "Dobeles un apkārtnes slimnīca"	639 808	604 902	34 906
63	SIA "Cēsu klīnika"	8 736 405	8 601 268	135 137
64	SIA "Madonas slimnīca"	9 000 000	8 914 050	85 950
65	SIA "Ogres rajona slimnīca"	10 873 814	11 686 681	-812 867
66	SIA "Rēzeknes slimnīca"	17 200 000	16 982 000	218 000
67	SIA "Rēzeknes Satiksme"	2 367 072	1 862 214	504 859
68	SIA "Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca"	17 517 133	17 437 330	79 803
69	SIA "Olimpiskais centrs "Ventspils""	2 142 984	2 085 569	57 415
70	SIA "Jūrmalas slimnīca"	9 698 237	9 174 648	523 589
71	Nodibinājums "Rīgas Tūrisma Attīstības Birojs"	3 352 887	3 298 000	54 887
72	SIA "Rīgas 2. slimnīca"	7 615 459	7 615 459	0
73	SIA "Jelgavas pilsētas slimnīca"	13 955 813	12 821 075	1 134 738
74	SIA "Rīgas 1. slimnīca"	18 509 306	18 475 359	33 947
75	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	11 726 530	11 684 102	42 428
76	SIA "Rīgas veselības centrs"	9 149 857	8 941 477	208 380
77	SIA "Liepājas tramvajs"	1 977 064	2 022 063	-44 999
78	SIA "Liepājas reģionālā slimnīca"	28 603 814	33 284 802	-4 680 988
79	SIA "Aviasabiedrība "Liepāja""	0	0	0
80	SIA "Daugavpils bērnu veselības centrs"	1 965 424	1 984 990	-19 566
81	SIA "Kuldīgas slimnīca"	6 598 801	6 031 543	567 258
82	AS "Daugavpils satiksme"	8 494 670	9 157 395	-662 725

83	SIA "Rīgas satiksme"	218 957 275	224 910 829	-5 953 554
84	SIA "Daugavpils reģionālā slimnīca"	39 950 574	39 950 574	0
85	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	16 233 900	15 903 900	330 000

Citas ar kapitālsabiedrībām saistītās EKS korekcijas, kas ietekmē B.9 neto aizdevumus (+)/neto aizņēmumus(-):
 Tabulā ir norādīti vispārējās valdības pieklasificēto kapitālsabiedrību ieņēmumi, izdevumi un ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), atbilstoši kapitālsabiedrību atsūtītajām saimnieciskās darbības anketām.
 Vispārējās valdības budžeta pieklasificēto kapitālsabiedrību ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), kas iekļauta vispārējās valdības budžeta prognozēs 2022. gadā ir -87 651 571 *euro*.

euro

2023				
N.p.k.		Ieņēmumi	Izdevumi	Ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-)
S130100	Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
1	VSIA "Iekšlietu ministrijas poliklīnika"	2 407 400	2 417 450	-10 050
2	SIA "RTU Inženierzinātņu vidusskola"	350 000	350 000	0
3	SIA "Latvijas Universitātes nekustamā īpašuma aģentūra"	0	0	0
4	SIA "Bulduru Dārzkopības vidusskola"	535 000	666 500	-131 500
5	VAS "Latvijas Attīstības finanšu institūcija Altum"	26 828 267	15 785 874	11 042 393
6	VSIA "Šampētera nams"	1 930 000	1 911 484	18 516
7	VSIA "Latvijas Koncerti"	1 350 000	1 336 500	13 500
8	VSIA "Valmieras drāmas teātris"	1 279 745	1 244 725	35 020
9	VSIA "Daugavpils teātris"	285 476	346 963	-61 487
10	VSIA "Latvijas Nacionālais teātris"	2 150 000	2 148 000	2 000
11	VSIA "Latvijas Nacionālais simfoniskais orķestris"	609 420	604 552	4 868
12	VSIA "Latvijas Nacionālā opera un balets"	3 700 000	3 690 000	10 000
13	VSIA "Valsts Akadēmiskais koris "Latvija""	220 000	222 800	-2 800
14	VSIA "Liepājas Simfoniskais orķestris"	260 000	255 400	4 600

15	VSIA "Rīgas cirks"	175 200	337 837	-162 637
16	SIA "Starptautiskā Rakstnieku un tulkotāju māja"	7 000	4 485	2 515
17	VSIA "Mihaila Čehova Rīgas Krievu teātris"	1 650 000	1 710 000	-60 000
18	VSIA "Latvijas Leļļu teātris"	312 500	305 610	6 890
19	VAS "Tiesu namu aģentūra"	7 870 000	6 158 000	1 712 000
20	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	40 819 860	44 174 170	-3 354 310
21	SIA "Vides investīciju fonds"	597 830	491 653	106 177
22	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2 624 527	2 659 060	-34 533
23	VSIA "Latvijas Televīzija"	471 488	55 919	415 569
24	AS "LatRailNet"	1 233 000	1 256 000	-23 000
25	VAS "Latvijas Valsts ceļi"	15 800 000	15 745 000	55 000
26	VSIA "Autotransporta direkcija"	3 936 560	3 415 123	521 437
27	VAS "Latvijas autoceļu uzturētājs"	84 047 450	81 743 760	2 303 690
28	SIA "Eiropas dzelzceļa līnijas"	0	0	0
29	VSIA "Zemkopības ministrijas nekustamie īpašumi"	2 177 000	2 120 000	57 000
30	VSIA "Latvijas Proves birojs"	454 500	531 022	-76 522
31	SIA "Latvijas standarts"	336 551	304 806	31 745
32	SIA "Hiponia"	0	0	0
33	AS "Reverta"	0	0	0
34	SIA "FeLM"	0	0	0
35	AS "Publisko aktīvu pārvaldītājs Possessor"	2 170 960	2 582 537	-411 576
36	SIA "REAP"	0	0	0
37	AS "Enerģijas publiskais tirgotājs"	126 052 563	128 624 683	-2 572 120
38	SIA "Bobsleja un kamanīņu trase"	700 000	557 000	143 000
39	VSIA "Rīgas Tūrisma un radošās industrijas tehnikums"	600 000	584 870	15 130
40	VSIA "Kultūras un sporta centrs "Daugavas stadions""	2 127 820	1 120 175	1 007 646
41	SIA "Lielstraupes pils"	0	0	0

42	SIA "Veselības centra "Bīķernieki""	2 044 560	2 025 018	19 542
43	SIA "Ludzas medicīnas centrs"	3 580 000	3 380 000	200 000
44	VSIA Bērnu psihoneiroloģiskā slimnīcā "Ainaži"	1 680 061	1 616 668	63 393
45	VSIA "Aknīstes psihoneiroloģiskā slimnīca"	5 697 142	5 546 062	151 080
46	VSIA "Piejūras slimnīca"	4 487 000	4 187 532	299 468
47	VSIA "Slimnīca "Ģintermuiža""	9 674 848	9 680 394	-5 546
48	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	13 836 599	13 629 599	207 000
49	VSIA "Rīgas psihiatrijas un narkoloģijas centrs"	22 084 174	22 109 174	-25 000
50	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	11 451 256	11 402 352	48 904
51	VSIA "Traumatoloģijas un ortopēdijas slimnīca"	21 547 500	21 518 500	29 000
52	VSIA "Paula Stradiņa klīniskā universitātes slimnīca"	125 875 528	124 690 226	1 185 302
53	VSIA "Latvijas Radio"	200 000	201 000	-1 000
54	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	214 334 980	214 408 673	-73 693
55	AS "Ceļu satiksmes drošības direkcija"	52 573 795	51 433 521	1 140 274
56	VSIA "Strenču psihoneiroloģiskā slimnīca"	9 530 000	9 322 100	207 900
57	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	68 137 637	66 243 826	1 893 811
58	AS "Pasažieru vilciens"	44 632 560	102 026 076	-57 393 517
59	Nodibinājums "Akadēmiskās informācijas centrs"	261 021	494 254	-233 233
S130300	Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības			
61	SIA "Vidzemes slimnīca"	23 290 390	22 985 501	304 888
62	SIA "Dobeles un apkārtnes slimnīca"	629 163	750 029	-120 866
63	SIA "Cēsu klīnika"	9 336 621	9 188 558	148 063
64	SIA "Madonas slimnīca"	9 345 000	9 238 100	106 900
65	SIA "Ogres rajona slimnīca"	10 873 814	12 596 913	-1 723 099
66	SIA "Rēzeknes slimnīca"	17 400 000	17 192 000	208 000
67	SIA "Rēzeknes Satiksme"	2 429 762	1 912 303	517 459
68	SIA "Ziemeļkurzemes reģionālā slimnīca"	17 517 133	17 439 364	77 769

69	SIA "Olimpiskais centrs "Ventspils""	2 175 058	2 097 215	77 844
70	SIA "Jūrmalas slimnīca"	10 364 458	9 368 565	995 893
71	Nodibinājums "Rīgas Tūrisma Attīstības Birojs"	3 352 887	3 298 000	54 887
72	SIA "Rīgas 2. slimnīca"	7 615 459	7 615 459	0
73	SIA "Jelgavas pilsētas slimnīca"	13 955 813	12 682 671	1 273 142
74	SIA "Rīgas 1. slimnīca"	19 306 832	19 134 229	172 603
75	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	12 078 303	12 032 935	45 368
76	SIA "Rīgas veselības centrs"	9 294 397	9 129 803	164 594
77	SIA "Liepājas tramvajs"	1 977 064	2 094 038	-116 974
78	SIA "Liepājas reģionālā slimnīca"	29 103 814	27 612 850	1 490 964
79	SIA "Aviasabiedrība "Liepāja""	0	0	0
80	SIA "Daugavpils bērnu veselības centrs"	2 162 344	2 127 944	34 400
81	SIA "Kuldīgas slimnīca"	6 598 801	6 031 543	567 258
82	AS "Daugavpils satiksme"	9 683 923	9 617 207	66 716
83	SIA "Rīgas satiksme"	218 957 275	206 369 351	12 587 924
84	SIA "Daugavpils reģionālā slimnīca"	42 242 975	42 509 056	-266 081
85	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	16 999 588	16 660 588	339 000
<p>Citas ar kapitālsabiedrībām saistītās EKS korekcijas, kas ietekmē B.9 neto aizdevumus (+)/neto aizņēmumus(-): Tabulā ir norādīti vispārējās valdības pieklasificēto kapitālsabiedrību ieņēmumi, izdevumi un ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), atbilstoši kapitālsabiedrību atsūtītajām saimnieciskās darbības anketām. Vispārējās valdības budžeta pieklasificēto kapitālsabiedrību ietekme uz B.9 neto aizdevumiem (+)/neto aizņēmumiem (-), kas iekļauta vispārējās valdības budžeta prognozēs 2023. gadā ir -44 399 502 euro.</p>				

Datu avots: FM

**Vispārējās valdības sektorā iekļauto kapitālsabiedrību prognozētā ietekme uz vispārējās valdības parādu
2021., 2022. un 2023.gadā**

milj. euro

2021		
	Ietekme uz vispārējās valdības parādu, kopā:	845,23
S130100	Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības	
1	AS „Enerģijas publiskais tirgotājs”	73,5
2	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	3,0
3	VAS “Latvijas autoceļu uzturētājs”	18,3
4	AS „Pasažieru vilciens”	5,1
5	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	0,7
6	VAS "Tiesu namu aģentūra"	17,9
7	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	89,7
8	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	44,5
9	AS "Attīstības finanšu institūcija Altum"	203,2
10	VSIA "Slimnīca Ģintermuiža"	8,2
11	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	16,5
12	VSIA "Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca"	44,7
13	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	9,3
S130300	Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības	
1	SIA "Cēsu klīnika"	2,2
2	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	0,8
3	SIA "Jūrmalas slimnīca"	1,6
4	SIA "Kuldīgas slimnīca"	0,4

5	RP SIA "Rīgas Satiksme"	301,7
6	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	0,8
7	SIA "Liepājas Tramvajs"	0,03
8	AS "Daugavpils satiksme"	0,9
9	SIA "Rēzeknes satiksme"	2,3
10	SIA "Olimpiskais centrs "Ventspils""	0,02
11	SIA "Rīgas 2.slimnīca"	0,02

milj. euro

2022		
	Ietekme uz vispārējās valdības parādu, kopā:	862,1
S130100	Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības	
1	AS „Enerģijas publiskais tirgotājs”	51,4
2	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2,8
3	VAS “Latvijas autoceļu uzturētājs”	18,0
4	AS „Pasažieru vilciens”	3,8
5	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	0,6
6	VAS "Tiesu namu aģentūra"	16,1
7	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	93,9
8	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	42,9
9	AS "Attīstības finanšu institūcija Altum"	220,2
10	VSIA "Slimnīca Ģintermuiža"	7,8
11	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	15,7
12	VSIA "Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca"	42,6
13	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	8,8
S130300	Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības	

1	SIA "Cēsu klīnika"	0,6
2	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	0,1
3	SIA "Jūrmalas slimnīca"	1,3
4	SIA "Kuldīgas slimnīca"	0,4
5	RP SIA "Rīgas Satiksme"	331,3
6	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	0,7
7	SIA "Liepājas Tramvajs"	0,02
8	AS "Daugavpils satiksme"	1,3
9	SIA "Rēzeknes satiksme"	1,8
10	SIA "Olimpiskais centrs "Ventpils""	0,01
11	SIA "Rīgas 2.slimnīca"	0,02

milj. euro

2023		
	Ietekme uz vispārējās valdības parādu, kopā:	823,6
S130100	Valsts struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības	
1	AS „Enerģijas publiskais tirgotājs”	29,5
2	VSIA "Latvijas Vides, ģeoloģijas un meteoroloģijas centrs"	2,6
3	VAS “Latvijas autoceļu uzturētājs”	17,9
4	AS „Pasažieru vilciens”	2,0
5	VSIA "Nacionālais rehabilitācijas centrs "Vaivari""	0,5
6	VAS "Tiesu namu aģentūra"	14,3
7	VAS "Valsts nekustamie īpašumi"	96,3
8	SIA "Rīgas Austrumu klīniskā universitātes slimnīca"	41,3
9	AS "Attīstības finanšu institūcija Altum"	245,2
10	VSIA "Slimnīca Ģintermuiža"	7,4

11	VSIA "Bērnu klīniskā universitātes slimnīca"	14,8
12	VSIA "Paula Stradiņa Klīniskā universitātes slimnīca"	40,5
13	VSIA "Daugavpils psihoneiroloģiskā slimnīca"	8,3
S130300	Pašvaldības struktūru kontrolētas un finansētas komercsabiedrības	
1	SIA "Cēsu klīnika"	0,7
2	SIA "Jēkabpils reģionālā slimnīca"	0,1
3	SIA "Jūrmalas slimnīca"	1,0
4	SIA "Kuldīgas slimnīca"	0,3
5	RP SIA "Rīgas Satiksme"	297,4
6	SIA "Rīgas Dzemdību nams"	0,6
7	SIA "Liepājas Tramvajs"	0,01
8	AS "Daugavpils satiksme"	1,7
9	SIA "Rēzeknes satiksme"	1,3
10	SIA "Olimpiskais centrs "Ventspils""	0,004
11	SIA "Rīgas 2.slimnīca"	0,02

Datu avots: Valsts kase

Aizsardzības ministrijas pamatbudžeta programma 31.00.00. "Militārpersonu pensiju fonds"

euro

Programma/pensijas, pabalsta veids	2021.gada plāns			2022.gada plāns			2023.gada plāns		
	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā	pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī	Kontingents (vidēji mēnesī)	izdevumi kopā
Izdevumi kopā			16 269 120			16 269 120			16 269 120
(EKK 6000 Sociālie pabalsti)									
Izdienas pensijas – kopā	x	x	14 528 504	x	x	14 528 504	x	x	14 528 504
(EKK 6216)									
<i>tajā skaitā:</i>									
Izdienas pensijas	590,59	2 050	14 528 504	590,59	2 050	14 528 504	590,59	2 050	14 528 504
Pārējie valsts pabalsti un kompensācijas – kopā	x	x	1 740 616	x	x	1 740 616	x	x	1 740 616
(EKK 6239)									
<i>tajā skaitā:</i>									
Nacionālās pretošanās kustības dalībnieku pabalsti	340,00	274	1 175 715	340,00	274	1 175 715	340,00	274	1 175 715
Barikāžu pabalsti	100,00	8	9 600	100,00	8	9 600	100,00	8	9 600
Obligātā militārā dienesta kompensācijas	231,22	4	11 098	231,22	4	11 098	231,22	4	11 098
Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība	88,25	2	2 118	88,25	2	2 118	88,25	2	2 118
Veselības bojājuma, traumu un apbedīšanas pabalsti militārpersonām	1 456,51	19	332 085	1 456,51	19	332 085	1 456,51	19	332 085
Veselības aprūpes izdevumi	132,00	133	210 000	132,00	133	210 000	132,00	133	210 000

Datu avots: FM

LM pamatbudžeta programma 20.01.00 "Valsts sociālie pabalsti"

euro

Pabalsta veids	2021.gada projekts			2022.gada prognoze			2023.gada prognoze		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Valsts sociālā nodrošinājuma pabalsts	166,92	20 239	40 539 454	168,71	20 481	41 464 408	168,71	20 718	41 944 181
Pabalsts transporta izdevumu kompensēšanai personām ar invaliditāti, kurām ir apgrūtināta pārvietošanās	80,90	34 846	5 637 957	80,90	37 276	6 031 515	80,90	39 896	6 455 464
Valsts sociālais pabalsts Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem un mirušo Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībnieku ģimenēm	112,57	3 056	4 128 167	112,57	2 989	4 037 661	112,57	2 924	3 949 856
Kaitējuma atlīdzība Černobiļas atomelektrostacijas avārijas seku likvidēšanas dalībniekiem vai viņa nāves gadījumā – viņa apgādībā bijušajiem darbspējīgajiem ģimenes locekļiem	221,96	433	1 153 302	237,45	433	1 233 790	254,10	433	1 320 309
Pabalsts personai ar invaliditāti, kurai nepieciešama īpaša kopšana	240,33	16 567	47 778 114	240,33	16 567	47 778 114	240,33	16 567	47 778 114
Apbedīšanas pabalsts, ja miris valsts sociālā nodrošinājuma pabalsta saņēmējs	307,31	42	154 882	307,07	43	158 450	306,85	44	162 019
Pabalsts par asistenta izmantošanu personām ar I grupas redzes invaliditāti	73,37	2 247	1 978 349	73,37	2 278	2 005 642	73,37	2 309	2 032 936
Valsts sociālie pabalsti ģimenēm ar bērniem - kopā	x	x	201 708 320	x	x	202 182 871	x	x	202 591 262

<i>tajā skaitā:</i>									
bērna piedzimšanas pabalsts	421,20	1 517	7 667 525	421,20	1 517	7 667 525	421,20	1 517	7 667 525
bērna kopšanas pabalsts un piemaksa pie bērna kopšanas pabalsta un vecāku pabalsta par dvīņiem vai vairākiem vienās dzemdībās dzimušiem bērniem	132,00	35 985	57 000 834	132,00	35 787	56 686 608	132,00	35 787	56 686 608
bērna ar invaliditāti kopšanas pabalsts	318,62	2 575	9 845 358	318,62	2 666	10 193 291	318,62	2 760	10 552 694
ģimenes valsts pabalsts	27,75	351 355	117 001 215	27,75	352 524	117 390 492	27,75	352 524	117 390 492
piemaksa pie ģimenes valsts pabalsta par bērnu ar invaliditāti	107,43	7 907	10 193 388	107,43	7 947	10 244 955	107,43	7 985	10 293 943
pabalsts aizbildnim par bērna uzturēšanu	120,25	2 660	3 838 527	148,82	3 478	6 211 155	148,82	3 478	6 211 155
atlīdzība par aizbildņa pienākumu pildīšanu	54,35	2 939	1 916 816	54,35	2 895	1 888 119	54,35	2 895	1 888 119
valsts atbalsts ar celiakiju slimiem bērniem	108,01	910	1 179 469	108,01	905	1 172 989	108,01	905	1 172 989
atlīdzība par audžuģimenes pienākumu pildīšanu	222,80	596	1 593 465	222,80	626	1 673 673	222,80	657	1 756 555
atlīdzība par adoptējamā bērna aprūpi	467,27	38	213 077	478,14	38	218 032	489,14	38	223 047
bērna adopcijas pabalsts	123,63	1 113	1 651 202	123,63	1 124	1 667 521	123,63	1 135	1 683 840
atlīdzība par bērna adopciju	1 422,87	13	221 968	1 422,87	14	239 042	1 422,87	15	256 117
Kopā	x	x	313 693 069	x	x	317 962 982	x	x	319 425 963

Datu avots: FM

LM pamatbudžeta programma 20.02.00 "Izdienas pensijas"

euro

Pabalsta veids	2021.gada projekts			2022.gada prognoze			2023.gada prognoze		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Izdienas pensijas	522,02	9 311	58 326 339	526,43	9 732	61 478 601	543,40	10 188	66 433 910
Apbedīšanas pabalsts, ja miris izdienas pensijas saņēmējs	938,45	5	56 307	979,68	5	58 781	979,68	5	58 781
Pabalsts izdienas pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušajam laulātajam	938,42	1	11 261	979,67	1	11 756	979,67	1	11 756
Piemaksas pie vecuma pensijām, lai saglabātu piešķirto izdienas pensijas apmēru tām personām, kurām izdienas pensijas piešķirtas saskaņā ar nolikumu "Par iekšlietu iestāžu ierindas un komandējošā sastāva darbinieku pensijām (darba devēju pensijām)"	151,08	34	61 641	152,55	40	73 224	158,69	46	87 597
Kopā	x	x	58 455 548	x	x	61 622 362	x	x	66 592 044

Datu avots: FM

LM pamatbudžeta programma 20.03.00 „Piemaksas pie vecuma un invaliditātes pensijām”

euro

Pabalsta veids	2021.gada projekts			2022.gada prognoze			2023.gada prognoze		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Piemaksas pie vecuma pensijām	41,43	320 662	159 421 457	41,81	306 537	153 805 437	43,44	292 961	152 698 116
Piemaksas pie invaliditātes pensijām	11,87	26 463	3 769 390	11,55	24 051	3 332 840	11,24	21 858	2 947 211
Kopā	x	x	163 190 847	x	x	157 138 277	x	x	155 645 327

Datu avots: FM

LM pamatbudžeta programma 20.04.00 „Bēgļa un alternatīvo statusu ieguvušo personu pabalsti”

euro

Pabalsta veids	2021.gada projekts			2022.gada prognoze			2023.gada prognoze		
	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā	Pabalsta apmērs vidēji mēnesī	Saņēmēju skaits (vid.mēn.)	Izdevumi kopā
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Bēgļu pabalsti	154,21	24	44 412	154,21	27	49 964	154,21	30	55 516
Kopā	x	x	44 412	x	x	49 964	x	x	55 516

Datu avots: FM

Valsts sociālās apdrošināšanas speciālā budžeta programma 04.00.00. "Sociālā apdrošināšana"

euro

Pabalsta veids	2021. gada projekts			2022. gada prognoze			2023. gada prognoze		
	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)	Pensijas/ pabalsta/ atlīdzības apmērs vidēji mēnesī (euro)	Saņēmēju skaits (vidēji mēnesī)	Izdevumi kopā (euro)
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
04.01.00 Valsts pensiju speciālais budžets			2 260 975 446			2 306 184 931			2 434 899 138
Valsts pensijas – kopā	x	x	2 228 067 982	x	x	2 272 161 003	x	x	2 398 795 341
<i>tajā skaitā:</i>									
Vecuma pensijas	411,28	439 908	2 171 080 520	420,95	438 449	2 214 775 491	445,91	437 241	2 339 653 905
Pensijas apgādnieka zaudējuma gadījumā	246,35	14 507	42 885 721	253,29	14 358	43 641 309	266,91	14 212	45 520 324
Augstākās padomes deputātu pensijas	2 370,40	110	3 128 928	2 370,40	110	3 128 928	2 370,40	110	3 128 928
Pensijas saskaņā ar speciāliem lēmumiem			0			0			0
Izdienas pensijas	491,88	1 859	10 972 813	515,50	1 716	10 615 275	551,99	1 584	10 492 184
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	32 138 631	x	x	33 251 109	x	x	35 330 978
<i>tajā skaitā:</i>									
Apbedīšanas pabalsts	713,31	2 000	17 119 555	739,01	2 000	17 736 241	785,62	2 000	18 854 974
Kaitējuma atlīdzība Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušajām personām	400,17	33	158 467	424,04	33	167 920	449,61	33	178 046

Pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam	206,40	6 000	14 860 609	213,15	6 000	15 346 948	226,36	6 000	16 297 958
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	768 833	x	x	772 819	x	x	772 819
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			268 833			272 819			272 819
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls			500 000			500 000			500 000
04.02.00 Nodarbinātības speciālais budžets			175 684 789			144 109 125			131 138 680
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	47 088	x	x	47 088	x	x	47 088
<i>tajā skaitā:</i>									
Apbedīšanas pabalsts	327,00	12	47 088	327,00	12	47 088	327,00	12	47 088
Valsts nodarbinātības pabalsti naudā – kopā	x	x	175 488 834	x	x	143 916 473	x	x	130 946 028
Bezdarbnieka pabalsts	357,72	40 881	175 488 834	376,75	31 833	143 916 473	395,58	27 585	130 946 028
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	148 867	x	x	145 564	x	x	145 564
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			23 725			20 422			20 422
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls			4 000			4 000			4 000
Pārējie klasifikācijā neminētie no valsts un pašvaldību budžeta veiktie maksājumi iedzīvotājiem naudā	113,43	89	121 142	113,43	89	121 142	113,43	89	121 142
04.03.00 Darba negadījumu speciālais budžets			66 635 865			75 244 860			83 484 900
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	66 626 235	x	x	75 236 938	x	x	83 476 978
<i>tajā skaitā:</i>									
Slimības pabalsts	1 559,74	603	11 286	1 669,18	658	13 179 874	1 751,68	658	13 831 294

			244						
Atlīdzība par darbspēju zaudējumu	381,02	11 636	53 203 041	403,52	12 336	59 733 193	427,72	13 076	67 113 869
Atlīdzība par apgādnieka zaudējumu	378,30	66	299 614	400,07	67	321 656	423,95	68	345 940
Apbedīšanas pabalsts	1 352,52	4	64 921	1 495,31	4	71 775	1 654,38	4	79 410
Pārējie pabalsti	275,05	537	1 772 415	290,90	553	1 930 440	307,96	570	2 106 465
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	9 630	x	x	7 922	x	x	7 922
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			7 630			5 922			5 922
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls			2 000			2 000			2 000
04.04.00 Invaliditātes, maternitātes un slimības speciālais budžets			636 393 690			668 995 120			699 480 972
Valsts pensijas – kopā	x	x	214 840 161	x	x	226 803 074	x	x	240 269 163
<i>tajā skaitā:</i>									
Invaliditātes pensijas	240,35	74 086	213 682 810	251,30	74 828	225 651 412	263,64	75 582	239 115 514
Pensijas saskaņā ar speciāliem lēmumiem	86,81	1 111	1 157 351	97,63	983	1 151 662	110,50	870	1 153 649
Valsts sociālās apdrošināšanas pabalsti naudā – kopā	x	x	421 454 117	x	x	442 091 609	x	x	459 111 372
<i>tajā skaitā:</i>									
Slimības pabalsts	1 069,64	17 906	229 834 629	1 101,59	18 205	240 654 238	1 139,14	18 097	247 380 362
Maternitātes pabalsts	3 260,33	1 380	53 991 065	3 467,09	1 380	57 415 010	3 640,45	1 380	60 285 852
Apbedīšanas pabalsts	1 365,34	230	3 768 344	1 410,63	242	4 096 476	1 457,67	254	4 442 986
Kaitējuma atlīdzība Černobiļas AES avārijas rezultātā cietušajām personām	263,50	2 443	7 724 766	272,43	2 472	8 081 364	281,84	2 505	8 472 110
Paternitātes pabalsts	397,77	913	4 357 968	424,82	941	4 797 067	446,07	969	5 186 902
Darbā nodarītā kaitējuma atlīdzība	151,03	1 020	1 848 614	155,36	1 020	1 901 613	159,86	1 020	1 956 643

Vecāku pabalsts	470,51	21 114	119 212 178	493,19	21 021	124 408 164	517,85	21 021	130 628 698
Pabalsts pensijas saņēmēja nāves gadījumā pārdzīvojušam laulātajam	165,87	360	716 553	170,76	360	737 677	175,42	360	757 819
Valsts budžeta maksājumi - kopā	x	x	99 412	x	x	100 437	x	x	100 437
<i>tajā skaitā:</i>									
Pārmaksāto sociālās apdrošināšanas iemaksu atmaksa			79 412			80 437			80 437
Eiropas Savienības pensiju shēmai pārskaitītais pensijas kapitāls			20 000			20 000			20 000
Kopā			3 139 689 790			3 194 534 036			3 349 003 690

Datu avots: FM

Finanšu ministrs

J. Reirs